

Generációk közötti mobilitás a mai Kínában: 1996-2006

A University of Manchesterre benyújtott doktori értekezés a filozófia
doktora fokozat megszerzésére.
A Bölcsészettudományi Karon

2012

Meng Chen

Társadalomtudományi Iskola

TARTALOM

ABSZTRAKT	7
NYILATKOZAT	8
COPYRIGHT	8
ELISMERÉSEK	9
1. fejezet Bevezetés	10
1.1 Kutatási célok	10
1.2 A történelmi háttér	11
1.3 A hukou-rendszer és az oktatás Kínában	16
1.3.1 A hukou-rendszer	16
1.3.2 Oktatás: Kiterjesztés és tartós egyenlőtlenségek	19
1.4 Szakdolgozat vázlata	21
2. fejezet Irodalmi áttekintés	23
2.1 Bevezetés	23
2.2 Társadalmi mobilitás az ipari társadalmakban: tendenciák és eltérések	24
2.3 A társadalmi mobilitás és az államszocialista társadalmak	29
2.4 A nők és a társadalmi mobilitás	32
2.5 Társadalmi rétegződés és társadalmi mobilitás a mai Kínában	36
2.5.1 Társadalmi rétegződés és piaci átmenet	36
2.5.2 Társadalmi mobilitás Kínában	38
2.6 Következtetés	40
Fejezet 3	Datok, metódusok és osztályséma 41
3.1 Bevezetés	41
3.2 A koncepcionális háttér	41
3.2.1 A társadalmi hierarchikus megközelítés	42
3.2.2 Az osztályszerkezeti megközelítés	43
3.3 Az osztály sémája	46
3.3.1 A Wright-osztály sémája	46
3.3.2 Az EGP-osztály sémája	48
3.3.3 A CASS tízosztályos sémája a kínai társadalmi mobilitásról	52
3.4 Adatforrások	54
3.4.1 Az élettörténetek és társadalmi változások felmérése (1996)	55
3.4.2 A kínai általános társadalmi felmérések (2005, 2006)	55
3.4.3 A kulcsfontosságú változók szabványosítása	57
3.5 Az EGP-séma felépítése	60
3.6 Elemzési egység	63
3.7 Statisztikai módszerek	65
3.7.1 Az abszolút mobilitás elemzése	65
3.7.2 A társadalmi fluiditás elemzése	66
3.7.3 A munka és a magánélet közötti és a generációk közötti mobilitás elemzése	68
3.8 Következtetés	69
Függelék 3. fejezet : Az adatkészletek legfontosabb változói	70
fejezet 4	Osztályszerkezetés abszolút mobilitási arányok 71
4.1 Bevezetés	71
4.2 Irodalmi áttekintés	72
4.3 A származási és rendeltetési hely osztályszerkezete	74
4.4 Abszolút mobilitási arányok: beáramlási arányok	81

4.5	Abszolút mobilitási arányok: teljes arányok	84	
4.6	Abszolút mobilitási arányok: kiáramlási arányok	88	
4.7	Következtetés	94	
	Függelék 496. alcím		
	fejezet A társadalmi folyamatosság		
	tendenciái és mintái	99	
5.1	Bevezetés	99	
5.2	Irodalmi áttekintés	100	
5.3	A relatív mobilitási arányok tendenciái	102	
5.4	A relatív mobilitási arányok nemek és <i>hukou</i> származás szerinti különbségei	108	
5.5	A sűrűségi szint	topológiai modellje	112
5.6	A társadalmi fluiditás	alapvető modellje	118
5.7	Következtetés	124	
	Függelék 5.	fejezet (I)	
		127	
	Függelék 5. fejezet (II): A sűrűségi szintek	modelljének megtervezése	133
	Függelék 5. fejezet (III): A társadalmi fluiditás központi modelljének kínai változata	139	
	fejezet Munkavállaló mobilitás és a nemzedékek közötti mobilitás	145	
6.1	Bevezetés	145	
6.2	Irodalmi áttekintés	146	
6.3	A "hárompontos" mobilitás	leíró elemzése	148
6.4	A "hárompontos" mobilitás	relatív arányai	157
6.5	SOR-modellek a felmérés időpontjában elfoglalt osztályhelyzetre vonatkozóan	160	
6.6	Következtetés	174	
	Függelék 6.	fejezet (I)	
		178	
	Függelék 6. fejezet (II) Stereotípusos ordinális regressziós modell	186	
	7. fejezet Következtetés	188	
7.1	Bevezetés	188	
7.2	A megállapítások összefoglalása	189	
7.2.1	Osztályszerkezet és abszolút mobilitási arányok	189	
7.2.2	A társadalmi folyamatosság	tendenciái és mintái	191
7.2.3	A munka és a magánélet közötti mobilitás és a generációk közötti mobilitás	193	
7.3	Hozzájárulás az ismeretekhez	195	
7.3.1	Elméleti hozzájárulások	195	
7.3.2	Politikai következmények	198	
7.4	A tézis tükörképei	199	
7.4.1	Korlátozások	200	
7.4.2	A jövőbeli kutatások hatóköre	201	
	Referenciák	202	

Szavak száma: 71,063

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

3.1. táblázat: Az alapvető osztályok helye és ellentmondásos helye a Wright-sémában	47
3.2. táblázat: A Goldthorpe-séma osztálykategóriái és a foglalkoztatás	
.....	SZ
abályozásának feltételezett formái	50
3.3. táblázat: Az 1996-os LHSC, a 2005-ös és a 2006-os	CGSS
szociodemográfiai statisztikái	57
3.4. táblázat: A hukou származás levezetése a CGSS 200658 esetében	
3.5. táblázat: A hukou származás levezetése a CGSS 200559 esetében	
3.6. táblázat: A hukou származás megoszlása a felmérés	éve
szerint	60
3.7. táblázat: Osztályszerkezet a tízosztályos EGP-séma alapján (célállomás)	63
3A.1. táblázat: Az adatkészletek	
.....	legfontosab
b változói	70
4.1. táblázat: Az eltérés indexe és a nettó különbség indexe a származási és rendeltetési	
osztályok esetében	78
4.2. táblázat: Beáramlási mobilitási arányok a férfiak esetében (% oszloponként)	83
4.3. táblázat: A nők beáramló mobilitási arányai (% oszloponként)	83
4.4. táblázat: A férfiak összesített aránya és megoszlása származási és célország	szerinti
osztályok szerint	85
4.5. táblázat: A nők összesített aránya és megoszlása származási és célország szerinti	.... osztályok
szerint	87
4.6. táblázat: A férfiak kiáramlási mobilitási arányai (% soronként)	90
4.7. táblázat: A nők kiáramlási mobilitási arányai (% soronként)	91
4A.1. táblázat: A szülők és a válaszadó Goldthorpe 10-es osztályának megoszlása 1996-	
ban és 2005/6-ban (% oszloponként)	96
4A.2. táblázat: A férfiak és nők abszolút mobilitásának teljes aránya korcsoportonként	96
4A.3. táblázat: A férfiak kiáramlási mobilitási arányai hukou származás szerint	97
4A.4. táblázat: A nők kiáramlási mobilitási arányai hukou származás szerint	98
5.1. táblázat: Szimmetrikus esélyhányadosok férfiakra és nőkre külön-külön	103
5.2. táblázat: Szimmetrikus esélyhányadosok a városi és vidéki hukou-eredetű	
válaszadókra külön-külön, 20-69 évesek	105
5.3. táblázat: A feltételes függetlenség, az állandó társadalmi fluktuáció és az UNIDIFF	
modellek férfiak és nők mobilitási táblázataira való illesztésének eredményei:	
származási hely, célállomás és a felmérés éve	107
5.4. táblázat: A feltételes függetlenség, az állandó társadalmi fluktuáció és az UNIDIFF	
modellek mobilitási táblázatokra való illesztésének eredményei a városi és vidéki	
hukou származású válaszadók esetében: származási hely, célállomás és a	
felmérés éve	108
5.5. táblázat: A feltételes függetlenség, a közös társadalmi fluktuáció és az UNIDIFF	
modellek 1996-os és 2005/6-os adatok mobilitási tábláira való illesztésének	
eredményei: származási hely, célállomás és nem	110
5.6. táblázat: A feltételes függetlenség, a közös társadalmi fluktuáció és az UNIDIFF	
modellek 1996-os és 2005/6-os adatok mobilitási tábláira történő illesztésének	
eredményei: származási hely, célállomás és hukou-eredet	111
5.7. táblázat: A Hauser-típusú modell szintmátrixa	113
5.8. táblázat: A sűrűségi szintek modelljének paraméterei (additív formában) és a szintek	
közötti sűrűségkülönbségek mátrixa (multiplikatív formában), összevont	

adatokra114.....	
5.9. táblázat: A társadalmi fluiditás .....preferált központi modelljének mátrixai120.....	
5.10. táblázat: Az alapvető társadalmi fluiditási modell eredményei a férfiak és nők mobilitási táblázatainak összeomlásához120.....	
5.11. táblázat: A generációk közötti mobilitás 6×6-os táblázatának celláira vonatkozó paraméterbecslések	121

5A.1. táblázat: A feltételes függetlenség, az állandó társadalmi fluktuáció és az UNIDIFF modellek mobilitási táblázatokra való illesztésének eredményei férfiak és nők esetében két korcsoportban: származási hely, célállomás és a felmérés éve	127
5A.2. táblázat: A feltételes függetlenség, az állandó társadalmi fluktuáció és az UNIDIFF modellek mobilitási táblázatokra való illesztésének eredményei a városi és vidéki hukou származású válaszadók esetében két korcsoportban: származási hely, célállomás és a felmérés éve	128
5A.3. táblázat: A feltételes függetlenség, a közös társadalmi fluiditás és az UNIDIFF modellek teljes, 1996-os és 2005/6-os mintára történő illesztésének eredményei két korcsoportban: származási, célország és nem	129
5A.4. táblázat: A feltételes függetlenség, a közös társadalmi fluiditás és az UNIDIFF modellek teljes, 1996-os és 2005/6-os mintára történő illesztésének eredményei két korcsoportban: származási, célország és hukou-eredet	130
5A.5. táblázat: O-D-S születési kohorszok szerint, külön-külön	1996-ra és 2005/6-ra
5A.6. táblázat: O-D-H születési kohorszok szerint, 1996-ra és 2005/6-ra külön-külön	132
5A.7. táblázat: Tervezési mátrixok a Hauser-típusú modellhez (frissítve 2012. március 24-én)	134
5A.8. táblázat: Az illeszkedés jósága és az 1-3. modellek együtthatói	137
6.1. táblázat: Összefoglaló arányok a hármas mobilitási táblázatok alapján nemek szerint, 20-69	éve s válaszadók
6.2. táblázat: Összefoglaló arányok a háromirányú mobilitási táblázatok alapján, hukou származás szerint, 20-69	éve s válaszadók
6.3. táblázat: CmSF-modellek a nemek közötti különbségek relatív arányaira az általános, városi és vidéki adatokon	158
6.4. táblázat: A hatszoros EGP-osztályozási séma	fordított osztályozásai
6.4. táblázat: SOR-modell kiválasztása a célállomás osztályához	162
6.5. táblázat: Az aktuális osztályhelyzet	SOR-modelljeinek eredményei
6.6. táblázat: A hukou-eredet, a hukou-korszerűsítés és a belépési osztályba való besorolás	hatásainak bemutatására szolgáló forgatókönyvek két csoportra
6A.1. táblázat: CmSF modellek a nemek közötti különbségekre a relatív arányok tekintetében az általános, városi és vidéki adatokon, 41-69	éve s válaszadók
6A.2. táblázat: Generációk közötti kiáramlás a hukou-korszerűsítési tapasztalatok szerint, vidéki hukou-származású	férfiak és nők

ÁBRÁK LISTÁJA

1.1. ábra: A nemzeti GDP	ipari megoszlása16 .....
1.2. ábra: A népesség változása városi és vidéki lakóhely	szerint, 1952-200918 .....
3.1. ábra: A termelési eszközökhöz való viszony az új Wright-sémában48	
3.2.	ábra: Az ötosztályos CASS séma53 .....
4.1. ábra: A származási osztályok megoszlása75	
4.2. ábra: A célállomás osztályának megoszlása a férfiak és a nők esetében79	
5.1. ábra: A sűrűségi szintek mátrixa a hatszintű modellhez, a cellák mérete a mobilitási táblázatban az egyes osztályok által figyelembe vett marginális arányokkal méretarányosan megrajzolva, a férfiak és nők	össz evont adataira külön-külön16 .....
6.1. ábra: A hárompontos mobilitás mintázata nemek	szerint, 20-69150 éves válaszadók50 .....
6.2. ábra: A hárompontos mobilitás mintázata hukou-származás szerint, 20-69 éves válaszadók	154
6.3. ábra: A származási és rendeltetési osztályok méretezési mérőszámai három SOR-modell esetén	164
6A.1. ábra: A hárompontos mobilitás mintázata nemek szerint, 41-69 éves válaszadók	178
6A.2. ábra: A hárompontos mobilitás mintázata hukou származás szerint, 41-69 éves válaszadók	181

A Manchesteri Egyetem

Meng Chen

PhD a társadalmi

változásról

Generációk közötti mobilitás a mai Kínában: 1996-2006 14th

2012. szeptember 14.

ABSZTRAKT

A dolgozat célja a generációk közötti osztálymobilitás szisztematikus vizsgálata a mai Kínában 1996 és 2006 között, amely időszak nagyrészt átfedi az ország reformkorszakának harmadik évtizedét. A tanulmány a következő kérdésekre keresi a választ: 1) milyen mértékben találhatók a kínaiak osztályhelyzetben, amely különbözik osztályeredetüktől; 2) nőtt-e a generációk közötti mobilitás mértéke a vizsgált évtizedben; 3) egyenlőbbé vált-e Kína a társadalmi mobilitás szempontjából; 4) milyenek a társadalmi mobilitás általános mintái Kínában; és 5) hogyan befolyásolja a mobilitás eredményeit a munka és az élet közötti mobilitás, valamint a különböző demográfiai és társadalmi-gazdasági jellemzők, például a nem és a háztartási regisztrációs (*hukou*) háttér.

Ez a kutatás három felmérésből származó, országos reprezentatív felmérési adatokat használ - az 1996-os *élettörténeti és társadalmi változásokról szóló felmérésből* és a *kínai általános társadalmi felmérésekből* (CGSS 2005 és CGSS 2006). Az osztályszerkezeti megközelítést és az EGP (Erikson-Goldthorpe-Protocarero) osztálysemát alkalmazom. A fenti kérdések feltárására különböző statisztikai módszereket alkalmazok: leíró elemzést a kínai osztályszerkezet változásaira, a mobilitás abszolút arányaira és a munka-élet mobilitásra az első munkahelyi osztálytól a célosztályig; log-lineáris és log-multiplikatív elemzést a relatív mobilitás trendjeire és a csoportok közötti különbségekre; a Hauser-féle sűrűségi szintek modelljét és a társadalmi fluiditás magmodelljét a társadalmi fluiditás mintáira; és a sztereotip ordinális regressziós modellt a mobilitási eredmények többváltozós elemzésére.

Az évtized során Kína "mobilisabb" társadalommá vált, egy korszerűsített strukturális kontextusban. Miközben a mezőgazdasági ágazat relatív mérete jelentősen csökkent, jelentősen megnőtt a nem mezőgazdasági "mozgástér" a foglalkozás eléréséhez, különösen a rutinos nem manuális osztály és a fizikai munkásosztályok körében. A relatív mobilitás elemzése azonban azt mutatja, hogy a teljes mobilitás és a felfelé irányuló mobilitás jelentős növekedése elsősorban a strukturális változásoknak köszönhető. 1996 és 2006 között a strukturális hatásoktól megtisztított eredet-célhely kapcsolat nagyrészt stabil maradt. A tanulmány tehát kevés bizonyítékkal szolgál az egyenlőbb kínai társadalom mellett. Ami a nemek közötti különbségeket illeti, a kínai nők társadalmilag kevésbé mobilisak, mint a férfiak, és mobilitási eredményeiket a férfiaknál jobban befolyásolja a társadalmi származásuk.

A sűrűségi szintek modelljének és a társadalmi fluiditás központi modelljének az összevont adatokra való illesztése során azt mutatom, hogy a legnagyobb valószínűséggel a parasztok, valamint a kisvállalkozók önöröklése fordul elő. Ezzel szemben a mezőgazdasági szektor és a nem fizikai foglalkozású rétegek közötti mobilitás mutatja a legalacsonyabb előfordulási valószínűséget. Míg a férfiak és a nők relatív mobilitási esélyeit egyaránt erősen befolyásolja a mezőgazdasági és a nem mezőgazdasági szektorok közötti határvonal, a nőkre még inkább kihat a hierarchikus hatás, amely akadályozza a hosszú távú mobilitást. Az empirikus elemzések utolsó részében feltárom, hogy az első munkahelyi osztály milyen meghatározó szerepet játszik a mobilitási folyamatokban Kínában. A többváltozós elemzés

eredményei azt is jelzik, hogy a hukou-rendszer által támasztott intézményi korlátok markánsan negatívan hatnak a mobilitási esélyekre.

NYILATKOZAT

Kijelentem, hogy a szakdolgozatban említett munka egyetlen részét sem nyújtottam be e vagy bármely más egyetem vagy más oktatási intézmény más fokozatára vagy képezésére irányuló kérelem alátámasztására.

COPYRIGHT

- i.** A jelen szakdolgozat (beleértve a szakdolgozat mellékleteit és/vagy mellékleteit) szerzője bizonyos szerzői vagy kapcsolódó jogokkal rendelkezik (a továbbiakban: "szerzői jog"), és bizonyos jogokat adott a Manchesteri Egyetemnek a szerzői jogok felhasználására, beleértve az adminisztratív célú felhasználást is.
- ii.** E szakdolgozatról - akár teljes egészében, akár kivonatosan, akár nyomtatott, akár elektronikus formában - másolat **csak az** 1988. évi (módosított) szerzői jogi, formatervezési és szabadalmi törvénynek és az annak alapján kiadott rendeleteknek, illetve adott esetben az Egyetem által időről időre kötött licencszerződéseknek megfelelően készíthető. Ennek az oldalnak részét kell képeznie minden ilyen másolatnak.
- iii.** Bizonyos szerzői jogok, szabadalmak, formatervezési minták, védjegyek és egyéb szellemi tulajdonjogok (a továbbiakban: szellemi tulajdon), valamint a szakdolgozatban szereplő szerzői jogi művek, például grafikonok és táblázatok ("Reprodukciók"), amelyek a szakdolgozatban szerepelhetnek, nem feltétlenül a szerző tulajdonát képezik, hanem harmadik felek tulajdonát képezhetik. Az ilyen szellemi tulajdon és a reprodukciókat nem lehet és nem szabad felhasználásra rendelkezésre bocsátani az érintett szellemi tulajdon és/vagy reprodukciók tulajdonosának (tulajdonosainak) előzetes írásbeli engedélye nélkül.
- iv.** További információ a jelen szakdolgozat, a szerzői jog és a benne leírt szellemi tulajdon és/vagy sokszorosítások nyilvánosságra hozatalának, közzétételének és kereskedelmi forgalomba hozatalának feltételeiről az Egyetem szellemi tulajdonra vonatkozó szabályzatában ([lásd](#) <http://www.campus.manchester.ac.uk/medialibrary/policies/intellectual-property.pdf>), az Egyetem Könyvtárában elhelyezett szakdolgozati korlátozási nyilatkozatokban, az Egyetem Könyvtárának szabályzatában ([lásd](#) <http://www.manchester.ac.uk/library/aboutus/regulations>) és az Egyetem szakdolgozatok bemutatására vonatkozó szabályzatában található.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Doktori tanulmányaim és kutatásaim során sok embernek köszönettel tartozom. A disszertáció befejezésekor örömmel mondok köszönetet mindazoknak, akik ezt lehetővé tették.

Először is, nagy hálával tartozom a témavezetőimnek, Yaojun Li-nek és Laura Moralesnek a türelmes útmutatásért, a tartós inspirációért és a legmelegebb szívű bátorításért. Mint olyan hallgató, aki csak az MA kurzuson lépett a szociológia területére, külön köszönetet kell mondanom Yaojun Li-nek, aki mindig kész volt segíteni, és bízott bennem, hogy tanuljak és jó társadalomkutatóvá váljak. Mélyen hálás vagyok továbbá Fiona Devine-nak, aki értékes idejét áldozta arra, hogy elolvassa a dolgozatom korai vázlatait. Észrevételei fontosak voltak a dolgozat átdolgozásához.

Szeretnék köszönetet mondani az *élettörténeti és társadalmi változásokról szóló felmérésnek* és a *kínai általános társadalmi felméréseknek*, hogy a minőségi felmérési adatokat a nyilvános kutatási célú felhasználáshoz bocsátották rendelkezésre. Nagyra értékelem az ezekben a projekteken dolgozó csapattagok kemény munkáját, amelyek lehetővé tették a Kínára vonatkozó, nagyméretű nemzeti felmérési adatokon alapuló több társadalomkutatást. Hálás vagyok továbbá a Társadalmi Változások Intézetének (Institute for Social Change, ISC) a manchesteri tanulmányaim első három évében nyújtott pénzügyi támogatásért. A támogatás nélkül nem tudtam volna a kutatásomra koncentrálni egy idegen városban.

Köszönöm az ISC munkatársainak és doktoranduszainak a kellemes tudományos környezetet, amely hozzájárult a dolgozat elkészítéséhez. Különösen hálás vagyok Jianxun Kongnak, Yung-Han Changnak, Jennifer Whillansnak és Kyung-A Kimnek a sok kellemes beszélgetésért és e-mailért, amelyek bátorítottak a folytatásra. Szeretnék köszönetet mondani Dave Cuttsnak, Ed Fieldhouse-nak és Jennifer Birchallnak is a segítségért, amelyet akkor nyújtottak, amikor terhesség miatt meg kellett hosszabbítanom a doktori tanulmányaimat.

Végül, és ami a legfontosabb, mély hálámat szeretném kifejezni, és ezt a szakdolgozatot családomnak és barátaimnak ajánlom. Hálás vagyok férjemnek, Qilong Jia-nak az állandó megértésért, szeretetteljes támogatásáért, és azért, hogy panasz nélkül elfogadta "önelszigetelődésemet" távol a kínai otthonunktól. Miután a doktori kutatásom utolsó évében megszületett a lányom, hatalmas segítséget kaptam édesanyámtól, Peiling Zhengtől, amikor az új gondozási feladatok mellett folytatni kellett a disszertációm átdolgozását. Köszönettel tartozom kilenc hónapos kislányomnak, Youhan Jia-nak is a sok szép mosolyért, amit tőle kaptam.

1. fejezet Bevezetés

1.1 Kutatási célok

Ez a dolgozat a generációk közötti osztálymobilitás vizsgálata a mai Kínában, az 1996 és 2006 közötti időszakra összpontosítva, amely nagyrészt átfedi az 1978-ban elindított kínai gazdasági reform harmadik évtizedét. A tanulmány a következő kutatási kérdésekre keresi a választ: 1) mennyiben hasonlít vagy különbözik a kínaiak foglalkozási (osztály)pozíciója a szüleikéhez; 2) hogyan változott a generációk közötti mobilitás mértéke a vizsgált évtizedben; 3) változott-e Kína egyenlőbb társadalommá, javultak-e a különböző társadalmi származású emberek mobilitási esélyei; 4) milyen általános mintázatai vannak a generációk közötti mobilitásnak és a társadalmi mozgékonyságnak Kínában; és végül, 5) milyen mértékben befolyásolják a generációk közötti mobilitás eredményét a különböző demográfiai és társadalmi-gazdasági jellemzők, mint például a nem, a háztartási regisztrációs (a továbbiakban: *hukou*) háttér és az első munkahelyi osztály.

Ez a tanulmány kísérletet tesz arra, hogy szisztematikusan megvizsgálja a generációk közötti mobilitás kérdését Kínában, különböző időpontokban gyűjtött nemzeti felmérési adatok felhasználásával. A fent felsorolt kérdéseket vizsgálva azt találom, hogy a teljes mobilitás Kínában 1996 és 2006 között jelentősen megnőtt, főként a felfelé irányuló mobilitás növekedésének eredményeként. Összességében azonban nincs egyértelmű bizonyíték a mobilitási esélyek nagyobb nyitottságára vonatkozó tézis alátámasztására. A tanulmány jelentős városi-vidéki különbségeket mutat ki a mobilitási esélyekben, különösen a nők esetében. Eközben azt találom, hogy a nők mobilitási eredményei általában szorosabban kapcsolódnak osztálybeli származásukhoz. A munka és a nemzedékek közötti mobilitás elemzése során az eredmények azt mutatják, hogy a közvetlen belépés minden osztályhoz tartozású egyén esetében egyaránt fontos szerepet játszik a mobilitási folyamatokban, míg az első munkahelyi osztály jelentősen befolyásolja a mobilitási eredményeket. Eközben a *hukou*-származás és a mezőgazdasági *hukou* nem mezőgazdasági *hukou*-átalakítás, vagy ahogyan gyakran nevezik, a vidékről városba való átállás tapasztalata döntő hatással van a kívánatos osztálypozíciókhoz való hozzáférés esélyére.

A kínai társadalmi rétegződéssel és társadalmi mobilitással foglalkozó, egyre bővülő szakirodalom ellenére számos tanulmány a státusz elérését célzó megközelítést alkalmazza (lásd például Blau & Ruan, 1990; Lin & Bian, 1991), amelynek során nem szerezhettek

ismereteket a mobilitás teljes összegéről vagy a strukturális hatástól megtisztított mobilitásról. Bár voltak olyan tanulmányok, amelyek

vizsgálják a generációk közötti mobilitás kérdését az osztályszerkezeti megközelítésben, ezek vagy nem nemzeti felmérési adatokon alapulnak (Cheng & Dai, 1995), vagy nem a társadalmi mobilitás mintázatának időbeli változásaira összpontosítanak a társadalmi-gazdasági átalakulások alatt (Wu & Treiman, 2007; Yang, 2008). Ez a tanulmány nemcsak azzal járul hozzá a társadalmi mobilitás általános szakirodalmához, hogy kevés bizonyítékot talált a gazdasági átalakulás során növekvő társadalmi fluiditásra Kínában, hanem a mobilitáskutatás hiányát is betölti azzal, hogy nemzeti felmérési adatok felhasználásával osztályszerkezeti megközelítéssel vizsgálja a kérdéseket.

A fejezet további részében bemutatom a társadalmi mobilitás történelmi hátterét a mai Kínában. Az 1.2. szakasz után a társadalmi mobilitás kínai intézményi hátterének rövid áttekintése következik, a *hukou-rendszer* történelmi összefüggéseire és az oktatási és szakmai mobilitásra gyakorolt hatásaira összpontosítva. Az 1.4. szakasz áttekintést ad a dolgozat vázlatáról és az egyes empirikus fejezetek legfontosabb megállapításairól.

1.2 A történelmi kontextus

Az államszocialista országokat a kapitalista társadalmaktól megkülönböztető egyik fő jellemző a politikai beavatkozás és az állami politikák hatása az egyéni életesélyekre (Ganzeboom, DeGraaf és Robert, 1990; Luijckx és mások, 1998; Mach, 2004; Robert és Bukodi, 2004; Szelenyi és Manchin, 1987, idézi Zhou, 2005). Az elmúlt hat évtizedben a rétegződés dinamikáját Kínában a Kínai Kommunista Párt (a továbbiakban KKP) és a kormány által kezdeményezett nagyszabású, gyakran országos méretű politikai és gazdasági események befolyásolták (Zhou, 2005). Ahhoz, hogy megteremtjük azt a történelmi kontextust, amelyben e kutatás eredményei értelmezhetők és megérthetők, hasznos feltérképezni a vonatkozó főbb politikai és társadalmi változásokat, amelyeken Kína 1949 óta keresztülment.

Az "osztály" fogalma az elmúlt évtizedek politikai fordulatai és társadalmi fejlődése során alakult ki Kínában. Hosszú ideig, különösen a KKP 1949-es hatalomátvétele és a gazdasági reform 1978-as elindítása között, az "osztály" fogalma pusztán politikai implikációkkal teli fogalom maradt. A hivatalos nyelvezet szerint a kínai társadalom rendkívül egyszerű osztályszerkezetet mutatott, amely elsősorban a munkásosztályból és a paraszti osztályból állt, az értelmiség pedig az előbbihez tartozott (Lu, 2004). A földtulajdonosokat, a gazdag parasztokat és a magánvállalkozókat kizsákmányolónak tekintették.

osztályokba sorolták őket, és nemcsak politikai jogaiktól, hanem a káderpozíciókba való felemelkedés esélyeitől is nagymértékben megfosztották őket. Ez az osztályszerkezet főként a sztálini gyakorlatot követő állami építkezés eredménye (Lu, 2004; Zhou, 2005). Az 1950-es években a KKP minden háztartás számára egy "osztályt" jelölt ki, amely főként a férfi vonalon öröklődött. A kijelölések aztán bekerültek az egyéni oktatási és foglalkoztatási dossziékba. Az osztályséma a "jó, a közepes és a rossz" osztályokból állt, amelyeket az alábbiakban bemutatott módon tovább osztottak (lásd részletesen Deng & Treiman, 1997: 394-5; Unger, 1982: 13-4, idézi Deng & Treiman, 1997).

- I. Jó osztályú származás, más néven az "öt vörös fajta" (*hongwulei*), ahol a "vörös" a politikai megbízhatóságot jelenti, mint például a KKP-, kormány-, szocialista rendszer-, hazafias, progresszív stb. elkötelezettséget.
  - a) Politikailag vörös öröklés, a család élén a felszabadulás előtti (1949) KKP-tagok, vagy a forradalmi háborúban elesett mártírok árvái.
  - b) Munkásosztály
- II. Középosztálybeli származás (*yiban*)
  - a) Nem-intelligensia középosztály
  - b) Intelligens középosztály, a családfő a felszabadulás előtti hivatalnokok, tanárok, szakemberek stb. (Ezt a kategóriát aztán a kulturális forradalom alatt rossz osztályszármazásúként kezelték.)
- III. Rossz osztályú eredet, más néven az "öt fekete fajta" (*heiwulei*)
  - a) Volt kapitalisták családjai
  - b) A "jobboldaliak" családjai
  - c) A felszabadulás előtti gazdag parasztok családjai
  - d) A "rossz elemek", azaz a "bűnöző" elkövetők családjai
  - e) Az ellenforradalmárok családjai

A reform előtti korszakban a társadalmi mobilitást Kínában erősen befolyásolták a politikai beavatkozások. Amint fentebb említettük, az osztály a férfi családvonalon öröklődött, ami, mint tulajdonított tulajdonság, jelentősen befolyásolta az életesélyeket, például a foglalkozás elérését (Parish, 1981, 1984; Whyte & Parish, 1984). A központi tervgazdaság kiépítésének fontos lépéseként a központi kormányzat az 1950-es években fokozatosan befejezte a külföldi tulajdonú vállalatok államosítását és a magánvállalkozások kollektivizálását. Gyakorlatilag a "kizsákmányoló osztályokat" elnyomták, a társadalmi osztályokat pedig átstrukturálták és

"megtisztítva". Eközben a városi munkaerő létszáma az iparosításra helyezett állami hangsúly következtében bővült. Úgy tűnik, hogy a fizikai munkások és a parasztok gyermekei nagyobb valószínűséggel találtak mobilitási esélyeket az átalakult osztályszerkezetben, de az egyéni életesélyeket erősen befolyásolták az állami gazdaságpolitikában bekövetkezett változásokkal párhuzamosan zajló politikai mozgások.

Az 1950-es évek közepétől az 1960-as évek közepéig Kínában az emberek egymás után szembesültek a kampányokkal. A társadalmi mobilitás szempontjából leginkább relevánsak közé tartozik a "jobboldal-ellenes" kampány az 1950-es évek végén és az 1960-as évek elején, amely több mint 3 millió kádert és értelmiségit érintett,¹ a gazdasági kiigazítás, amely a Nagy ugrást követő gazdasági zsugorodásra válaszul a Nagy ugrás-előre siettetett növekedési stratégiát (1958-1960) követően a városi munkaerő 18 millió fővel történő csökkentését eredményezte, valamint az 1960-as "leküldési" politika, amely országszerte a káderek több mint egyhetedét mozgósította, hogy alacsonyabb szintű településekre költözzön (Zhou, 2005).² A politikai kampányoktól eltekintve a hukou-rendszer az 1950-es évek közepén törvény formájában jött létre, és még mindig fontos határvonal a városiak és a vidéki lakosok között.

A Mao-korszak utolsó évtizedében, 1966 és 1977 között az egész társadalom politikai fanatizmusba zuhant a Mao Zedong elnök által elindított kulturális forradalom idején. Tekintettel mind a régi felsőbb osztályok, mind az újonnan keletkezett "kapitalista útkeresők" potenciális fenyegetésére, akik "kiváltságos réteggé" válhatnak, Mao és radikális követői országos politikai támadásokat indítottak a kialakulóban lévő bürokratikus osztály és annak elit kiváltságai ellen, amibe a fiatalok vörös gárdaként (*hongweibing*) erősen bekapcsolódtak (Deng & Treiman, 1997). Az évtized során becslések szerint 100 millió ember vett részt politikai üldözésekben (Chen & Liu, 1991, idézi Zhou, 2005). A politikai beavatkozás hatására az apák társadalmi-gazdasági státusza és a fiúk humán tőke elérésének összefüggése meglehetősen gyenge volt, és az általában erős pozitív hatású

---

¹ A mozgalmat Mao Ce-tung elnök indította el 1957 júniusában, a második hullám 1959-ben kezdődött. Annak ellenére, hogy a "jobboldaliakra" nem volt hivatalosan egységes definíció, kampányok sora irányult az értelmiségiek ellen, akik látszólag a kapitalista fejlődési utat részesítették előnyben a szocialista helyett. A kampányok kezdetben a "szélsőjobboldaliak" elleni támadásokra korlátozódtak, de hamarosan tömeges politikai mozgalommá bővültek. A Párttörténeti Kutatócsoport (RUPH) által összeállított hivatalos KKP-történet szerint a jobboldali ellenes kampányok során több mint 3 millió kádert és KKP-tagot bélyegeztek meg "jobboldali opportunistaként" (RUPH, 2010). Az állítólagos "jobboldaliakkal" szemben kiszabott büntetések közül a leggyakoribb az volt, hogy munkával átnevelték

őket.

² Az 1960-ban a kádereket érintő "leküldés" politikája nem tévesztendő össze az 1968-ban kezdődött és 1980-ig tartó "leküldési" mozgalommal (rozsásítás), amely elsősorban a középiskolák fiatal végzőseit érintette.

az értelmiségi és káder származás egyéni életesélyeit drasztikusan csökkentették, mivel az ilyen társadalmi származásúakat gyakran tekintették a kapitalista ideológia híveinek (Bernstein, 1977; Deng & Treiman, 1997). A tömeges politikai tisztogatások következtében a városi káderek és az értelmiségiek nagy száma ki volt téve az állami politika kedvezőtlen hatásainak, és lefelé, a vidéki területekre költözött. Ennek ellenére a hukou-rendszer továbbra is merev maradt, és a parasztok még komolyabban vidékre szorultak (Lu, 2004; Wang, 2005).

Az 1966-1977-es kínai társadalom elszabadult káoszában az állami politikák másik fontos hatása a mobilitási esélyekre az, hogy az oktatásnak mint a társadalmi mobilitás motorjának szerepét, amelyet a hatvanas évek elején az oktatási reformok révén erősítettek, a Mao május 7-i irányelvét követő "forradalmak" súlyosan megzavartákth. A kínai egyetemek 1966 és 1970 között nem vettek fel új hallgatókat, míg a posztgraduális képzés csak 1978-ban indult újra, azaz tizenkét évvel a posztgraduális képzés kezdeti felfüggesztése után.³ Ezenkívül a középiskolások három évfolyama hagyta ott az iskolát, mivel 1966 és 1968 között szinte az összes közép- és felsőfokú iskola nem működött. Mivel a kormány nem tudott munkát adni ezeknek a "kulturális forradalom gyermekeinek", 1968 és 1979 között több mint 17 millió városi fiataalt küldtek "fel a hegyekbe" vagy "le a völgyekbe" (Zhou & Hou, 1999). Meg kell azonban jegyezni, hogy ezeknek a "leküldött" fiataloknak a többsége az 1990-es években újra letelepedett a városi területeken (Wu & Treiman, 2007).

Az 1978-ban kezdődött reformkorszak (más néven a Mao utáni korszak) társadalmi kontextusát két szempontból is meg lehet érteni. Először is, az "osztály" politikai vonatkozásai a kulturális forradalom végével elhalványultak. 1978 és 1981 között a "jobboldaliak" mintegy 98 százalékát rehabilitálták, míg több mint 20 millió másik "öt fekete fajta", köztük földtulajdonosok, gazdag parasztok, "rossz elemek" és ellenforradalmárok visszanyerték törvényes állampolgári jogaikat. Hasonló politikát alkalmaztak több mint 700 000 kisvállalkozó és kézműves, valamint 160 000 magánvállalkozó esetében (Lu, 2004: 75). Eközben az értelmiségieket a munkásosztály részeként fogadták, miután Deng Hsziao-ping beszélt a tudósok országos konferenciáján. Azzal, hogy az ország új hangsúlyt fektetett a gazdasági növekedésre,

---

³ 1966 nyarán a KKP Központi Bizottsága utasította a felsőoktatási intézményeket, hogy az új hallgatók felvételét fél évvel későbbre halasszák, mivel az akkoriban alkalmazott felvételi rendszert "kapitalista" rendszernek tartották, és

reformra szorult. A felsőoktatási felvételi azonban csak 1970-ben indult újra (Lu, 2004: 2. fejezet).

a társadalmi rétegződés Kínában egyre inkább a társadalmi és gazdasági változásokon alapul, nem pedig a régi, államilag felépített dichotóm (vagy trichotóm) politikai osztályszerkezeten.

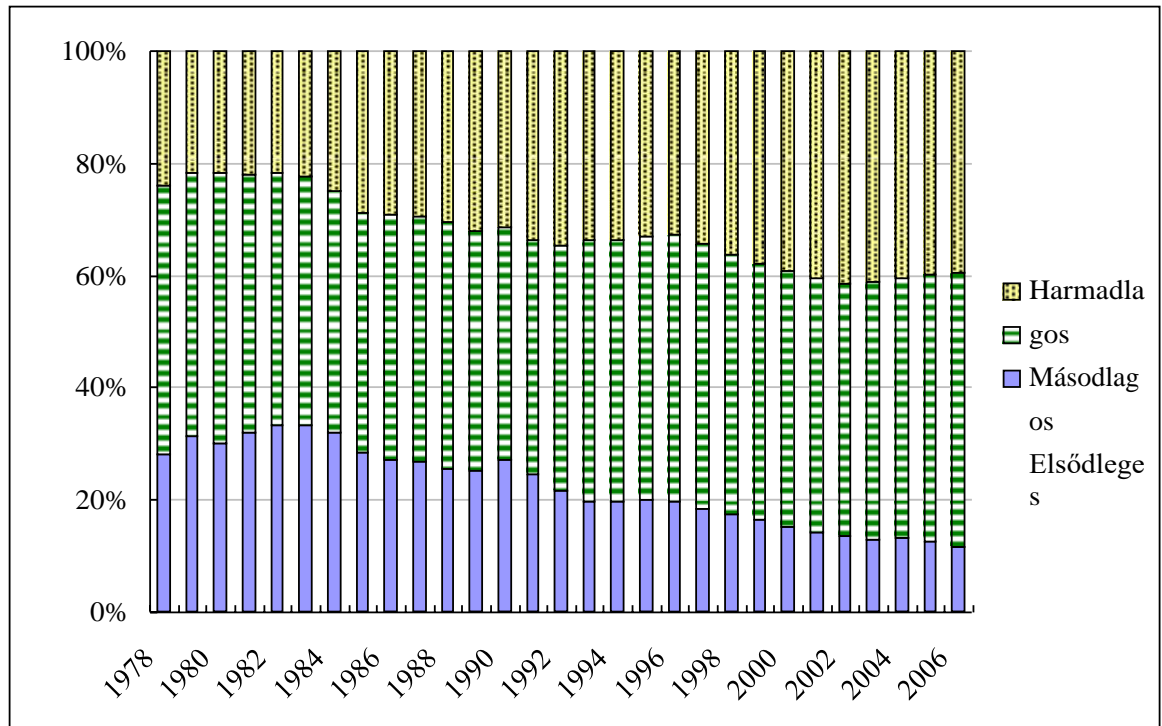
A gazdasági kontextust tekintve az 1978 utáni korszak két további időszakra osztható: az 1978 és 1992 közötti időszakra és az 1992 utáni időszakra. A régi osztályszerkezet eltűnésével párhuzamosan az első időszakban új társadalmi osztályok kezdtek kialakulni, mivel az ország a gazdasági intézmények reformja révén fokozatosan kilábalt a zavarokból. A gazdasági reformok egyik legfontosabb eredménye a vidéki Kínában a munkaerő-felesleg megjelenése és későbbi növekedése vidéken. Miközben a parasztok még mindig a hukou-rendszer által megszabott város-vidék határokkal szembesültek, néhányan nem mezőgazdasági munkába vagy vállalkozásba kezdtek.⁴ Ami a városi gazdaságot illeti, az állami hatóság központi szerepe a munkaerőpiac és a munkaszervezetek felett a fokozatos csökkenés jeleit mutatta. A piacgazdaság kialakulása a társadalmi mobilitás szempontjából lényeges változásokhoz vezetett. Először is, a politikai lojalitást már nem tekintették a felfelé irányuló mobilitás alapvető kritériumának. Hasonlóképpen, a felsőoktatásba való felvétel politikai ajánlásának kritériuma is átadta helyét a tudományos teljesítménynek, ami lehetővé tette, hogy az oktatás mint elért tényező visszanyerje szerepét a mobilitási folyamatokban. Harmadszor, mind az iparosítás folyamata, mind a tulajdonosi reformok megváltoztatták a társadalmi mobilitás strukturális kontextusát, mivel drasztikusan megnőtt a kisvállalkozók (*getihu*) száma, és a nem mezőgazdasági munka lehetőségei is megnövekedtek.

Mindezek a kontextuális változások az 1992 utáni időszakban is folytatódtak. Deng 1992-ben Sencsenben tartott reformbeszédét követően, amely újra megerősítette a piacgazdaság fejlesztésének fontosságát, felgyorsultak a privatizációs folyamatok, és Kína ipari szerkezetét tovább fejlesztették. Amint az 1.1. ábrán látható, az elsődleges ipar részesedése a nemzeti GDP-ben ebben az időszakban tovább csökkent, míg a terciér ipar egyre nagyobb mértékben járult hozzá. Bár az ebben a tanulmányban használt adatok nem teszik lehetővé, hogy az 1999-ben kezdődött felsőoktatási expanzió társadalmi mobilitásra gyakorolt hatásait megragadjuk, azt várjuk, hogy az ipari szerkezetben bekövetkezett változások, amelyeket az 1.1. ábra bemutat, tükröződnek a generációk közötti mobilitás mintázatában. Például számos

⁴ A reformkorszak első nyolc éve alatt, azaz 1979 és 1987 között a különböző nem mezőgazdasági munkákban részt vevő vidéki lakosság száma 158,1 százalékkal, 31,5 millióról 81,3 millióra nőtt. (Lu, 2004: 77).

a parasztek a városi munkalehetőségek miatt hagyták el a földet, ami viszont növelné a mezőgazdasági osztály teljes mobilitásának emelkedését.

1.1. ábra: A nemzeti GDP ipari megoszlása

Megjegyzés: Az ábrán szereplő adatok folyó árakon kerültek kiszámításra.

Forrás: Ch. 3. fejezet; Világbank adatai: <http://data.worldbank.org/>.

Az egész reformkorszak alatt az állam mint piaci hatóság szerepe egyre csökkent. Az állami politikák és intézmények azonban továbbra is döntő szerepet játszanak az egyéni életesélyek meghatározásában. A következő szakaszban röviden bemutatom a kínai oktatási rendszer és a *hukou-rendszer* főbb jellemzőit, amelyek mindkettő hatással van a foglalkozási esélyekre.

1.3 A hukou-rendszer és az oktatás Kínában

1.3.1 A hukou-rendszer

A kínai társadalmi mobilitás intézményi háttérének sajátos jellemzője a hosszú ideje fennálló háztartás-nyilvántartási rendszer, vagy ahogy gyakrabban nevezik, a hukou-rendszer. A rendszerből eredő város-vidék megosztottságot tekintik a társadalmi mobilitásra gyakorolt legjelentősebb hatásnak, ha összehasonlítjuk más intézményi jellemzőkkel, mint például a következőkkel

mint a munkaegység-rendszer (*danwei*), a KKP-központú bürokrácia (Yang, 2008). A *hukou* mobilitási esélyekre gyakorolt hatásának megértéséhez ez a szakasz röviden áttekinti, hogyan jött létre és hogyan fejlődött az elmúlt évtizedekben a rendszer, mint mobilitási akadály, amely még mindig működik.

Bár a *hukou*-rendszert eredetileg a társadalmi ellenőrzés céljára tervezték, hamarosan olyan rendszerré fejlődött, amelyen az erőforrások elosztása és az életesélyek alapulnak (Solinger, 1995).⁵ Mivel a parasztokat és a városiakat "áthidalhatatlan osztályozásként" különböztették meg, a városi lakosok számára a munka és az élet minden aspektusát magában foglaló szolgáltatások biztosítása hosszú időn keresztül az állam "közvetlen felelőssége" volt, és ennek eredményeként a városiak különféle erőforrásokat élveztek, míg a vidéki emberek intézményesen ki voltak zárva az olyan életesélyekből, mint az állami szektorban való foglalkoztatás, a támogatott egészségügyi ellátás, a nyugdíj, és a később bevezetett lakhatási támogatások (Cheng & Seldon, 1994).⁶ A reformkorszak gazdasági növekedésére válaszul az 1980-as évek végén eltörölték a *hukou*-státuszon alapuló élelmiszeradagokat. Ezenkívül a *hukou*-rendszer által a város-vidék elhatárolást az 1990-es években fokozatosan eltörölték. Amint az 1.2. ábrán látható, az országban az 1970-es évek óta folyamatosan csökken a vidéki lakosság száma. A *hukou*-rendszer jelentős kiigazításainak fényében a rendszer már nem tudta megakadályozni a parasztok elvándorlását a városi munkalehetőségek keresése érdekében (Liu, 2007; Solinger, 1999). Mindazonáltal a városi területeken dolgozó vagy ott élő vidéki migránsok és gyermekeik még mindig nem kapnak városi *hukou*-státuszt, és így a "városi" erőforrások széles köréből vannak kizárva, beleértve a helyi *hukou*-tulajdonosok iskolai oktatását, a⁷ társadalombiztosítást, a munkanélküli ellátásokat és a nyugdíjjogosultságot.

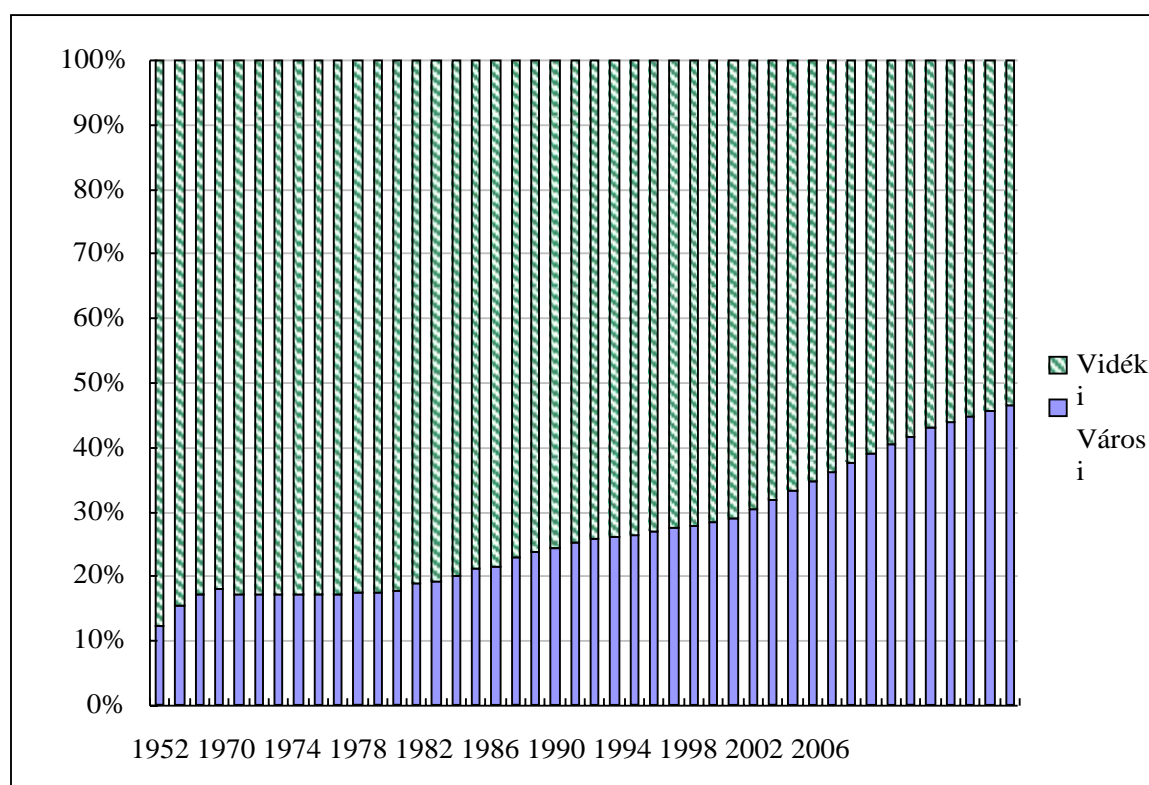
---

⁵ Míg a legkorábbi kínai *hukou*-szabályozás a Kuo Min Tang-kormányzat (a Nemzeti Néppárt (KMT) kormányzata) *hukou*-törvényén alapult, hamarosan a sztálinista propiska (tartózkodási engedély) befolyásolta (Wang, 2005), és a központi tervezettség társadalmi és politikai ellenőrzésének szükségességét szolgálta. 1958-ra a KKP-kormányzat teljes mértékben felváltotta a városi *hukou*-kezelésről szóló ideiglenes szabályzatot (chengshi *hukou* guanli zhanxing tiaoli) egy állandó nemzeti *hukou*-rendszerrel, a Kínai Népköztársaságban a háztartások (*Hukou*) nyilvántartásáról szóló szabályzattal. Az 1957 és 1959 közötti rövid ideig tartó szabadság ellenére a belső migrációt hamarosan visszaszorították, amit nemcsak az erőforrás-előjogok városi lakosok számára történő fenntartásának igénye vezérelt, hanem a "rejtett ellenségek" vagy "megkérdőjelezhető személyek", mint célszemélyek (zhongdian renkou) ellenőrzése is, akik veszélyeztethetik a rendszert (Wang, 2005).

⁶ Wang (2005) leírása szerint a *hukou* döntő szerepet játszik a különböző gazdasági előnyök elérésében. Az 1990-es évekig, míg a nem mezőgazdasági *hukou*-tulajdonosok lakhatási, oktatási és egészségügyi támogatásban részesültek, a vidéki lakosok számára gabonaráta-rendszert vezettek be, hogy a városi lakosok számára alacsony élelmiszerárakat biztosítsanak. A központi tervezettség korszakában a gabonafélék felvásárlására és forgalmazására vonatkozó állami monopólium (tonggou tongxiao) politikát alkalmazták az élelmiszerforrások *hukou*-regisztráció alapján történő elosztására.

⁷ Egyes városokban, például Sanghajban és Pekingben a vidéki munkások gyermekei speciális iskolákba járnak, amelyeket kizárólag a migráns munkások gyermekei számára hoztak létre. Vegyük például Sanghajt, ahol 2010-ig nem volt olyan, hogy a migránsok gyermekei

1.2. ábra: A népesség változása városi és vidéki lakóhely szerint, 1952-2009

Forrás: Népesség városi és vidéki lakóhely szerint, Kínai Népesedési és Foglalkoztatási Évkönyv 2010 (NBSC, 2010).

Tekintettel a kívánatos életesélyektől és a különböző erőforrásoktól való intézményes kirekesztettségre, a városi hukou-státusz megszerzését széles körben a saját vagy gyermekeik életszínvonalának javításához szükséges alapvető lépésnek tekintik. Erős motivációjuk ellenére azonban rendkívül korlátozottak azok az eszközök, amelyekkel a vidéki lakosok leküzdhetik ezt az akadályt: a felsőfokú végzettség megszerzése, valamint a városi munkahelyek, a katonasághoz való csatlakozás és a katonatiszti előléptetés, valamint a városi hukou-tulajdonosokkal kötött házasság (Wang, 2005). Ami például a felsőoktatást illeti, a hallgatók nem mindig képesek városi hukou-t szerezni, amikor városi munkahelyet találnak, mivel nem minden munkaadó hajlandó vagy képes segítséget nyújtani ebben a tekintetben. Az is valószínű, hogy a városi hukou-státusz a munkára jelentkezőkkel szemben támasztott követelmények közé tartozik.⁸ Továbbá a minőségi alap- és középfokú oktatásból való kirekesztettség, valamint a városi és vidéki lakosok közötti jövedelmi különbségek miatt a vidéki gyerekek számára a felsőfokú oktatáshoz való hozzáférés nagyobb nehézséget jelent, mint városi társaik számára (Hannum, 1999; Lu, 2004).

A sanghaji oktatási bizottság 2010. február 11-én közzétett kormányzati közleménye (ECS, 2010) szerint az ideiglenes tartózkodási engedéllyel rendelkezőket helyi diákként kezelik.

⁸ Kínában a felsőoktatási intézményekbe beiratkozó hallgatók, függetlenül attól, hogy eredetileg városi vagy vidéki hukou-juk van-e, a családi hukou-füzetükből a kollektív hukou-ba vándorolnak. A diploma megszerzése után a hukou-

jukat visszaviszik oda, ahová a képzés megkezdése előtt be voltak jegyezve, kivéve, ha a hallgató a foglalkozásával új hukou-státuszt szerez.

Összefoglalva, a hukou-rendszer által kiváltott város-vidék megosztottság a történelmileg felhalmozott legitimitás ellenére hosszú távú erőfeszítéseket igényel. Bár a városi és a vidéki lakosság közötti határvonal a kínai belső migráció növekedésével enyhülni látszik, a rendszer a mai napig erős akadályt képez a vidéki lakosok életésélyeinek megteremtése előtt. Egyrészt Kína adóügyi decentralizációja és a hukou-rendszerhez kapcsolódó kettős jóléti rendszer megakadályozza, hogy a rendszert könnyen eltöröljék (Liu, 2007). Másrészt a városi lakosok és azok, akiknek sikerül elérniük a vidék-város hukou-migrációt, általában vonakodnak az intézményesen kirekesztettek javára történő változtatásoktól, mivel életésélyeik immunisak a vidéki hukou-státusz hatására (Wang, 2005). Mint korábban említettük, e tanulmány elsődleges érdeklődése a generációk közötti mobilitás mértékére és mintázataira irányul, nem pedig a generációk közötti mobilitás vagy immobilitás okainak magyarázatára. Ennek ellenére a *hukou-rendszer* ebben a szakaszban történő áttekintése biztosítja számunkra azt az intézményi háttérrel, amelyen belül a társadalmi mobilitás, különösen a vidékről városba irányuló migráció, jobban megérthető.

1.3.2 Oktatás: Kiterjesztés és tartós egyenlőtlenségek

Más társadalmakhoz hasonlóan az oktatás Kínában is a társadalmi mobilitás motorjaként és a társadalmi reprodukció fontos mechanizmusaként működik (Wu & Treiman, 2007), bár nem egyértelmű, hogy - mint számos ország esetében - fontosabb szerepet játszik-e a generációk közötti mobilitás eredményének meghatározásában, mint a társadalmi származás. Különösen a hátrányos társadalmi származású emberek számára az iskolai végzettség segíthet abban, hogy olyan kívánatos foglalkozási pozíciókhoz jussanak, amelyekre egyébként nem biztos, hogy lehetőségük lenne. Mindazonáltal, annak ellenére, hogy az iskolai végzettség egyre inkább függetlenedik a családi háttértől (Boudon, 1974; Treiman, 1970; Treiman & Yip, 1989), az iskolai végzettség esélyei és eredményei maguk is különböző mértékben függenek a társadalmi származáshoz kapcsolódó előnyöktől és hátrányoktól. Amint az oktatási egyenlőtlenségek nemzetek közötti kutatásaiból kiderül, a társadalmi származás hatása az iskolai eredményekre az iskolázási lehetőségek egyetemes bővülése ellenére az idők során stabil maradt (Shavit & Blossfeld, 1993).

Az elmúlt évtizedekben a kínai iskolarendszer is átszervezési és bővítési hullámokon ment keresztül. Az oktatási lehetőségek bővülése azonban igen korlátozott hatással volt az oktatási egyenlőtlenségekre. Ami a középiskolába való átmenet valószínűségét illeti

iskolai szinten például a hosszú ideje fennálló város-vidék szakadék inkább nőtt, mint csökkent. Eközben a társadalmi származás hatása a középfokú oktatásba való átmenet arányára inkább nőtt, mint csökkent (Wu, 2010a, 2011). Hasonlóképpen, a felsőfokú végzettség megszerzésében mutatkozó egyenlőtlenségekről szóló tanulmányok is azt mutatják, hogy a felsőoktatás 1990-es évek végén megkezdett bővítése nem csökkentette a nemek közötti és a városi-vidéki különbségeket. Ehelyett a felsőoktatási expanzióval összefüggésben a felsőoktatásban való részesülésben mutatkozó város-vidék egyenlőtlenségek súlyosbodására van bizonyíték (Li, 2010; Yang, 2006).

1949 óta Kína jelentős előrelépést ért el a felnőttek alapvető írástudása, a kötelező oktatás, a formális és nem formális oktatás kettős rendszerének kialakítása, valamint a felsőoktatás reformja terén (Tsang & Ding, 2005). Ami az alapfokú oktatást illeti, a kulturális forradalom előtti és alatti években jelentős bővítések történtek, amelyek csak az 1959-1961-es éhínség idején szakadtak meg, amikor sok gyermek nem tudta befejezni az alapfokú oktatást. Közvetlenül azután, hogy az ország gazdasági reformba kezdett, a régi oktatási rendszert - bár fokozatosan - átalakították, ami az iskolába járó gyermekek számának csökkenését eredményezte (Tsui, 1997). A következő évtizedekben, egészen 1998-ig, Kína fokozatosan megvalósította az általános iskolai oktatás egyetemessé tételét és a kilencéves ingyenes kötelező oktatás bevezetését. A hukou-rendszer intézményi akadályai a vidéki lakossággal szemben, valamint az erőforrások elosztásának egyenlőtlenségei azonban azt eredményezték, hogy az iskolázottság és az átmenési arányok tekintetében egyre nagyobbak lettek a regionális egyenlőtlenségek, valamint a város-vidék különbségek (Wu, 2010a, 2011). Egyrészt a súlyos gazdasági terhek és a gyermekek iskolába járatásának növekvő alternatív költségei általában megakadályozzák, hogy a parasztcsaládok gyermekei befejezzék a kötelező iskolai tanulmányokat (Min, 2007, idézi Wu, 2010; Tsui, 1997). Másrészt a kötelező oktatás finanszírozásának felelősségének a helyi önkormányzatokra való áthelyezése, amely a Mao utáni korszak költségvetési decentralizációjának eredménye, jelentős egyenlőtlenségeket eredményezett az oktatási kiadásokban az egyes régiók között, mivel az oktatásba való beruházás alacsony prioritást élvezett a helyi önkormányzatok számára (Wu, 2010a). Ezen elemzések alapján Wu (2010a) azt prognosztizálta, hogy az oktatás szerepe a mobilitási folyamatokban hosszú távon gyengülni fog, mivel a különböző társadalmi eredetű és hukou-hátterű diákok közötti növekvő oktatási egyenlőtlenségek tovább növelhetik a jövedelmi különbségeket.

1.4 Szakdolgozat vázlat

Ez a szakasz a dolgozat felépítését ismerteti a következő fejezetekben tárgyalt kutatási kérdések felvázolásával.

A 2. fejezet áttekinti a társadalmi mobilitás és rétegződés kutatásának vonatkozó szakirodalmát. A fejezet első két szakasza a társadalmi mobilitás elméleteit és a nyugati ipari és államszocialista társadalmak mobilitás-kutatását tekinti át, a társadalmi mobilitás és a rétegződés tendenciáira összpontosítva ezekben a társadalmakban. Ezután áttérek a nők és a társadalmi mobilitás kérdésének vizsgálatára. Az ezt követő fejezetben a társadalmi rétegződéssel és a társadalmi mobilitással kapcsolatos főbb elméleteket és empirikus tanulmányokat tárgyalom a mai Kínában.

A 3. fejezet a tanulmány módszertani kérdéseivel foglalkozik. A fejezet kifejti a fogalmi keret kiválasztását, vagyis azt, hogy miért választja ez a tanulmány az osztályszerkezeti megközelítést (a státusz elérésének megközelítése helyett), és miért tekinti a társadalmi mobilitást az osztályszerkezetben elfoglalt pozíciók közötti mozgásnak, nem pedig a társadalmi hierarchiában való mozgásnak. E fogalmi választás alapján ezután megmagyarázom az EGP (Erikson-Goldthorpe-Portocarero) séma kiválasztását ebben a kutatásban. A fejezet ezután bemutatja a tanulmány adatforrásait, majd részletesen ismertetem az EGP-séma felépítésének folyamatát. A fejezet a dolgozat empirikus fejezeteiben alkalmazott statisztikai módszerek rövid áttekintésével zárul.

A dolgozat első empirikus fejezete, a 4. fejezet arra a kérdésre keresi a választ, hogy mennyire "mobil" a kínai társadalom. Konkrétan bemutatom a kínai osztályszerkezet 1996 és 2006 közötti változásait, az abszolút mobilitási arányokat és változásokat a kérdéses évtizedben, valamint a generációk közötti mobilitás be- és kiáramlási mintáit. Az elemzés érdemi bizonyítékot mutat a generációk közötti mobilitás teljes összegének növekedésére, különösen a felfelé irányuló mobilitásra, amely az osztályszerkezet változásával összefüggésben történt. A fejezet a nemek közötti különbségeket is feltárja az abszolút mobilitási arányokban.

Az 5. fejezet a 4. fejezetben szereplő leíró elemzés nyomán követése. A fejezet első empirikus része log-lineáris és multiplikatív réteghatás-modellek alkalmazásával azt vizsgálja, hogy Kína 1996 és 2006 között egyenlőbb társadalommá vált-e az alábbiak

tekintetében

relatív mobilitás. A fejezet a társadalmi mobilitás nemek közötti és a város-vidék közötti egyenlőtlenségeit is vizsgálja. Az első két empirikus rész megállapításai alapján két topológiai log-lineáris modellt, a sűrűségi szintek Hauser-féle modelljét és a társadalmi fluiditás magmodelljét alkalmazom a kínai társadalmi fluiditás mintázatának részleteinek feltárására. Az 5. fejezetben szereplő elemzés eredményei azt mutatják, hogy a relatív mobilitás aránya Kínában a vizsgált évtizedben nagyjából stabil maradt. A fejezet a társadalmi fluiditás jellegzetes mintáit is bemutatja, amelyek a nemek közötti egyenlőtlenségeket és a mezőgazdasági és nem mezőgazdasági ágazatok közötti, egymással összefonódó határokat jellemzik.

A mobilitási rendszer további megértése érdekében a 6. fejezet az elemzést a származási és a célállomás közötti kapcsolaton túlra is kiterjeszti, és a generációk közötti mobilitást a munka és az élet közötti mobilitás szemszögéből vizsgálja. A származási helyről az első munkahelyi osztályba és az első munkahelyi osztályból a célországba történő átmenetek abszolút mobilitásának leíró elemzése azt jelzi, hogy Kínában fontos szerepet játszik a célországba történő közvetlen belépés, különösen a nők és a vidéki mezőgazdasági háttérrel rendelkezők esetében. Relatív értelemben az első munkahelyi osztály és a célország osztálya között erősebb nettó kapcsolatot látunk a nők esetében, mint a férfiaknál. A 6. fejezet utolsó empirikus szakaszában a sztereotip ordinális regressziós modellt alkalmazom, hogy megvizsgáljam több változó - mint például a nem, a *hukou* származás és az első munkahelyi osztály - hatását a "magasabb státuszú" osztálypozíciókban való elhelyezkedés esélyére. A modell illesztésének eredményei megerősítik a "megfelelő" első munkahelyi osztályba való bekerülés jelentős pozitív hatását, ugyanakkor feltárják a *hukou* származás jelentős hatását a mobilitási esélyekre Kínában.

A 7. fejezet a dolgozat záró fejezete. Összefoglalja az elemzés legfontosabb megállapításait, és megvitatja a dolgozat elméleti és szakpolitikai vonatkozású hozzájárulását az ismeretekhez. A fejezet utolsó részében megvizsgálom a kutatás korlátait, és javaslatot teszek a jövőbeli kutatások körére.

2. fejezet Irodalmi áttekintés

2.1 Bevezetés

Ez a fejezet a társadalmi mobilitásról és a társadalmi mobilitásról szóló vitákról ad számot. Glassnak (1954) az angliai és walesi társadalmi mobilitásról szóló vizsgálata óta a rétegződés és mobilitás kutatása a modern szociológia fontos ágává fejlődött és jelentős fejlődésen ment keresztül.⁹ A terület 40 éves fejlődésének áttekintésében (Ganzeboom, Treiman és Ultee, 1991) a generációk közötti rétegződés összehasonlító kutatását az adatgyűjtés, a központi kutatási szempontok, az elemzési stratégiák és a statisztikai technikák tekintetében három generációba sorolták. Az osztályozást később négykategóriás felosztásra módosították (Treiman & Ganzeboom, 2000).

Az első generáció kutatásai (Lipset & Bendix, 1959; Lipset & Zetterberg, 1956) változatos kutatási kérdéseik ellenére elsősorban nemzeti felmérési adatok gyűjtésére és a "nyitottság" mértékének nemzetek közötti különbségeinek vizsgálatára törekedtek, amelyeket a generációk közötti foglalkozási mobilitás aránya tükrözhet. A második generáció (Blau & Duncan, 1967) fő gondjait a generációk közötti rétegződés különböző útjainak vizsgálatára helyezte át, amit a jobb minőségű mintavételes felmérési adatok, a foglalkozások hierarchikus skálázására szolgáló eljárások kidolgozása (Duncan, 1961; Treiman, 1977) és a többváltozós statisztikai technikák fejlesztése tett lehetővé (Blau & Duncan, 1967: 5. fejezet; Duncan, 1966, 1975). A mobilitáskutatás harmadik generációja, amelyet a CASMIN ("Comparative Analysis of Social Mobility in Industrial Nations") projekt (Erikson & Goldthorpe, 1992a) képviselt, a generációk közötti mobilitási táblázatok felhasználásához való visszatéréssel együtt olyan kifinomultabb statisztikai módszereket vezetett be a területre, mint a log-lineáris és log-multiplikatív elemzés, amelyek lehetővé tették a kutatók számára, hogy megkülönböztessék a megfigyelt mobilitási mintákat a társadalmi fluktuáció endogén rendszerétől. Végül, a negyedik generáció állítólag visszatér az első generáció elsődleges szempontjához, azaz, hogy a társadalmi mobilitás eredményeit hogyan befolyásolják az egyének társadalmi környezetének különböző tényezői (Treiman & Ganzeboom, 2000).¹⁰

---

⁹ Bár Glass tanulmányát tekintették a társadalmi mobilitás szisztematikus nemzeti tanulmányainak kiindulópontjának, Szorokin (1959) társadalmi mobilitással foglalkozó munkája széles körben elismert, mint ahol a modern szociológiában a társadalmi rétegződés és mobilitás kutatása elindult (Heath, 1981).

¹⁰ Lásd a (összehasonlító) rétegződési kutatások egyes generációira vonatkozó további példaértékű tanulmányokat Ganzeboom, Treiman és Ultee (1991), valamint Treiman és Ganzeboom (2000)

tanulmányaiban.

Amint azt az osztályozás szerzői hangsúlyozzák, a különböző generációk nem feltétlenül különböztethetők meg egymástól a kutatás minden dimenziója tekintetében, és egy "generáció" megjelenése nem feltétlenül jelenti egy korábbi "generáció" végét.¹¹ E dolgozat kapcsán, bár a kutatás nem kíván a négy generáció egyikébe sem besorolható, központi kérdésem a generációk közötti mobilitás arányának és mintázatának változása a mai Kínában. Tekintettel az 1. fejezetben meghatározott kutatási problémákra, ez a fejezet a társadalmi mobilitás alapvető kérdéseivel foglalkozó meglévő szakirodalomra összpontosít, nem pedig a terület kutatásának történelmi szakaszait követi nyomon.

A fejezet felépítése a következő. A 2.2. szakasz a nyugati ipari társadalmakban a társadalmi mobilitás tendenciáival és a nemzetek közötti eltérésekkel kapcsolatos mobilitáskutatásokat tekinti át. A következő szakaszban az államszocialista országokat érintő mobilitási tanulmányokat vizsgálom. A 2.4. szakasz a nők és a társadalmi mobilitás körüli vitákat tárgyalja. A fejezet lezárása előtt a 2.5. szakasz a kínai társadalmi rétegződéssel kapcsolatos elméleteket és tanulmányokat tekinti át.

2.2 Társadalmi mobilitás az ipari társadalmakban: tendenciák és eltérések

A társadalmi mobilitás kérdése olyan kérdés, amely makro- és mikroszociológiai elemeket foglal magában (Erikson & Goldthorpe, 1992a). Egyrészt a mobilitási tanulmányok makrotársadalmi eredményeket vizsgálnak, például a mobilitás arányait és mintáit, amelyek a munkamegosztáshoz köthetők. Másrészt ezeket az eredményeket úgy tekinthetjük, mint amelyek "az egyének és szervezetek cselekvéséből és kölcsönhatásából" származnak, amelyek maguk is kölcsönhatásban vannak az intézményi keretekkel (Breen & Luijckx, 2004b: 390). A társadalmi mobilitás továbbá az egyéneknek a munkamegosztás struktúráján belüli különböző pozíciók közötti mozgását jelenti, amelyet - mint az egyéni cselekvések kereteit - a társadalom gazdasági fejlődése befolyásol. Ez magyarázhatja, hogy a mobilitáskutatás a kezdeti szakaszában, majd a későbbi fejlődés során miért kötelezte el magát a gazdasági fejlődés, különösen az iparosodás és a társadalmi mobilitás aránya közötti kapcsolat feltárása mellett a vizsgált társadalmakban.

---

¹¹ Az osztályozás öt dimenzió alapján történt: 1) az adatgyűjtés módszerei, 2) a mérési eljárások, 3) az adatelemzés módszerei, 4) a kutatási problémák és 5) a fő hipotézisek meghatározása (Ganzeboom, Treiman és Ultee, 1991: 278).

Ami az iparosodás társadalmi mobilitásra gyakorolt hatását illeti, a viták középpontjában a liberális elmélet állt. Az 1960-as évektől az 1980-as évekig elterjedt elméletet elsősorban a társadalmi struktúrák és rendszerek "funkcionális koherenciájával" és "normatív integrációjával" kapcsolatos amerikai funkcionalista aggodalom hatására fejlesztették ki (Crompton, 2008), és a kapitalista társadalmak marxista elemzésének felváltására tett kísérletként (Erikson & Goldthorpe, 1992a). Míg Marx azt jósolta, hogy a kapitalista társadalmakat végül az osztálykonfliktusok és harcok révén a kommunizmus fogja felváltani, addig a liberális teoretikusok azt állították, hogy minden ipari társadalomban a liberális demokrácia fejlődik ki (Kerr et al., 1960; Parsons, 1960). A konvergens fejlődési pályák logikája ellenére a társadalmi mobilitás mértéke az ipari nemzetekben a gazdasági fejlettségi szintjük függvényében változik. A liberális elmélet tételei szerint minél iparosodottabb egy társadalom, annál magasabb a társadalmi mobilitás aránya. Eközben a generációk közötti kapcsolat a foglalkozási státusz tekintetében is gyengülne, ami a társadalmi fluiditás növekedésére utal (Treiman, 1970).

A vonatkozó szakirodalom (Blau & Duncan, 1967; Treiman, 1970) alapján Erikson és Goldthorpe (1992a) a társadalmi mobilitás és az iparosodás közötti kapcsolatokat liberalista magyarázatait háromféle, nevezetesen strukturális, folyamatszerű és kompozíciós hatásokhoz kapcsolódóan foglalta össze. Strukturális szempontból az iparosodásból eredő felfelé irányuló elmozdulás, amely jellemzően a mezőgazdaság hanyatlásával és a nem manuális ágazatok térnyerésével jár, nagyobb teret enged mind a teljes mobilitásnak, mind a felfelé irányuló mobilitásnak a lefelé irányuló mobilitással szemben. A társadalmi fluiditás tekintetében a liberális elméletalkotók azt hangsúlyozzák, hogy a "nettó mobilitás" aránya magasabb lesz, mivel az oktatás nagyobb hozzáférhetősége lehetővé teszi, hogy az iskolai végzettség egyre fontosabb szerepet játsszon a társadalmi szelekcióban (Treiman, 1970). Mivel a mobilitás folyamatában az asszociáció fokozatosan átadja helyét az egyéni teljesítménynek, a társadalmak az iparosodás szintjének emelkedésével meritokratikusabbá válnak. Annak ellenére, hogy az iskolai végzettség nagyobb hatással van a mobilitásra az iparosodottabb társadalmakban (Treiman, 1970), a társadalmi struktúra különböző szektoraiban a mobilitás tekintetében várhatóan eltérő szerepet játszanak a kompozíciós hatások. Míg az egyéni teljesítmény szerepe a bővülő ágazatokban válik jelentősebbé, addig a hanyatló ágazatokban, például a mezőgazdaságban, az asszociáció inkább tartósan befolyásolja a generációk közötti mobilitást (Erikson & Goldthorpe, 1992a).

Bár a liberális elmélet hosszú időn keresztül uralkodó volt, a társadalmi rétegződés és mobilitás általa megjósolt egyvonalú evolúciós útja nem kapott sok támogatást az empirikus kutatásokból. Az empirikus vizsgálatok "ellentmondásos és zavaros" eredményei (Goldthorpe, 1985) miatt komoly kétségek merültek fel a gazdasági fejlődés és a társadalmi mobilitás közötti összefüggésekre vonatkozó liberális tételekkel kapcsolatban. A liberális teoretikusokkal nagyjából egy időben Lipset és Zetterberg (1956; 1959) a liberális elmélet érveitől eltérő érveket hozott fel. Ők kifejezetten a társadalmi mobilitás mértékével foglalkoztak, nem pedig a társadalmi fluiditással. Lipset és Zetterberg szerint a társadalmi mobilitás általános aránya azokban a társadalmakban, ahol az iparosodás elért egy bizonyos szintet, várhatóan nagyjából azonos lesz, nem pedig az iparosodás szintjével változik (Lipset & Zetterberg, 1959). A liberális teoretikusokkal ellentétben Lipset és Zetterberg a mobilitási arányok növekedését "küszöbhatásnak" tekintette, amely csak akkor jelentkezik, amikor az iparosodás eléri egy bizonyos szintet, és nem marad fenn tartósan (Erikson & Goldthorpe, 1992a). Mind a Lipset és Zetterberg érvelésébe ágyazott nem-historista álláspont, mind a társadalmi mobilitás strukturális és motivációs tényezői közötti különbségtétel összekapcsolható Sorokin "trend nélküli fluktuáció" elméletével (1959). Sorokinhoz hasonlóan, akinek elmélete kritikus a mobilitás és rétegződés minden fejlődési elméletével szemben, Lipset és Zetterberg is tagadja, hogy a modern társadalmakban a mobilitás magas szintje állandó tendenciát jelentene. Miközben Sorokin azt hangsúlyozza, hogy a társadalmi mobilitást a társadalmi rétegződés rendjétől független tényezők is befolyásolhatják, például a társadalmi struktúrát megváltoztató politikai és gazdasági felfordulások, Lipset és Zetterberg amellet érvel, hogy a mobilitás eredményeit mind az exogén strukturális változások, például a szerkezeti változások, mind pedig az egyének azon törekvése befolyásolhatja, hogy magasabb státuszú pozíciókat érjenek el, és elkerüljék a lefelé irányuló mobilitást (Lipset & Zetterberg, 1956: 162).

A liberális elmélethez hasonlóan Lipset és Zetterberg hipotézisét is alig támasztották alá empirikus bizonyítékok. Ahelyett, hogy az ipari országok közötti magas mobilitási ráták hasonlóságának bizonyítékait tárták volna fel, számos tanulmány a nemzetek közötti eltérések bizonyítékát mutatta ki (Erikson, Goldthorpe és Portocarero, 1979, 1983; Featherman, Jones és Hauser, 1975; Pontinen, 1983, idézi Erikson és Goldthorpe, 1992a). Másfél évtizeddel később a hipotézist Featherman, Jones és Hauser (1975) újrafogalmazták, érveiket FJH-hipotézis néven ismerjük. Bár mind a Lipset- és Zetterberg-hipotézis, mind az FJH-hipotézis a társadalmi mobilitás alapvető, nemzetek közötti hasonlósága mellett érvel, az FJH-hipotézis a társadalmi fluktuáció mintázatának hasonlóságát hangsúlyozza, nem

pedig a megfigyelt mobilitási arányokat, valamennyi piacgazdasággal rendelkező ipari társadalomban és a

nukleáris családszerkezet. Más szóval, azt állítja, hogy az ilyen társadalmak alapvetően közös endogén mobilitási rendszerekkel rendelkeznek, vagyis a relatív mobilitás hasonló mintáival, amelyek nem változnak az exogén strukturális tényezők hatására.

Az FJH tézise nemcsak a későbbi összehasonlító mobilitási tanulmányok számára jelent új hivatkozási pontot, hanem az egyes országokon belüli társadalmi mobilitás vizsgálatára is hatással van. Szorokin historizmussal szembeni álláspontjához hasonlóan az FJH-hipotézis is "alapvető szkepticizmussal jár együtt az ipari társadalmak esetében bármilyen hosszú távú, fejlődés által vezérelt tendencia lehetőségével kapcsolatban" (Erikson & Goldthorpe, 1992a: 25). Továbbá a "fenotípusos" és a "genotípusos" szintű mobilitás, azaz az abszolút és a relatív mobilitás közötti explicit megkülönböztetéssel szembemegy azokkal az érvekkel, amelyek szerint az ipari társadalmak az iparosodási szint emelkedésével egyre nyitottabbá válnak. Míg az abszolút mobilitás egyszerűen az osztályok eredete és célpontjai közötti mozgásra utal, addig a relatív mobilitás elemzése azt vizsgálja, hogy a különböző osztályeredetű egyéneknek milyen relatív esélye van arra, hogy az egyik célpontban találják magukat, nem pedig a másokban (Breen, 2004: 1. fejezet). Míg az abszolút mobilitási ráták különböző exogén tényezőkből eredő strukturális hatásoknak vannak kitéve, addig az endogén mobilitási rezsimek az FJH-tézis szerint végül hasonló szinten stabilizálódnak (Featherman, Jones és Hauser, 1975).

Amint az a fentiekből kiderül, a társadalmi mobilitás tendenciáira és nemzetek közötti eltéréseire vonatkozó elméletek kidolgozásával párhuzamosan a különböző hipotézisek és érvek empirikus tesztelése is megtörtént. Míg a liberális elméletet, valamint Lipset és Zetterberg hipotézisét az empirikus eredmények elutasítják, addig az FJH-hipotézisre adott válasz a különböző empirikus tesztek között kevésbé következetes. A hipotézist egyértelműen nem támasztják alá az európai társadalmak egy későbbi összehasonlító vizsgálatának eredményei (Breen, 2004), de a jól ismert CASMIN projekt empirikus bizonyítékai azt jelzik, hogy módosított változata elfogadható (Erikson & Goldthorpe, 1992a). Ahelyett, hogy a relatív mobilitási arányok azonos mintázatát mutatnák, az ipari társadalmakról kiderült, hogy "széleskörű, nemzetek közötti közös vonásokat mutatnak". Mivel kevés bizonyítékot találtak arra, hogy az országokon belül a társadalmi mobilitás mintázataiban szisztematikus időbeli eltérések mutatkoznának, a CASMIN projekt a Sorokin-féle "trend nélküli fluktuáció" elméletét támogatva arra a következtetésre jutott, hogy az ipari társadalmakban a társadalmi mobilitás állandó változásban van, a relatív mobilitási arányok egyértelműen növekvő vagy csökkenő tendenciája nélkül. A

következtetés tovább erősíti Goldthorpe komoly kétségeit a gazdasági fejlődés és a társadalmi mobilitás, különösen a társadalmi fluktuáció közötti összefüggésekkel kapcsolatban (Goldthorpe, 1985). Míg a

az abszolút mobilitási arányok a strukturális hatások következtében időbeli változásokat és nemzetek közötti eltéréseket mutathatnak, a gazdasági fejlettség különböző szintjein lévő országok közötti relatív mobilitási arányok azonban közös vonásokat mutathatnak, ahogyan azt Sorokin hangsúlyozná, ha szélesebb történelmi távlatban vizsgáljuk (Sorokin, 1959, idézi Erikson & Goldthorpe, 1992a).

Az ipari társadalmak társadalmi mobilitásáról szóló gazdag szakirodalom ellenére az ipari társadalmak társadalmi mobilitásának tendenciáiról szóló viták mind nemzetek között, mind a nemzeti országokon belül még mindig tartanak. Vegyük például Nagy-Britanniát, ahol a generációk közötti mobilitás különböző megközelítései eltérő következtetésekhez vezettek a kérdéssel kapcsolatban. A vita egyik oldalán a közgazdászok brit adatokon alapuló kutatásai a generációk közötti mobilitás csökkenő tendenciáját mutatják (Blanden et al., 2004; Blanden, Gregg, & Macmillan, 2007, 2008). Ami a szociológián belül a mobilitással kapcsolatos tanulmányokat illeti, különösen azokat, amelyek osztályszerkezeti megközelítést alkalmaznak, és megkülönböztetik a relatív mobilitást az abszolút mobilitástól, Goldthorpe és munkatársai az állandó társadalmi fluiditás tézisét viszik tovább (Erikson & Goldthorpe, 1992a; Goldthorpe, 1987; Goldthorpe & Jackson, 2007; Goldthorpe & Mills, 2004, 2008; Marshall, 1988). Érvelésükben két pont áll a középpontban. Először is, bár az abszolút mobilitási ráták mind az idők folyamán, mind a nemzeti országok között eltéréseket mutatnak, ezek az eltérések túlnyomórészt strukturális hatásoknak, nem pedig az endogén mobilitási rendszerek változásainak tulajdoníthatók (Goldthorpe, 2007). Másodsor, a társadalmi mobilitás "tendenciátlanságának" megállapításai a relatív mobilitási esélyek egyenlőtlenségének "önmagát erősítő minőségét" tükrözik (Breen, 2004: 6). A társadalmi mobilitás viszonylagos stabilitása annak az eredménye, hogy a mobilitást a társadalmi háttérük határozza meg, és a családok különböző mobilitási stratégiákat alkalmaznak, a rendelkezésükre álló különböző társadalmi-gazdasági-kulturális erőforrások igénybevételével, hogy maximalizálják az iskolai végzettséget és a társadalmi pozíciókat (Erikson & Goldthorpe, 1992a; Goldthorpe, 2007: 7. fejezet). Figyelemre méltó, hogy az állandó társadalmi fluiditás elméletét a Nagy-Britanniában a társadalmi mobilitást vizsgáló szociológusok nem fogadják el "általánosan", mivel a nemzetek közötti összehasonlító tanulmányokban eltérő következtetéseket vontak le a társadalmi fluiditás tendenciáiról. Vannak tanulmányok, amelyek a brit társadalom nyitottságának részleges növekedésének tézisét vetik fel (Heath, 1981; Heath & Payne, 2000; Li & Devine, 2011). A kisebbségi etnikai csoportokra fókuszáló újabb vizsgálatok eredményei szerint a társadalmi fluiditás a többségi fehér lakosság és a kisebbségi etnikai

csoportok esetében eltérő mértékű (Li, 2010; Li & Heath, 2010).

Fontos megjegyezni, hogy mind Nagy-Britannia, mind más országok esetében a társadalmi mobilitás tendenciáival kapcsolatos következtetésekből mutatkozó nézeteltérések nagy része a módszertani különbségekben, a kutatók elsődleges szempontjaiban vagy akár az elemzéshez használt adatokban gyökerezik. Míg például a közgazdászokat a generációk közötti jövedelemmobilitás érdekli, addig a szociológusokat inkább a generációk közötti vagy az életpályán belüli osztálymobilitás (Li, 2002). Annak pontos meghatározása nélkül, hogy a nemzedékek közötti mobilitás az osztály- vagy a jövedelemmobilitásra vonatkozik-e, rendkívül nehéz megvitatni a különböző tanulmányok eredményeit. Más szóval, ésszerűnek tünne egy adott tanulmány következtetéseit úgy értelmezni, mint amelyek bizonyos kutatási kérdések megválaszolása érdekében bizonyos adatokra alkalmazott konkrét módszertanból származnak. Újabb kutatásukban Erikson és Goldthorpe (2010) megpróbálta összeegyeztetni a közgazdászok és a szociológusok két megközelítését, és azt javasolják, hogy a közgazdászok megállapítása a csökkenő mobilitásról Nagy-Britanniában annak tulajdonítható, hogy a jövedelmi változók nem megfelelőek az adatokban. Ezt a következtetést azonban a közgazdászok elutasítják (Blanden, Gregg és Macmillan, 2011), ezért nem vezet a két megközelítés megegyezéséhez.

2.3 Társadalmi mobilitás és államszocialista társadalmak

A társadalmi mobilitás kutatói számára az államszocialista társadalmak természetes laboratóriumként szolgálnak, amelyek lehetőséget nyújtanak a társadalmi mobilitás arányaira és mintáira gyakorolt lehetséges intézményi hatások vizsgálatára. Míg az államszocialista rendszerek történelmük bizonyos időszakában, jellemzően a "szocialista újjáépítés időszakában" (Parkin, 1969) erőfeszítéseket tettek a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésére, e törekvések hosszú távú következményei a társadalmi mobilitásban gyakran vitatottak. Ezek a viták különösen a társadalmi mobilitás nemzetek közötti eltéréseiről szóló viták során kerülnek előtérbe.

Az államszocialista társadalmakban a politikai beavatkozás társadalmi mobilitásra gyakorolt pozitív hatását hangsúlyozó érvek közül talán Parkin (1969, 1972) érveire lehet a legtöbbet hivatkozni. A szocialista országok hosszú távú ideológiai és intézményi jellemzői eltérnek a kapitalista ipari társadalmakétól, például a tulajdon és a vagyon generációk közötti átörökítésének kisebb valószínűsége, valamint a nyugati társadalmakban felső rétegnek tekintett társadalmi rétegek fokozott átjárhatósága. Parkin szerint ezek a jellemzők végül a szocialista uralom alatt álló társadalmakban nagyobb fokú nyitottságot

eredményeznének, magasabb arányú hosszú távú mobilitással, a törekvések közötti kisebb szakadékkal a két társadalom között.

különböző társadalmi eredetű egyének (Parkin, 1972), valamint politikai beavatkozások, mint például a fordított/pozitív megkülönböztetés az oktatásban és a foglalkozásban (Marshall, 1997).

Parkin érvelését azonban nem fogadják el széles körben. Empirikus bizonyítékok nem támasztják alá, mivel a szocialista és kapitalista ipari társadalmakra egyaránt kiterjedő összehasonlító tanulmányok erősebb bizonyítékot mutatnak a nemzetek közötti hasonlóság, mint az eltérések mellett (Erikson & Goldthorpe, 1992a; Grusky & Hauser, 1984). Igaz, hogy egyes államszocialista országok "szocialista újjáépítési időszakában" a szocialista osztálypozíciókba való felfelé irányuló mobilitás erőteljes növekedésére van bizonyíték, de a jelenséget nem találták meg a fiatalabb kohorszok körében (Erikson & Goldthorpe, 1992a). Továbbá, ahol a növekvő társadalmi mobilitás jelei mutatkoznak, ott inkább az állam által központilag alkalmazott iparosítás *önmagában vett* igényének tulajdonítják, mintsem a szocialista ideológia hatásainak (Markiewicz-Lagneau, 1987; Marshall, 1997: 206). Ez az álláspont közel áll Ossowski (1957, idézi Marshall, 1997: 162) érveléséhez, miszerint a szocialista forradalmaknak a társadalmi mobilitásra gyakorolt hatása, ha van ilyen, inkább az iparosítás kényszerűségében, mintsem az értékek átalakulásában rejlik. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a politikai beavatkozásnak nincs szerepe a társadalmi mobilitás ütemének és mintáinak kondicionálásában az államszocialista országokban. Ahogy Breen és munkatársai megállapították, a közvetlen politikai beavatkozás működhet az egyik eszközként, amely révén a társadalmi fluiditás egy társadalomban megváltozhat, de helyénvaló megjegyezni, hogy nem ez az egyetlen eszköz (Breen & Luijckx, 2004b)¹².

Az alapvető intézményi változások és az államszocialista országok nagyobb nyitottságára vonatkozó korai állítások ellenére (lásd például Marshall, 1997: 7. fejezet) számos mobilitási tanulmány - mind a nemzeti országokon belül, mind pedig összehasonlító jelleggel - azt mutatja, hogy az államszocialista országok relatív mobilitási esélyei hasonlóak a kapitalista ipari országokéhoz. Magyarország esetében a különböző tanulmányok nem állnak összhangban egymással a magyarországi társadalmi mobilitás tekintetében. Robert és Bukodi (2004) vizsgálata szerint (a generációk közötti mobilitás Magyarországon 1973 és 2000 között) a társadalmi fluiditás Magyarország legkevésbé fluid időszakát, az 1970-es éveket követően növekedett, majd 1992 után jelentős csökkenést mutatott. Andorka (2007) összefoglalója szerint (a magyar felmérési adatok néhány létező elemzéséről) azonban az ország a nyugat-európai társadalmakhoz hasonló mértékű nyitottságot mutat.

---

¹² Breen és kollégái szerint a közvetlen politikai beavatkozás összefüggésbe hozható azzal a magas társadalmi fluiditással, amelyet egy társadalom elérhet.

Az államszocialista országok és a nyugati kapitalista országok közötti hasonlóságot a társadalmi fluiditásban Marshall (1997: 10. fejezet) összehasonlításában is megtaláljuk a volt *Német Demokratikus Köztársaság* (NDK) és a *Német Szövetségi Köztársaság* (BRD) között. Míg egyes országok mobilitási rendszerei egyedi jellemzőket mutatnak, mint például Lengyelországban, ahol szokatlan fluiditás figyelhető meg a szolgáltató osztály és a munkásosztály pozíciói között (Mach, 2004), addig az államszocialista társadalmakban a társadalmi fluiditás mértéke általában nem különböztethető meg a nyugati kapitalista országokétól.

Az abszolút mobilitás tekintetében az államszocialista országok általában magas abszolút mobilitási rátát mutatnak, ami azonban nem különbözteti meg őket kapitalista társaságtól. Míg a szocialista és a kapitalista országok között, illetve maguk a szocialista országok között a társadalmi mobilitás arányaiban és mintázataiban alig találunk különbséget, az abszolút mobilitási arányok eltérései strukturális különbségekkel magyarázhatók. A legérettebb ipari és szocialista gazdaságként a szocialista Oroszország (akkori nevén Szovjetunió) sajátos osztályszerkezete "egyedülálló mobilitási profilt" hozott létre (Marshall, 1997: 151). Bár az egykori Szovjetunióban a mezőgazdasági osztályok - más európai társadalmakhoz hasonlóan - hanyatlóban voltak, a nyugati társadalmaknál is nagyobb szalariátusi osztállyal rendelkezett. Ráadásul az ország munkásosztálya is hanyatlási hajlamot mutatott. A legtöbb államszocialista társadalomban, ahol az ipari gazdaság viszonylag rövid idő alatt jött létre, mint például Magyarországon, Lengyelországban és Csehszlovákiában, mind a teljes mobilitás, mind a felfelé irányuló mobilitás növekedésére van bizonyíték, bár eltérő mértékben (Andorka, 2007; Erikson & Goldthorpe, 1992a; Mach, 2004). Érdeemes megjegyezni, hogy a generációk közötti mobilitás néhány államszocialista országban, például Magyarországon és a Német Demokratikus Köztársaságban magas szintű hosszú távú mobilitást mutat a mezőgazdasági eredetű munkákból a nem mezőgazdasági munkákba, különösen a fizikai munkákba (Andorka, 2007; Erikson & Goldthorpe, 1992a; Marshall, 1997), bár mint fentebb említettük, ez nem igazán függ össze a társadalom nyitottságának mértékében bekövetkezett változásokkal.

Összefoglalva, fontos tisztában lenni azzal, hogy az intézményi különbségek milyen hatással vannak a társadalmi mobilitás arányaira és mintázataira az államszocialista országokban. Míg a társadalmak közötti kulturális különbségek makroszinten is befolyásolhatják a társadalmi mobilitás eredményét, a politikai beavatkozások hatása

gyakran közvetlenebbnek bizonyult, mint a kulturális hatások. Ennek ellenére, amint azt Erikson és Goldthorpe (1992a) is hangsúlyozza, a politikai intézkedések hatása szocialista országoként eltérő, mivel a politikai beavatkozások *önmagukban véve* is

a különböző országokban különböző formában. Annak ellenére, hogy az államszocialista országok és nyugati kapitalista társaik közötti abszolút mobilitási ráták közötti különbségre jelentős bizonyítékok vannak, sok minden inkább az egyes országok strukturális jellemzőivel magyarázható, mint a mobilitás endogén rendszereinek különbségeivel. Ezért az államszocialista országokban a politikai beavatkozások valószínűleg inkább a különbségek fontos forrását jelentik, nem pedig az egyetlen forrást, amely kölcsönhatásban van más tényezőkkel, például a gazdasági fejlettségi szinttel. Valójában, bár az államszocializmus korai szakaszában néhány fontos politikai intézkedés megváltoztathatta a szocialista országok mobilitási profilját, kevés valódi előrelépés történt az egalitárius cél felé (Marshall, 1997). Bár a társadalmi mobilitásról és az államszocializmusról szóló vita folytatódhat, egy dolog biztos lehet, vagyis az államszocialista országok esetében nem létezik általános társadalmi mobilitási mintázat, amelyek a társadalmi mobilitás intézményi és történelmi kontextusában különböznek egymástól.

2.4 A nők és a társadalmi mobilitás

A társadalmi mobilitás kutatása régóta kizárólag a férfiak mobilitására összpontosít. Ahogy Heath leírta, úgy tűnik, hogy a nők "szokásos sorsa" az, hogy "távollétükkel tűnnek fel" (Heath, 1981: 107). A kutatási terület intellektuális szexizmusának vádjá ellenére számos nehézségre hivatkoztak, hogy igazolják a nők hosszú ideig tartó kihagyását a rétegződés és mobilitás kutatásában. Először is, a nyugati társadalmakban a nők korábban alacsony arányban vettek részt a munkaerőpiacon, ami természetesen a nők férjüktől (vagy más családtagoktól) való gazdasági függőségéhez vezetett. Bár néhány nő dolgozott a munkaerőpiacon, a számuk túl kicsi volt ahhoz, hogy a női munkavállalók "periférikus" szerepét megváltoztassa az osztályrendszerben (Giddens, 1973: 288, idézi Heath, 1981). A felmérési adatok viszonylagos hiánya miatt a nők általában ki vannak zárva a mobilitáskutatásból, amely terület nagymértékben függ a nagyméretű felmérési adatoktól.¹³ A nemek közötti egyenlőtlenségek a munkaerőpiacon, valamint a szélesebb társadalomban a nők osztályhelyzetével kapcsolatos hagyományos nézet alapját képezték. A nőket a férfi partner pozícióján keresztül helyezték el az osztályszerkezetben, hogy így tükrözzék általános függőségi helyzetüket (Goldthorpe, 1987).

---

¹³ Érdemes megjegyezni, hogy a nők hiánya nem mindig a felmérési adatok hiánya miatt van. A britek esetében a General Household Survey (GHS) 1972-től kezdve rendelkezik adatokkal a nőkről. Az adatokat a közelmúltban Goldthorpe és Mills (2004, 2008) használta fel. A National Child Development Survey (NCDS) és a British Cohort Study (BCS) szintén rendelkezik adatokkal, amint azt Goldthorpe és Jackson (2007) bemutatja.

Goldthorpe a nők társadalmi mobilitásának kérdésével foglalkozó feldolgozása az alapja a nők osztályhelyzetének mérésére vonatkozó hagyományos megközelítésnek (Britten & Heath, 1983; Erikson & Goldthorpe, 1992b; Goldthorpe, 1983). Tekintettel az osztályszerkezet definíciójára, amely "olyan foglalkozásokon alapul, amelyek betöltői jellemzően nagyjából hasonló piaci és munkahelyi helyzetekben osztoznak" (Goldthorpe, 1987: 39), az osztályok "megkülönböztetett életesélyekkel és életstílusokkal, társulási mintákkal és társadalmi-politikai orientációkkal, valamint cselekvési módokkal rendelkező kollektivitások" (Goldthorpe & Payne, 1986: 532). Egy ilyen irányelv alapján természetes, hogy a család az osztályok alapegysége. Azok pedig, akik nem foglalnak el olyan osztálypozíciót, amelyet a piaci és a munkahelyi helyzetek határoznak meg, az osztálypozíciót betöltő családtagokkal való kapcsolatuk révén levezetett pozíciókba kerülnének. Ebben az értelemben a gyermekek osztálypozíciói a szülei osztálypozícióiból származnak, míg a férjes asszonyok, akik nem foglalkoznak semmilyen foglalkozással, a férjük által elfoglalt pozíciókhoz rendelődnek.

A hagyományos megközelítés kulcsa mindazonáltal az, hogy a családtagok osztálypozícióját egyetlen személy, azaz a "háztartásfő" képviseli (Erikson & Goldthorpe, 1992b). Egy olyan társadalomban, ahol a legtöbb családban csak egy "kenyérkereső" van, az ezt a megközelítést támogató kutatók mentesülhettek a szexizmus vádjá alól, ha egy háztartáson belül minden egyént úgy kezelnek, mint aki egyetlen osztálypozíciót foglal el. A családszerkezetet és a nők munkaerő-piaci szerepvállalását érintő változásokkal azonban a nőkkel és a társadalmi mobilitással kapcsolatos növekvő kihívásokra, valamint a rétegződési rendszerben a "nemi rétegződés kizárásának" vádjára kellett volna reagálniuk (Goldthorpe, 1983; McRae, 1990; Stanworth, 1984).

Az osztályelemzés alapegységének más megközelítései a "hagyományos" férfiközpontú "háztartásfő" szemlélet alternatívájaként jelentek meg, bár azzal szoros kapcsolatban (Erikson, 1984; Heath & Britten, 1984). Ami a Heath és Britten (1984) által javasolt, a nők és a társadalmi rétegződés "közös osztályozásának" megközelítését illeti, Goldthorpe (1983) kétségeit fejezte ki a megközelítés érvényességével kapcsolatban, és rámutatott annak veszélyére, hogy a "keresztosztály-családok" létezése miatt problematikus eredmények születhetnek. Bár Heath és Britten erőteljes válaszokat adott, a családok osztályhelyzetének "közös osztályozású" mérését Goldthorpe elutasítja a családok osztályhelyzetének gyakori változásával járó potenciális kockázatokra, valamint a

hamisan magas mobilitás (Erikson & Goldthorpe, 1992a; Goldthorpe, 1983, 1984). A "közös osztályozás" mértékéhez képest az Erikson (1984) által felvetett alternatíva, a házastársi családon belüli osztálybeosztás hagyományos androcentrikus módjának jobb fogadtatása (Goldthorpe, 1984). A hagyományos nézethez hasonlóan a "dominancia-megközelítés" is azt állítja, hogy a nukleáris család az osztályszerkezet alapegysége, a családtagokat olyan egyénekként kezeli, akiknek közösek az életfeltételei, például a fogyasztás szintje. Mivel azonban az egyéni pozíciók átlagának használata nem lehetséges, ami nyilvánvalóan ideális mérőszám lenne, a "dominancia megközelítés" azt feltételezi, hogy a házastársi családon belül egy bizonyos tag osztályhelyzete az egész család életesélyeivel való összefüggés szempontjából következetesebb, mint a többieké.

Ahogy Goldthorpe a "hagyományos" megközelítés alkalmazásának védelmében utalt rá, a nők és férfiak egyenlő bánásmódját az osztályelemzésen belül képviselő megközelítések keresésének a tágabb társadalmi kontextusban a nemek közötti egyenlőtlenségek "egyértelmű felismerésén" (Goldthorpe, 1983: 469) kell alapulnia. Ami az osztályszerkezet alapegységét illeti a nők társadalmi mobilitásának elemzése során, nem tagadható, hogy könnyebb felismerni a nemi rétegződés tudatlanságát és egy adott megközelítés implicit vagy explicit androcentrizmusát, mint konstruktív elképzeléseket kidolgozni. Ebben az értelemben az empirikus kutatásokban a konceptualizáció megvalósíthatóbb módja az, amely Erikson "dominancia-megközelítését" magasabb hasznossági értékkel ruházta fel, mint más alternatívákat, például a "közös osztályozást" (Britten & Heath, 1983; Heath & Britten, 1984), az "egyéni" megközelítést (lásd például Acker, 1973; Stanworth, 1984) és a munkaidő-megközelítést (Erikson, 1984; Erikson & Goldthorpe, 1992a: 7. fejezet, 1992b; Goldthorpe, 1984; Stanworth, 1984).¹⁴

Néhány, a nyugati fejlett társadalmakban a közelmúltban végzett tanulmány bizonyítékot szolgáltatott a nők osztályhelyzetének változására. A britek esetében rámutattak arra, hogy a nők egyre nagyobb arányt nyernek a fizetett osztályon belül, és egyre inkább közelednek egymáshoz a férfiak és a nők a fizetett osztálypozíciókhoz való hozzáférés tekintetében (Li & Devine, &

---

¹⁴ Az "egyéni" megközelítésben az osztálypozíciókat minden egyénhez kizárólag a saját foglalkozásuk alapján rendelik hozzá, míg a "közös osztályozás" megközelítés azt javasolja, hogy a házastársi családok osztálypozícióját mindkettőjük foglalkozása alapján határozzák meg. Érdemes megjegyezni, hogy Goldthorpe az utóbbi években "megváltoztatta" álláspontját. A származási osztályra az apa osztályát használja, de a rendeltetési osztályra az egyéni és a dominancia megközelítést is alkalmazza, ez utóbbit az ún. teljes táblázatokban mutatja be, ha házasok. (Goldthorpe és Mills, 2004, 2008). Amint azt a 3.

fejezetben kifejtjük, Li és Devine (2011) tanulmányához hasonlóan ez a tanulmány is a dominancia megközelítést alkalmazza a szülői osztály, azaz a származási osztály esetében.

Heath, 2008; Li & Heath, 2010). Ezt tekintik valószínű magyarázatnak a férfiak által a magasabb szintű pozíciókba való felfelé irányuló mobilitás csökkenő arányára vonatkozóan (Goldthorpe & Jackson, 2007). Az ilyen megállapítások következményei a mobilitási tanulmányokra nézve azt jelentik, hogy érdemes újra megvizsgálni, hogy a nők még mindig "nagy részt periférián vannak-e az osztályrendszerben" (Giddens, 1973, idézi Goldthorpe, 1983: 468). Hasonló empirikus általánosítások, amelyek a nemek közötti szakadék csökkenésére utalnak, az iskolai végzettség terén mutatkozó egyenlőtlenségek tekintetében is megtalálhatók. Ami a brit társadalmat illeti, optimista következtetések vonhatók le arra vonatkozóan, hogy bár az osztálykülönbségek még mindig figyelmet igényelnek, a nemek iskolai végzettségre gyakorolt csökkenő hatása segíti a nőket abban, hogy felzárkózzanak a férfiakhoz, sőt abban a reményben, hogy leghagyják a férfiakat (Goldthorpe, 2007).

A nők és férfiak mobilitási arányának összehasonlítása mellett a házas és egyedülálló nők eltérő mobilitási mintáira is felhívták a figyelmet (Heath, 1981). Az egyedülálló nők és a házas nők mobilitását külön-külön vizsgálva Heath azt találta, hogy az előbbieket kisebb egyenlőtlenséget élveztek, mint az utóbbiak. Ennek eredményeképpen azzal érvelt, hogy az egyedülálló nők nagyobb valószínűséggel ragadják meg a mobilitás lehetőségét, mint a házas nők, és "elkötelezettebbek a lefelé irányuló mobilitás megakadályozására", bár a jó férjhezmenetel is hatékonyan megakadályozhatja a lefelé irányuló mobilitást, ha a "dominancia megközelítést" alkalmazzuk. Míg az egyedülálló nők és a házas nők mobilitási arányainak összehasonlítása azt sugallta, hogy a házasság "dilemmát" jelenthet a nők számára az osztálymobilitás szempontjából, a nők és férfiak összehasonlításával készült különböző tanulmányok eredményei a házasságnak a nők generációk közötti mobilitására gyakorolt nagyobb hatását jelezték, mint a férfiakét (Goldthorpe & Payne, 1986).

Bár a nőkkel és a társadalmi mobilitással foglalkozó tanulmányok viszonylag kevés szakirodalommal rendelkeznek, a nők rétegződésének és társadalmi mobilitásának jelentősége abban rejlik, hogy a vizsgált társadalomról alkotott átfogó, nemek nélküli kép kialakításában játszik szerepet. A nők mobilitásáról szóló megfelelő tanulmány továbbá a nők közötti egyenlőtlenségek vizsgálatát is magával vonná (Heath, 1981).

2.5 Társadalmi rétegződés és társadalmi mobilitás a mai Kínában

2.5.1 Társadalmi rétegződés és piaci átmenet

A fejezet utolsó részében áttekintem a kortárs kínai rétegződéssel és mobilitással foglalkozó szakirodalmat. A nyugati és a posztszocialista országok bőséges szakirodalmához képest a rétegződés és mobilitás kutatása Kínában sokkal rövidebb múltra tekint vissza, ami elsősorban az adatok hiányának következménye. Megismételve a bevezetőben említetteket, kevés empirikus tanulmány foglalkozott közvetlenül a generációk közötti mobilitás kérdésével Kínában. A rétegződés és a társadalmi mobilitás kutatása főként három területre szóródik szét: a státusz elérésére, a karriermobilitásra és a társadalmi hálózatoknak a foglalkozási folyamatokban játszott szerepére (lásd például Bian, 2002: 104-8). Az 1980-as évek közepe óta azonban egyre nagyobb tudományos érdeklődés mutatkozik a társadalmi rétegződés különböző aspektusai iránt Kína gazdasági átalakulása során.

Az elméleti viták középpontjában a Nee által az 1980-as évek végén felvetett és a következő években felülvizsgált "piaci átmenet elmélete" áll (Nee, 1989, 1991, 1996; Nee & Cao, 1999; Nee & Matthews, 1996). Polanyi újraelosztás és nem piaci kereskedelem koncepciójából kiindulva, amelyet Szelenyi alkalmazott az államszocializmus elemzéseiben, a piaci átmenet elmélete azt állítja, hogy a szocialista gazdaságok fokozatos reformja során az államilag ellenőrzött újraelosztó rendszer átadja helyét a piaci koordinációnak. Ennek eredményeképpen a hatalom és a kiváltságok forrásai, ha nem is teljesen, de átkerülnek az újraelosztóktól a közvetlen termelőkhöz. Nee ezt az érvelést három tézissel illusztrálta tovább: a piaci hatalom tézisével, a piaci ösztönző tézissel és a piaci lehetőség tézisével. Nee (1989) szerint a piacossítás során a szocialista redisztribúciós mechanizmus hatalma csökkenne, mivel helyébe a piaci allokáció lép. A piaci ösztönző tézissel a piaci átmenet elméletének képviselői azt hangsúlyozzák, hogy a piacokon több ösztönzőt generálnak, mint a redisztributív gazdaságok, ami viszont arra ösztönözné az egyéneket, hogy társadalmi-gazdasági felfelé irányuló mobilitásra törekedjenek. Eközben a piaci átmenetet úgy is tekintik, mint a lehetőségek szerkezetének különböző szempontok szerinti megváltozását.

A piaci átmenet elmélete szerint a tervgazdaság piacgazdasággá való átalakulása megváltoztatta a "társadalmi-gazdasági eredmények meghatározó tényezőit, és ezáltal a

hatalom és a kiváltságok forrásait" (Nee, 1989). Így Nee egyik fő hipotézise,

amit későbbi kutatásai (Cao & Nee, 2000) tovább igazoltak, a politikai tőke értékének csökkenése volt, ami a káderstátusz csökkenő hozamában tükröződött. Pontosabban, az újraelosztó pozíciók ereje, valamint a politikai hatalom és a kapcsolatok előnyei a közvetlen átmeneti időszakot követően csökkennek (Nee, 1989). A hipotézis középpontjában Cao és Nee az elmélet egy későbbi alkalmazásában azzal érvelt, hogy a politikai elit többsége veszíteni fog, míg a szocialista elit és a többiek (Walder, Li és Treiman, 2000) között korábban kimutatott dichotómia "Kína egyre összetettebbé váló osztályszerkezetének csak egy kis részét" ragadta meg (Cao, 2004; Cao és Nee, 2000: 456).

Ahogy azonban Nee elismerte, a piaci átmenet elméletét a "részleges reformok" alapján dolgozták ki, hangsúlyozva a kínai vidéki területeken bekövetkezett társadalmi változásokat (Nee, 1989, 1991). Másrészt, bár megerősítést nyert, hogy az államszocialista társadalmakban a piacokra való áttérés valószínűleg az újraelosztási folyamatok által strukturált társadalmi egyenlőtlenségek csökkenését eredményezi (Szelenyi & Manchin, 1987, idézi Nee, 1989, 1991), tovább kell vizsgálni az ugyanezen áttérés által előidézett új egyenlőtlenségeket. Bár Nee és munkatársai a jelek szerint tisztában vannak azzal, hogy a gazdasági reformok új egyenlőtlenségeket generálhatnak, a politikai tőke és a társadalmi mobilitás közötti kapcsolat csökkenésére számítani mégis optimista előrejelzés lehet, bár valószínűleg nem vágyálom.

Arra vonatkozóan, hogy Kína meritokráciává válik-e, több empirikus bizonyítékra van szükség, és a válasz valószínűleg az lesz, hogy a piaci átmenet *önmagában* nem biztos, hogy elegendő lesz a társadalmi egyenlőtlenségek kielégítő mértékű csökkentéséhez. Egyrészt, bár azt állítják, hogy a növekvő meritokrácia megállapítása "vitán felül áll" (Cao, 2004: 436), az ilyen tendencia magyarázatai eltérnek egymástól. Egyes kutatók a piac és a politika kölcsönhatásából eredő hatalomra hivatkoznak, és a meritokrácia tendenciáját a párt és az állam működési hatékonyság és gazdasági fejlődés előmozdítására irányuló törekvésének eredményének tekintik (Bian & Logan, 1996). Ezzel szemben vannak olyan kutatók is, akik a tendenciát a Kínán kívülről érkező kulturális hatásoknak tulajdonítják. Az ilyen érvek képviselői szerint a meritokrácia térnyerését támogató szervezeti változásokat inkább a "nyugati normatív normák importjaként kell értelmezni, nem pedig kizárólag a hatékonyság javítására tett kísérlet eredményeként" (Guthrie, 1999, idézi Cao, 2004). Másrészt, ahogyan az 1. fejezetben említettük, az intézményi hatások, mint például a *hukou*, továbbra is fennmaradnak a

a reformkorszakban, különös tekintettel az életesélyek egyéni elérésében mutatkozó városi-vidéki különbségekre (Wu & Treiman, 2004, 2007).

2.5.2 Társadalmi mobilitás Kínában

Az adatok hozzáférhetőségének javulásával egyre több empirikus tanulmányt végeztek a társadalmi mobilitás különböző csatornáiról Kínában, például az oktatási bizonyítványok és a politikai tőke szerepéről az elitstátusz elérésében (Li & Walder, 2001; Walder, 1995; Walder et al., 2000) és az életelégedettség elérésében (Appleton & Song, 2008), a munkaegység (kínaiul *danwei*) és a háztartási nyilvántartás (*hukou*) rendszerének intézményi hatásai a társadalmi mobilitásra vagy a jövedelemre (Bian, 1994; Lin & Bian, 1991; Wu & Treiman, 2007; Xie, Lai, & Wu, 2009), valamint az állami politika dinamikájának hatása az egyéni életesélyekre (lásd például Davis, 1992; Parish, 1984; Zhou & Hou, 1999). Ami a társadalmi mobilitás kérdését *önmagában illeti*, viszonylag több figyelmet fordítottak a munka és az élet közötti mobilitásra vagy a munkahelyi előmenetel és a jövedelem rétegződésére, mint a generációk közötti mobilitásra (lásd például Cao, 2001; Cao & Hu, 2007; Davis, 1992; Wu, 2010b).

Bár a generációk közötti mobilitás tekintetében ritkák az empirikus bizonyítékok, mégis van néhány tanulmány, amely foglalkozott a kérdéssel. Bár a kínai kutatók a közelmúltban tanulmányokat végeztek a társadalmi rétegződéssel és a társadalmi mobilitással kapcsolatban (Li, 2005; Lu, 2004), ezek a tanulmányok kihagyták a társadalmi fluiditás elemzését, és csak az osztályszerkezettel és az abszolút mobilitással foglalkoztak. Az ebben a szakaszban szereplő áttekintés ezért két olyan tanulmányra összpontosít, amelyek mind az abszolút mobilitás, mind a relatív mobilitás elemzését tartalmazzák Kínában.

Cheng és Dai (1995) tanulmánya, amely 1988-ban két településen és négy tartományban gyűjtött adatokat használt, a legkorábbi vizsgálat a generációk közötti mobilitásról a mai Kína városi és vidéki lakosai körében. Az abszolút mobilitási arányokat tekintve azt találták, hogy mind a férfiak, mind a nők Kínában alacsonyabb szintű teljes mobilitást mutatnak (33 százalék a férfiaknál és 30 százalék a nőknél), mint a nyugati ipari társadalmakban élő társaik. A Kínában és a Nyugaton tapasztalható teljes mobilitási arányok közötti eltérést úgy tekintették, hogy az szorosan összefügg a mezőgazdasági osztályhelyzetekkel. Egyrészt Kínában az osztályszerkezet, mind a származási, mind a célországok tekintetében, erősen a mezőgazdasági munkakörök felé tolódik el. Másrészt,

az osztályszerkezet alsó vége nagyfokú

az önbevonás mértéke. Kohortaelemzéssel a kutatók rámutattak, hogy a teljes mobilitás Kínában a strukturális változások hatásának van kitéve. Míg a teljes mobilitás magas szintje a szocialista forradalommal és a korai iparosítással hozható összefüggésbe, a vidéki munkások ezt követő áttelepülése a teljes mobilitás csökkenésének tekinthető, amelyet aztán a gazdasági reformkorszakban a feltűnően magas mobilitási arányok követtek. Ami az abszolút mobilitást illeti, Cheng és Dai arra a következtetésre jutott, hogy vizsgálatuk empirikus bizonyítékai nem támasztják alá az iparosodás elméletét, amely szerint mind a teljes mobilitás, mind a felfelé irányuló mobilitás növekedése várható lenne.

Ami a társadalmi mobilitást illeti, Cheng és Dai (1995) a nemek közötti különbségekről számolt be a relatív mobilitási esélyek tekintetében, amelyek megerősítik az abszolút értelemben vett nemek közötti különbségeket. A férfiak esetében a kohorszok közötti relatív mobilitás stabilitása ellenére a nők esetében a származási és célosztályok közötti nettó kapcsolat csökkenésének jelei mutatkoztak. Ennek ellenére a nők esetében a származási és a célország osztálya közötti kapcsolat erősebbnek bizonyult, mint a férfiak esetében. Bár a kutatók úgy vélték, hogy ezek az eredmények azt sugallják, hogy a nők esetében több teljesítményalapú munkakiválasztásra van szükség, pesszimizmusuknak is hangot adtak a mobilitási esélyek nemek közötti egyenlőtlenségének kérdését illetően.

Yang (2008) újabb tanulmányának eredményei, amelyek 1996-ban gyűjtött országos adatokon alapulnak, összhangban vannak azzal, amit Cheng és Dai jelzett a társadalmi folyamatosság időbeli változásai és a nemek közötti egyenlőtlenségek tekintetében az osztály eredet és célállomás közötti nettó kapcsolat tekintetében. Kínában az osztályszerkezetet egy zsugorodó, de még mindig fontos paraszti osztály, viszonylag stabil fizikai munkásosztály és egy bővülő nem fizikai szektor jellemzi. Yang tanulmánya a teljes mobilitás növekvő tendenciáját mutatja a korosztályok között. A nemek közötti különbség azonban továbbra is fennáll a korosztályok között a felfelé irányuló mobilitás tekintetében, amely a férfiak esetében folyamatosan magasabb, mint a nők esetében. Míg a városi lakosok viszonylag egyenlő mobilitási lehetőségeket élveznek a férfiak és a nők számára, a nemek közötti különbség vidéken továbbra is fennáll. Ez ismét összhangban van Cheng és Dai (1995) megfigyelésével, miszerint a városi területeken a mezőgazdasági munkából a fizikai munkára való felfelé irányuló mobilitás lehetőségei nagyobbak a férfiak számára, mint a nők számára.

A társadalmi fluiditás tendenciáival kapcsolatban a tanulmány további bizonyítékot

szolgált a "nincs tendencia" tézisre, mivel sem a férfiak, sem a nők esetében nincs jele a nyitottság növekedésének a korosztályok között. A társadalmi fluiditás mintázatainak további feltárása érdekében Yang eredményei

az elemzés hangsúlyozza a különböző hierarchiaszintek közötti mozgás akadályait, valamint a mezőgazdasági és nem mezőgazdasági ágazatok közötti mély határokat. Yang tanulmánya a férfiak és a nők esetében eltérő hangsúlyokat mutat. Míg a férfiak főként a hierarchia hatásainak vannak kitéve, amelyek az osztályok származási és célállomásában bekövetkező strukturális változásokból adódnak, addig a nők mobilitási esélyeinek legfőbb akadálya a mezőgazdasági és nem mezőgazdasági szakadékot azonosító ágazati hatás. Ez a megállapítás nemcsak a nemek közötti, a relatív mobilitási esélyek közötti különbségre hívja fel a figyelmet, hanem a társadalmi mobilitás városi és vidéki megosztottságára is. Összefoglalva Yang megállapítja, hogy a kínai mobilitási rendszer általános mintái egyre inkább hasonlítanak az ipari társadalmakban megfigyeltekhez.

2.6 Következtetés

Ez a fejezet eddig áttekintette a tanulmány szempontjából releváns témákról szóló meglévő szakirodalmat, azaz a nyugati ipari társadalmak társadalmi mobilitásának tendenciáiról és eltéréseiről szóló elméleti vitákat, a társadalmi mobilitást az államszocialista országokban, a nők társadalmi mobilitását, és végül a kínai rétegződés és mobilitás kutatását. A több évtizedes vita és a számos empirikus tanulmány hozzájárulása ellenére a társadalmi mobilitással kapcsolatos számos fontos nézet és hipotézis Kína esetében még tesztelésre vár. Mivel Kína még mindig a gazdasági reformok útján halad, az első kérdés, amelyet meg kell vizsgálnunk, a társadalmi mobilitás strukturális összefüggéseinek változásai. Mielőtt rátérnénk a dolgozat empirikus részére, a következő fejezet bemutatja a tanulmányban használt fogalmi keret, felmérési adatok és statisztikai stratégiák kiválasztását.

3. fejezet Adatok, metódusok és osztályséma

3.1 Bevezetés

Ebben a fejezetben bemutatom a tanulmányban használt adatokat és statisztikai módszereket. A fejezet célja, hogy megindokolja a kutatás módszertani választását, amelyre az empirikus elemzések épülnek, és bemutassa az EGP osztályséma felépítését a kínai esetre. A társadalmi mobilitás kutatói különböző koncepcionális kontextusokban végzik vizsgálataikat. A kínai esetben is történtek kísérletek arra, hogy a helyi társadalomtudósok a kínai társadalom sajátosságaihoz igazodó osztálysémákat dolgozzanak ki (Li, 2005; Li, 2003; Lu, 2004). Ezekben a tanulmányokban azonban a sémák mögötti konceptualizációt nem mindig adják meg egyértelműen. Valójában a fogalmi keret kiválasztása központi kérdés a mobilitáskutatók számára. Ez a fejezet ezért a koncepcióválasztást tárgyalja, és a módszertani megfontolásokra világít rá, mielőtt az érdemi munka bemutatására és megvitatására sor kerülne.

A fejezet további részében először áttekintem a társadalmi mobilitás kutatásának különböző konceptualizációit, és megvitatom, hogy ebben a tanulmányban miért az osztályszerkezeti megközelítést választottam a hierarchikus megközelítéssel szemben. Ezt követően a különböző osztálysémák áttekintése következik, majd kifejtem, hogy miért az EGP-séma a legmegfelelőbb osztályséma e tanulmány kutatási kérdéseire. Ezután bemutatom a következő fejezetekben felhasznált adatokat. A következő fejezetben az osztályváltozók átkódolásával kapcsolatos részleteket ismertetem annak érdekében, hogy az EGP-sémát a kínai mobilitáskutatáshoz igazítsam. Az utolsó szakasz a 4-6. fejezetben szereplő elemzésekhez alkalmazott statisztikai módszerek és technikák összefoglalóját tartalmazza.

3.2 A koncepcionális háttér

Amint az előző fejezetben említettük, a társadalmi mobilitásról szóló meglévő szakirodalom kiterjedt vitákat tartalmaz a mobilitási tanulmányok koncepcionális kontextusának megválasztásáról, ami viszont a kutatók által használt osztálysémával kapcsolatos vitákhoz is vezetett. Bár a fogalmi keret kiválasztását mindig az adott kutatási érdekek határozzák meg, a társadalmi mobilitás területén a vita középpontjában továbbra is

két fő hagyomány áll: a társadalmi hierarchikus megközelítés és az osztályszerkezeti megközelítés. A mérések

az előbbi perspektívában kidolgozott osztályok tovább oszthatók "józan ész szerinti" hierarchikus skálákra és szubjektív hierarchikus skálákra, míg az utóbbiak elméleti "relációs" osztálysémákhoz kapcsolódnak (Crompton, 2008). Az osztályszerkezeti megközelítésben a különböző osztályelméletek hatására különböző osztálysémákat dolgoztak ki. Vagy a társadalmi hierarchikus megközelítés, vagy az osztályszerkezeti megközelítés szokott domináns paradigma lenni, de a mobilitási tanulmányok nem mindig határolódnak el egyértelműen a fogalmi kontextus megválasztása alapján. Vagyis az egyik paradigma dominanciája nem feltétlenül jelenti a másik paradigma kizárását (Erikson & Goldthorpe, 1992a).

3.2.1 A társadalmi hierarchikus megközelítés

Eredetét tekintve a társadalmi hierarchikus megközelítés John Stuart Mill (1848, idézi Erikson & Goldthorpe, 1992a: 2. fejezet) érvelésére vezethető vissza, amely a társadalmi mobilitás akadályainak lazulásáról szólt a 19. század közepi Angliában. Mill szerint az iparosodás társadalmi konkurenciát hozott az egyének számára az alacsonyabb társadalmi fokozatokkal szemben (lásd részletesebben Erikson & Goldthorpe, 1992a: 29, 2. jegyzet). A megközelítés a szociológiában a normatív funkcionalizmus paradigmájával is rokonítható (Crompton, 2008). Crompton szerint a társadalmi hierarchikus megközelítés alkalmazása gyakran olyan társadalmakhoz kapcsolódik, ahol a társadalmi szolidaritás és a munkamegosztással kapcsolatos funkcionális egymásrautaltság fontosságát hangsúlyozzák. Erre példa Blau és Duncan (1967) munkája a háború utáni Egyesült Államokban a "státushierarchia" alapján történő egyéni "státuszszerezési esélyekről".

A társadalmi hierarchikus megközelítés szempontjából a társadalmi mobilitás a társadalmi hierarchia vertikális terében történő egyéni mozgásként valósul meg. A teljes társadalmi hierarchiát a foglalkozási presztízs vagy a társadalmi-gazdasági státusz skálájaként határozzák meg, ahol a mobilitás a hierarchia keretében rangsorolt aggregátumok között történik. Vagyis a mobilis egyének úgy tekinthetők, mint akik a társadalmi ranglétrán felfelé vagy lefelé mozognak. A társadalmi hierarchikus megközelítés választása mögött álló tipikus kutatási kérdés tehát az, hogy egy társadalom milyen mértékben teszi lehetővé az egyének számára a magasabb társadalmi státusz elérését, és mekkora az esélye annak, hogy lefelé mozognak. Eközben a kutatók feltárhatják a társadalmi felemelkedés vagy a társadalmi leszállás okait.

Igaz, hogy a paradigma lehetővé teszi a kutatók számára, hogy a társadalmi nyitottsággal kapcsolatos kérdésekre a mobilitási esélyek szempontjából válaszoljanak, de nem tesz különbséget a "strukturális" és a "csere" mobilitás között. Míg a "strukturális" mobilitás a származási osztályokból való "elkerülhetetlen" kimozdulásra utal, mivel a mobilitási táblázatban a származási és célosztályok határösszegének aszimmetriája miatt, addig a "csere" mobilitás a mobilitás teljes összege és a strukturális mobilitás közötti különbség (Heath, 1981: 256-7). Míg az egyének mobilitási táblázat celláiban való eloszlásának módja tükrözi a teljes mobilitás és a strukturális mobilitás közötti különbséget, amely a sor- és oszlopösszegek különbségéből számítható ki (Heath, 1981), a strukturális változások mobilitási esélyekre gyakorolt hatását nem lehet nyomon követni. Mivel a társadalmi hierarchiában egymáshoz közel elhelyezkedő foglalkozások a munkamegosztásban valószínűleg nagyon különböző helyeken találhatóak, drasztikus különbségeket mutathatnak a bővülés vagy a hanyatlás tekintetében, ami a piaci kereslettől a szakpolitikákig terjedő különböző tényezők hatását tükrözi. Ennek eredményeképpen a hierarchikus megközelítést alkalmazó társadalmi mobilitás elemzéseiben a strukturális hatások általában rejtve maradnak (Erikson & Goldthorpe, 1992a: 30-1). Eközben, mivel a hierarchikus skálákon azonosított mobilitás vagy felfelé, vagy lefelé irányul, nehéz megvizsgálni a "nem vertikális" mobilitást. Ennek következtében a hierarchikus megközelítés elfogadása a társadalmi mobilitás meghatározását a "vertikális" értelemben vett mozgásra szűkítené le, miközben a tényleges társadalmi tapasztalatok magukban foglalják a hasonló presztízsű vagy "társadalmi státuszú" osztálypozíciók közötti mobilitást (Erikson & Goldthorpe, 1992a).

A kritikákat áttekintve megállapíthatjuk, hogy a társadalmi hierarchikus megközelítés nem felel meg jól e tanulmány céljának, amely a mobilitási arányok változásainak feltárására irányul, mind a "vertikális", mind a "nem vertikális" mobilitási arányok és mintázatok tekintetében Kína társadalmi átalakulásának egy kulcsfontosságú szakaszában. E célból fontos olyan fogalmi keretet választani, amely lehetővé teszi, hogy az egyéni mobilitási esélyekre gyakorolt strukturális hatásokat is bevonjuk az elemzésekbe. Ezenkívül a gyors társadalmi változások miatt, beleértve a munkaerőpiaci változásokat is, rendkívül nehéz a társadalmi státuszon vagy a foglalkozások presztízsén alapuló, megbízható hierarchikus skálát létrehozni.

3.2.2 Az osztály szerkezeti megközelítés

A társadalmi hierarchikus megközelítéshez hasonlóan az osztály szerkezeti megközelítés hagyománya is a tizenkilencedik századra vezethető vissza. Marx szerint (1958, idézi Erikson &

Goldthorpe, 1992a: A nagyfokú mobilitás volt az, ami megakadályozta, hogy a tizenkilencedik század közepén az amerikai társadalomban osztályok alakuljanak ki. A fentiek szerint a társadalmi hierarchikus megközelítést képtelennek tartják arra, hogy elméleti szempontból tükrözze az osztályok felfogását. Ezzel szemben a strukturális megközelítést alkalmazó osztályelemzők által kidolgozott "relációs" osztálysémákat "elméleti" sémáknak tekintik, amelyek olyan osztálybeosztásokat próbálnak létrehozni, amelyek tükrözik a "Marx és Weber által osztályelméletükben leírt osztálycsoportosítások fajtáit" (Crompton, 2008: 63). Ezenkívül a strukturális osztálysémák, mint például a Goldthorpe-séma és a Wright-séma, a foglalkozási csoportosulások közötti hasadás és konfliktusok lehetőségének tudatosságát is mutatják, ami a strukturális megközelítés kialakulásában hangsúlyt kapott (Crompton, 2008: 58). Bár e tanulmánynak nem célja az osztálykonfliktusok vagy az osztályharcok vizsgálata, hasznos a különböző osztályeredetű egyéneknek a mobilitási esélyek tekintetében egymással versengő versenytársakként való megértése.

Az osztályszerkezetek természetüknél fogva a társadalomtudósok konstrukciói, amelyek segítségével egy társadalom lakosságát egyenlőtlenül jutalmazott csoportokra osztják (Crompton, 2008). Annak ellenére, hogy a különböző megközelítések között elméleti gyökereiket tekintve eltérések vannak, a foglalkozást a modern társadalmakban általában az "életesélyek" erőteljes mutatójaként alkalmazzák (Blau & Duncan, 1967). Így az osztályszerkezetek az egyének által elfoglalt foglalkozási pozíciók alapján épülnek fel, míg a társadalmi osztályok a foglalkozási struktúrában olyan egyének és családok összességének tekinthetők, akik különböző szempontból összehasonlíthatóak lennének, például gazdasági erőforrások, gazdasági kilátások, a hatalmi és ellenőrzési rendszerekben elfoglalt helyük, valamint a foglalkozási szerepük ellátásában való önállóságuk mértéke (Goldthorpe, 1987). Az osztályszerkezeti megközelítést választó kutatók számára az egyének társadalmi mobilitása az osztálypozíciók között zajlik, amelyeket a munkaerőpiacokon és a termelési egységeken belüli foglalkozások közötti kapcsolatok határoznak meg. Más szóval, inkább az osztálystruktúrában belüli társadalmi pozíciók közötti mozgásoknak tekintik, mint a társadalmi hierarchikus skálán történő mozgásoknak.

A hierarchikus megközelítéssel ellentétben az osztályszerkezeti megközelítés lehetővé teszi a kutatók számára, hogy a társadalmi mobilitás fogalmát a "vertikális" értelemben vett mozgáson túlmutatóan értelmezzék. Ami központi jelentőségű, az a "kapcsolati

változások", amelyeket az osztályon belüli mobilitás tükröz.

struktúra (Erikson & Goldthorpe, 1992a: 31). Az osztályszerkezeti kontextusban végzett mobilitáselemzések lehetővé teszik a kutatók számára, hogy ne csak a társadalmi felemelkedés és leszállás egyéni esélyeit vizsgálják, hanem a mobilitás olyan eseteit is, amelyek viszonylag kétértelműbb jellegűek, és amelyeket nem lehet megragadni a "vertikális" perspektívával. Ez utóbbiak egyik példája a parasztok és kisgazdák, valamint utódaik mobilitása a félig/kevésbé képzett munkakörökbe az iparosodott országok társadalmi kontextusában. Erikson és Goldthorpe (1992a: 33) szintén említette az önfoglalkoztatói vagy egyszerű alkalmazotti pozíciókból a felügyelői pozíciókba való átmenet eseteit, amit az abszolút mobilitási arányok elemzésében horizontális mobilitásnak nevezünk. Továbbá, mivel a társadalmi osztályok a strukturális perspektívában a foglalkozási struktúrában hasonló munka- és piaci helyzetű egyének aggregátumai (Lockwood, 1989), a strukturális megközelítés lehetővé teszi a kutatók számára, hogy a strukturális változások mobilitási arányokra és mintázatokra gyakorolt hatásainak kérdéseire is kiterjesszék az érdeklődési területet, ami viszont lehetővé teszi a társadalmi mobilitás és a gazdasági fejlődés közötti összefüggések megvitatását.

Összefoglalva, az előzőekben tárgyalt két koncepció közül egyik sem jobb elméletileg a másikonál. Ebben a tanulmányban a központi kutatási érdeklődésből adódóan a strukturális fogalmi keretbe helyezést választottuk. Bár a hierarchikus perspektíva releváns, amikor a státusz elérésének kérdése központi kérdés, e tanulmány célját nem szolgálja. A strukturális megközelítést felvállalva a mobilitási táblázatok elemzésén keresztül szisztematikusan vizsgálhatjuk a mobilitási arányok abszolút és relatív értelemben vett változásait és az endogén mobilitási mintákat Kínában, miközben figyelembe vesszük az osztályszerkezet időbeli változásainak hatásait. Ennek ellenére, ahogy Erikson és Goldthorpe (1992a: 2. fejezet) is jelzi, számos mobilitási tanulmány olyan koncepcionális keretet használ, amely mind a hierarchikus, mind a strukturális megközelítés jellemzőit mutatja, bár a kettő közül az egyik domináns szerepet játszik. Ahogy a társadalmi státuszskálák képviselői a státuszértékek "osztályszerű" kategóriáit hoznák létre, válaszul az azonos hierarchiaszinten található foglalkozások heterogenitásával kapcsolatos kritikákra (Blau & Duncan, 1967; Featherman & Hauser, 1978), a strukturális szemléletet valló kutatók nem tagadják az osztálysémáik viszonylag hierarchikus dimenzióit (Goldthorpe, 1987; Erikson & Goldthorpe, 1992a; Goldthorpe & Jackson, 2007). Amint azonban a 4. fejezetben bemutatásra kerül, az osztályszerkezeti perspektívában az osztálysémák hierarchikus felosztását az abszolút mobilitási arányok elemzése során korlátozottan alkalmazzák.

3.3 Az osztály sémája

Az osztályszerkezeti kontextus kiválasztásának magyarázatát követően ez a szakasz áttekinti az osztálysémák néhány lehetőségét, amelyek lehetővé teszik számunkra a mobilitáskutatás osztályszerkezeti perspektívájának operacionalizálását. A mobilitással foglalkozó kutatók, beleértve a kínai társadalmi mobilitás kérdéseivel foglalkozó kutatókat is, nem jutottak konszenzusra sem az osztály fogalmát, sem az osztálykategóriák kialakításának módját illetően a rétegződési kutatásban. A vita középpontjában két osztályséma áll, amelyek a rétegződéssel foglalkozó kutatók részéről a többenél nagyobb figyelmet kaptak: a Wright által kidolgozott marxista osztályséma és a Goldthorpe-séma, amelyet "neoweberiánus" vagy "balweberiánus" sémaként jellemeznek.¹⁵

Amint azt a 2. fejezetben áttekintettük, az osztály és az osztálybesorolás hagyományos marxista és weberi koncepciója alapvetően különbözik egymástól. A marxista megközelítésben az osztályviszonyok a termelési viszonyok egy formáját jelentik, amelyeket a termelési eszközök tulajdonjoga határoz meg, míg a weberi megközelítés szerint az egyéni életesélyeket a piaci helyzetük határozza meg (Gerth & Mills, 1948). A két megközelítés közötti határvonalak azonban a fejlődés során többé-kevésbé elmosódtak. Az akkori "elméleti kritikákra és gyakorlati igényekre" adott válaszként mind Wright osztálysémája, mind a Goldthorpe-séma kísérlet arra, hogy a Weber és Marx osztályelmélete által ábrázolt csoportosításoknak megfelelő társadalmi osztályokat hozzanak létre, és a társadalmi mobilitást a foglalkozási struktúrában bekövetkező kapcsolati változások változásának tekintik (Crompton, 2008).

3.3.1 A Wright-osztály sémája

Wright osztálysémájának legmarkánsabb marxista vonása, hogy a társadalmi termelési viszonyokon belül az ellenőrzés és a kizsákmányolás fogalmára helyezi a hangsúlyt. Amint az a 3.1. táblázatban látható, a "termelésben alkalmazott erőforrással kapcsolatos jogok és hatáskörök" (Wright, 2005: 10) azok, amelyek megkülönböztetik a kapitalistákat, azaz a burzsoáziát a többi társadalmi osztálytól, míg a munkásosztály kénytelen eladni a munkáját, mert megfosztják a termelőeszközöktől. Az osztályszerkezet e két pólusához képest egyes

---

osztályok

¹⁵ Amint Erikson és Goldthorpe (1992) rámutatott, a "neo-Weberian" megjelölés nem nyerte el a

szerzők egyetértését, akik inkább a fogalmi kontextus következményeit hangsúlyozták, mint az előzetes elképzeléseket.

az olyan helyek, mint például a menedzsereké, ellentmondásos helyekké válnak, mivel tagjaik egyszerre találhatók meg kizsákmányoltként és kizsákmányolóként is. A kritikára reagálva Wright (1997) egy újabb változatában - amint azt a 3.1. ábra mutatja - hatról tizenkettőre növelte az osztálykategóriák számát, amelyeket az eszköztipológia különböztet meg egymástól. Az olyan elemek hozzáadását, mint a szakértelem és a készségek birtoklása, amely az eredeti változatban a munkaautonómia elemét váltotta fel, gyakran olyan változtatásnak tekintik, amely a Wright-sémát - bár "marxista beállítottságú", és ezt maga Wright sem ismeri el (Marshall, 1988: 31) - közelebb hozza a weberi oldalhoz.

3.1. táblázat: Az alapvető osztályok helye és ellentmondásos helye a Wright-sémában

	A kapitalista termelési mód			
	Uralkodás		előirányzat	
	Domináns	Alárendelt	Exploiter	Kihasznált
Bourgeoisie	+	-	+	-
Topmenedzserek	+	+	+	+
<i>Alacsonyabb szintű vezetők és felügyelők</i>	+	+	-	+
Munkavállalók	-	+	-	+
Félautonóm munkavállalók	-	+	-	+
Kis munkaadók	+	-	+	-

Megjegyzések:

1. '+' = kritérium jelen van; '-' = kritérium hiányzik.
2. Dőlt betűs = ellentmondásos osztályhelyzetek a termelési osztályviszonyokon belül.

Forrás: Wright, 1985:50), 2.2. táblázat.

Mind a Wright-séma, mind a Wright megközelítéséből származó "eszközelmélet" (Savage et al., 1992) kevésbé bizonyult szilárdnak, mint a Goldthorpe-séma és az ő "foglalkoztatási kapcsolatelmélete" (Li, 2002; Marshall, 1988). A séma empirikusan bizonyított gyengesége mellett (lásd részletesen Marshall, 1988: 3. fejezet), a kínai esetben való alkalmazásával kapcsolatban egy egyszerűbb módon is felmerülhet egy fő probléma. Mivel a neomarxista sémát kapitalista társadalmak osztályelemzésére tervezték, a kapitalisták és a kizsákmányoltak közötti éles ellentét sokkal kevésbé lesz erőteljes osztályelemzési megközelítésként egy államszocialista országban, ahol a magántulajdon tulajdonjoga

a közelmúltig el volt nyomva, és a városi lakosság nagy része állami tulajdonú szervezetekben vagy gazdasági egységekben dolgozik.

3.1. ábra: A termelési eszközökhöz való viszony az új Wright-sémában

		Tulajdonos	Alkalmazottak			
Alkalmazottak száma	Sok	Kapitalisták	Szakértő menedzserek	Képzett vezetők	Nem képzett vezetők	Menedzserek
	Kevés	Kis munkaadók	Szakértői felügyelet	Képzett felügyelők	Nem szakképzett felügyelők	Felügyelők
	Nincs	Kispolgárság	Szakértők	Szakképzett munkavállalók	Nem szakképzett munkavállalók	Nem vezetői
			Szakértők	Szakképzett	Nem szakképzettek	

A hatósághoz való viszony

3.3.2 Az EGP-osztály sémája

A mobilitási tanulmányokban széles körben elfogadott Goldthorpe-séma többféle néven ismert (Goldthorpe, 2007). Míg brit kontextusban "Goldthorpe-séma" néven ismert (lásd például Goldthorpe, 1987; Goldthorpe & Mills, 2008; Li, 2002; Marshall, 1988), nemzetközi kontextusban a neve EGP-sémára változik (Breen, 2004; Ishida, Muller, & Ridge, 1995). Mivel a sémát a CASMIN (Comparative Analysis of Social Mobility in Industrial Societies) projektben alkalmazták, a CASMIN séma néven is ismert. 2000 óta az NS-SEC (National Statistics Socio-Economic Classification), a séma egy új változata a brit hivatalos statisztikák társadalmi osztályozásaként használatos (Erikson & Goldthorpe, 1992a; Goldthorpe, 2007; Rose & O'Reilly, 1997; Rose & Pevalin, 2003).

A Wright-sémához hasonlóan a Goldthorpe-sémát is átdolgozták a kezdeti kidolgozása óta. Bár a séma korábbi leírása a munkakörülmények és a piaci helyzet alapján történő osztályozást hangsúlyozta (Goldthorpe, 1987) - nevezetesen Lockwoodnak az irodai dolgozókról szóló munkájából (1989) kölcsönzött fogalmakat -, a két fogalmat a közelmúltban a csere társadalmi kapcsolatai és a "foglalkoztatási kapcsolatok" váltották fel.

a fogalmi alapok illusztrációja (Erikson & Goldthorpe, 1992a; Goldthorpe, 1997, 2007: Ch.5; Goldthorpe & McKnight, 2006). A munkaadók, az önfoglalkoztatók és a munkavállalók közötti hármass felosztás kiindulópontja ellenére az osztálysémát módosították és továbbfejlesztették, hogy tükrözze a modern ipari társadalmak fejleményeit, azaz a vállalati tulajdonformák egyre fontosabb szerepét, a munkavállalók túlsúlyát az eredeti hármass felosztásban, valamint a munkaadói szervezetek növekvő bürokratizálódásából adódóan a munkaadó-munkavállalói kapcsolatok formáinak változását (Erikson & Goldthorpe, 1992a: 40).

A Goldthorpe-séma átveszi és adaptálja a differenciálódás Marxból és Weberből származó elveit, mivel mindkettőjük számára a foglalkoztatási kapcsolatok fontos elemet jelentenek az osztályszerkezet felépítésében (Erikson & Goldthorpe, 1992a). Mindazonáltal a munkaadók és a munkavállalók közötti ellentét tekintetében Goldthorpe kifejezetten köztes pozíciót foglal el a "kizsákmányolás" marxi hangsúlyozása és a szervezeti és személyzeti közgazdászok, valamint a tranzakciós költségekkel foglalkozó közgazdászok "hatékonyság" hangsúlyozása között, akiktől a racionális cselekvés elméletét vette át a munkaszerződések tipológiájának kérdéséhez (Goldthorpe, 2007). Goldthorpe szerint a munkaadók és a munkavállalók érdekei "alapvetően" nincsenek sem összhangban, sem ellentétben egymással (2007: 106).

E kezdeti felosztás alapján a munkavállalókat tovább differenciálják a munkaszerződések típusa alapján, azaz a munkaszerződéssel és a munkáltatóval vagy a foglalkoztató szervezetekkel "szolgáltatási jogviszonyban" állók között (Goldthorpe, 2007: 103-6). Míg a "munkaszerződés" jellemzően a fizikai és alacsonyabb beosztású, nem fizikai munkások által végzett munka cseréjére utal, addig a "szolgálati viszony" jellemzően a szakmai és vezetői foglalkozásokhoz kapcsolódik (lásd bővebben Goldthorpe, 1982, 1995, 2007), amelyek betöltői a fizetés és különböző előfeltételek, valamint "kilátásba helyezett elemek", például fizetésemelések, a folyamatos foglalkoztatás biztosítása és karrierlehetőségek formájában nyújtott "kompenzáció" ellenében nyújtanak szolgáltatást (Goldthorpe, 1997: 42). Vannak továbbá olyan foglalkozási pozíciók, ahol a foglalkoztatás szabályozása módosított vagy vegyes formában jelenik meg, ami a bürokratikus struktúrák és a rutinmunkások közötti "köztes" pozícióhoz köthető, beleértve a rutinmunkát végzőket is.

nem manuális munkák, valamint az alacsonyabb beosztású technikusok és felügyelő munkások (Erikson & Goldthorpe, 2002; Goldthorpe, 1997, 2007).

3.2. táblázat: A Goldthorpe-séma osztálykategóriái és a foglalkoztatás szabályozásának feltételezett formái

Osztály		A foglalkoztatás szabályozásának formái
I	Szakemberek és magasabb besorolási vezetők, fokozat	Szolgáltatási kapcsolat
II	Szakmai és alacsonyabb besorolási osztály; technikusok, magasabb besorolási osztály	Szolgáltatási kapcsolat (módosított)
IIIa	Rutinszerű nem fizikai alkalmazottak, magasabb besorolási fokozat	Vegyes
IIIb	Rutinszerű, nem fizikai alkalmazottak, alacsonyabb besorolási fokozat	Munkaszerződés (módosított)
IVa	Kisvállalkozók és alkalmazottakat foglalkoztató munkáltatók	
IVb	Kisvállalkozók és munkavállalók nélküli munkáltatók	Nincs szabályozás
IVc	Földművesek és kisbirtokosok; egyéb önálló vállalkozók az elsődleges termelésben	
V	Technikusok, a fizikai dolgozók alacsonyabb beosztású vezetői	Vegyes
VI	Szakképzett fizikai dolgozók	Munkaszerződés (módosított)
VIIa	Nem szakképzett fizikai dolgozók (a mezőgazdaságon kívül)	Munkaszerződés
VIIb	Mezőgazdasági dolgozók	Munkaszerződés

Forrás: Goldthorpe (1997: 41) 3.1. táblázat; Goldthorpe (2007: 104) 5.1. táblázat.

A 3.2. táblázat Goldthorpe összefoglalóját mutatja be a fent leírt felosztás eredményeként kialakuló osztálysémáról. A táblázat az egyes osztálykategóriák foglalkoztatási szabályozásának jellegét is bemutatja. Konkrétan az osztályséma két végén a szalariátus osztály (más néven a szolgáltatói osztály) áll, amelyet I+II. osztályként jelölünk, valamint a fizikai munkásosztály, amelyet VI., VIIa. és VIIb. osztályként jelölünk. A munkaviszonyok dimenzióit tekintve az előbbi osztályba tartozó pozíciók feltételezhetően

magas emberi erőforrásokat igényelnek, és a munkaadók számára nagyfokú ellenőrzési nehézségekkel járnak. Ezzel szemben a manuális munkásosztály állásai

jellemzően munkaszerződésekkel szabályozottak, alacsony szintű humán erőforrást igényelnek, és az ilyen pozíciókat betöltők viszonylag könnyebben ellenőrizhetők a munkáltatók számára (Goldthorpe, 2007).

Ami a "köztes" osztályokat illeti, a IIIa. és a IIIb. osztály felosztása megkülönbözteti a rutinszerű, nem manuális munkakörök magasabb besorolását az irodai, értékesítési vagy személyi kiszolgáló munkakörökétől. A fizikai dolgozókkal szorosan együttműködő, alacsonyabb besorolási fokozatú technikusok és felügyelő személyzet az V. osztályba sorolandó, a két csoport között az emberi erőforrások és az ellenőrzés nehézségi foka tekintetében fennálló különbségek figyelembevételével. Az I+II. osztályhoz képest a IIIa. osztályba tartozó tipikus munkakörök viszonylag alacsonyabb szintű emberi erőforrásokat, például iskolai végzettséget igényelnek, ugyanakkor az ellenőrzés nehézségi szintje hasonló, mint a szalariátusi munkaköröké. Ezzel szemben az alacsonyabb besorolású technikusok és felügyelők munkája viszonylag magas szintű emberi erőforrásokat igényel, de feltételezhetően nem jár az ellenőrzés nehézségével. Operatív szinten a III. osztály IIIa és IIIb osztályokra történő felosztása problémás lehet az olyan elemzések számára, amelyek viszonylag kevesebb osztálykategóriát igényelnek. Erikson és Goldthorpe (1992a: 241) szerint ezt az alosztályozást csak a nők mobilitását érintő elemzésekben kellene használni, mivel a IIIb. osztályba tartozó rutinszerű és nagyon alacsony képzettségű, nem manuális munkaköröket gyakrabban töltik be nők. Mivel az ilyen pozíciók foglalkoztatási feltételei általában hasonlóak a félig/kevésbé képzett fizikai dolgozókéhoz, a IIIb osztályt - a javaslat szerint - szükség esetén össze kell vonni a VIIa osztállyal, férfiak és nők esetében egyaránt.

A séma magyarázataiban gyakran hangsúlyozzák, hogy a Goldthorpe-séma osztálykategóriái nem tartalmazzak szigorúan inherens hierarchikus sorrendet (Erikson & Goldthorpe, 1992a, 2002; Goldthorpe, 1997). Mindazonáltal, ahogyan a 3.1. szakaszban említettük, nem tagadható, hogy az osztályszerkezeti megközelítésben vannak hierarchikus szempontok, bár ezeket csak meglehetősen korlátozottan követik. Az abszolút mobilitási ráták elemzése során a Goldthorpe-sémát általában egy egyszerűbb változatba foglalják össze, amelyből az immobilitás, a felfelé, lefelé és a horizontális mobilitás rátáit vezetik le. Mivel a séma nem teljesen hierarchikusan épül fel, a horizontális mobilitást a mobilitási táblázat egyes celláiban ismerik el (lásd például Goldthorpe & Jackson, 2007). Míg a teljes Goldthorpe-séma tizenegy osztálykategóriából áll, a séma összecsuksukható a következő változatokra

hét vagy kevesebb osztály, ahogyan az gyakran szükséges bizonyos statisztikai módszerek alkalmazásához. Míg a Wright-séma azzal a központi céllal indult, hogy "olyan fogalmat hozzon létre, amely képes árnyaltan feltérképezni az osztályszerkezetek konkrét eltéréseit a kapitalista társadalmakban" (Wright, 1989: 274), addig a Goldthorpe-séma, vagyis az EGP-séma célja, hogy inkább "egy *munkaeszközt*", mintsem "az egyes társadalmak osztályszerkezetének végleges térképét" (Erikson & Goldthorpe, 1992a: 46) nyújtsa. Így nincs pontos válasz arra a kérdésre, hogy "hány osztály van" (Runciman, 1990). Mivel a fogalmi kontextus kiválasztását a kutatási projektek konkrét érdeklődése vagy kérdései határozzák meg, az osztályséma osztályainak száma a kutatás elemzési céljaitól és gyakorlati megfontolásoktól függ.

3.3.3 A CASS tízosztályos séma a társadalmi mobilitásról Kínában

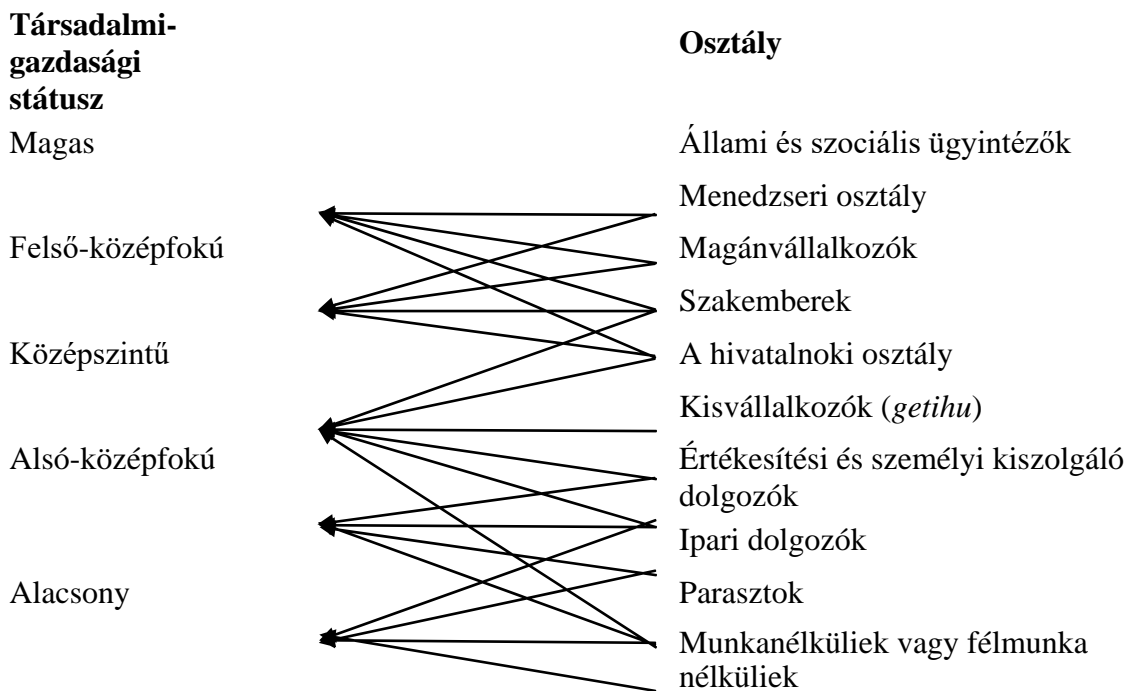
Amint azt az 1. és 2. fejezetben már említettük, a szociológusok Kínában csak az 1980-as évek végén kezdték újra a rétegződéssel kapcsolatos kutatásokat. Bár mind a Wright-sémát, mind az EGP-sémát alkalmazták a kínai esetre a Kínán belüli és kívüli társadalomtudósok (lásd például Bian, 2002; Li, 2001; Wu & Treiman, 2007), történtek kísérletek arra, hogy kifejezetten a kínai rétegződési kutatások felhasználására osztálysémákat konstruáljanak. A különböző foglalkozásalapú osztálysémák közül (Li, 2003, idézi Li, 2005; Yang, 2000; Zhu, 1998) 2002 óta a CASS (Kínai Társadalomtudományi Akadémia) által kidolgozott tízosztályos séma emelkedett a figyelem középpontjába (Lu, 2002, 2004).

A tízosztályos CASS-séma a *Social Structural Changes of China* projekt keretében végzett nemzeti felmérésekből származó adatokon alapul. Bár a projekt Wright és Goldthorpe osztályelemzéséből is merített ihletet, az osztálybesorolás fő mutatói a társadalmi rétegződés szubjektív észlelésén alapulnak, amelyet felmérések és mélyinterjúk segítségével rögzítettek (Li, 2005: 99). Az interjúk adatai alapján a gazdasági erőforrások, a hatalom (vagy szervezeti erőforrások) és a kulturális erőforrások birtoklása az egyéni társadalmi-gazdasági státusz mutatóiként kerültek levezetésre¹⁶.

---

¹⁶ Definíció szerint a gazdasági erőforrások a termelési eszközök tulajdonjogára és a termelési eszközök használatára vonatkozó jogokra vonatkoznak; a szervezeti erőforrások a társadalmi erőforrások - beleértve az emberi erőforrásokat is - ellenőrzésére és felhasználására vonatkozó adminisztratív vagy politikai hatalom; a kulturális erőforrások az oktatás vagy a szakképzés révén megszerzett emberi tőkére vonatkoznak.

3.2. ábra: Az ötosztályos CASS séma

Forrás: Lu (2004)

Operatív értelemben a társadalmi kapcsolatok négy típusát vesszük figyelembe, nevezetesen a munkamegosztást, a tekintélyen alapuló megosztottságot, a termelési viszonyokat és az intézményi megosztottságot.¹⁷ E mutatók kombinált és összetett figyelembevételéből kialakított tíz osztály a következő:

1) állami és társadalmi adminisztrátorok, 2) vezetői réteg, 3) magánvállalkozók, 4) szakemberek, 5) az irodai dolgozók, 6) kisvállalkozók (*getihu*), 7) eladók és személyi szolgáltatásban dolgozók, 8) ipari munkások, 9) parasztok, és 10) munkanélküliek vagy félmunka nélküliek. Ezen túlmenően a tíz osztálynak öt társadalmi-gazdasági státuszú rétegre kell oszlania. Amint a 3.2. ábrán láthatjuk, a tízosztályos kategóriák többsége a társadalmi-gazdasági státusz több szintjének felel meg, némelyikük három szintnek. Gyakorlati szempontból az ötrétegű osztályozás nagyon nehezen operacionalizálható, még akkor is, ha a kutatók készek a hierarchikus megközelítés alkalmazására. Alternatív megoldásként Yang (2008) a tízosztályos CASS-sémát négyosztályos változatba süllyesztette, és a séma csúcsán lévő "új középosztályra" összpontosított. A Yang által összeollózott változatban a négy osztály a következő

¹⁷ A CASS szerint a munkamegosztás által lefedett kulcsfontosságú változók közé tartozik a foglalkoztatási státusz, a foglalkozási besorolás, a foglalkozási besorolások, mint például a magasabb szintű fehérgallérosok és a fizikai munkások, valamint a foglalkozások ágazati besorolása. Ami a

hatósági alapú felosztást illeti, a közigazgatási címeket, a vezetői szinteket és a vezetés alatt álló személyek számát veszik figyelembe. A termelési viszonyok jelzésére használt változók a foglalkoztatási helyzet, azaz, hogy az egyének alkalmazottként, önfoglalkoztatóként vagy munkaadóként dolgoznak-e, valamint a végső esetben az alkalmazottak száma. Az intézményi felosztás a munkaegységek (*danwei*) tulajdonlásával és azzal függ össze, hogy a munkaegységek típusa (Li Chunling, 2005:107).

új középosztály, nem manuális osztály, manuális osztály és parasztok. Sem ez a túlságosan leegyszerűsített változat, sem a CASS-séma eredeti változata nem szolgálja e tanulmány célját. Bár a helyi születésűek kilenc osztályba sorolásának¹⁸ megvannak az érdemei, amikor leíró eszközként használják, nem praktikus a mobilitási arányok elemzését nehézkes 9×9-es mobilitási táblázatokra alapozni. Ezenkívül érdemes megjegyezni, hogy sem a CASS-kiadványok, sem a CASS-sémát használó későbbi kutatások nem tartalmazzák a relatív mobilitás elemzését (Li, 2005; Lu, 2002, 2004), ami elengedhetetlen a kínai társadalmi mobilitás szisztematikus és alapos vizsgálatához.

A fenti viták és a dolgozat konkrét kutatási célja miatt a tanulmány az EGP-séma használatát választotta. A sémát használó mobilitási tanulmányok gyakorlatával való összhang érdekében a dolgozat további részében EGP-sémaként fogjuk emlegetni, hacsak másképp nem magyarázzuk. Tekintettel arra, hogy a sémát nyugati társadalmakra tervezték, a séma eredeti változatán - a 3.5. szakaszban kifejtettek szerint - szükséges módosításokat hajtok végre annak érdekében, hogy a tanulmány céljához igazítsam. Ezt megelőzően a következő szakasz a tanulmányban felhasznált adatokat tárgyalja.

3.4 Adatforrások

A Kínában végzett szisztematikus mobilitáskutatás hiányának egyik oka a minőségi felmérési adatok hiánya. A közelmúltig a mobilitási arányok és minták tendenciáinak vizsgálatára szolgáló nemzeti felmérési adatok alig álltak rendelkezésre a nyilvánosság számára. Ennek eredményeképpen egyes kutatók úgy döntöttek, hogy tanulmányaikat a városi Kínára korlátozzák. Az ebben a tanulmányban felhasználandó adatkészletek három országos keresztmetszeti felmérésből származnak, az élettörténeti és társadalmi változásokról szóló felmérésből (Life Histories and Social Change Survey (LHSC)¹⁹) és két kínai általános társadalmi felmérésből (CGSS)²⁰. Az előbbit 1996-ban, az utóbbit pedig 2005-ben és 2006-ban végezték. Legjobb tudomásom szerint ezek az első és legjobb rendelkezésre álló adatok, amelyek megfelelnek a mobilitáskutatás kritériumainak.

---

¹⁸ A munkanélküliek és a félmunka nélküliek osztályát mind a CASS-jelentésekben, mind Li Chunling (2005) későbbi kutatásaiban kizárják a mobilitás elemzéséből.

¹⁹ Az adatok és a dokumentáció letölthető a <http://www.sscnet.ucla.edu/issr/da/> honlapról.

²⁰ A felmérések adatai a kínai társadalomtudományi adatarchívumban (CSSDA) a kutatók hivatalos kérelemmel benyújtott kérésére nyilvánosan hozzáférhetők. A CSSDA honlapja a <http://www.cssod.org/search.php?key=CGSS>.

3.4.1 Az élettörténetek és társadalmi változások felmérése (1996)

Az 1996-os LHSC felmérés Donald J. Treiman és Andrew Walder közös projektje volt a Kínai Népi Egyetemmel együttműködésben. A projektet 1996 júniusa és októbere között végezték, és egy 3000 városi és 3000 vidéki esetből álló országos valószínűségi mintát foglalt magában. A mintatervet illetően a városi és a vidéki minták létrehozására azonos eljárásokat alkalmaztak. Az elsődleges államban a mintavételi egységek megyei szintű (*xian*) egységekből álltak, amelyeket 25 rétegre osztottak fel. A második szakaszban két megyét véletlenszerűen, a népesség nagyságával arányos valószínűséggel választottak ki. Harmadszor, minden megyén belül létrehozták a települések listáját (a vidéki minta esetében a települések *xiangja*, a városi minta esetében pedig a városok *zhen* vagy *jiedao weiyuan huija*), amelyekből véletlenszerűen kiválasztottak egy települési szintű egységet, szintén a népesség nagyságával arányos valószínűséggel. Ezután a vidéki minta esetében minden egyes településen belül létrehozták a falusi szintű egységek tömbjét, hogy véletlenszerűen két falusi szintű egységet húzzanak ki, míg a városi minta esetében létrehozták a szomszédsági bizottságok (*jumin weiyuan hui*) listáját, hogy véletlenszerűen két ilyen szintű egységet húzzanak ki. A végső szakaszban minden egyes kiválasztott falutól vagy szomszédsági bizottságtól beszerezték a helyi *hukou-val* rendelkező állandó lakosok listáját és az ideiglenes bevándorlók listáját, amelyekből aztán a vidéki minta esetében 40, a városi minta esetében pedig 45 címet vettek ki véletlenszerűen, hogy 30 teljes interjú biztosítsanak. Minden egyes kiválasztott háztartásban egyetlen felnőttet választottak ki interjúkészítésre. A felmérés terepmunka szakaszában 26 tartományi szintű egységet fedtek le, ami 6 090 interjú sikeres elvégzését eredményezte.²¹

3.4.2 A kínai általános társadalmi felmérések (2005, 2006)

A Yanjie Bian és Lulu Li által vezetett, a Hongkongi Tudományos és Technológiai Egyetem és a Kínai Népi Egyetem által közösen végzett CGSS felmérést 2003-ban kezdték el, majd 2007 kivételével évente végezték. Mire e dolgozatom empirikus elemzéseit elkezdtem, a CGSS felmérések három adatsora állt rendelkezésre a nyilvánosság számára - a 2003-as, a 2005-ös és a 2006-os felmérés, de a 2003-as felmérést pénzügyi okok miatt csak a városi mintára végezték el.

---

²¹ Összesen 6840 interjú kíséreltek meg, amelyek közül 750 sikertelen volt. A felmérés emellett tartalmazott egy 383 faluvezetőből álló speciális mintát is, amelyet a jelen tanulmányban nem

használtak fel az elemzéshez.

Az 1996-os LHSC-felméréshez hasonlóan a CGSS-felméréseket is úgy tervezték, hogy négy lépcsőben fedjék le a mintavételi egységeket, amelyek a városok és megyék (*xian*) kerületei (*qu*) mint elsődleges mintavételi egységek, a települések (*zhen*) és utcai bizottságok (*jiedao*) mint másodlagos mintavételi egységek, a falvak (*cun*) és a szomszédsági bizottságok (*jumin weiyuan hui*) a harmadik lépcsőben, és a háztartások a negyedik lépcsőben. Az első szakaszban a három település mindegyikéből véletlenszerűen öt PUS-t sorsoltak ki.

Ami a mintavételi keretet illeti, a 2801 megyei és járási szintű egységet 5 rétegre osztották, amelyek közé tartozik a három település 44 városrésze (*zhixiashi* -- Peking, Tianjin és Sanghaj), 26 tartományi főváros 175 városrésze (*shenghui chengshi*), 611 megye és városrész a keleti régióban, 1136 megye és városrész a központi régióban, valamint 835 megye és városrész a nyugati régióban. Ebből az 5 rétegből 125 megyét és városi körzetet választottak ki mint elsődleges mintavételi egységet, amelyek mindegyikéből 4 települést vagy utcai bizottságot választottak ki másodlagos mintavételi egységként. Továbbá minden egyes kiválasztott településből vagy utcai bizottságból 2 szomszédsági bizottságot és falut húztak ki, amelyek 10 háztartás kiválasztásának alapjául szolgáltak. A CGSS felmérések mintája összesen 28 kínai tartományra, autonóm régióra és településre terjedt ki. A 2005-ös CGSS felmérés mintája 10 372 válaszadóból állt, míg a 2006-os CGSS teljes mintája 10 151 esetből állt.

A három adatkészlet elemzésekhez történő felhasználása során az első operatív szükségszerűség a változók standardizálása. Bár mindhárom adatkészlet tartalmaz olyan változókat, amelyek szükségesek a mobilitás kutatásához, különös óvatosságra van szükség a megfelelő kérdés megfogalmazásának módját és az újrakódolás szükségességét illetően. Az I. függelékben a kulcsfontosságú változók standardizálásának fontos eljárásait ismertetjük, kivéve az osztályváltozók felépítését, amelyet a következő szakaszban tárgyalunk részletesen. Mielőtt rátérnénk az osztályséma felépítésére, a 3.3. táblázat a három felmérés szociodemográfiai profilját mutatja be. Mint fentebb említettük, a CGSS felmérések ugyanazt a mintavételi tervet és mintavételi keretet követik. Tekintettel arra, hogy a két év közötti átmenet során nem következett be olyan jelentős gazdasági és politikai változás, amely potenciálisan befolyásolhatta volna a foglalkozási szint későbbi statisztikai elemzésének eredményeit, a 2005-ös és 2006-os adatokat egyetlen adatsorba összevontuk.

3.3. táblázat: Az 1996-os LHSC, a 2005-ös és a 2006-os CGSS szociodemográfiai statisztikái

	1996	2005	2006	Összesen
<i>Gender</i>				
Férfi	51.6	46.7	48.2	48.5
Női	48.4	53.3	51.8	51.5
<i>Korcsoport</i>				
41/69	50.3	53.9	54.0	53.1
20/40	49.7	46.2	46.0	47.0
<i>Jelenlegi hukou-státusz</i>				
Városi	28.5	48.2	37.7	39.4
Vidéki	71.5	51.8	62.3	60.7
<i>Hukou státusz 14/18 évesen</i>				
Városi	16.1	24.5	22.7	21.9
Vidéki	83.9	75.5	77.3	78.1
<i>Oktatási</i>				
Harmadlagos	3.4	8.4	8.0	7.0
Szakképző iskolák	4.6	6.6	7.8	6.6
Középiskola	7.6	14.2	11.1	11.4
Alsó középfokú	30.6	31.5	34.5	32.4
Prim/Nincs	53.9	39.4	38.7	42.6
Összesen	6,090	9,487	9,836	25,413

Megjegyzés: súlyozott elemzés és súlyozatlan N.

3.4.3 A kulcsfontosságú változók

szabványosítása **Életkor**

A három adatsor életkor tekintetében különbözik egymástól. Míg az 1996-os LHSC mintája a 20-69 éves felnőttekre korlátozódik, addig a CGSS adatai szélesebb korosztályt mutatnak: a 2005-ös adatok esetében 18-94 évesek, a 2006-os adatok esetében pedig 18-70 évesek. E tanulmányban az életkor a 20-69 évesekre korlátozódik.

Hukou származás

A kínai társadalmi rétegződéssel foglalkozó korábbi tanulmányok közül néhány kiemelte a hukou-eredet fontos szerepét a kínai mobilitási folyamatokban (Wu, 2011; Wu & Treiman, 2004, 2007). Ebben a tanulmányban hangsúlyozom, hogy ahol az elemzés a városi és vidéki egyéni mobilitási esélyek összehasonlítását foglalja magában, ott a *hukou* származás és nem a felmérés időpontjában fennálló hukou-státusz a fontos, mivel a válaszadó "jelenlegi" hukou-státusa inkább a társadalmi mobilitás következménye, mint kiindulási

pont, amely megkülönbözteti a vidéki lakosokat a városiaktól a mobilitási esélyek tekintetében. Definíció szerint a *hukou* származás a következőkre utal

a válaszadó hukou-státusát 14 vagy 18 éves korában. Amint azonban a 3A.1. táblázatban látható, míg az 1996-os LHSC-adatok egyértelmű információt szolgáltatnak a válaszadó 14 éves korában fennálló *hukou státuszáról*, addig a 2005-ös és 2006-os változót a CGSS-adatokban szereplő egyéb információkból kell levezetni.

3.4. táblázat: A hukou-eredet levezetése a CGSS 2006 esetében

<i>A szülők hukou-státusa R 18 éves korában</i>	<i>A válaszadó hukou-jának eredete</i>			Összesen
	Városi	Vidéki	Hiányzik	
Mindkét városi	3,437			3,437
Városi apa és vidéki anya			394	394
Vidéki apa és városi anya			62	62
Mindkét vidéki		6,139		6,139
Hiányzik			119	119
Összesen	33.9	60.5	5.7	100
N	3,437	6,139	575	10,151

1998-ig a szülők nem választhatták meg gyermekeik hukou-státuszát a születéskor, amelyet általában az anyától örökölték. Ráadásul rendkívül ritka, hogy a városi hukou-státusz megszerzése után az egyén visszaváltozzon vidéki státuszba. Tekintettel arra, hogy a CGSS 2006-os adatai a válaszadó 18 éves korában a szülők hukou-státuszára vonatkozó információkat tartalmaznak, a feladat könnyen elvégezhető. A 3.4. táblázatban bemutatottak szerint a szülőket a válaszadó 18 éves korában fennálló hukou-státuszuk alapján négy kategóriába sorolták. Mivel az anya vidéki státusza a válaszadó 14 vagy 18 éves korában általában a válaszadó vidéki hukou-státuszára utal a tizenéves korban, a városi apa és vidéki anya gyermekeinek hukou-származását vidéki kategóriába soroljuk.

A 2005-ös adatokat tekintve a körülmények bonyolultabbak, mivel a felmérés a szülők hukou-státuszát a felmérés időpontjában, nem pedig a válaszadó 14/18 éves korában adja meg. Az információkat a szülők jelenlegi hukou-státuszára vonatkozó kérdésekből és a válaszadó 14 éves korában fennálló munkaegységük (*danwei*) típusára vonatkozó kérdésekből merítettük. A felmérés vonatkozó kérdései a következők:

QA5-2/3. Mi az édesapja/anyja hukou-státusa?

QC1C-1/2. Mi volt apád/anyád foglalkozása, amikor 14 éves voltál?

QC1D-1/2. Milyen típusú munkaegységben dolgozott az édesapja/anyja, amikor Ön 14 éves volt?

Ami értékes, hogy a felmérés kérdezőbiztosai utasítást kaptak arra, hogy ne kérdezzék meg a QC1D-1/2-t, ha a QC1C-1/2-re adott válasz az volt, hogy a válaszadó apja/anyja 14 éves korában paraszt volt. Ezen változók adatai alapján ésszerűen következtethetünk a szülők hukou-státuszára a válaszadó 14 éves korában. Abban az esetben, ha a QC1D-1/2-t nem kérdezték meg, az apát/anyát a válaszadó 14 éves korában parasztnak tekintjük, aki vidéki hukou-státusszal rendelkezett volna. Mindazonáltal, ha a QC1D-1/2 kérdésre rákérdeztek, de a QA5-2/3 adatai azt mutatják, hogy az apa/anya a felmérés időpontjában vidéki státuszban volt nyilvántartva, akkor az apát/anyát a válaszadó 14 éves korában vidéki hukou-státusúnak minősítem, mivel a városi státuszról vidéki státuszba történő hukou-migráció rendkívül ritka. E két eljárás alkalmazásával ugyanazt a háromkategóriás változót állíthatjuk elő a szülők hukou-státuszára a válaszadó 14 éves korában, és ebből származtathatjuk a válaszadó hukou-származását. Az eredményt a 3.5. táblázat és a táblázat mutatja.

A 3.6. táblázat a három adatsor összevonása esetén a hukou-eredet általános eloszlását mutatja.

3.5. táblázat: A hukou származás levezetése a CGSS 2005 számára

<i>A szülők hukou-státusa R 18 éves korában</i>	<i>A válaszadó hukou-jának eredete</i>			<i>Összesen</i>
	<i>Városi</i>	<i>Vidéki</i>	<i>Hiányzik</i>	
Mindkét városi	3,063			3,063
Városi apa és vidéki anya			707	707
Vidéki apa és városi anya			116	116
Mindkét vidéki		6,486		6,486
Összesen	29.5	62.5	7.9	100
N	3,063	6,486	823	10,372

3.6. táblázat: A hukou származás megoszlása a felmérés éve szerint

<i>A szülők hukou-státusa R 18 éves korában</i>	A felmérés éve			Összesen
	1996	2005	2006	
Városi	22.6	29.5	33.9	29.6
Vidéki	65.0	62.5	60.5	62.3
Hiányzik	12.4	7.9	5.7	8.1
N	6,090	10,372	10,151	26,613

Oktatás

A válaszadó iskolai végzettségére vonatkozó információk közvetlenül szerepelnek a nyers adatkészletekben kategorikus változók (pl. legmagasabb iskolai végzettség) és folyamatos változók (pl. iskolai évek) formájában. A 2005-ös CGSS-adatokban azonban nincs az iskolai végzettség éveire vonatkozó változó. Az iskolázottság folyamatos változóját a CGSS 2005 adatainak kategorikus iskolázottsági változója alapján hozzák létre, és az 1996-os és 2006-os adatok megfelelő változóival standardizálják.

Első munkahely

Bár a munkaerőpiacra való belépéskori osztályhelyzet nem kulcsfontosságú változó az elemzéseink többségében, a válaszadó első munkahelyi osztályának változója létrehozásához és standardizálásához nem kevésbé bonyolult eljárásokra van szükség, mint az osztály eredetére és célállomására vonatkozó változókhoz. Míg az átkódolási eljárások nagyrészt ugyanazok, mint a 3.4. szakaszban a származási és célosztályok esetében leírtak, a belépési osztálypozíciókat a válaszadó 16 éves korára vonatkozó foglalkozási információkból származtatjuk, ami általában - a vidéki területeken élő egyesek esetlegesen korábbi belépése ellenére - a munkaerőpiacra való belépés kora Kínában. Abban az esetben, ha a 16 éves korra vonatkozóan nem áll rendelkezésre foglalkozási információ, a legközelebbi életkorra vonatkozó információt használjuk.

3.5 Az EGP séma felépítése

A mobilitáskutatás céljából az osztályváltozók három csoportját kell létrehozni, nevezetesen a származási osztályt, a célország osztályát és a munkaerőpiacra való belépéskori osztályt. Mivel ezek a változók a nyers adatokban nem állnak rendelkezésre, a válaszadó vagy a szülők foglalkozására vonatkozó információkból kell őket levezetni a

megfelelő időpontban. A

a származási osztály változója a szülők foglalkozásán alapul a válaszadó 14 vagy 18 éves korában²², míg a célszág osztályának és a belépési osztály pozíciójának változója a válaszadó foglalkozásából származik a felmérés időpontjában vagy az utolsó főállásban, illetve a válaszadó első munkahelyén.

Az osztályváltozók átkódolását a Foglalkozások Nemzetközi Standard Osztályozása (ISCO) és az EGP séma közötti konverziós eljárások segítik, amelyeket Ganzeboom és munkatársai adtak meg (Ganzeboom, Graaf és Treiman, 1992; Ganzeboom és Treiman, 1996). Az ISCO-változók szabványosítása érdekében az LHSC-adatok által megadott ISCO68 kódokat ISCO88 kódokká alakították át, amelyeket a CGSS-adatkészletek tartalmaznak. Meg kell jegyezni, hogy gyakorlati szempontból az átkódolás sokkal bonyolultabb eljárásokat foglal magában, mint az ISCO88 kódok egyszerű átkonvertálása az EGP-séma megfelelő kategóriájába. Például a szülők foglalkozásával ellentétben a válaszadó első munkahelye és a felmérés időpontjában betöltött foglalkozása származtatott változó, nem pedig a nyers adatokban könnyen elérhető. A fejezet korlátozott terjedelme miatt úgy döntöttem, hogy inkább az EGP osztályséma felépítésére összpontosítok, mintsem az adattisztítási folyamat részleteire.

Az ISCO88 kódok és az EGP séma közötti szabványos konverziós eljárások ellenére az osztályváltozók átkódolása nem egyszerű folyamat²³. Bár a megfeleltetés általános útmutatóként szolgál a konverzióhoz, módosításokra van szükség a séma kínai adatokhoz való hozzáigazításához. Például az eredeti levelezés szerint az asztrológusokat és a jövőmondókat (ISCO88 kódok = 5150/5152) Ganzeboom és kollégái a II. osztályba sorolják, azaz a szalariátusi osztályon belüli alacsonyabb szintű szakmai pozíciókhoz, ami a kínai helyzetet tekintve nem értelmes. A módosítás érdekében ugyanezeket az ISCO88 kódokat ebben a tanulmányban a IIIb. osztályhoz rendeljük. Mivel az LHSC-projekt az ISCO-osztályozáshoz további kódkészletet csatolt Kínában az egyes káderfoglalkozásokhoz (kódok = 2040/2082), az LHSC-átalakító program új kódolással egészül ki, hogy ezeket lefordítsák EGP-osztályokra. Mivel ezek a további kódok "vezető

---

²² Míg az 1996-os LHSC és a 2005-ös CGSS felmérésekben a válaszadókat 14 éves korukban kérdezték meg szüleikről, addig a 2006-os CGSS-ben a megfelelő életkor 18 év.

²³ A Ganzeboom átalakítási programjainak részletei a <http://home.fsw.vu.nl/~ganzeboom/pisa/> oldalon található.

káderek" különböző szinteken, ezek nagyrészt az I. és II. osztályú pozíciókhoz vannak rendelve (lásd részletesebben Treiman, 1998).

A 3.7. táblázatban láthatjuk a célállomás osztályok megoszlását, külön a férfiak és külön a nők esetében, a kínai esethez igazított tízosztályos EGP-séma szerint. A táblázatból láthatunk néhány olyan jellemzőt, amely külön figyelmet érdemel. Először is, a Yang (2008) tanulmányában bemutatott EGP-osztályszerkezettel összhangban a 3.7. táblázat egy gyakorlatilag üres IVc osztályt mutat Kínában. Amint azt Erikson és Goldthorpe (1992a: 2. fejezet) bemutatja, az EGP-séma a IVc. és VIIb. osztállyal azonosítja a mezőgazdasági és egyéb elsődleges termelésben a tulajdonosok és a bér munkások ágazati felosztását. Kínai esetükben azonban a parasztok nem rendelkeznek tulajdonjoggal a földművelési terület felett, és 2006-ig kötelesek voltak teljesíteni az állami gabonakvótát, valamint a mezőgazdasági adót. Ezért nincs sok értelme különbséget tenni a mezőgazdasági munkával foglalkozó egyének között, mivel kevesen esnének a IVc osztály nyugati definíciója alá. Másodsor, az ISCO-kódokat az EGP-osztályokra átszámítva adataink egy majdnem üres V. osztályt mutatnak. Bár az V. osztály a fizikai munkásokkal szemben az alacsonyabb technikai foglalkozásokat és a felügyelői munkát jelöli, az ilyen pozíciókat betöltők életesélyei és foglalkoztatási viszonyai gyakran közel állnak a VI. osztályba sorolt szakképzett fizikai munkásokéhoz (Erikson & Goldthorpe, 1992: 2. fejezet). E tanulmány elemzéseiben az V. osztályt összevonták a VI. osztállyal. Harmadsor, ami a III. osztály fent említett IIIa. és IIIb. osztályra történő felosztását illeti, a táblázat

A 3.7. táblázat a IIIb. osztályba sorolt pozíciókban található nemek közötti százalékos különbségeket mutatja. Mindkét időpontban a nők aránya az alacsonyabb szintű rutinszerű fizikai (értékesítési és szolgáltatási) munkakörökben körülbelül kétszerese a férfiakénak. A tanulmány alábbi statisztikai elemzéseiben a IIIb osztályt - ahogyan azt Erikson és Goldthorpe javasolta a nők mobilitásával kapcsolatos kutatásokhoz - a VIIa osztállyal vetem össze (Erikson & Goldthorpe, 1992a: 241).

3.7. táblázat: Osztályszerkezet a tízosztályos EGP-séma alkalmazásával (célállomás)

		Férfiak		Nők	
		1996	2005-6	1996	2005-6
I	Felsőbb osztályú szalariátusi osztály	3.2	4.8	1.1	1.9
II	Alsóbb osztályú szalariátusi osztály	11.2	7.7	8.1	6.8
IIIa	Magasabb besorolási fokozatú, rutinszerű, nem fizikai dolgozók	2.2	5.0	1.8	7.0
IIIb	Alacsonyabb besorolási fokozatú, rutinszerű, nem fizikai dolgozók	1.3	4.9	2.4	9.2
IVa+b	Kistulajdonosok	11.3	7.1	6.8	6.2
IVc	Földművesek, kisbirtokosok és más, az elsődleges termelésben dolgozó önálló vállalkozók		1.0		1.1
V	Technikusok, a fizikai dolgozók alacsonyabb beosztású felügyelői	0.1			0.0
VI	Szakképzett fizikai dolgozók	8.7	12.1	5.7	9.6
VIIa	Nem szakképzett fizikai munkások (a mezőgazdaság kivételével)	9.7	13.6	9.4	7.6
VIIb	Parasztkok	52.4	44.9	64.7	50.6
N		3,049	8.707	2,930	9,460

Megjegyzések:

1. A 20-69 éves válaszadók súlyozott százalékos és súlyozatlan N-számai.
2. Az elemzés tartalmazza azokat az eseteket, amelyek esetében a szülők foglalkozására vonatkozó információk hiányoznak.

3.6 Elemzési egység

Miközben az EGP-sémát széles körben alkalmazzák, és annak érvényességét tesztelték (Evans, 1992), jelentős kritika is érte, különösen a feminista társadalomtudósok részéről. A kritika szerves részét képezi annak az általános feminista kritikának, amely a nőknek a társadalmi mobilitás mint kutatási terület hosszú távú elhanyagolásával szemben fogalmazódik meg (Dale, Gilbert és Arber, 1985; Payne és Abbott, 1990). Eközben a nők mobilitáskutatásból való kizárását a kvalitatív kutatók "önámító intellektuális gimnasztikának" nevezték (Thompson, 1997). *Magára az EGP-sémára* összpontosítva a vita az 1980-as évek második felében volt a leghevesebb, de nem csak arra korlátozódott (Britten & Heath, 1983; Erikson, 1984; Erikson & Goldthorpe, 1992b; Goldthorpe, 1983,

1984; Goldthorpe & Payne, 1986; Heath & Britten, 1984; Stanworth, 1984). Az alacsony részvétel korszakában fogalmazódott meg a

a nők munkaerő-piaci helyzetét, az EGP-sémára úgy tekintenek, mint ami a férfiak foglalkozási struktúrájának körvonalait ábrázolja, míg a nők társadalmi mobilitásának elemzésére való alkalmasságát kétségbe vonják (Britten & Heath, 1983; Crompton, 2008; Goldthorpe, 1985). Ez a kétely a séma nemek közötti érvényességének empirikus értékeléséhez vezetett (Evans, 1996), amelynek következtetése az EGP-séma mellett szól. Evans (1996) szerint a séma nők esetében történő alkalmazásával kapcsolatos valószínűsíthető problémák inkább a foglalkozási nemek aggregálásának valóságában gyökereznek, mintsem a séma osztályfogalmának logikájában, *mint önmagában* a séma osztályfogalmának logikájában. Így az EGP-séma (Evans tanulmányában "Goldthorpe-séma") használható, és már használták is a férfiak és nők mobilitásának kutatásában (Goldthorpe & Jackson, 2007; Goldthorpe & Mills, 2004, 2008).

Az osztályelemzésben az elemzési egység kérdése akkor merült fel, amikor a nők mobilitása iránti tudományos érdeklődés megnőtt. A mobilitáskutatás hagyományos megközelítésében a családot tekintik az elemzés egységének, és a háztartás tagjainak osztálypozícióját jellemzően a háztartást vezető férfi osztálypozíciója határozza meg. Ennek eredményeképpen a származási osztály a férj/apa foglalkozásából származik. Bár Goldthorpe (1984) erőteljes választ adott a hagyományos megközelítés védelmében, a családtagok osztálypozíciójának meghatározásában a háztartásfő férfi osztályára való kizárólagos támaszkodás egyre elfogadhatatlanabbá válik. Alternatívaként Erikson (1984) a probléma megoldására kidolgozta a "dominancia-megközelítést", amelyet később a CASMIN projektben is átvettek. Röviden, azokban a családokban, ahol a férj és a feleség is főállású foglalkozású, a kívánatosabb vagy előnyösebb osztálypozíciót használják a család osztályának reprezentálására. Empirikus szinten azonban a nyugati társadalmakban még mindig a férfi partner osztálypozícióját veszik általában az elsődleges kereső (családi) osztályának.

Amint azt a 2. fejezetben említettük, a kínai nők, különösen a városi nők, magas munkaerő-piaci részvételt mutattak, ami részben a reform előtti korszak állami védelmének következménye. Így azt várnám, hogy a kínai nők osztályhelyzetét kevésbé befolyásolja a nők karrierútjának szakaszos jellege (Goldthorpe, 1984). Más szóval, a házas nők osztályhelyzetét Kínában inkább a foglalkozásuk határozza meg, mintsem a férjük foglalkozásának tulajdonítható. Ezért, bár nem kérdéses, hogy a nők osztályhelyzetét az egyéni osztálymobilitás szempontjából a saját osztályhelyzetük határozza meg

foglalkozás, a férfiakhoz hasonlóan a nemzedékek közötti mobilitás elemzése során a származási osztályra vonatkozó "dominancia-megközelítést" alkalmazom. Pontosabban, az apa vagy az anya előnyösebb osztályhelyzetét használom a családi osztályhelyzet imputálásához a válaszadó 14/18 éves korában. Így talán elkerülhető a minta méretének csökkentése azokban az esetekben, amikor az apa osztályhelyzetére vonatkozó információ nem áll rendelkezésre, vagy amikor az apa osztályhelyzete kedvezőtlenebb, mint az anyáé, de az anya foglalkozására vonatkozó információ rendelkezésre áll.

3.7 Statisztikai módszerek

A mobilitáskutatás olyan tématerületté vált, amely egyre kifinomultabb statisztikai technikákat mutat be. E tanulmány határozott álláspontja azonban az, hogy az egyes statisztikai módszerek alkalmazását kizárólag a kutatási kérdésekből adódó igények határozzák meg. Ebben a szakaszban rövid áttekintést adok az egyes empirikus fejezetekben alkalmazott elemzési technikákról. A statisztikai modellek teljes részleteit a megfelelő fejezetek tartalmazzák, ahol azokat alkalmazzák (vagy azok Függelékeiben).

3.7.1 Az abszolút mobilitás elemzése

A 4. fejezetben az osztályszerkezet és az abszolút mobilitási arányok időbeli változásait vizsgálom a korábban bemutatott tízszeres alapján átminősített hatszoros EGP-osztályozási séma segítségével.²⁴ Az osztályszerkezetre vonatkozóan a fejezet az egyes osztályeloszlás-párok összehasonlításához szükség esetén a különbözőségi indexet (gyakran Δ vagy DI néven említik) és a nettó különbségek indexét (más néven ND) alkalmazza, beleértve az időbeli strukturális változásokat, a nemek közötti egyenlőtlenségeket, a város-vidék különbségeket az osztálymobilitás strukturális összefüggésében, valamint a származási és célosztályok eloszlásai közötti különbségeket.

Míg a DI-t gyakran használják a mobilitási tanulmányokban bármely két, azonos számú osztálykategóriával rendelkező eloszlás összehasonlítására (Breen, 2004; Erikson & Goldthorpe, 1992a), ez a tanulmány a DI-t és az ND-t is használja, mivel az utóbbi olyan információt ad, amelyet a DI nem rögzít. Tegyük fel, hogy két osztályeloszlás van - A és B. Az A és B összehasonlításával a DI,

²⁴ Lásd a 4.1. táblázatot.

meg tudjuk mondani, hogy az esetek hány százalékát kellene átcsoportosítani különböző osztálypozíciókba ahhoz, hogy a két eloszlás azonos legyen. Ennek ellenére a mérőszám nem ad információt arról, hogy melyik osztályeloszlás előnyösebb a másiknál, és nem veszi figyelembe, hogy az A és B közötti különbségek forrása a lokalizált koncentrációkban rejlik (Johnson, 1973; Lieberman, 1976). Rátérve az ND-re, azt találjuk, hogy a mérték két ellentétes valószínűség különbségét jelenti: annak a valószínűségét, hogy egy véletlenszerűen kiválasztott A-ban lévő eset osztályhelyezete kedvezőbb lesz, mint egy véletlenszerűen kiválasztott B-ből származó eseté, és a fordított valószínűségét²⁵. Az ND-k segítségével meg tudjuk mondani, hogy az egyik osztályszerkezet milyen általános irányban különbözik a másiktól, így olyan kérdésekre tudunk választ adni, mint például: "A 2005/6-os kínai osztályszerkezet felértékelődött-e az 1996-oshoz képest?".

A 4. fejezet további részében az abszolút mobilitási arányokat - beleértve a teljes mobilitást, a felfelé irányuló mobilitást, a lefelé irányuló mobilitást és a horizontális mobilitást - 66 mobilitási táblázat alapján számítják ki, amelyek jellegükénél fogva a származási és célországok osztályainak keresztábrázolása. A fejezet a mobilitási táblázatokkal együtt a be- és kiáramlási arányokat is közli. Míg a kiáramlási táblázatban a táblázat minden sorában a bejegyzések összege 100 százalék, addig a beáramlási táblázatban a bejegyzések összege minden oszlopban 100 százalék. Az előbbi általános képet ad arról, hogy a különböző osztályokból származó egyének hogyan oszlanak meg a célországok osztályai között, míg az utóbbi arról tájékoztat bennünket, hogy az egyes társadalmi osztályok tagjai honnan származnak.

3.7.2 A társadalmi fluiditás elemzése

Az 5. fejezet a relatív mobilitást (vagy társadalmi fluiditást) vizsgálja különböző statisztikai módszerek segítségével, beleértve az esélyhányadosokat, a log-lineáris és az egységes multiplikatív réteghatás (vagy UNIDIFF) modelleket, a Hauser-féle szintek modelljét és a társadalmi fluiditás központi modelljét.

A relatív mobilitás elemzésének alapvető elemeiként az esélyhányadosok annak az esélyét mérik, hogy egy adott származási osztályból származó egyén egy adott célosztályba kerüljön, nem pedig azt, hogy egy adott célosztályba kerüljön.

²⁵ Az ND lehetséges értéke -1,0 (ha a B megoszlásban minden eset kedvezőbb osztályhelyzetben van, mint az A megoszlásban) és 1,0 (ha az A megoszlásban minden eset kedvezőbb osztályhelyzetben van, mint a B megoszlásban) között mozog. Az érték nulla lesz, ha a két fent említett valószínűség megegyezik egymással. A mértékkel és a számítási eljárásokkal kapcsolatos részleteket lásd Liberson (1975).

egy másik, ahhoz képest, hogy a más származási osztályból származók inkább ugyanabban a célosztályban találhatók, mint egy másikban. Tegyük fel, hogy az A és B osztályok célosztályok, míg a C és D osztályok származási osztályok. A C-ből származó egyének esetében a D-ből származó egyének esélyéhez viszonyítva az alábbi négycellás mobilitási táblázatból kiszámítható az esélyük arra, hogy inkább A-ban, mint B-ben találhatók (Breen, 2004: 2. fejezet):

$$\text{Odds ratio} = (F_{CA} / F_{CB}) / (F_{DA} / F_{DB})$$

ahol F_{CA} a C-ből származó A-beli esetek számát jelöli, F_{CB} , a C-ből származó B-beli esetek számát, és így tovább. Ebben a példában, ha az esélyhányados egyenlő eggyel, akkor a két különböző származási osztályba tartozó egyének tökéletes mobilitás alatt állnak. Ez azonban a valós esetek esetében várhatóan nem így történik.

A társadalmi fluiditás tendenciáinak vizsgálatához a társadalmi fluiditás kutatásában bevett gyakorlatnak tekintett módszereket alkalmazom: a feltételes függetlenségi modellt mint alapmodellt, az állandó társadalmi fluiditás modelljét (CnSF) és az UNIDIFF modellt (vagy log-multiplikatív modellt). Röviden: a feltételes függetlenségi modell esetében feltételezzük, hogy nincs kapcsolat a származási és a célosztály között, miközben mind a származási, mind a célosztályok szerkezete idővel változik. A CnSF modell lehetővé teszi, hogy a származási osztály és a célállomás osztálya összefüggésbe kerüljön, ugyanakkor feltételezi, hogy az összefüggés erőssége nem változik egy harmadik változóval, azaz a felmérés évével e fejezet elemzésében. Az UNIDIFF-modell a származási és célállomás osztályok strukturális változásain és a CnSF-modellben feltételezett kapcsolaton felül lehetővé teszi továbbá, hogy a kapcsolat együtthatója a két időpont mobilitási táblázatai között változzon (lásd a teljes részleteket Erikson & Goldthorpe, 1992a: 3. fejezet; Xie, 1992). A relatív mobilitás nemek és hukou-származás szerinti különbségeit illetően a közös társadalmi fluiditási modell (CmSF) és az UNIDIFF-modellek kerülnek alkalmazásra. A CnSF modellhez hasonlóan a CmSF modell is feltételezi a származási és a célállomás osztályok közötti összefüggéseket, de nem teszi lehetővé, hogy az összefüggés a nem vagy a hukou származás függvényében változzon.

Ami a Hauser-féle szintek modelljét és a társadalmi magfolyamatosság modelljét illeti, mindkettő kifinomult topológiai log-lineáris modell. Én azonban mindkettőt azért választottam, hogy különböző kutatási kérdésekre keressem a választ, bár mindkettő a

generációk közötti mobilitás strukturális befolyástól független endogén mintázatainak feltárására szolgál. A alatt

a "Hauser-típusú" szintek modelljében a teljes mobilitási táblázat bejegyzéseit különböző sűrűségi szintekhez rendelik, amelyek száma általában, de nem mindig úgy van korlátozva, hogy ne haladja meg a mobilitási táblázatban szereplő osztályok számát (Erikson, Goldthorpe, & Portocarero, 1982; Goldthorpe, 1987; Hauser, 1978, 1980). A modell illesztése alapján a sűrűségi szinteket vizualizálják, hogy láthatóvá váljon, mely cellák mutatnak nagyobb hajlamot az előfordulásra, mint mások.

A "Hauser-típusú" szintmodellel ellentétben, amely egyetlen mátrixon alapul, a társadalmi fluiditás központi modelljét több mátrixból álló szintmodellként tervezték, és eredetileg összehasonlító tanulmányokban alkalmazták, hogy megragadják a társadalmi fluiditás "közös" vagy "központi" mintázatát az országok között (Breen, 2004; Erikson & Goldthorpe, 1992s). Azáltal, hogy a mobilitási táblázat celláit négyféle típusú nyolc hatásához, azaz a hierarchia, az öröklés, az ágazat és a (dis)affinitás hatásaihoz rendeljük, képesek vagyunk rávilágítani a kínai társadalmi fluiditás általános mintázatának részleteire. Más log-lineáris elemzésekhez hasonlóan az alapmodell viszonylag nagyobb cellaértékeket igényel a mobilitási táblázatban. Az alapmodell kínai változatát az 1996-os és 2005/6-os összevont adatokkal dolgoztuk ki, külön a férfiakra és külön a nőkre vonatkozóan.

3.7.3 A munka és a magánélet közötti és a generációk közötti mobilitás elemzése

A 6. fejezet a válaszadó belépő osztályhelyzetének a generációk közötti mobilitás eredményére gyakorolt szerepére összpontosít. Ebben a fejezetben három elemzési technikát alkalmazunk. A leíró részben a "hárompontos" kiáramlás általános mintáit, azaz a származási osztályból a belépési osztályba, illetve a belépési osztályból a célosztályba való bejutás általános mintáit, valamint ezek nemek és hukou-eredet szerinti eltéréseit mutatjuk be. A gyakorlatiasság és a kutatás jelen céljaira való érvényesség érdekében négyes változatot alkalmazunk, amelyben a IIIa, IVa+b és V+VI. osztályokat a Közepes osztályokba soroljuk.

A 6. fejezet empirikus elemzésének második részében a CmSF és az UNIDIFF modelleket alkalmazzuk a nemek közötti különbségek vizsgálatára két átmenet - a származási osztályból az első munkahelyre, majd onnan az első munkahelyről a célosztályba való átmenet - társadalmi folyamatosságában.

A fejezet utolsó empirikus szakasza a sztereotip rendi regressziós (SOR) modellt

alkalmazza a generációk közötti mobilitás további elemzésére különböző kovariánsok bevonásával.

A multinomiális feltételes logisztikus (MCL) modelleket (DiPrete, 1990; Hendrickx, 2000; Lunt, 2001; Wu & Treiman, 2007) a többváltozós elemzés elvégzésének és az összes érdekes kovariáns egyetlen modellbe való beépítésének szükségessége miatt választottuk a jelenlegi elemzéshez. A modell részleteit a 6. fejezet függeléke tartalmazza.

3.8 Következtetés

Összefoglalva, ez a fejezet bemutatta a tanulmányban használt adatokat és statisztikai módszereket, valamint a kínai mobilitáskutatás releváns osztálysémáinak alapos áttekintését és az empirikus fejezetekben használandó osztályséma felépítésének részletes leírását. Amint az 1. fejezetben szerepel, a tanulmány központi témája a generációk közötti mobilitás mértéke, az időbeli változások és a társadalmi mobilitás mintái Kínán belül, három országos reprezentatív felmérés adatainak felhasználásával, amelyeket 1996-ban, 2005-ben és 2006-ban gyűjtöttek. Ennek érdekében az osztályszerkezeti megközelítést választom, amely lehetővé teszi a társadalmon belüli abszolút és relatív mobilitás vizsgálatát. A következő fejezetben leíró elemzéssel kezdem, amely a generációk közötti mobilitás strukturális összefüggéseinek változásaira, az abszolút mobilitás teljes arányaira, a beáramlási és kiáramlási arányokra világít rá.

Függelék 3. fejezet: Az adatkészletek kulcsfontosságú változói

3A.1. táblázat: Az adatkészletek kulcsfontosságú változói

	LHSC 1996	CGSS 2005	CGSS 2006
<i>A társadalmi mobilitás változói²</i>			
Apa osztálya R-ben 14/18 éves korban	√	√	√
Anya osztálya R 14/18 éves korában	√	√	√
R osztálya a felmérés időpontjában	√	√	√
R osztálya a munkaerőpiacra való belépéskor		√	√
R oktatás	√	√	√
R foglalkoztatási státusza	√	√	√
<i>Intézményi hatások</i>			
R <i>Hukou</i> 14/18 évesen	√		√
R's <i>Hukou</i> most	√	√	√
Apa <i>hukou-ja</i> R 14 éves korában			√
Az anya <i>hukou-ja</i> R 14 éves korában			√
Az apa <i>hukou-ja</i> a felmérés időpontjában		√	
Az anya <i>hukou-ja</i> a felmérés időpontjában		√	
R KKP párttagsága	√		√
Apa KKP párttagsága a R 14/18 éves	√	√	
Anya KKP párttagsága a R 14/18 éves	√	√	
Apa munkaegysége (<i>danwei</i>) az R-nél 14/18 év	√	√	√
Anyai munkaegység (<i>danwei</i>) az R-nél 14/18 év	√	√	√
R munkaegysége (<i>danwei</i>) az időpontban felmérés	√	√	√
<i>Demográfiai változók</i>			
Kor	√	√	√
Gender	√	√	√
<i>N</i>	6,090	10,372	10,151

Megjegyzések:

1. 'R' = válaszadó
2. Az "osztály" ebben a panelben olyan foglalkozási információkra utal, amelyekből az osztályváltozók levezethetők.

fejezet Osztályszerkezet és abszolút mobilitási arányok

4.1 Bevezetés

Ez a fejezet a tanulmány empirikus elemzését az osztályszerkezet és az abszolút mobilitási arányok vizsgálatával kezdi a mai Kínában, a 3. fejezetben bemutatott hatszoros EGP osztályséma segítségével. Célja, hogy olyan leíró alapot nyújtson, amely alapján tovább vizsgálhatjuk a társadalmi fluiditás változásait és mintáit. Amint azt az előző fejezetben kifejtettük, minden elemzést külön-külön végzünk az 1996-os és a 2005/6-os adatokon. Innentől kezdve a 2005-ös és 2006-os CGSS adatokat a legtöbb elemzéshez kombináljuk.²⁶

A fejezet a következőképpen szerveződik. Rövid irodalmi áttekintés után először a kínai férfiak és nők osztályszerkezetéről és az 1996 és 2005/6 közötti strukturális különbségekről ad számot. Ezután az egyes osztálykategóriák beáramlását vizsgálom, azaz a hat osztálykategória mindegyikébe eloszló egyének származási osztályainak összetételét. A strukturális összefüggések megértését követően a következő fejezet a férfiak és nők abszolút mobilitási arányait tárgyalja, amelyeket a 6×6-os mobilitási táblázatokból származtatok. Az utolsó szakasz a férfiak és nők kiáramlási mintáival foglalkozik, azaz azzal, hogy az egyes származási osztályokba tartozó egyének milyen célosztálypozíciókban oszlanak meg a hatosztályos osztálysémában.

Röviden, a fejezet bemutatja a strukturális korszerűsítés érdemi bizonyítékait Kínában a kérdéses évtizedben, amely a mezőgazdasági célországok arányának jelentős csökkenését mutatja az osztályszerkezetben. Az abszolút mobilitási arányokat tekintve mind a férfiak, mind a nők 2005/6-ban mobilabbnak bizonyultak, mint 1996-ban, főként a felfelé irányuló mobilitásban bekövetkezett jelentős változások miatt. A strukturális felemelkedést tükrözi a férfiak és a nők mezőgazdasági eredetű országokból a legtöbb nem mezőgazdasági célországba történő elvándorlásának jelentős növekedése is. Végezetül, az eredmények a fenti szempontok mindegyikében nemek közötti különbségekre utalnak.

---

²⁶ Az 5. és 6. fejezetben szereplő elemzések egy részében mindhárom adatkészletet kombinálják.

4.2 Irodalmi áttekintés

Az európai társadalmi mobilitás tizenegy országra vonatkozó összehasonlító tanulmányának lezárásaként Breen és Luijckx (2004a) a mezőgazdasági társadalomból az ipari társadalomba, illetve az ipari társadalomból a posztindusztriális társadalomba való átmenetben lévő országok fejlődési útját írta le. Az előbbi folyamat során a mezőgazdasághoz kötődő társadalmi osztályok mérete általában csökken, míg a többi társadalmi osztály, különösen a fizikai munkásosztályok a gazdasági fejlődés hatására inkább bővülnek. Ezzel szemben az ipari társadalomból a posztindusztriális társadalomba való átmenet a manuális munkásosztályok zsugorodását és a nem manuális osztályok, például a fizetett munkakörök és a rutinszerű nem manuális munkák növekedését eredményezné. Egy ilyen fejlődési pályát nemcsak a kapitalista országok strukturális változásainak mintája tükrözi a fent említett átmenetek során, hanem az államszocialista országok osztályszerkezetére vonatkozó empirikus bizonyítékok is megerősítik. Más európai társadalmakhoz hasonlóan az 1990-es évek elején gyűjtött adatokon alapuló kutatások azt mutatják, hogy Oroszországban a mezőgazdasági osztályok gyors ütemben zsugorodtak, és a társadalom viszonylag fejlett ipari foglalkozási struktúrával rendelkezett (Marshall, 1997: 7. fejezet).

Érdeemes megjegyezni, hogy a társadalmi mobilitás strukturális összefüggéseinek változásai néha több mint a gazdasági fejlődés következményei. Amint az a meglévő mobilitási szakirodalomban is látható, egy ország osztályszerkezete a politikai beavatkozás hatásainak is ki van téve. Például a mezőgazdasági osztályok arányának csökkenése az államszocialista Oroszországban (a volt Szovjetunióban) és Magyarországon elsősorban a szocialista rendszer alatti kollektivizálás és a mezőgazdaság államosítása következtében következett be (Erikson & Goldthorpe, 1992a; Marshall, 1997). Eközben az államszocialista polisz és az iparosodás jelentős szintjének együttes ereje a fehérgalléros foglalkoztatás szokatlanul nagy arányát is eredményezte.

Amint azt a 2. fejezetben áttekintettük, a kínai társadalmi mobilitás kérdésével közvetlenül foglalkozó kutatás kevés. Mindazonáltal vannak olyan tanulmányok, amelyekből megismerhetjük az ország osztályszerkezetét és az abszolút mobilitási arányokat. Ami a társadalmi mobilitás strukturális összefüggéseit illeti, a Kínán belüli kutatók a társadalom foglalkozási szerkezetének jelentős felértékelődését hangsúlyozták. A CASS által 2004-

ben végzett tanulmány szerint (Lu, 2004) az 1970-es évek vége óta tartó gazdasági fejlődés egy "fejlettebb" foglalkozású réteghez vezetett.

struktúra, amely az iparosodott országokban tapasztalt tendenciát mutatja. Az 1982 és 2000 között gyűjtött népszámlálási adatok és egy tízszeres osztályséma felhasználásával a tanulmány azt jelzi, hogy az egyre inkább felértékelődő foglalkozási struktúra nagyobb teret nyitott a felfelé irányuló mobilitás számára.²⁷

Ami azonban elősegítette a felemelkedést, az az alsó-középszintű foglalkozások - például az irodai munkák, valamint az értékesítési és szolgáltatási munkák - bővülése, nem pedig a felső-középszintű vagy a legfelsőbb szinteké. Míg például az 1980-as években az állami és szociális ügyintézők aránya a teljes foglalkozási struktúrában nőtt, a következő évtizedben negatív növekedést tapasztaltunk. Hasonlóképpen, a beszámolók szerint a szakmai és műszaki munkakörök relatív mérete az osztályszerkezetben sokkal lassabban bővült, mint az alacsonyabb szinteken lévő nem mezőgazdasági munkaköröké (Lu, 2004: 106). Így a Breen és Luijx által javasolt fejlődési pálya nem tűnik alkalmazhatónak, legalábbis nem közvetlen módon, a kínai osztályszerkezet változásainak leírására. Más szóval, bár vannak jelei a foglalkozási struktúra felfelé tolódásának Kínában, valószínű, hogy a csökkent mezőgazdasági osztályból való kiáramlást inkább a nem mezőgazdasági manuális osztályok szívják fel, mint a nem manuális osztályok.

Ami az abszolút mobilitási arányokat illeti, a kínai társadalmi mobilitással kapcsolatos korábbi kutatások egyik fontos üzenete az, hogy a kínai társadalom kevésbé mobilis, mint a nyugati országok. Cheng és Dai (1995) két településen és négy tartományban gyűjtött 1988-as adatokat felhasználva megállapította, hogy mind a kínai férfiak, mind a nők nyilvánvalóan kevésbé mobilak, mint a nyugati társadalmak és a szocialista országok lakói, akiknek teljes mobilitását a CASMIN projekt (Erikson & Goldthorpe, 1992a) vizsgálta.²⁸ Míg a CASMIN-tanulmányban a legalacsonyabb teljes mobilitási arányok, amelyek csak a legidősebb lengyel és ír kohorsz esetében találhatók, meghaladják a 40 százalékot, addig Cheng és Dai tanulmányában a legtöbb kohorszban az egyének kevesebb mint 40 százaléka került más osztályhelyzetbe, mint szülei. Hasonló megállapítások merülnek fel későbbi tanulmányokból is. Az 1996-os LHSC-adatokat három korcsoportra osztva Yang (2008) kimutatta, hogy a férfiak kevesebb mint 35 százaléka, a nők kevesebb mint 25 százaléka van a szüleiétől eltérő célosztályban. Továbbá egy három kelet-ázsiai országot összehasonlító mobilitási tanulmány azt mutatja, hogy a férfiak teljes mobilitási aránya Kínában alacsonyabb, mint Japánban és Koreában.

²⁷ A 3.2. ábra a CASS osztálysema tíz osztálykategóriáját mutatja be.

²⁸ A két önkormányzat Peking és Sanghaj, a négy tartomány pedig Liaoning, Shandong és Hebei, amelyek mind Észak-Kínában találhatók, valamint Guizhou, egy délnyugati tartomány.

(Takenoshita, 2007). Az adatok és az elemzésekhez elfogadott osztálysémák közötti különbségek ellenére az e tanulmányok kutatói által adott magyarázatok összhangban vannak egymással abban, hogy az alacsony kínai mobilitási arányok fő okainak az erősen torzított osztályszerkezetet és a mezőgazdasági ágazatokból a nem mezőgazdasági célállásokba történő generációk közötti mozgás hiányát tekintik.

A meglévő szakirodalomban egy másik szempont, amelyet érdemes megemlíteni, a nemek közötti egyenlőtlenségek az abszolút mobilitási arányok tekintetében Kínában. Cheng és Dai szerint a nők teljes mobilitási rátája a különböző kohorszokban viszonylag stabil, míg a strukturális változások hatása a férfiak teljes mobilitási rátájára nyilvánvaló. Ebben az értelemben a gazdasági reformok nagyobb erővel hatnak arra, hogy a férfiak teljes mobilitását "történelmi magas szintre" emeljék, mint a nőké (1995: 23). Yang (2008) kutatása megerősíti, hogy a kínai férfiak országos szinten felfelé irányuló mobilitása nagyobb, mint a nőké. A kohorsz-elemzés alapján Yang a felfelé irányuló mobilitás tekintetében még mélyebb nemek közötti különbséget tár fel. Az elemzésben szereplő mindhárom kohorsz esetében a férfiak jelentősen magasabb szintű felfelé irányuló mobilitást mutatnak, mint a nők. Ez azonban elsősorban a vidéki nők mobilitásának hiánya miatt van így. Ha ezeket az eredményeket összevetjük a nemek közötti különbségekkel a volt államszocialista országok abszolút mobilitási arányaiban, azt látjuk, hogy Oroszországban, Lengyelországban és Magyarországon a nők valójában ugyanolyan magas vagy még magasabb teljes mobilitást tapasztaltak, mint a férfiak (Gerth & Hout, 2004; Mach, 2004; Marshall, 1997; Robert & Bukodi, 2004). Ezen eredmények ismeretében érdekes kérdés marad az abszolút mobilitási arányok nemek közötti egyenlőtlensége 1996 és 2006 között, amely évtizedben Kína gyors társadalmi és gazdasági változásokon ment keresztül. Ezért a következő szakaszokban a legtöbb elemzést az 1996-os és 2005/6-os adatokon végzem el, külön a férfiakra és külön a nőkre vonatkozóan.

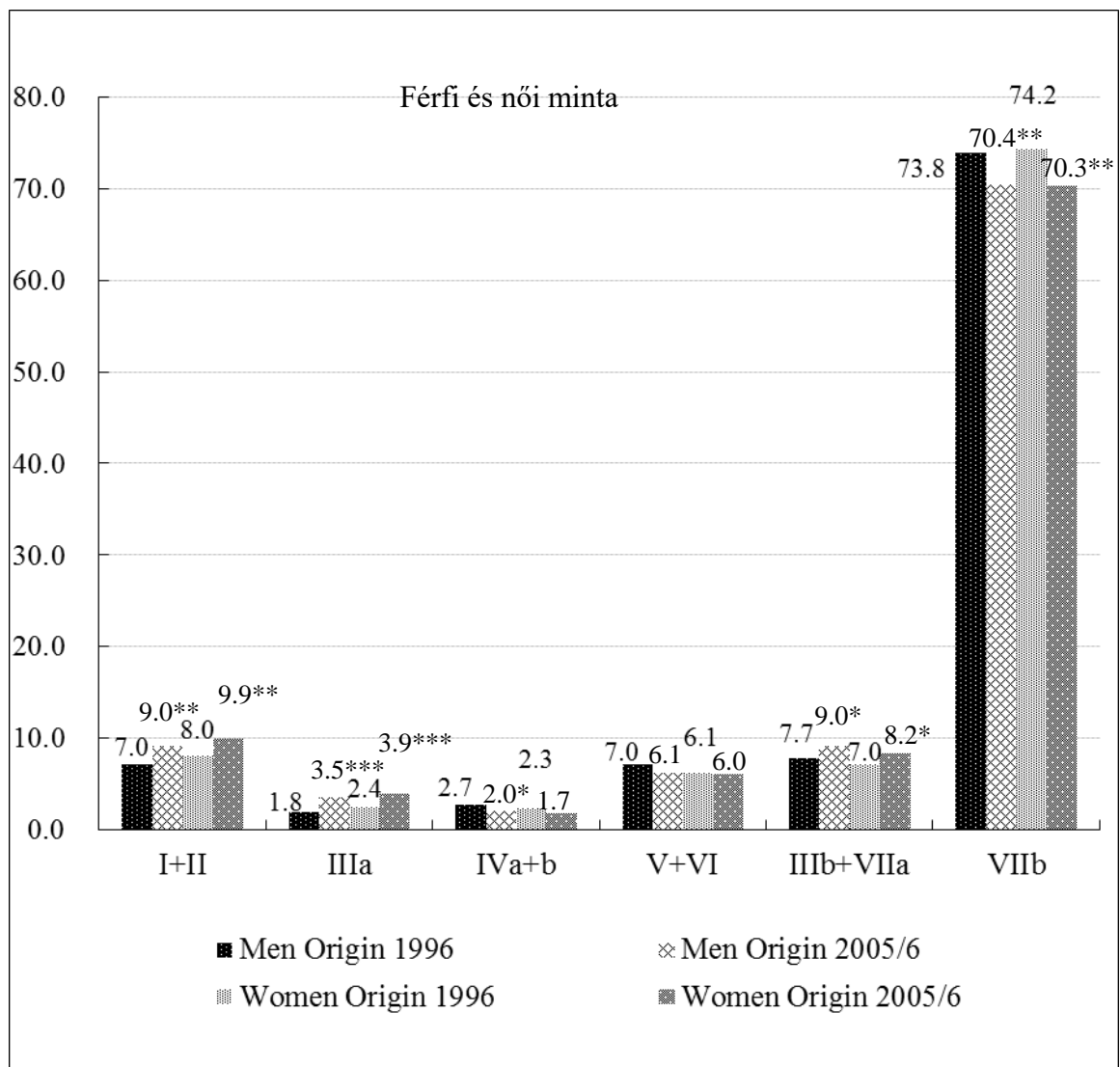
4.3 A származási és rendeltetési hely osztályszerkezete

Az osztályszerkezeti megközelítés szerint a társadalmi mobilitás az egyének osztálypozíciók közötti mozgására utal. A nemzedékek közötti mobilitás esetében konkrétan az egyének származási és célhelyzete közötti különbségeket vizsgáljuk. Ebben az értelemben az osztályszerkezetet úgy is felfoghatjuk, mint egy olyan lehetőségstruktúrát, amely a társadalmi mobilitás kontextusaként szolgál. Vagyis egy adott

célosztály relatív mérete azt jelenti, hogy mennyi "hely" van azok számára, akik az abban elfoglalt pozíciókhoz igyekeznek hozzáférni. Időbeli perspektívából nézve az egyének társadalmi mobilitási lehetőségeit befolyásolják a relatív méretének változásai.

osztályok a teljes szerkezetben (Breen ,2004; Goldthorpe, 1987). Ebben a szakaszban a kínai osztályszerkezetet vizsgálom annak megértése érdekében, hogy a generációk közötti mobilitás strukturális összefüggései hogyan alakultak a kínai férfiak és nők számára. A struktúrák közötti különbségek vizsgálatához mind leíró statisztikákat mutatok be számadatokkal, mind pedig az összehasonlítás eredményeit a különbözőségi index (a továbbiakban DI vagy Δ) és a nettó különbség indexe (a továbbiakban ND) segítségével.

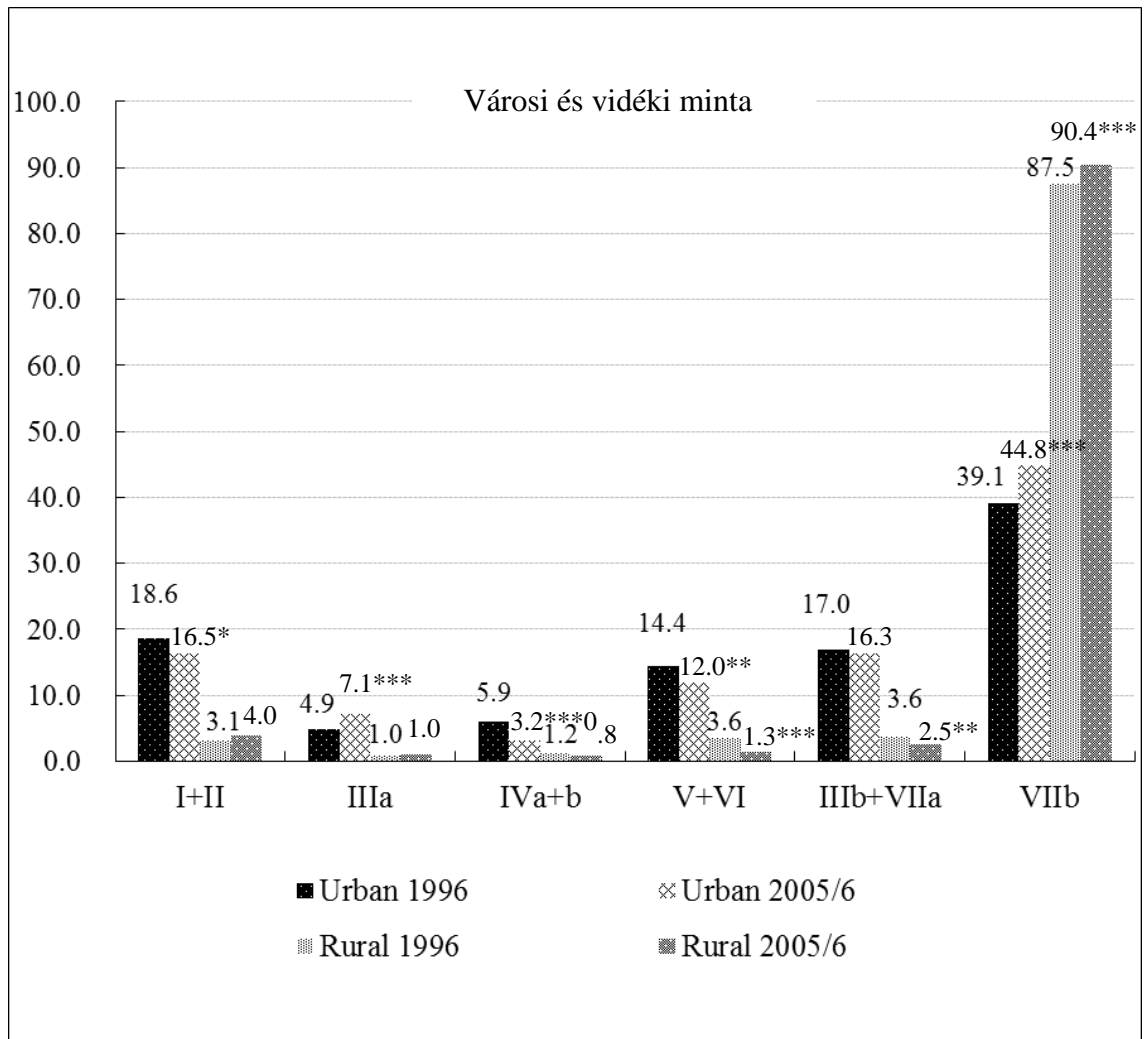
4.1. ábra: A származási osztályok megoszlása

Megjegyzések:

1. Az egyes sávok értéke az adott származási osztályba tartozó személyek százalékos arányát jelenti a teljes mintán belül. Például a 7,0 a bal szélső első sáv felett azt jelenti, hogy az 1996-os férfi mintában az I+II. osztályba tartozó férfiak 7,0 százalékot tesznek ki.
2. Az 1996-os férfiak esetében az N 2 928, a 2005/6-os férfiak esetében 8 428, az 1996-os nők esetében 2 818, a 2005/6-os nők esetében 9 200.
3. * p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001 (alább ugyanaz). Minden csillag jel az 1996 és 2005/6 közötti különbség szignifikanciaszintjére utal. Például "9,0***" a második sáv fölött a

Az "I+II" csoport azt jelenti, hogy az I+II. osztályból származó férfiak 1996-os és 2005/6-os százalékos aránya közötti különbség $p < 0,01$ szinten szignifikáns.

Megjegyzés: Az 1996. évi városi N 2 831, a 2005/6. évi városi 9 764, az 1996. évi vidéki 2 915 és a 2005/6. évi vidéki 7 864.

Röviden összefoglalva a DI és ND bevezetését az előző fejezetben, mindkét mérőszám használható bármely két osztályeloszlás összehasonlítására a mobilitáskutatásban, amennyiben ugyanannyi osztálykategóriával rendelkeznek. Míg a DI jelzi az esetek azon százalékát, amelyeket más osztálypozíciókba kellene "átcsoportosítani" ahhoz, hogy a két eloszlás azonos legyen, nem mondja meg, hogy melyik eloszlás előnyösebb a másiknál, vagy hogy mi a különbség forrása (Johnson, 1973; Lieberman, 1976). Ebben a szakaszban kiegészítő mérőszámként az ND azt mondja meg, hogy mekkora annak a valószínűsége, hogy egy véletlenszerűen kiválasztott eset osztálypozíciója az egyik eloszlásban kedvezőbb lesz, mint egy véletlenszerűen kiválasztott eseté a másik eloszlásban. Más szavakkal, nemcsak azt mondja meg, hogy mennyire különböző két

eloszlások egymástól, hanem arról is tájékoztat, hogy az egyik osztályszerkezet fejlettebb-e a másiknál.²⁹

A 4.1. ábra a származási és célállomás osztályok megoszlásában bekövetkezett változásokat mutatja be külön a férfiak és a nők, valamint a városi és a vidéki minta esetében. Az időbeli változások legjobb szemléltetése és a férfiak és a nők, valamint a városi és a vidéki eloszlás megkülönböztetése érdekében mindkét ábrán az egyes osztálykategóriák balra két sávval kezdődnek, amelyek az 1996-os és 2005/6-os férfi és városi minta esetében az esetek százalékos arányát mutatják az általános osztályszerkezetben, míg a jobb oldali két sáv az 1996-os és 2005/6-os női és vidéki minta százalékos arányát jelzi. A 2005/6-os értékek mellett csillagok jelölik azokat a 2005/6-os értékeket, amelyek jelentősen eltérnek a megfelelő 1996-os értékektől. Nem meglepő módon a származási osztály férfi szerkezete nem tűnik nagymértékben különbözni a származási osztály női szerkezetétől. Továbbá, a 4.1. táblázatban szereplő ND-értékek, amelyek negatívak, de közel állnak a nullához, azt jelzik, hogy mind a férfiak, mind a nők származási struktúrája (ND = -0,04 mindkettő esetében) csupán kismértékben javult 1996 és 2006 között. Érdeklődésünk tehát a 4.1. ábrán bemutatott valamennyi megoszlás általános jellemzőire irányulna.

A származási struktúra legszembevetőbb jellemzője, hogy rendkívül eltolódik a mezőgazdasági ágazatok felé, ahol a férfiak és nők közel háromnegyede a VIIb. osztályból származik. Ez lehetséges magyarázatot adhat a korábbi megállapításokra, miszerint a parasztnak társadalmi háttere rendkívül homogén, azaz a mezőgazdasági célállásokban dolgozók közül véletlenszerűen kiválasztott esetek nagy valószínűséggel ugyanabból a származási osztályból származnak (Yang, 2008). Yang szerint ez a megállapítás, valamint a viszonylag nagy homogenitás a szalári pozíciókban dolgozó válaszadók körében, a foglalkozási struktúra két végén magas szintű immobilitást feltételez. A 4.1. ábra alsó ábrájára térve láthatjuk a származási osztály városi és vidéki eloszlása közötti éles kontrasztot. Bár 10 városi válaszadóból körülbelül 4 mezőgazdasági származású, ami a mezőgazdasági ágazatokban az osztályhátér magas fokú koncentrációjával magyarázható, a városi minta viszonylag kiegyensúlyozottabb eloszlást mutat az összes származási osztály között. Ezzel szemben a vidéki válaszadók mintegy 90 százaléka mezőgazdasági hátterrel rendelkezik. Mivel a nem mezőgazdasági foglalkozási lehetőségek elenyésző arányt képviselnek a vidéki munkahelyek között.

²⁹ Tegyük fel, hogy létezik A és B társadalmi osztályok eloszlása. A 3. fejezetben kifejtettek szerint az ND értéke -1,0 lenne, ha az A-ban minden eset kedvezőbb osztályhelyzetben van, mint a B-ben, míg az érték 1,0 lenne, ha ez fordítva van. Ha a két valószínűség megegyezik egymással, az ND értéke nulla.

ez azt jelenti, hogy a mezőgazdasági háttérrel rendelkező vidéki válaszadók többsége valószínűleg a szüleikhez hasonlóan mezőgazdasági munkát végez.

4.1. táblázat: Az eltérés indexe és a nettó különbség indexe a származási és rendeltetési osztályok esetében

	Δ	ND
<i>Eredet vs. eredet</i>		
Férfiak: 1996 v. 2005/6	5.0	-0.04
Nők: 1996 v. 2005/6	4.6	-0.04
<i>Úti cél vs. célállomás</i>		
Férfiak: 1996 v. 2005/6	13.3	-0.04
Nők: 1996 v. 2005/6	13.6	-0.11
1996: férfiak kontra nők	12.7	0.13
2005/6: férfiak kontra nők	8.6	0.07
<i>Származási hely vs. rendeltetési hely</i>		
Férfiak: 1996	20.9	-0.22
Férfiak: 2005/6	24.7	-0.23
Nők: 1996	10.4	-0.09
Nők: 2005/6	19.1	-0.16

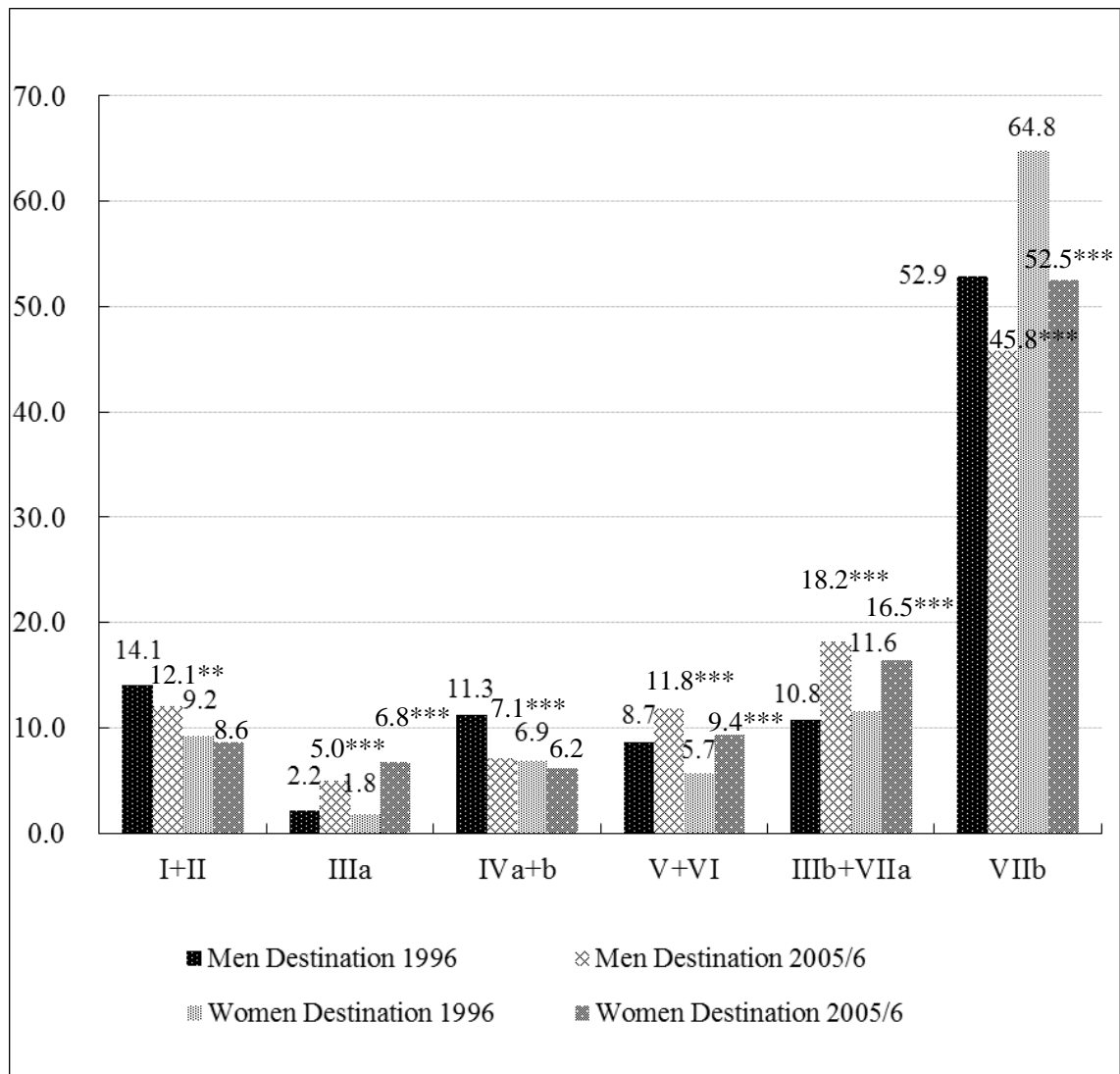
Megjegyzés: A " Δ " a különbözőség indexére, az "ND" pedig a nettó különbség indexére utal.

Ami a célcsoportok megoszlását illeti, először is, mind a férfiak, mind a nők esetében jelentős különbségeket találunk 1996 és 2005/6 között. A 4.2. ábrán jól látható, hogy a mezőgazdasági munkát végző férfiak és nők aránya egyaránt jelentősen csökkent az évtized során. Míg az 1996-os adatok szerint a férfiak több mint fele és a nők közel kétharmada paraszt, addig 2005/6-ban a férfiak és nők lényegesen nagyobb hányada végez nem mezőgazdasági munkát. Tekintettel a mezőgazdasági háttérrel rendelkező válaszadók viszonylag stabil arányára, a VIIb. osztály zsugorodása az ebből a leghátrányosabb helyzetű osztályból való felfelé irányuló mobilitás növekedését és az osztályszerkezet általános felemelkedésének lehetőségét jelenti. Míg az előbbi kérdést a későbbi szakaszokban vizsgáljuk, az utóbbi lehetőséggel kapcsolatban a férfiak és a nők esetében eltérő eredményeket látunk. A táblázat második táblázata

A 4.1 mutatja az osztályeloszlások Δ és ND értékeit az évtized két végén. Mind a férfiak, mind a nők esetében az esetek több mint 13 százalékának eltérő osztálypozícióra lenne szükség ahhoz, hogy a két eloszlás azonos legyen, de az ND-értékekből eltérő történetek rajzolódhatnak ki. A férfiak esetében a -0,04-es ND-érték semmiképpen sem jelez éles különbségeket a két időpont között strukturális értelemben. A szűkülés ellenére

a mezőgazdasági osztályban a növekedés elsősorban az osztályszerkezet nem mezőgazdasági osztályának viszonylag alacsonyabb végén tapasztalható, míg a rutinszerű nem manuális osztály bővülése jelentős, de korlátozott, és a szalariátus, vagyis a szolgáltató osztály relatív mérete valójában inkább csökkent, mint nőtt.³⁰

4.2. ábra: A férfiak és a nők célállomás osztályának megoszlása

Megjegyzés: Az 1996-os férfiak száma 2 928, a 2005/6-os férfiaké 8 428, az 1996-os nőké 2 818, a 2005/6-os nőké 9 200.

³⁰ A 4.1. és a 4.2. ábrát tekintve a IIIa. osztály növekedett. Ez a különleges helyzettel magyarázható a reform során, különösen Deng 1992-es beszéde után, hogy néhány szülő és válaszadó kivonult a fizetett állásokból, hogy "tengerre szálljon" (belépjen a kereskedelmi/üzleti világba, ahol nem feltétlenül önfoglalkoztatóvá válik, hanem saját maga vagy másokkal együtt különböző vállalkozásokat alapíthat. Az utóbbiak esetében előfordulhat, hogy nem káderként dolgoznak a szokásos értelemben, de nem is kisvállalkozóként (getihu), ezért "hivatalnokok" (zhjyuan), és a IIIa. osztályba kódolva.

Ehhez képest a nők esetében a -0,11-es ND-érték a strukturális felemelkedés magasabb fokát mutatja, főként a parasztok arányának nagyobb mértékű csökkenése és a rutinos, nem fizikai foglalkozású réteg viszonylag gyorsabb növekedése miatt. A férfiak mintájával ellentétben a szalari nők arányának kisebb mértékű csökkenése statisztikailag nem szignifikáns. Ha tovább vizsgáljuk a strukturális változásokat a tízszeres EGP-séma segítségével, amint azt a Függelék 4A.1. táblázata mutatja, 2005/6-ban mind a férfiak, mind a nők jelentősen nagyobb arányban találhatók magasabb szintű szalariátusi pozíciókban, mint 1996-ban. Ennélfogva a férfi szalariátusi osztály látszólagos zsugorodása valójában az alacsonyabb szalariátusi foglalkozásokban foglalkoztatott férfiak arányának csökkenéséből adódik. Bár ez emlékeztet Lu megfigyelésére, miszerint az 1980-as évek után az állami és szociális igazgatási foglalkozások szerepe csökkent az általános osztályszerkezetben (Lu, 2004: 3. fejezet), egy másik lehetséges magyarázat az lehet, hogy az 1996-os nyers adatokban a foglalkozások egy extra csoportja szerepel, amely csak Kínára jellemző, és amelynek többsége adminisztratív és vezetői munkakör, és a II. osztály kategóriájába tartozik (Treiman & Walder, 1998: B.46).³¹

A 4.1. táblázat és a 4.2. ábra alapján az is érdekes, hogy a férfiak és a nők osztályszerkezetének összehasonlítása a foglalkoztatásban a nemek közötti különbségek olyan mintázatát mutatja, amely eltér a nyugati társadalmakban tapasztalhatótól. Öt európai ország nemzeti mintáinak adatait felhasználva Erikson és Goldthorpe (1992a: 7. fejezet) jelezte, hogy a nők - bármely nemzetből is származzanak - általában felülreprezentáltak a rutinszerű nem manuális és nem szakképzett fizikai munkákban, de alulreprezentáltak a szakképzett fizikai munkákban.³² A fizetős osztályon belül a nők általában alulreprezentáltak a magasabb fizetős foglalkozásokban. Ami a Δ -ket illeti, a CASMIN tanulmány szerint a foglalkoztatott nők negyedének-kétötödének kellene különböző osztálypozíciókban elhelyezkednie ahhoz, hogy a női osztályeloszlás megegyezzen a férfi eloszlással. A kínai esetben kevésbé szembetűnő különbségeket látunk, mint amelyeket a nyugati társadalmakban feltártak. Egyrészt a nők mind az 1996-os, mind a 2005/6-os mintában jelentősen felülreprezentáltak a mezőgazdasági szektorban (VIIb. osztály), és alulreprezentáltak a szalari foglalkozásokban (I+II. osztály). Másrészt csak kisebb eltérések tapasztalhatók a férfiak és nők arányában a rutinszerű nem manuális és nem szakképzett fizikai munkákban. Általánosságban elmondható, hogy a férfiak viszonylag nagyobb aránya

---

³¹ Az ebbe az extra csoportba tartozó tipikus foglalkozások közé tartoznak a különböző szintű kormányzati szervezetek vezető káderei, a különböző szintű pártszervezetek vezető káderei, a vállalatok

és intézmények vezető káderei, valamint a politikai funkcionáriusok.

³² A nők társadalmi mobilitását vizsgáló CASMIN-tanulmány öt országa Franciaország, a Német Szövetségi Köztársaság (BRD), Magyarország, Lengyelország és Svédország.

mind szakképzett, mind szakképzetlen fizikai munkát végeznek, míg a nők rutinszerű, nem fizikai munkákban való részvételének jelentős növekedése miatt a IIIa. osztályba tartozó nők aránya magasabb, mint a férfiaké.

Továbbá a 4.1. táblázatban szereplő Δ -ek (1996-ban 12,7, 2005/6-ban 8,6) és ND-k (1996-ban 0,13, 2005/6-ban 0,07) azt jelzik, hogy az osztályszerkezet különböző időbeli változásai következtében a nemek közötti különbség 2005/6-ban kevésbé jelentős, mint egy évtizeddel ezelőtt. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az esélystruktúra egyformán kedvezővé vált a nők és a férfiak számára. Ha szétválasztjuk a fizetett osztályokat, amint azt a Függelék 4A.1. táblázata mutatja, a nők alulreprezentáltak a magasabb fizetésű foglalkozásokban. Annak ellenére, hogy mind a férfiak, mind a nők I. osztálya jelentősen bővült, az I. osztály relatív méretének növekedése a nők esetében nagyon korlátozott. Más szóval, a nem mezőgazdasági női munkaerő növekedését inkább a fizikai munka és az alacsonyabb "fehérgalléros" munkakörök szívják fel.

Végül a 4.1. táblázatban szereplő Δ és ND értékek utolsó panelje tovább jelzi a strukturális változásokat Kínában. A legtöbb nyugati országgal ellentétben, ahol a származási és célországok osztályai közötti strukturális különbségek idővel csökkennek vagy stabilak (Breen & Luijckx, 2004b), a 2005/6-os Δ és ND értékek mind a férfiak, mind a nők esetében nagyobbak, mint 1996-ban, különösen a nők esetében. Visszatérve a 4.1. és 4.2. ábrán látható osztályeloszlásokra, ez elsősorban a mezőgazdasági ágazat zsugorodásának köszönhető, ami azt jelenti, hogy a nem mezőgazdasági osztályok jelentős részét a mezőgazdasági ágazatból származó beáramlás adja. A következő szakaszban a férfiak és nők beáramlási arányait vizsgálom meg, hogy megértsük az osztályok kialakulását a mai Kínában.

4.4 Abszolút mobilitási arányok: beáramlási arányok

A beáramlási mobilitási táblázat a táblázat egyes oszlopai mentén 100 százalékra összeadódó százalékok halmaza, és tájékoztat bennünket az egyes célosztályok összetételéről a tagok osztályháttere szempontjából. A 4.2. és a 4.3. táblázat a férfiak és a nők beáramlási táblázatait mutatja be az 1996-os és a 2005/6-os mintában. A jobb vizuális hatás kedvéért a 2005/6-os adatokra vonatkozó sorok világosszürke színnel vannak árnyékolva, a nem árnyékolta sorok pedig az 1996-os adatokon alapuló eredményeket jelzik.

Amint azt az előző szakasz végén tárgyaltuk, a parasztek százalékos aránya közötti jelentős különbség a származási és a céleloszlásban arra utal, hogy a VIIb. osztályból való beáramlásnak fontos szerepe van a nem mezőgazdasági osztályok összetételében. A 4.2. és 4.3. táblázatból két érdekes pont derül ki a parasztek osztályával kapcsolatban. Először is, a mezőgazdasági eredetű válaszadók képezik a beáramlás domináns forrását valamennyi nem mezőgazdasági osztály esetében. A férfiak esetében a parasztek fiai a nem mezőgazdasági osztályok legalább kétötödét teszik ki. Különösen a kisvállalkozók esetében a mezőgazdasági szektorból származó beáramlás még fontosabbnak tűnik, mivel tagjaik több mint háromötöde mezőgazdasági háttérrel rendelkezik. Az évtized során a mezőgazdasági eredetű férfiaknak a fizikai munkásosztályokba és a kispolgárságba való beáramlása csak kismértékű növekedést mutat, míg a rutinos, nem fizikai munkásosztályokba való beáramlásban valójában jelentős csökkenés tapasztalható. A férfiakhoz képest a parasztcsaládok lányai a IV. osztály kivételével minden nem mezőgazdasági osztályban lényegesen kisebb arányt képviselnek, különös tekintettel a nem manuális osztályokra. A mezőgazdasági háttérrel rendelkező nők azonban a fizikai munkásosztályokba való beáramlás jelentősen nagyobb forrásává válnak. 1996-ban a IIIb+VIIa. osztályban a nők mintegy kétötöde, az V+VI. osztályban pedig valamivel több, mint az említettek, mezőgazdasági háttérrel rendelkezett, de 2006-ra ez az arány mindkét osztályban mintegy felére emelkedett. Ezek a változások összhangban vannak a reformkorszakban a vidéki területekről a városokba irányuló növekvő munkaerő-migrációval, a városi területeken pedig a feldolgozóipari és szolgáltatói munkahelyek lehetőségeinek növekedésével.³³

Másodszor, a VIIb osztály rendkívül homogén a tagok osztályeredetét tekintve, ami összhangban van azzal, amit Breen (2004) összegez, miszerint a hanyatló osztályok általában kevésbé változatosak az osztályeredet szempontjából. A kínai paraszti osztály összetétele rendkívül nagymértékben függ a VIIb. osztályon belüli toborzástól. Míg a mezőgazdasági származású válaszadók a teljes minta közel háromnegyedét teszik ki, tízből körülbelül kilenc parasztember parasztcsalád fia és lánya. Ráadásul, ahogy a VIIb. osztály aránya a származási struktúrában az évtized során csökken, a mezőgazdasági szektorban jelentősen, bár kismértékben, de növekszik az önfelvétel aránya.

³³ A Kínai Nemzeti Statisztikai Hivatal (NBSC, 2011) szerint a Kínában dolgozó migráns munkavállalók száma meghaladta a 250 milliót.

4.2. táblázat: Beáramlási mobilitási arányok a férfiak esetében (% oszloponként)

Szárma- si osztály	A rendeltetési hely						Öss- zes (%)	N
	I+II	IIIa	IVa+b	V+VI	IIIb+VIIa	VIIb		
I+II	19.7	14.9	7.5	10.5	10.3	1.9	7.0	295
	20.8 ***	18.8 **	9.6	12.7	10.5	3.2	9.0	949
IIIa	3.7	3.3	2.3	4.3	2.9	0.4	1.8	73
	7.1	10.2 *	4.0	3.7	5.7	0.8	3.5	368
IVa+b	7.0	1.5	6.0	3.9	4.1	0.5	2.7	112
	2.3 ***	4.1 **	7.8	2.8	2.6	0.4	2.0	158
V+VI	7.9	8.6	9.7	17.5	13.6	3.1	7.0	263
	8.3	9.8 **	6.6 **	15.3 *	9.3	1.4 ***	6.1	662
IIIb+VIIa	10.3	12.7	14.0	16.8	17.7	1.9	7.7	298
	12.0	15.7 *	9.8 ***	15.2	19.2 ***	1.6	9.0	962
VIIb	51.4	59.1	60.4	47.1	51.4	92.2	73.8	1,887
	49.5	41.3 **	62.2 ***	50.3 ***	52.7 ***	92.7 ***	70.4	5,329
N	584	89	367	359	416	1,113		2,928
	1,204	499	615	1,172	1,810	3,128		8,428

Megjegyzések:

1. Súlyozott elemzés súlyozatlan N értékekkel (ugyanaz az alábbiakban).
2. Az egyes párok felső ábrája az 1996-os felmérésre, az alsó, világosszürkével árnyékolt ábra pedig a 2005/6-os felmérésekre vonatkozik (alul ugyanezek).

4.3. táblázat: A nők beáramló mobilitási arányai (% oszloponként)

Szárma- si osztály	A rendeltetési hely						Öss- zes (%)	N
	I+II	IIIa	IVa+b	V+VI	IIIb+VIIa	VIIb		
I+II	28.4	14.5	10.5	12.0	16.1	2.8	8.0	318
	32.3	25.1 ***	9.3	13.3	11.3	3.3	9.9	1,114
IIIa	6.7	5.3	1.9	4.3	4.9	1.1	2.4	88
	9.4	13.2 ***	4.5	5.0	6.0	0.9 **	3.9	437
IVa+b	3.3	3.4	4.0	4.1	4.8	1.4	2.3	86
	3.4	2.5	6.0	1.4	3.2	0.4 **	1.7	174
V+VI	13.7	17.7	6.8	18.3	14.7	2.0	6.1	237
	9.7 *	13.8 ***	6.6	16.1 *	11.1	0.9 ***	6.0	775
IIIb+VIIa	11.5	17.2	9.5	18.5	19.8	2.6	7.0	282
	12.3	14.5 ***	10.5	15.5	17.6	2.2 **	8.2	968
VIIb	36.4	42.0	67.3	42.8	39.7	90.2	74.2	1,807
	32.8	31.0 ***	63.2	48.8 ***	50.8 ***	92.3 ***	70.3	5,732
N	404	72	254	216	496	1,376		2,818
	1,037	810	616	1,006	1,806	3,925		9,200

Ezután a 4.2. és 4.3. táblázatban a nem mezőgazdasági ágazatokat vizsgálva láthatjuk, hogy az önrekrimináció nemcsak a paraszti osztályban játszik meghatározó szerepet, hanem a szalári osztályban és a fizikai munkásosztályban is. Ezekben az osztályokban mind a férfiak, mind a nők esetében a VIIb osztályból való beáramlás mellett a belülről érkező tagok alkotják a második legnagyobb forrást. A szalári osztály esetében a szalári származású válaszadók az összes tag egyötödét és közel egyharmadát teszik ki, ami éles

ellentétben áll a szalári szülők kis arányával a származási osztályok teljes szerkezetében, amelyet a sorok margói mutatnak.

Hasonlóképpen, ha az V+VI. osztályt és a IIIb+VIIa. osztályt összevonjuk, akkor a fizikai munkásosztály egészének körülbelül egyharmada a fizikai munkásosztályból származik.

Végezetül érdemes megjegyezni, hogy a szalári származású válaszadók nagyobb arányt képviselnek minden nem mezőgazdasági osztályban, mint amire a "tökéletes mobilitás" alapján számítani lehetne. Ez azt jelenti, hogy a szalariátusi osztályból lefelé irányuló mobilitás figyelhető meg a kiáramlási táblázatok elemzése során. A beáramlási arányokra összpontosítva, az egyik fő érdekesség a szalári származás különleges jelentősége a rutinos nem fizikai foglalkozású osztályban. Mind a férfiak, mind a nők esetében a IIIa. osztályba tartozó tagok mintegy 15 százaléka származik szalárcsaládból. Ez az arány 2006-ra jelentősen, a férfiak esetében közel egyötödére, a nők esetében pedig egynegyedére nőtt, ami jelentősen meghaladja a IIIa. osztályon belülről származó, saját maguk által toborzott tagok arányát.

Összefoglalva ezt a részt, bár a parasztek gyermekei teszik ki a legnagyobb arányt az összes társadalmi osztályon belül, az osztályképződés Kínában - a rutinos nem manuális osztály és a kispolgárság kivételével - jelentős mértékű önreprodukción mutat. Másodszor a parasztek osztályára vonatkozó megállapításokat kell kiemelni. Ahogy a VIIb osztály 1996 és 2006 között csökken, az önreprodukción mértéke inkább nő, mint csökken. Ez azt jelzi, hogy a mezőgazdasági ágazat inkább a kiáramló mobilitás forrása, mint a beáramló mobilitás célpontja. Ami a mezőgazdasági eredetű válaszadók nem mezőgazdasági osztályokban betöltött arányát illeti, a manuális osztályok jelentős növekedése és a nem manuális osztályok csökkenése arra utal, hogy a mezőgazdasági háttérből a nem manuális foglalkozásokhoz való hozzáférés előtt álló akadályok valószínűleg megerősödtek. Végül, a parasztek fiainak és lányainak összehasonlításakor azt látjuk, hogy a mezőgazdasági származású nők különösen alulreprezentáltak a szalári osztályban. E megfigyelések alapján a férfiak és nők mobilitásának teljes arányát vizsgálom.

4.5 Abszolút mobilitási arányok: teljes arányok

A 3. fejezetben szereplő meghatározások áttekintése érdekében a teljes mobilitási ráta, vagy TMR azt mutatja meg, hogy a mobilitási táblázat főátlóján kívüli esetek milyen arányt képviselnek a teljes mintában. A TMR megfelelője a teljes immobilitás, azaz a válaszadók azon százalékos aránya, akik a főátlóban találhatóak. A teljes felfelé irányuló

mobilitási arány, vagy TU, a százalékos arányra utal.

azon válaszadók aránya, akik a származási osztályukhoz képest előnyösebb osztályhelyzetben vannak, míg a teljes lefelé irányuló mobilitási arány vagy TD azon válaszadók százalékos aránya, akik az ellenkező helyzetben találhatók. Végül, a horizontális mobilitás a hasonló erőforrásokkal és kívánatossággal rendelkező osztálypozíciók közötti mozgást írja le.

4.4. táblázat: A férfiak összesített aránya és megoszlása származási és célország szerinti osztályok szerint

Származási osztály	A rendeltetési hely					
	I+II	IIIa	IVa+b	V+VI	IIIb+VIIa	VIIb
I+II	2.8	0.3	0.9	0.9	1.1	1.0
	2.5 ***	0.9 **	0.7 †	1.5	1.9 †	1.4
IIIa	0.5	0.1	0.3	0.4	0.3	0.2
	0.9	0.5 *	0.3	0.4	1.0 †	0.4
IVa+b	1.0	0.0	0.7	0.3	0.4	0.3
	0.3 ***	0.2 **	0.6	0.3	0.5	0.2
V+VI	1.1	0.2	1.1	1.5	1.5	1.6
	1.0	0.5 **	0.5 **	1.8 *	1.7 †	0.6 ***
IIIb+VIIa	1.5	0.3	1.6	1.5	1.9	1.0
	1.4	0.8 *	0.7 ***	1.8	3.5 ***	0.7 †
VIIb	7.2	1.3	6.8	4.1	5.6	48.8
	6.0	2.0 **	4.4 ***	6.0 ***	9.6 ***	42.4 ***

irányuló mobilitás	Immobilitás		Felfelé irányuló mobilitás		Lefelé irányuló mobilitás	
	Horizontális	Horizontális	Horizontális	Horizontális	Horizontális	Horizontális
Összefoglaló statisztikák	1996	2005/6	2005/6-1996			
Teljes mobilitás (TMR)	44.2	48.7	4.5***			
Felfelé irányuló mobilitás (TU)	32.4	34.9	2.5*			
Lefelé irányuló mobilitás (TD)	9.5	11.6	2.1**			
Horizontális mobilitás (TH)	2.3	2.2	-0.1			

Megjegyzések:

1. A cellák értékei a teljes minta százalékában vannak megadva, a felső értékek az 1996-os adatokból, az alsó értékek a 2005/6-os adatokból származnak.
2. N az 1996-os adatok esetében 2928, a 2005/6-os adatok esetében pedig 8428.

A 4.4. és a 4.5. táblázat a férfiak és a nők származási hely szerinti megoszlását mutatja be az 1996-os és a 2005/6-os mintában. A be- és kiáramlási táblázatokkal ellentétben itt a cellák értékei az 1996-os és a 2005/6-os felmérés teljes mintájában szereplő esetek

százalékos arányát jelentik. A felfelé és lefelé irányuló mobilitás megkülönböztetése érdekében az előbbit képviselő cellák világosszürke, míg a lefelé irányuló mobilitás cellái sötétszürke színnel vannak árnyékolva. A fő átlósokon lévő cellák feketével vannak árnyékolva, hogy jelezzék a mozdulatlanságot. Amint azt a 3. fejezetben kifejtettük, a IIIa-VI. osztályokat "köztes osztályokként" kezeljük a teljes arányok elemzésében.

Ezért az ezen osztálykategóriák közötti mozgást jelző cellákat horizontális mobilitásnak nevezzük, és nem árnyékoljuk őket.³⁴ Az egyes táblázatok alsó paneljében az 1996 és 2006 közötti teljes arányokat és változásokat adjuk meg.

Először a férfiak esetében az összefoglaló statisztikákra összpontosítunk. A 4.4. táblázat alsó paneljében azt láthatjuk, hogy 1996 és 2006 között a teljes mobilitási ráta jelentősen, 44,2 százalékról 48,7 százalékra emelkedett. Ha a teljes mobilitást felfelé irányuló mobilitásra, lefelé irányuló mobilitásra és horizontális mobilitásra bontjuk, akkor látható, hogy mind a felfelé irányuló, mind a lefelé irányuló mobilitás jelentős növekedést mutat. Eközben a férfiak horizontális mobilitása gyakorlatilag nem változott. Így a férfiak TMR-jének növekedése a felfelé és lefelé irányuló mobilitás növekedésének nettó eredménye a kérdéses évtizedben.

Az abszolút mobilitás mintázatának részleteihez a 4.4. táblázatban szereplő cellák értékeihez fordulunk. A főátlót vizsgálva könnyen láthatjuk, hogy a paraszti immobilitás - annak ellenére, hogy az évtized során jelentősen csökkent - a teljes immobilitás meghatározó forrását képezi. A nem mezőgazdasági osztályok közül a szalari osztály és a szakképzetlen fizikai munkások kevésbé mobilisak, mint más osztálykategóriák. Míg az előbbi jelentős csökkenést mutat az immobilitásban, a IIIb+VIIa osztály immobilitása fontosabbnak bizonyult a teljes immobilitási arány szempontjából. Mindazonáltal ezek a változások elég kicsik ahhoz, hogy alapvetően elhanyagolhatónak tekinthetők. A fő átlótól balra a mezőgazdasági eredetű országokból a nem mezőgazdasági célállomásokra irányuló mobilitás járul hozzá a legnagyobb mértékben a férfiak teljes felfelé irányuló mobilitásához, amely a 2005/6-os mintában nagyobb jelentőséget mutat. Ennek ellenére a növekedés elsősorban a mezőgazdasági eredetű országokból a kézi munka célállomása felé irányuló mobilitás, azaz a rövid távú felfelé irányuló mobilitás esetében tapasztalható. A főátló jobb oldalán kevésbé egyértelmű azonosítani, hogy mely cellák járulnak hozzá a legnagyobb mértékben a teljes lefelé irányuló mobilitáshoz. Érdeemes azonban megjegyezni, hogy szerény mértékű, szignifikáns növekedést találunk a szalari származásból a rutinszerű, nem manuális foglalkozások felé.³⁵

A nők esetében a 4.5. táblázat a férfiakénál lényegesen alacsonyabb teljes mobilitási arányt mutat mindkét időpontban (35,2 százalék és 43,0 százalék). Mindazonáltal a nők teljes mobilitási rátája jelentős, 7,8 százalékpontos növekedést mutat, ami jelentősebb, mint a

³⁴ A 4.4. és 4.5. táblázat bemutatása Goldthorpe és Jackson (2007), valamint Li és Devine (2011) megfelelő táblázatain alapul.

³⁵ Noha a lefelé irányuló mobilitás az I+II. osztályból, a IIIa. osztályból és az V+VI. osztályból a IIIb+VIIa. osztályba való átmenetben is növekedést mutat, ezek a változások 0,1-es szinten csak kis mértékben szignifikánsak.

férfi. A teljes mobilitás bontásából kiderül, hogy az emelkedés fő forrása a felfelé irányuló mobilitás jelentős növekedése, valamint a lefelé irányuló mobilitás és a horizontális mobilitás enyhe csökkenése, az előbbi változás valójában nem jelentős.

4.5. táblázat: A nők összesített aránya és megoszlása származási és célország szerinti osztályok szerint

Származási osztály	A rendeltetési hely osztálya					
	I+II	IIIa	IVa+b	V+VI	IIIb+VIIa	VIIb
I+II	2.6	0.3	0.7	0.7	1.9	1.8
	2.8	1.7 ***	0.6 †	1.2 †	1.9	1.7
IIIa	0.6	0.1	0.1	0.2	0.6	0.7
	0.8	0.9 ***	0.2	0.5	1.0	0.5 **
IVa+b	0.3	0.1	0.3	0.2	0.6	0.9
	0.3	0.2 †	0.4 †	0.2	0.5	0.2 **
V+VI	1.3	0.3	0.5	1.0	1.7	1.3
	0.8 *	0.9 ***	0.4	1.5 *	0.7	0.5 ***
IIIb+VIIa	1.1	0.3	0.7	1.1	2.3	1.7
	1.1	1.0 ***	0.6	1.5	2.9	1.1 **
VIIb	3.4	0.7	4.6	2.4	4.6	58.4
	2.8	2.1 ***	3.9	4.6 ***	8.4 ***	48.5 ***

irányuló	Immobilitás			Felfelé irányuló mobilitás		Lefelé irányuló mobilitás	
	mobilitás	Horizontális mobilitás	mobilitás	mobilitás	mobilitás	mobilitás	mobilitás
Összefoglaló statisztikák	1996	2005/6	1996	2005/6	1996	2005/6	2005/6-1996
Teljes mobilitás (TMR)	35.2	43.0	7.8	7.8	7.8	7.8	7.8***
Felfelé irányuló mobilitás (TU)	21.0	27.9	6.9	6.9	6.9	6.9	6.9***
Lefelé irányuló mobilitás (TD)	12.7	12.8	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1
Horizontális mobilitás (TH)	1.5	2.4	-0.9	-0.9	-0.9	-0.9	-0.9**

Megjegyzések:

1. A cellák értékei a teljes minta százalékában vannak megadva, a felső értékek az 1996-os adatokból, az alsó értékek a 2005/6-os adatokból származnak.
2. N az 1996-os adatok esetében 2818, a 2005/6-os adatok esetében pedig 9200.

A 4.5. táblázatban szereplő cellák értékeit vizsgálva megfigyeléseink némileg hasonlóak a férfiak esetében feltártakhoz. Először is, a paraszti osztályban az immobilitás játssza a legfontosabb szerepet a teljes immobilitásban, míg annak jelentős csökkenése a nők teljes mobilitását tolja felfelé a kérdéses évtizedben. Ezután a táblázat bal alsó részén látható,

hogy mind a "köztes osztályokba" (IIIa. osztály és V+VI. osztály), mind a mezőgazdasági eredetű alsó fizikai munkásosztályba (IIIb+VIIa. osztály) irányuló mobilitás nőtt az évtized során. A mezőgazdasági háttérű férfiakhoz hasonlóan azonban a jelentősebb változás a rövid távú mobilitásban a paraszti származásúak lányai körében tapasztalható a paraszti származásúak és a férfiak között.

nem szakképzett fizikai munka. Ami a lefelé irányuló mobilitást illeti, míg a teljes lefelé irányuló mobilitás arányának változása nem jelentős, kisebb mértékű növekedés tapasztalható a szalariátus eredetétől a "köztes" célállomások felé (IIIa-V+VI. osztály).

Összességében az összesített arányok elemzése a mobilitás növekedését mutatja Kínában. Ennek megerősítése érdekében az abszolút mobilitás teljes arányait két korcsoport alapján számítják ki. Amint az a függelék 4A.2. táblázatában látható, a teljes mobilitási arányok mind a férfiak, mind a nők esetében növekvő tendenciát mutatnak. A TMR növekedése ismét nagyrészt a felfelé irányuló mobilitás növekedésének eredménye, nagyobb mértékben a fiatalabb korosztály esetében. A nemek közötti különbségek ellenére a teljes arányok szintjei között a férfiak és a nők származási hely szerinti megoszlásában közös vonások találhatók. Egyrészt az általános osztályszerkezet javulása a paraszti osztály mobilitásának csökkenésével jár együtt, ami viszont mind a férfiak, mind a nők teljes mobilitási arányát, különös tekintettel a felfelé irányuló mobilitásra, felfelé mozdítja. Másrészt a mezőgazdasági háttérből származó felfelé irányuló mobilitás növekedése inkább a rövid távú, mint a hosszú távú mozgásban mutatkozik meg. A következő szakaszban a kiáramlási rátákra térek rá az előző táblázatokkal megegyező adatok felhasználásával.

4.6 Abszolút mobilitási arányok: kiáramlási arányok

A 4.6. és 4.7. táblázat a férfiak és a nők elvándorlási arányát mutatja be az 1996-os és a 2005/6-os mintából. A beáramlási táblázat megfelelőjeként a kiáramlási mobilitási táblázat azt mutatja meg, hogy a különböző osztályokból származó egyének hogyan oszlanak meg a különböző célszágok között. A kiáramlási táblázat abban különbözik a beáramlási táblázattól, hogy a táblázat minden sorában a cellák értékei 100 százalékra adódnak össze, míg az oszlopok szélső eloszlásai a minta általános osztályeloszlását mutatják. Egy összehasonlító vizsgálatban tehát az a szokásos gyakorlat, hogy a kiáramlás elemzésénél az oszlophatáreloszlásokkal kezdünk, tájékozathat bennünket a strukturális kontextusban bekövetkezett változásokról (lásd például Goldthorpe & Jackson, 2007; Li & Devine, 2011). Mivel a 4.3. szakaszban a strukturális változásokat elemeztük, ez a szakasz a kiáramlási táblázatok cellaértékeire összpontosít.

A 4.6. és 4.7. táblázat fő átlóira összpontosítva először azt láthatjuk az 1996-os adatokban, hogy a női kispolgárság és a rutinos nem fizikai foglalkozású osztály kivételével mind a

férfiak, mind a nők esetében valamennyi osztálykategória jelentős mértékű öröklést mutat. A címen.

a mezőgazdasági háttérrel rendelkező férfiak közel kétharmada és a nők négyötöde mezőgazdasági munkát végez, a VIIb. osztály mélyreható generációk közötti immobilitást mutat. A tízéves időszak alatt a generációk közötti immobilitás legfontosabb változásai a paraszti osztályban, a rutinos nem fizikai dolgozók osztályában és a fizikai dolgozók osztályában figyelhetők meg, amelyek mind összhangban vannak az oszlopok marginális eloszlásaiban feltárt strukturális változásokkal. Míg a paraszti generációk közötti immobilitásában jelentős csökkenés tapasztalható, addig mind a rutinos nem manuális osztály, mind a szakképzett fizikai munkásosztály stabilabbnak bizonyul a generációk közötti immobilitás tekintetében. Ezek a változások a férfiak és a nők esetében egyaránt jelentősek, de meg kell jegyezni, hogy a rutinszerű nem manuális foglalkozások öröklődésének növekedése nagyobb mértékű a nők esetében, mint a férfiaknál. Figyelemre méltó az is, hogy a manuális munkásosztályok generációk közötti stabilitását erősebbnek találhatjuk, ha az V+VI. osztályt és a IIIb+VIIa. osztályt összevonjuk. Mind a férfiak, mind a nők esetében az V+VI. osztályból származó válaszadók több mint kétötöde kézi munkát végez, és ez az arány még nagyobb a nem szakképzett kézimunkás háttérrel rendelkező válaszadók esetében.³⁶

---

³⁶ Ha a kiáramlás elemzését az V+VI. osztályt és a IIIb+VIIa. osztályt egyesítő, ötszörös osztályséma alapján végezzük, akkor az 1996-os adatok alapján a férfiak esetében az 1996-os adatok alapján 43,3 százalék, a 2005/6-os adatok alapján pedig 58,4 százalék a kombinált fizikai munkásosztály

immobilitási aránya. A nők esetében a megfelelő immobilitási ráta 1996-ban 46,5 százalék, 2005/6-ban pedig 54,3 százalék.

4.6. táblázat: A férfiak kiáramlási mobilitási arányai (% soronként)

C1 assof eredet	A rendeltetési hely						N
	I+II	IIIa	IVa+b	V+VI	IIIb+VIIa	VIIb	
I+II	39.9	4.6	12.2	13.1	16.1	14.2	295
	28.0 ***	10.3 **	7.6 †	16.7	21.3 †	16.1	949
IIIa	29.6	4.0	14.8	21.2	17.5	12.8	73
	24.8	14.5 *	8.1	12.4	29.7 †	10.5	368
IVa+b	36.3	1.2	24.6	12.2	16.0	9.7	112
	13.8 ***	10.1 **	27.7	16.4	23.5	8.4	158
V+VI	15.8	2.6	15.7	21.6	21.1	23.2	263
	16.5	8.0 **	7.7 **	29.7 *	27.8 †	10.4 ***	662
IIIb+VIIa	18.9	3.5	20.6	18.9	25.0	13.0	298
	16.2	8.7 *	7.8 ***	20.0	39.0 ***	8.4 †	962
VIIb	9.8	1.7	9.3	5.5	7.5	66.1	1,887
	8.5	2.9 **	6.3 ***	8.5 ***	13.6 ***	60.2 ***	5,329
Összes (%)	14.1	2.2	11.3	8.7	10.8	52.9	
	12.1 **	5.0 ***	7.1 ***	11.8 ***	18.2 ***	45.8 ***	
N	584	89	367	359	416	1,113	2,928
	1,204	499	615	1,172	1,810	3,128	8,428

Megjegyzés: Az egyes párok felső ábrája az 1996-os felmérésre, az alsó, világosszürkével árnyékolt ábra pedig a 2005/6-os felmérésekre vonatkozik (alul ugyanezek).

Ha most elfordítjuk figyelmünket a fő átlóktól, láthatjuk a különböző osztályokból származó "mobil" válaszadók eloszlását a célországok osztályai között. A legtöbb esetben a kiáramlási arányok változásai a két időpont között egyszerűen a 4.3. szakaszban tárgyalt strukturális változásokat tükrözik, bár eltérő mértékben és többnyire nem szignifikánsan. A VIIb. osztályba tartozó férfiak esetében a mezőgazdasági származásukat elhagyni tudó férfiak több mint egynegyede a szalári foglalkozásúak között található (1996-ban a 33,9%-ból 9,8%, 2005/6-ban a 39,8%-ból 8,5%), ami a szalári osztály viszonylag nagyobb méretét tükrözi az osztályszerkezet nem mezőgazdasági szektoraiban. Egy másik történet tárul fel azonban, ha a nem mezőgazdasági osztályokból a szaláriátusi pozíciókba történő kiáramlás arányát vizsgáljuk.

4.7. táblázat: A nők kiáramlási mobilitási arányai (% soronként)

C1 assof eredet	A rendeltetési hely						N
	I+II	IIIa	IVa+b	V+VI	IIIb+VIIa	VIIb	
I+II	33.0	3.2	9.0	8.6	23.6	22.6	318
	28.1	17.2 ***	5.8 †	12.6 †	19.0	17.3	1,114
IIIa	26.2	4.0	5.4	10.4	24.1	29.9	88
	20.7	23.0 ***	7.2	12.1	25.4	11.7 **	437
IVa+b	13.2	2.6	11.9	10.0	23.9	38.4	86
	17.1	9.8 †	21.5 †	7.6	30.7	13.3 **	174
V+VI	20.6	5.2	7.6	17.0	28.0	21.6	237
	13.9 *	15.7 ***	6.8	25.2 *	30.6	7.9 ***	775
IIIb+VIIa	15.1	4.4	9.3	15.0	32.8	23.5	282
	12.9	12.0 ***	7.9	17.8	35.5	14.0 **	968
VIIb	4.5	1.0	6.2	3.3	6.2	78.8	1,807
	4.0	3.0 ***	5.5	6.5 ***	12.0 ***	69.0 ***	5,732
Összes (%)	9.2	1.8	6.9	5.7	11.6	64.8	
	8.6	6.8 ***	6.2	9.4 ***	16.5 ***	52.5 ***	
N	404	72	254	216	496	1,376	2,818
	1,037	810	616	1,006	1806	3,925	9,200

A mezőgazdasági eredetű férfiakkal összehasonlítva a különböző nem mezőgazdasági háttérrel rendelkező férfiaknál lényegesen magasabb a bérfoglalkozásokba való elvándorlás aránya. Ráadásul a nem kézműves származásúak azok, akiknek jobbak az esélyeik arra, hogy a fizetős állásokba kerüljenek. A nők esetében még élesebb a kontraszt a szalári állásokhoz való hozzáférés tekintetében a parasztok lányai és a nem mezőgazdasági háttérrel rendelkező nők között. Míg a IIIa. osztályból származó nők több mint egyötöde dolgozik szalári foglalkozásban, addig a VIIb. osztályból származó nők aránya mindkét időpontban 5 százalék alatt van. A VIIb. osztályból való alacsony kiáramlási arány nemcsak a szalári állásokhoz, hanem a rutinszerű nem manuális foglalkozásokhoz való hozzáférés tekintetében is megmutatkozik. Mivel szinte minden nem mezőgazdasági osztályból a rutinszerű nem manuális foglalkozásokba történő kiáramlás jelentősen, a rutinszerű nem manuális foglalkozások osztályának növekedési üteméhez hasonló vagy annál is nagyobb ütemben növekszik a kérdéses évtizedben, a VIIb osztályból a IIIa osztályba történő kiáramlás növekedése mind a férfiak, mind a nők esetében igen korlátozott.

Általánosságban elmondható, hogy a paraszti osztályból való felfelé irányuló mobilitás inkább rövidtávú, és a különböző szintű fizikai munkára koncentrálódik. Összességében az

1996-os mintában a mezőgazdasági háttérrel rendelkező férfiak mintegy 13 százaléka és a nők 9,5 százaléka végez szakképzett vagy szakképzetlen fizikai munkát. Mivel mind az V+VI., mind a IIIb+VIIa. osztályba soroltak

1996 és 2006 között a mezőgazdasági eredetű országokból a fizikai munkásosztályokba történő elvándorlás a férfiak esetében jelentősen megnőtt, a nők esetében pedig majdnem megduplázódott.

A kiáramlási mátrixok jobb szélső oszlopaiban egy másik érdekes pont a nem mezőgazdasági eredetű osztályokból a mezőgazdasági munkára való lefelé irányuló mobilitás. Ami a nem manuális osztályból származó válaszadókat illeti, a szalári származású férfiak több mint 14 százaléka, a rutinos nem manuális származású férfiak valamivel kevesebb része pedig paraszt. A nőket tekintve még magasabb lefelé irányuló mobilitási arányt találunk a nem manuális származásúakból a mezőgazdasági munkába. Hasonlóképpen, a fizikai munkásosztályból és a kispolgári származású válaszadók szintén meglehetősen nagyfokú lefelé irányuló mobilitást mutatnak a mezőgazdasági szektorba, ami különösen a nők esetében jellemző.

A szokatlanul magas mezőgazdasági munkára irányuló lefelé irányuló mobilitás megállapítása összhangban van azzal, amit néhány korábbi tanulmány (Wu & Treiman, 2007; Yang, 2008) feltárt. Wu és Treiman kutatása azonban egy mélyebb képet is feltár a kérdéssel kapcsolatban, ha a nemzeti mintát hukou-származás szerint osztjuk fel, ami azt mutatja, hogy a városi hukou-származású férfiak esetében alapvetően nem tapasztalható a mezőgazdasági munkába való lefelé irányuló mobilitás.³⁷ Ezt további vizsgálatok is megerősítik, ha a kiáramlás elemzését megismételjük a városi és vidéki hukou-eredetű alminták felhasználásával. Amint azt a 4A.3. és 4A.4. táblázat mutatja, bár a városi származású válaszadók körében még mindig van lefelé irányuló mobilitás a mezőgazdasági foglalkozások felé, a vonatkozó kiáramlási arányok közel elhanyagolhatónak bizonyulnak. Más szóval, a 4.6. és 4.7. táblázatban látható, a mezőgazdasági foglalkozások felé irányuló lefelé irányuló mobilitás főként a vidéki származású válaszadók esetében fordul elő, míg a nők esetében ez a város-vidék különbség még mélyebb.

A nem mezőgazdasági osztályokra korlátozva figyelmünket, a 4.6. és 4.7. táblázatban szereplő cellaértékek azt is jelzik, hogy a kézi munka foglalkozások általában véve fontos célpontok a válaszadók számára minden osztályból való származás szempontjából. Az 1996-os mintában, ha az V+VI. osztályt és a IIIb+VIIa. osztályt összevonjuk, a nem manuális és a kispolgári származású válaszadók mintegy 30 százaléka vagy annál is több manuális munkakörben található. A 2005/6-os mintában az arányok még magasabbak mind

a férfiak, mind a nők esetében, bár a változások többnyire nem szignifikánsak. Ez azt jelenti, hogy több férfi található a szakképzett fizikai munkakörökben, míg

---

³⁷ Wu és Treiman kutatása az 1996-os LHSC-adatokon alapul, amelyek a férfi mintára korlátozódnak.

több nő hajlamos a szakképzettséget nem igénylő munkára. Ez azzal magyarázható, hogy a IIIb+VIIa. osztályba az értékesítési és szolgáltatási munkák tartoznak, amelyeket nagyobb valószínűséggel végeznek nők, mint férfiak.

Végezetül érdekes, hogy a nemek közötti egyenlőtlenségek a kispolgári származású válaszadóknál is megjelennek a kiáramlás tekintetében. A férfiak esetében az 1996-os mintában a kisvállalkozók fiainak többsége vagy a szüleikkel azonos osztálypozíciókban, vagy szalári foglalkozásokban található, míg az azonos osztályból származó nők fő kiáramlása a szakképzettséget nem igénylő nem fizikai és mezőgazdasági munkakörökben található. Az évtized során a IV. osztálybeli származású férfiak jelentős csökkenést mutatnak a szalari állásokhoz való hozzáférésben, ami érzékeny válasz a szalari osztály szerény mértékű zsugorodására, de a kisvállalkozó tulajdonosok fiai arányosan több kisvállalkozó fia, mint lányai képesek nem mezőgazdasági osztályokban elhelyezkedni. Eközben a kisvállalkozók lányai számára továbbra is a szakképzetlen fizikai munka marad a legfontosabb elvándorlási célpont, annak ellenére, hogy a generációk közötti immobilitás marginálisan jelentős mértékben emelkedik, és nem jelentős mértékben nő a szalári foglalkozásokhoz való hozzáférésük.

A kiáramlás elemzésének főbb eredményeit összefoglalva ki kell emelnünk a mezőgazdasági és a nem mezőgazdasági származású válaszadók közötti különbségeket, valamint a férfiak és nők közötti különbségeket. Ami az előbbi kérdést illeti, a kínai parasztnak osztályát feltűnően immobilisnak találjuk. Annak ellenére, hogy a VIIb osztály 1996 és 2006 között zsugorodott, a generációk közötti immobilitás nem csökkent hasonló mértékben. Továbbá, azok, akiknek sikerül elhagyniuk a földet, nagyobb valószínűséggel találhatóak fizikai munkában, és alulreprezentáltak a nem fizikai foglalkozásokban. Ami a nemek közötti különbségeket illeti a kiáramlásban, mind az immobilitás, mind a nem manuális munkakörökben való alulreprezentáltság szélesebb körben elterjedt a nők, mint a férfiak esetében. A férfiak és nők közötti különbségeket jelzik továbbá a mezőgazdasági munkába való lefelé irányuló mobilitás városi és vidéki különbségei, a kézi munka különböző szintjeihez való hozzáférés, valamint a kisvállalkozók válaszadóinak esélyei a nem mezőgazdasági állások megszerzésére. Mindezek tekintetében a nők nagyobb valószínűséggel kerülnek kedvezőtlenebb helyzetbe.

4.7 Következtetés

Ez a fejezet ismertette az osztályszerkezetet és az abszolút mobilitást Kínában, ami alapvető fontosságú a társadalmi fluiditás kérdésének további megértéséhez az 5. fejezetben. Az elemzéseket az osztályszerkezet és a strukturális környezet változásai, a beáramlási mobilitási arányok, az abszolút mobilitás teljes aránya és a kiáramlási mobilitási arányok tekintetében végeztük el. Az egyes szakaszokban 1996 és 2006 között, valamint a férfiak és nők között készültek összehasonlítások.

Ami a strukturális változásokat illeti, a kínai társadalom osztályszerkezete felértékelődött, ha összehasonlítjuk a szülők és a válaszadók osztályainak szerkezetét. Ami a célosztályokat illeti, mind a férfiak, mind a nők osztályszerkezete 1996 és 2006 között felértékelődött, ami a mezőgazdasági munkások osztályának jelentős zsugorodását mutatja. Emellett mind a rutinos nem fizikai dolgozók osztálya, mind a fizikai dolgozók osztálya általában véve bővült. Ezt a megállapítást összekapcsolva Breen és Luijckx (2004a) megfigyelésével, miszerint a legtöbb iparosodó és posztindusztrializálódó társadalomban két nagy ívű pálya létezik, a zsugorodó mezőgazdasági ágazat és a bővülő munkásosztály egy iparosodó kínai társadalmat képvisel. Meg kell azonban jegyezni, hogy a "lehetőségstruktúra" nem biztos, hogy annyira felértékelődött, mint amilyennek látszik. A férfiak esetében ugyanis az ÉD mérése azt jelzi, hogy a strukturális kontextusban mutatkozó nettó különbség valójában korlátozott mértékű.

Az osztályszerkezet elemzése a nemek közötti különbségeket is feltárja, mivel a nők nyilvánvalóan felülreprezentáltak a mezőgazdasági ágazatban és alulreprezentáltak a bér foglalkozásokban. A következő szakaszokban a nemek közötti különbségek kérdése folyamatosan visszatér. Először is, ami az abszolút mobilitás teljes arányát illeti, a nők továbbra is kevésbé mobilak, mint a férfiak, a nők teljes mobilitási arányának gyorsabb növekedése ellenére, ami ellentétben áll azzal a megállapítással, hogy néhány volt államszocialista országban a nők teljes mobilitási aránya hasonló, sőt magasabb (Mach, 2004; Marshall, Sydorenko és Roberts, 1995; Robert és Bukodi, 2004). Másodszor, a felfelé irányuló mobilitás minden növekedése ellenére a kevésbé kívánatos osztályzármozgás, például mezőgazdasági származású nők nyilvánvalóan alulreprezentáltak az osztályszerkezet csúcsán. Mindazonáltal ezek az eredmények összetettebb elemzést igényelnek annak kiderítésére, hogy ez vajon a nemek közötti

egyenlőtlenségeknek tudható-e be az iskolai végzettség terén, amely a fizetett foglalkozásokhoz való hozzáféréshez szükséges (Solotaroff, 2005).

A fejezet mélyreható különbségeket mutat be a paraszti és a nem mezőgazdasági osztályok között. Egyrészt a teljes arányok és a kiáramlási mobilitás elemzésének eredményei megerősítik a korábbi tanulmányok azon megjegyzését, hogy a kínai alacsony teljes mobilitás elsősorban a paraszti osztály súlyos generációk közötti immobilitásából fakad (Cheng & Dai, 1995; Takenoshita, 2007). Másrészt a parasztcsaládok gyermekei, akik képesek elhagyni mezőgazdasági háttérüket, valószínűleg még mindig akadályokba ütköznek a kedvezőbb osztálypozíciókhoz való hozzáférés előtt. A kiáramlási arányok elemzése azt jelzi, hogy a vidéki hukou-származásúak esetében a mezőgazdasági foglalkozásokba való lefelé irányuló mobilitás esélye magas, még akkor is, ha nem mezőgazdasági eredetűek. Végezetül érdemes megjegyezni, hogy a mezőgazdasági és a nem mezőgazdasági foglalkozásúak közötti különbség és a nemek közötti egyenlőtlenség kérdése gyakran összefonódik, mivel az előbbi a nők esetében általában mélyebb.

Az ebben a fejezetben szereplő elemzés azon a felismerésen alapul, hogy az abszolút mobilitás csak egy részét adja a társadalmi mobilitás történetének. Eddig a fejezet nem próbálta kideríteni, hogy a különböző osztályeredetű egyének hogyan különböznek egymástól a tekintetben, hogy milyen esélyük van arra, hogy az egyik célpozícióban találják magukat, nem pedig a másokban. Amint azt a 3. fejezetben hangsúlyoztuk, a relatív mobilitási esélyeket kell feltárnunk ahhoz, hogy valóban megértsük, hogy egy társadalom nyitottabbá vált-e a társadalmi fluiditás növekedésével. A következő fejezetben a relatív mobilitás időbeli változásait vizsgálom Kínában 1996 és 2006 között. Figyelembe véve a nemek közötti egyenlőtlenségekre és az abszolút mobilitási arányok városi és vidéki különbségeire vonatkozó megállapításokat, az 5. fejezet azt is megvizsgálja, hogy vannak-e különbségek a férfiak és nők, valamint a városi és vidéki származású válaszadók közötti relatív mobilitásban.

Függelék 4. fejezet

4A.1. táblázat: A szülők és a válaszadó Goldthorpe 10-es osztályának megoszlása 1996-ban és 2005/6-ban (% oszloponként)

	Férfiak				Nők			
	Eredet		Úti cél		Eredet		Úti cél	
	1996	2005/6	1996	2005/6	1996	2005/6	1996	2005/6
I	1.6	3.4 ***	3.1	4.6 **	1.4	3.9 ***	1.1	1.9 **
II	5.4	5.6	11.0	7.5 ***	6.5	6.0	8.1	6.7 *
IIIa	1.8	3.5 ***	2.2	5.0 ***	2.4	3.9 ***	1.8	6.8 ***
IIIb	2.6	2.8	1.3	4.8 ***	2.4	2.4	2.5	9.0 ***
IVa+b	2.7	2.0 *	11.3	7.1 ***	2.3	1.7 †	6.9	6.2
V	-	0.1	0.1	-	-	0.1	-	-
VI	7.0	6.0 †	8.6	11.8 ***	6.1	5.9	5.7	9.4 ***
VIIa	5.1	6.2 *	9.6	13.4 ***	4.7	5.8 *	9.2	7.5 **
VIIb	73.8	70.4 **	52.9	44.8 ***	74.2	70.2 ***	64.8	51.4 ***
IVc	-	-	-	1.0	-	0.1	-	1.1
N	2,928	8,428	2,928	8,428	2,818	9,200	2,818	9,200

Megjegyzés: † p<0,1; * p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001 (alább ugyanaz).

4A.2. táblázat: A férfiak és nők abszolút mobilitásának teljes aránya korcsoportonként

	20-40			41-69		
	1996	2005/6	2005/6-1996	1996	2005/6	2005/6-1996
<i>Férfi</i>						
Teljes mobilitás (TMR)	48.1	54.9	6.8***	40.6	44.0	3.4*
Felfelé irányuló mobilitás (TU)	31.7	37.5	5.8**	33.1	32.9	-0.2
Lefelé irányuló mobilitás (TD)	13.3	14.6	1.3	6.0	9.4	3.4***
Horizontális mobilitás (TH)	3.1	2.9	-0.2	1.5	1.7	0.2
<i>Női</i>						
Teljes mobilitás (TMR)	38.5	48.1	9.6***	31.5	38.2	6.7***
Felfelé irányuló mobilitás (TU)	21.3	31.6	10.3***	20.7	24.4	3.7**
Lefelé irányuló mobilitás (TD)	15.2	13.9	-1.3	10.0	11.7	1.7
Horizontális mobilitás (TH)	2.0	2.7	0.7	0.9	2.1	1.2**

4A.3. táblázat: A férfiak kiáramlási mobilitási arányai

hukou-származás szerint Városi hukou-származású férfiak

assof eredet	CI A rendeltetési hely osztálya						N
	I+II	IIIa	IVa+b	V+VI	IIIb+VIIa	VIIIb	
I+II	44.9	6.8	6.2	18.8	20.6	2.8	189
	32.1	11.6	7.3	20.5	27.0	1.7	681
IIIa	28.6	4.6	17.8	29.7	19.3	0.0	46
	27.7	16.8	7.9	14.6	30.9	2.2	271
IVa+b	33.0	2.9	30.1	15.8	18.3	0.0	25
	13.1	11.5	26.2	20.3	28.0	0.9	116
V+VI	20.0	5.2	12.1	34.2	28.5	0.0	154
	17.0	9.2	7.4	33.4	31.5	1.5	523
IIIb+VIIa	20.7	4.7	21.6	21.8	29.9	1.3	180
	15.7	10.0	7.9	22.9	41.8	1.7	738
VIIIb	31.5	6.2	4.0	8.1	1.2	49.0	50
	11.9	9.7	10.2	13.0	33.8	21.4	121
Összes (%)	29.6	5.5	13.3	22.8	22.8	6.1	
	21.2	11.1	8.9	22.7	33.2	2.9	
N	203	35	90	149	150	17	644
	531	269	196	576	831	47	2,450

Vidéki hukou-ból származó férfiak

Származá si osztály	A rendeltetési hely osztálya						N
	I+II	IIIa	IVa+b	V+VI	IIIb+VIIa	VIIIb	
I+II	30.1	2.0	24.2	4.3	12.2	27.3	87
	21.5	8.4	8.2	10.6	12.4	39.0	267
IIIa	30.3	3.4	11.2	7.6	15.6	32.0	25
	18.6	9.9	8.8	8.6	27.5	26.8	94
IVa+b	19.2	0.0	41.2	4.7	15.1	19.9	29
	15.2	7.3	30.8	8.9	14.6	23.2	42
V+VI	9.2	0.0	20.5	10.4	15.1	44.8	87
	15.1	5.0	8.4	20.6	18.4	32.5	139
IIIb+VIIa	11.2	1.9	20.3	14.4	22.0	30.3	82
	17.1	5.5	7.8	14.2	33.1	22.4	223
VIIIb	8.8	1.6	10.1	5.3	7.5	66.7	1,657
	8.4	2.8	6.2	8.4	13.2	61.0	5,180
Összes (%)	9.9	1.5	11.7	5.9	8.7	62.3	
	9.7	3.3	6.7	9.0	14.2	57.2	
N	281	44	255	166	224	997	1,967
	669	228	417	592	972	3,067	5,945

4A.4. táblázat: A nők kiáramlási mobilitási arányai hukou-származás szerint Városi hukou-származású nők

Származási osztály	A rendeltetési hely osztálya						N
	I+II	IIIa	IVa+b	V+VI	IIIb+VIIa	VIIb	
	I+II	43.4	6.4	8.3	11.2	30.8	
	32.3	22.0	4.5	15.9	21.3	4.1	818
IIIa	32.1	6.7	8.2	7.5	40.3	5.3	52
	25.9	26.4	5.2	13.1	28.2	1.4	346
IVa+b	11.9	11.9	28.6	11.9	35.7	0.0	13
	20.4	14.0	22.9	7.9	34.2	0.6	121
V+VI	29.7	7.7	8.0	19.0	35.5	0.0	153
	13.5	16.3	6.7	27.9	34.4	1.2	643
IIIb+VIIa	19.4	6.8	13.8	15.7	41.6	2.8	160
	14.9	14.0	7.7	19.2	42.4	1.9	730
VIIb	13.8	12.7	17.6	11.1	14.4	30.5	57
	5.1	10.4	9.9	14.5	28.2	31.9	129
Összes (%)	29.2	7.7	11.1	13.8	33.6	4.6	
	20.9	18.3	7.0	18.5	31.4	4.0	
N	193	41	61	89	221	17	622
	638	514	179	523	863	70	2,787

Vidéki hukou-ból származó nők

Származási osztály	A rendeltetési hely osztálya						N
	I+II	IIIa	IVa+b	V+VI	IIIb+VIIa	VIIb	
	I+II	19.4	0.0	10.6	4.3	15.5	
	20.6	8.9	8.1	7.0	15.0	40.5	296
IIIa	18.7	1.5	2.9	13.8	7.9	55.3	33
	7.1	14.1	12.4	9.7	18.2	38.6	91
IVa+b	6.1	0.0	8.1	13.7	4.5	67.7	28
	12.6	4.2	19.7	7.2	25.9	30.5	53
V+VI	6.4	1.6	5.3	18.9	21.3	46.6	62
	15.3	13.7	7.0	16.7	18.6	28.8	132
IIIb+VIIa	7.3	0.0	5.3	15.8	26.9	44.7	89
	8.2	7.6	8.1	15.1	21.9	39.0	230
VIIb	4.1	0.7	6.0	3.1	5.7	80.5	1,591
	4.0	2.9	5.5	6.4	11.7	69.7	5,593
Összes (%)	5.2	0.7	6.1	4.4	7.4	76.2	
	5.2	3.7	5.9	7.0	12.5	65.7	
N	153	19	170	105	221	1,249	1,917
	398	293	434	481	939	3,850	6,395

5. fejezet A társadalmi folyamatosság tendenciái és mintái

5.1 Bevezetés

A 4. fejezetben az osztályszerkezetek időbeli változásait és a generációk közötti mobilitás abszolút értékeit vizsgáltam Kínában. Az ország ipari szerkezetében az 1996 és 2006 közötti évtizedben bekövetkezett változásokkal összhangban mind a férfiak, mind a nők esetében Kína osztályszerkezetének felértékelődésére utaló jelek találhatók, bár az előbbiek esetében kisebb mértékben. Mivel az osztályszerkezet nem mezőgazdasági ágazataiban több hely van, a 21. század elején a férfiak és a nők egyaránt mobilabbak, mint az 1990-es évek közepén.st Különösen a 2005/6-os mintákban szereplő férfiak és nők nagyobb hányada - beleértve a parasztcsaládokból származókat is - olyan osztálypozíciókban található, amelyek kívánatosabbak, mint a szüleik által elfoglaltak. Ugyanakkor, ahogyan azt más társadalmakban is megállapították, az abszolút mobilitási arányokban bekövetkezett változások csak a történet egy részét jelentik, és nem feltétlenül jelentenek időbeli változásokat az "endogén mobilitási rendszerben" (Erikson & Goldthorpe, 1992a; Goldthorpe & Jackson, 2007; Goldthorpe & Mills, 2004, 2008). Más szóval, nem világos, hogy a 4. fejezetben megfigyelt eltérő abszolút mobilitási arányok és kiáramlási mintázatok pusztán "fenotípusos" szinten jelentkeztek-e, és hogy azokat alapvetően az osztályszerkezetek változásai, valamint a munkaerőpiaci kereslet és kínálat változásai irányították-e.

Ebben a fejezetben a társadalmi mobilitás, nevezetesen a relatív mobilitás tendenciáit és mintáit vizsgálom Kínában. A 4. fejezet megállapításai alapján a fejezet három kérdésre keresi a választ. Először is azt vizsgálom, hogy a kínai társadalom a relatív mobilitási esélyek tekintetében egyenlőbbé vált-e a vizsgált időszakban. Ezután a 4. fejezetben feltárt nemek közötti különbséget és a város-vidék egyenlőtlenséget követve azt vizsgáljuk, hogy az osztályból való származás és az osztályba kerülés közötti nettó kapcsolat változik-e a nem és a *hukou* származás függvényében. Harmadszor, két topológiai log-lineáris modellt alkalmazunk, hogy feltárjuk a társadalmi mobilitás mintáit a kortárs Kínában. Összességében a kínai eset új bizonyítékkal szolgál az "állandó fluxus" tézisére (Erikson & Goldthorpe, 1992a), mivel a relatív mobilitási arányok a vizsgált évtizedben nagyrészt stabilak maradtak. Ami a relatív mobilitási esélyek nemi és városi-vidéki egyenlőtlenségeit illeti, a nők a foglalkozási esélyek tekintetében nagyobb valószínűséggel függenek származási osztályuktól, mint a férfiak. A fejezet a társadalmi mobilitás olyan mintáit is bemutatja, amelyek megkülönböztetik Kínát mind a nyugati iparosodott országoktól, mind

más posztoszocialista társadalmaktól, például Magyarországtól és Lengyelországtól. Mielőtt megvizsgálnánk az empirikus

megállapításaihoz elengedhetetlen, hogy röviden összefoglaljuk a társadalmi fluiditással kapcsolatos kutatások elméleti hátterét, amelyet a 2. fejezetben részletesen áttekintettünk.

5.2 Irodalmi áttekintés

A társadalmi fluiditásról szóló viták gyakran az FJH-hipotézissel (Featherman, Jones és Hauser, 1975) kezdődnek, amely a Lipset és Zetterberg (1956, 1959) által felvetett liberális elméleten alapul, de eltér attól. A liberális elmélet szerint a társadalmak a mobilitási arányok növekedésével várhatóan egyenlőbbé válnak, és az abszolút mobilitási arányokban hasonlóságok várhatóak az iparosodás hasonló szintjén lévő országok között. Míg az FJH-hipotézis szintén hasonlóságot vár a társadalmi mobilitási rátákban az országok között, ezt a hasonlóságot úgy tekintik, mint ami minden piacgazdasággal és nukleáris csalárendszerrel rendelkező társadalomban létezik, és nem korlátozódik a bizonyos szintre iparosodott társadalmakra. Ráadásul a liberális elmélet FJH-féle újrafogalmazása szerint a relatív mobilitási arányok, nem pedig az abszolút mobilitási arányok, amelyek alapvetően azonosak az összes ilyen társadalomban.

A társadalmi mobilitással kapcsolatos gazdag szakirodalom ellenére mindkét nyugati kapitalista társadalomban kevés olyan bizonyíték van, amely a liberális elmélet érvényesítésének kedvez, míg az FJH hipotézis egy módosított változatban elfogadott (Breen & Luijckx, 2004b; Erikson & Goldthorpe, 1992a; Goldthorpe, 1987; Goldthorpe & Jackson, 2007; Goldthorpe & Mills, 2004, 2008). A relatív mobilitási arányok időbeli változásait illetően Erikson és Goldthorpe (1992a) európai nemzeteket hasonlít össze, és a társadalmi fluiditás jelentős stabilitását találja ezekben a társadalmakban, mivel nem találtak bizonyítékot semmilyen következetes irányú változásra. Ezt a megállapítást több más tanulmány empirikus bizonyítékai is alátámasztják. Ha például Nagy-Britanniára összpontosítunk, a társadalmat állandó társadalmi fluiditással rendelkező társadalomként ábrázolják a kutatók, akik trend nélküli ingadozásokra és "nagy vagy irányú változások hiányára" szolgáltatnak bizonyítékot (Erikson & Goldthorpe, 1992a; Goldthorpe & Jackson, 2007; Goldthorpe & Mills, 2004, 2008; Marshall, 1988). Lényeges azonban megjegyezni, hogy az "állandó változás" tézise nem az egyetlen hang a társadalmi fluiditás tendenciáival kapcsolatban. Egyes mobilitási tanulmányok valóban azt állítják, hogy az összehasonlító és az egy nemzetet érintő mobilitáskutatásokban a növekvő fluiditás jelei mutatkoznak (Breen & Luijckx, 2004b; Ganzeboom, Luijckx, & Treiman, 1989; Heath & Payne, 2000; Li & Devine, 2011).

A fejlett ipari társadalmakra vonatkozó empirikus bizonyítékokhoz képest a posztszocialista társadalmakban a társadalmi folyamatosság tendenciái és mintái kevésbé egyértelműek. Az olyan országok, mint Lengyelország, Oroszország és Magyarország mindegyike a maga időbeli változását vagy stabilitását, illetve a relatív mobilitási arányok mintáit mutatja, de nincs olyan bizonyíték, amely a társadalmi fluiditásnak az államszocialista társadalmakra általánosan jellemző képét mutatná (Ganzeboom, Degraaf és Robert, 1990; Luijckx és mások, 1998, 2002; Mach, 2004; Robert és Bukodi, 2004). Ennek ellenére a mobilitási esélyek mindezekben a társadalmakban a politikai beavatkozások hatásainak vannak kitéve. A volt államszocialista társadalmakban a társadalmi mobilitás mintázataiban mutatkozó különbségek a politikai beavatkozások társadalmi mobilitásra gyakorolt bizonytalan hatásaival magyarázhatók (Kelley & Klein, 1977, 1981; Robert & Bukodi, 2004), ahol a posztszocialista időszakban a társadalmi egyenlőtlenségek növekednek. Továbbá az iparosodás és a társadalmi fluiditás (Treiman, 1970) közötti összefüggés az államszocialista országokban eddig nem határozható meg egyértelműen. Annak ellenére, hogy Robert és Bukodi (2004) bizonyítékot találtak az iparosodás és a társadalmi fluiditás növekedése közötti kapcsolatra a magyar esetben, más volt szocialista országok esetében nincsenek hasonló eredmények.

A 2. és a 4. fejezetben tárgyaltakat megismételve, a kínai társadalmi rétegződéssel kapcsolatos empirikus kutatások kevésbé foglalkoznak a generációk közötti mobilitás kérdésével, ami alapvetően az adatok hiányának köszönhető. E fejezet kutatási kérdéseivel kapcsolatban ennek az a következménye, hogy a szakirodalomban alig találunk bizonyítékot a társadalmi mobilitás mintáira és változásaira vonatkozóan. Cheng és Dai (1995) az 1980-as évek végétől gyűjtött adatok alapján végzett kohorszvizsgálat alapján mind a férfiak, mind a nők esetében arra a következtetésre jutott, hogy a kínai társadalom nem mutatott növekvő nyitottsági tendenciákat a relatív mobilitási arányok tekintetében. Ezen túlmenően a nők osztályból való származása és osztályba kerülése közötti nettó kapcsolat erősebbnek bizonyult, mint a férfiak esetében. Yang (2008) későbbi kísérlete a kínai társadalmi mobilitás szisztematikus feltárására olyan eredményeket mutat, amelyek összhangban vannak azzal, amit Cheng és Dai jelez mind a társadalmi fluiditás időbeli változásai, mind az osztályszármazás és az osztálycél közötti nettó asszociáció nemek közötti egyenlőtlensége tekintetében. Végül, ami a társadalmi fluiditás mintáit illeti, az alapvető társadalmi fluiditási modell egy kínai változatának korai alkalmazásai hangsúlyozzák a hierarchikus hatások, valamint az ágazati hatások szerepének fontosságát

(Cheung, 1997, idézi Yang, 2008; Yang, 2008). Yang tanulmányában a férfiak és a nők esetében eltérő kiemelések mutatkoznak. Míg a férfiak elsősorban a hierarchikus hatásoknak vannak kitéve, amelyek az osztályok származási és célállomásában bekövetkező strukturális változásokból adódnak, addig a nők mobilitási esélyeit leginkább a mezőgazdasági és nem mezőgazdasági szakadékot azonosító ágazati hatás akadályozza.

Ez a megállapítás nemcsak a nemek közötti különbségre hívja fel a figyelmet a relatív mobilitási esélyek között, hanem a társadalmi mobilitás városi és vidéki különbségére is.

5.3 A relatív mobilitási arányok tendenciái

Először is, ez a fejezet a társadalmi folyamatosság változásait vizsgálja Kínában 1996 és 2006 között, amikor az ország az iparosodás és a piacosság gyors ütemében haladt. Mielőtt rátérnénk a modellezés eredményeire, a fejezet először egy pillanatképet nyújt a relatív mobilitási arányok változásáról, amelyet az esélyhányadosok képviselnek. A 3. fejezetben adott meghatározás rövid áttekintése érdekében az esélyhányadosok az egyik származási osztályból származó egyének relatív esélyét mutatják arra, hogy egy adott célcsoportba inkább bejutnak, mint a másikba. Mivel az esélyhányadosokat nem befolyásolják a marginális eloszlások különbségei, a mobilitási táblázat származási osztálya és célállomása közötti nettó kapcsolatok alapvető mintázatát a cellafrekvenciákon alapuló esélyhányadosok teljes készletének kiszámításával tudjuk megragadni.

Az 5.1. táblázat a 4. fejezetben használt hatszoros EGP-sémán alapuló nemzeti mobilitási táblázatokból származó szimmetrikus esélyhányadosokat mutatja be az 1996-os és a 2005/6-os felmérésekből származó férfiak és nők esetében. Az egyes esélyhányadosok esetében a megfelelő származási és célországot úgy kezeljük, mint a származási és célország osztályokat, amelyekért versenyeznek, míg az arány azt mutatja, hogy a két származási osztály egyikéből származó egyéneknek mekkora a relatív esélye arra, hogy a két célország osztályának egyikében inkább megtalálhatók, mint a másikban.³⁸

---

³⁸ Például az első sor bal szélén található esélyhányados azt jelenti, hogy 1996-ban az I&II. osztályba tartozó szülők fiai a IIIa. osztályba tartozó szülők fiaihoz képest 1,2-szer nagyobb valószínűséggel találhatók az I+II. osztályba tartozó célországokban, mint a IIIa. osztályba tartozó célországokban. Ezzel szemben a IIIa. osztályból származó férfiak 1,2-szer nagyobb eséllyel találhatók az I+II. osztályból származó férfiakhoz képest a IIIa. osztályba tartozó célországokban, mint az I+II. osztályba tartozó célországokban. Ha megnézzük a női panel utolsó sorának IIIb+VIIa cellájában lévő bejegyzést, azt látjuk, hogy a 2005/6-os időszakban a félig/nem szakképzett fizikai munkások lányainak közel 20-szor nagyobb az esélye arra, hogy a mezőgazdasági munkák helyett félig/nem szakképzett munkát végezzenek, mint a parasztlányok.

5.1. táblázat: Szimmetrikus esélyhányadosok férfiakra és nőkre külön-külön

Származási osztály	A rendeltetési hely osztálya				
	IIIa	IVa+b	V+VI	IIIb+VIIa	VIIb
<i>Férfi</i>					
I+II	1.2	2.2	4.2	3.3	19.0
	1.6	7.4*	3.0	3.2	12.3
IIIa		5.8	1.6	1.6	12.2
		4.9	4.4	2.2	28.7
IVa+b			2.8	1.9	18.1
			6.5	5.9*	31.5
V+VI				1.4	11.1
				2.1	20.4 [†]
IIIb+VIIa					16.8
					20.6
<i>Női</i>					
I+II	1.5	3.3	3.2	3.0	25.4
	1.8	6.1	4.0	4.1	28.0
IIIa		3.4	1.3	1.2	10.4
		7.0	3.0	2.7	45.3*
IVa+b			2.7	1.8	3.9
			10.6 [†]	3.2	20.1**
V+VI				1.3	19.0
				1.6	33.6
IIIb+VIIa					17.6
					14.6

Megjegyzések:

1. Az egyes párok felső ábrája (függőlegesen összehasonlítva) az 1996-os adatokból, az alsó a 2005/6-os adatokból származik (ugyanaz az 5.2. táblázatban).
2. [†]p<0,1; * p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001 (alább ugyanaz).

Az esélyhányadosok nagyságrendjét tekintve nem meglepő, hogy a paraszti és a nem munkás származású gyermekek között rendkívül egyenlőtlen versenyeket találunk. Mégis, sem a férfiak, sem a nők esetében nem a bér munkás származású és a paraszti származású gyermekek közötti verseny tűnik a legegyenlőtlenebbnek. Értelmezés szerint ez összefüggésbe hozható a szalári származásból a mezőgazdasági célpontok felé irányuló lefelé irányuló mobilitás szokatlanul magas arányával, amely különböző okokra vezethető vissza, például a hukou-státusz korlátozottságára és az ország történelmének bizonyos időszakában bevezetett politikai beavatkozásokra (Cheng & Dai, 1995; Wu & Treiman, 2007). Végül, a nők esetében nagyobb egyenlőtlenséget figyelhetünk meg az I+II. és a VIIb. osztály közötti versenyben, mint a férfiak esetében.

Mind az 1996-os, mind a 2005/6-os mintában a bér munkás szülők lányainak több mint 25-ször nagyobb az esélye arra, hogy a mezőgazdasági munka helyett bér munkás foglalkozásúak legyenek, mint a parasztcsaládokból származó nőknek, míg a férfiak esetében a megfelelő esélyhányados mindkét időpontban 20-nál kisebb. Ennek az elemzés további része szempontjából az a következménye, hogy a nemek közötti különbség a relatív mobilitási esélyekben - ha van ilyen - nagyobb valószínűséggel az osztályszerkezet alsó végén található.

Az 5.2. táblázatban a városi és a vidéki hukou-származású válaszadókra vonatkozó bejegyzéseket külön-külön tekintve a városi panelben a parasztok és a nem fizikai foglalkozásúak osztálya között egyenlőtlenebb versenyt láthatunk. Eközben a vidéki panel jobb szélső oszlopában a megfelelő relatív mobilitási arányok általában kisebbek, mint amit az 5.1. táblázatban találunk. Mivel azonban a mobilitási táblákban viszonylag nagy cellafrekvenciákra van szükségünk ahhoz, hogy a relatív mobilitási arányokat esélyhányadosokkal értékelni tudjuk, ezeket az eredményeket óvatosan kell értelmezni. Egyrészt a vidéki mintában a nem mezőgazdasági osztályok és a paraszti osztály közötti mozgást tartalmazó cellák általában kis értékeket mutatnak, különösen az 1996-os felmérés esetében, mivel a városi hukou-státuszból származó egyének nagy valószínűséggel nem mozognak lefelé a nem mezőgazdasági származásból a mezőgazdasági foglalkozásokba. Másrészt a vidéki minták lényegesen alacsonyabb esélyhányadosokat mutatnak a nem mezőgazdasági osztályok és a paraszti osztályok közötti versengés tekintetében, ami nyilvánvalóan egyenlőbb mobilitási rendszert jelez a vidéki Kínában. A származási osztály és a célállomás közötti gyengébb nettó kapcsolat azonban összefügghet a származási

osztályok városi és vidéki struktúrája közötti nagy különbséggel. A vidéki hukou-tulajdonosként induló egyének között csak kisebb arányban vannak nem mezőgazdasági származási osztályba tartozó személyek, akiknek szülei közül sokan rendelkeznek vidéki hukou-val.

is.³⁹ Bár nincsenek szisztematikus empirikus bizonyítékaink a nem mezőgazdasági munkakörben dolgozó vidéki lakosok munka-magánélet mobilitására vonatkozóan, valószínű, hogy egy bizonyos ideig a munka-magánéletük során vidéki tanárok, falusi klinikán dolgozó ápolónők, sőt falusi káderek, de később mezőgazdasági munkakörben találjuk őket. Az olyan szülők gyermekei esetében, akiknek szülei csak életük egy bizonyos szakaszában voltak nem mezőgazdasági foglalkozásúak, a paraszti osztályba való lefelé irányuló mobilitás bizonyos mértékig az immobilitáshoz hasonló, mivel nem mezőgazdasági osztályból való származásuk az általános vidéki kontextusba illeszkedik.

5.2. táblázat: Szimmetrikus esélyhányadosok a városi és vidéki hukou-eredetű válaszadókra külön-külön, 20-69 éves korosztályban.

Származási osztály	A rendeltetési hely osztálya				
	IIIa	IVa+b	V+VI	IIIb+VIIa	VIIb
<i>Városi</i>					
I+II	1.3	7.2	3.2	3.0	53.2
	1.6	8.5	3.6	3.7	33.0
IIIa		2.1	1.3	1.2	8.8
		6.9	3.8	2.7	33.4
IVa+b			5.5	2.3	-
			7.2	4.4	85.3
V+VI				1.6	-
				1.8	44.1
IIIb+VIIa					89.7
					19.8*
<i>Vidéki</i>					
I+II	2.7	2.8	9.5	4.4	6.7
	2.2	4.6	3.0 [†]	3.3	5.6
IIIa		-	4.4	5.0	3.1
		5.0	2.7	2.2	8.5
IVa+b			2.5	4.7	5.0
			7.6	4.2	10.3
V+VI				1.3	5.2
				1.9	5.4
IIIb+VIIa					7.3
					4.8

Megjegyzés: Az 1996-os kiáramlási táblázatokban a városi minta IVa+b-VIIb, V+VI-VIIb cellái, valamint a vidéki minta IVa+b-IIIa cellája üres. Ennek eredményeként ezeknek a celláknak az esélyhányadosa nem áll rendelkezésre a 2005/6-os adatokkal való összehasonlításhoz.

³⁹ Az 1996-os mintában 86,3 százalék, a 2005/6-os mintában pedig 87,7 százalék a paraszti származásúak aránya a tizenéves korban vidéki hukou státusszal rendelkező válaszadók között.

Az 5.1. és 5.2. táblázat feltűnő jellemzője, hogy az 1996-os és 2005/6-os bejegyzések egyes páryain belül az esélyhányadosok közötti különbségek közül kevés statisztikailag szignifikáns. A kínai társadalmi fluiditás időbeli változásainak további vizsgálatához most a statisztikai modellezéshez fordulunk. A fentebb tárgyalt táblázatokhoz hasonlóan az elemzéseket külön-külön végezzük el a férfiakra és a nőkre, valamint külön-külön a városi és a vidéki származású válaszadókra. Figyelembe véve a két időpont közötti esélyhányadosok többnyire nem szignifikáns "helyi" különbségeit, azt váránk, hogy a változásoknak nincs egyértelmű iránya, amit a társadalmi fluiditás általános mintázatainak feltárására alkalmazott statisztikai modellek eredményei jeleznének. Az elemzések minden egyes sorozatában három modellt alkalmazunk, amelyeket a társadalmi fluiditás kutatásában széles körben elfogadott és bevett gyakorlatnak tekintünk: a feltételes függetlenségi modellt mint alapmodellt, az állandó társadalmi fluiditás modelljét (a továbbiakban CnSF) és az UNIDIFF modellt (vagy log-multiplikatív réteghatás modellt). Röviden: a feltételes függetlenségi modell esetében feltételezzük, hogy nincs kapcsolat a származási és a célállomás osztálya között, miközben mind a származási, mind a célállomás osztályok szerkezete idővel változik. A CnSF modell lehetővé teszi, hogy a származási osztály és a célállomás osztálya összefüggésbe kerüljön, ugyanakkor feltételezi, hogy az összefüggés erőssége nem változik egy harmadik változóval, azaz a felmérés évével e fejezet elemzésében. Az UNIDIFF-modell a származási és célállomás osztályok szerkezeti változásain és a CnSF-modellben feltételezett kapcsolaton felül lehetővé teszi továbbá, hogy a kapcsolat együtthatója a két időpont mobilitási táblázatai között egységesen változzon.

Az 5.3. táblázat a három modellnek a teljes minta, a férfiak és a nők mobilitási táblázataira való külön-külön történő alkalmazásának eredményeit mutatja be. Nem meglepő módon a CnSF modell minden esetben jelentősen javítja az alapmodell illeszkedését. Bár a CnSF-modellek nem teljesítik a hagyományos 5 százalékos p-érték kritériumot, a Δ mérték értékei által jelzett illeszkedés hiánya nagyon kicsi. A modell valójában meglehetősen jól teljesít, mivel minden egyes illesztésnél az eseteknek csupán valamivel több mint 1 százalékát sorolja be tévesen. Ugyanakkor az rG^2 statisztika azt jelzi, hogy a CnSF-modell a származási osztály és a célállomás közötti, a feltételes függetlenségi modell által meg nem ragadott összefüggés közel 99 százalékát magyarázza. Mindezek után elsődlegesen az érdekel bennünket, hogy a származási és a célállomás közötti összefüggés együtthatója változik-e az idő múlásával. Amint az minden panel utolsó sorában látható, egy szabadsági

fok esetén az UNIDIFF-modell valóban jelentős javulást mutat az illeszkedésben a CnSF-modellhez képest, de ez csak az általános és a női minták esetében következik be. Meg kell továbbá jegyezni, hogy mind az általános minta, mind a nők esetében a 2005/6-os évre becsült paraméter 0,013, illetve 0,023, ami a származási hely és a célország közötti kapcsolat növekedését jelzi, amely

közel elhanyagolható. Más szóval, az 5.3. táblázatban bemutatott modellek eredményei nem szolgáltatnak erős bizonyítékot a relatív mobilitási esélyek általános változására.⁴⁰

5.3. táblázat: A feltételes függetlenség, az állandó társadalmi fluktuáció és az UNIDIFF modellek férfiak és nők mobilitási táblázataira való illesztésének eredményei: származási hely, célállomás és a felmérés éve.

Modell		G ²	df	p	rG ²	Δ	BIC
<i>Általános</i> (N=23,436)							
<i>s</i>							
1	Kond. ind.	6416.3	50	0.00		21.3	5913.2
2	CnSF	69.3	25	0.00	98.9	1.2	-182.3
3	UNIDIFF	64.0	24	0.00	99.0	1.0	-177.4
2-3	β= 0.013	5.3	1	0.02			
<i>Férfi</i> (N=11,587)							
4	Kond. ind.	2879.2	50	0.00		20.1	2411.3
5	CnSF	51.9	25	0.00	98.2	1.2	-182.0
6	UNIDIFF	51.8	24	0.00	98.2	1.3	-172.7
5-6	β= -0.003	0.1	1	0.76			
<i>Női</i> (N=11,821)							
7	Kond. ind.	3694.8	50	0.00		22.6	3225.9
8	CnSF	45.8	25	0.01	98.8	1.3	-188.6
9	UNIDIFF	38.5	24	0.03	99.0	1.1	-186.6
8-9	β= 0.023	7.3	1	0.01			

Megjegyzések:

1. Az UNIDIFF-modellben 1996 a referenciaidőpont.
2. Δ = a téves besorolás százalékos aránya egy adott modell által (ugyanaz, mint alább).
3. rG² = a származási osztály és a célállomás közötti kapcsolat százalékos aránya, amelyet egy adott modell az alapmodellhez képest figyelembe vesz (ugyanaz, mint alább).

Az 5.4. táblázatban bemutatott eredmények megerősítik, hogy 1996 és 2006 között nincs erős bizonyíték a társadalmi folyamatosság időbeli változására Kínában. Az 5.3. táblázatban bemutatott illesztéshez hasonlóan a CnSF és az UNIDIFF modellek mind a városi, mind a vidéki adatokra jól illeszkednek, bár nem kielégítő p-értékekkel. Az utóbbi azonban nem nyújt jelentős javulást az előbbihez képest.⁴¹

⁴⁰ Kiegészítő elemzésként ugyanezeket a modelleket külön-külön alkalmazzuk az 1996-os és a 2005/6-os adatokból származó 20-40, illetve 41-69 éves válaszadók mobilitási táblázataira is, hogy megkülönböztessük a szakmailag érett almintát a pályafutásukhoz képest viszonylag fiatalnak számító almintától. Az 5A.1. táblázat közli az eredményeket, amelyekből látható, hogy az UNIDIFF modell csak a 41-69 éves nők esetében ad szignifikáns javulást az illeszkedésben a CnSF modellhez képest, bár a hagyományos kritérium szerint egyik modell sem elfogadható. A 2005/6-os mintában a foglalkozásilag érett nők esetében a becsült paraméter (0,030) meglehetősen kicsi.

⁴¹ Hasonló eredményekre jutunk, amikor a modelleket a két korcsoportba tartozó válaszadók városi és vidéki almintáira illesztjük. Az 5A.2. táblázatban bemutatott négy eset közül egyikben sem, azaz a városi és a vidéki származású, foglalkozásilag érett, illetve viszonylag éretlen válaszadók esetében az UNIDIFF-modell jobban illeszkedik az adatokhoz.

5.4. táblázat: A feltételes függetlenség, az állandó társadalmi fluktuáció és az UNIDIFF modellek mobilitási táblázatokra való illesztésének eredményei a városi és vidéki hukou származású válaszadók esetében: származási hely, célállomás és a felmérés éve.

Modell		G2	df	p	rG ²	Δ	BIC
<i>Általános</i> (N=22,853)							
1	Kond. ind.	6306.2	50	0.00		21.3	5804.3
2	CnSF	60.5	25	0.00	99.0	1.1	-190.4
3	UNIDIFF	56.9	24	0.00	99.1	1.0	-184.0
2-3	β= 0.011	3.6	1	0.06			
<i>Városi</i> (N=4,499)							
4	Kond. ind.	677.6	50	0.00		13.4	257.0
5	CnSF	43.2	25	0.01	93.6	2.1	-167.1
6	UNIDIFF	40.6	24	0.02	94.0	2.1	-161.3
5-6	β= 0.021	2.6	1	0.10			
<i>Vidéki</i> (N=18,330)							
7	Kond. ind.	1055.4	50	0.00		6.9	564.6
8	CnSF	61.0	25	0.00	94.2	0.9	-184.4
9	UNIDIFF	60.6	24	0.00	94.3	0.9	-175.0
8-9	β= 0.005	0.4	1	0.51			

Megjegyzések: Az 1996-os adatok esetében a városi mobilitási táblázatban a IV-VIIIb és V+VI-VII-VIIIb, illetve a vidéki mobilitási táblázatban a IV-IIIa üres cellákban lévő értékek helyébe 1 értéket tettünk, hogy lehetővé tegyük a modellillesztést.

Összességében ez a szakasz kevés bizonyítékot szolgáltat az 1996 és 2006 közötti különbségekre a generációk közötti mobilitás "endogén rendszerében" Kínában. Bár az UNIDIFF-modell nyilvánvalóan javítja a nők nemzeti adatainak illeszkedését, a hatás szerény. Ha a férfiakat, a városi és vidéki származású almintákat vizsgáljuk, egyértelműbb, hogy a relatív mobilitási esélyek nagyjából változatlanok maradtak a kérdéses évtizedben.

5.4 A relatív mobilitási arányok nemek és hukou származás szerinti különbségei

E szakasz egyik célja annak vizsgálata, hogy a 4. fejezetben feltárt, az abszolút mobilitási arányok nemek közötti egyenlőtlenségei nem csupán a férfiak és nők közötti strukturális különbségekből erednek-e. Eközben az előző fejezet is jelentős különbségeket mutat a mezőgazdasági és a nem mezőgazdasági szektorok között az összesített arányok és a nem mezőgazdasági osztályozásokba történő kiáramlási arányok tekintetében. Mivel a mezőgazdasági eredetű egyének

A többnyire vidéki hukou-származásúak esetében ez a szakasz azt is megvizsgálja, hogy a relatív mobilitási esélyek változnak-e a hukou-származás függvényében.⁴²

A feltételes függetlenségi modellre való hivatkozással mindkét esetben azt vizsgálom, hogy a származási osztály és a célállomás közötti kapcsolat mekkora részét magyarázza a közös társadalmi fluiditás modellje (a továbbiakban: CmSF-modell). A CnSF-modellhez hasonlóan a CmSF-modell is feltételezi a származási osztály és a célállomás közötti kapcsolatot. Míg a CmSF-modell szerint a kapcsolat erőssége nem különbözik a nemek vagy a hukou szerinti származás szerint, az UNIDIFF-modell szerinti β paraméterek jelzik, hogy a származás és a célállomás közötti kapcsolat erőssége milyen irányban változik a nem vagy a hukou szerint, valamint a különbség nagyságát. A nemek közötti különbségek tekintetében például a származási és rendeltetési osztályok közötti asszociációt határozzák meg kiindulási értéként annak felmérése érdekében, hogy a nők esetében az asszociáció erősebb vagy gyengébb-e, és ha igen, milyen mértékben. Hasonlóképpen, a városi származású válaszadók esetében a származás és a célállomás közötti összefüggést határozzuk meg kiindulási alapként, amelyhez viszonyítva megvizsgálhatjuk, hogy a vidéki származású válaszadók esetében az összefüggés erősebb vagy gyengébb-e, és ha igen, milyen mértékben.

Az 5.5. táblázat a CmSF és az UNIDIFF modellek 1996-os és 2005/6-os adatokra történő külön-külön illesztésének eredményeit mutatja be a társadalmi fluiditás nemek közötti egyenlőtlenségének vizsgálata érdekében. A várakozásoknak megfelelően a CmSF modell javulást mutat az alapmodellhez képest, és meglehetősen kielégítő Δ értékeket és rG^2 statisztikákat mutat mind az 1996-os, mind a 2005/6-os adatokra. Mindazonáltal a táblázat mindhárom paneljében szereplő p-értékek alapján valószínű, hogy a modell elrejteti a társadalmi fluiditás nemek közötti különbségeit. Valójában a teljes és a 2005/6-os minták esetében az UNIDIFF-modell jobban illeszkedik a teljes adatokhoz, valamint a 2005/6-os adatokhoz. A β paraméterek pozitív értékei szerint a származási és célország osztályok közötti nettó kapcsolat a nők esetében lényegesen erősebb, mint a férfiak esetében, bár a különbség csekély. Ezért általános következtetésként levonható, hogy Kínában a társadalmi fluiditás nemek szerint különbözik, de elsősorban a 21. század elejénst és nem a kilencvenes évek közepén.⁴³

---

⁴² Mindkét időpontra vonatkozó adatok esetében a mezőgazdasági származású válaszadók (VIIb. osztály) mintegy 98 százaléka 14 vagy 18 éves korában vidéki hukou-val volt regisztrálva.

⁴³ Az 5A.3. táblázat az 1996-os és a 2005/6-os mintákra két korcsoportban történő azonos modellek illesztésének eredményeit mutatja be. Míg az UNIDIFF-modell nem javítja az 1996-os minta 20-40, illetve 41-69 éves almintáinak illeszkedését, addig a 2005/6-os adatok mindkét korcsoportjára jelentősen javítja az illeszkedést a CmSF-modellhez képest. Mind a 2005/6-os adatok "foglalkozásilag érett", mind a viszonylag éretlen válaszadók esetében a nőkre becsült paraméterek erősebb összefüggést mutatnak a származási és célország osztálya között.

Összességében ezek az eredmények összhangban vannak a szakirodalomban a nemek közötti egyenlőtlenségre vonatkozó empirikus bizonyítékokkal a kínai gazdasági átalakulás során (Bian, Logan és Shu, 2000; Cao és Hu, 2007; Cao és Nee, 2000; Shu és Bian, 2002, 2003; Tang és Parish, 2000). Mivel az állam szerepe a nemek közötti egyenlőség előmozdításában gyengült, és a munkáltatói döntéshozatal szerepe erősödött (Honig, 2000; Honig & Hershatter, 1988; Lee, 1995; Tang & Parish, 2000), a nők nagyobb mértékben vannak kitéve a kialakuló diszkriminatív munkaerő-piaci gyakorlatoknak, különösen a magánszektorban. Ezek a megfigyelések azonban nem feltétlenül adnak megfelelő magyarázatot arra, hogy a nők esetében miért csak a 2005/6-os adatok esetében találunk szignifikánsan erősebb kapcsolatot a származási osztály és a célország között. A mobilitási esélyek nemek közötti egyenlőtlensége azt tükrözheti, hogy a nők jobban támaszkodnak a különböző erőforrásokra, amelyeket a családok a jó oktatási és foglalkozási eredmények eléréséhez felhasználhatnak, mint a férfiak.

5.5. táblázat: A feltételes függetlenség, a közös társadalmi fluktuáció és az UNIDIFF modellek 1996-os és 2005/6-os adatok mobilitási tábláira való illesztésének eredményei: származási hely, célállomás és nemek

Modell		G ²	df	p	rG ²	Δ	BIC
<i>Általános</i> (N=23,440)							
1	Kond. ind.	6494.3	50	0.00		21.5	5991.2
2	CmSF	85.1	25	0.00	98.7	1.8	-166.4
3	UNIDIFF	60.2	24	0.00	99.1	1.3	-181.3
2-3	β= 0.024	24.9	1	0.00			
<i>1996</i> (N=5,761)							
4	Kond. ind.	1465.0	50	0.00		20.0	1032.0
5	CmSF	45.4	25	0.01	96.9	2.1	-171.1
6	UNIDIFF	45.4	24	0.01	96.9	2.1	-162.4
5-6	β= 0.002	0.0	1	0.86			
<i>2005/6</i> (N=17,647)							
7	Kond. ind.	5109.0	50	0.00		21.8	4620.1
8	CmSF	68.7	25	0.00	98.7	1.9	-175.8
9	UNIDIFF	39.1	24	0.03	99.2	1.2	-195.6
8-9	β= 0.030	29.6	1	0.00			

Ami a város-vidék megosztottságot illeti, a városi mintát használjuk referenciaként, és hasonló eredményeket találunk az UNIDIFF-modell alapján. Az 5.6. táblázat első paneljében szereplő becsült paraméterek alapján ítélve a származási osztály és a célállomás közötti nettó kapcsolat a vidéki származású válaszadók esetében valamivel gyengébb a nemzeti mintára való illesztés során. Tovább lépve a

az alsó panelekből láthatjuk, hogy ez nem a 2005/6-os vidéki minta esetében a gyengébb nettó társulás következménye, hanem csak a 2005/6-os vidéki minta esetében.⁴⁴

5.6. táblázat: A feltételes függetlenség, a közös társadalmi fluktuáció és az UNIDIFF modellek 1996-os és 2005/6-os adatok mobilitási tábláira történő illesztésének eredményei: származási hely, célállomás és hukou-eredet.

Modell		G2	df	p	rG ²	Δ	BIC
<i>Általános</i> (N=22,855)							
1	Kond. ind.	1634.6	50	0.00		8.2	1132.7
2	CmSF	138.4	25	0.00	91.5	1.2	-112.5
3	UNIDIFF	128.5	24	0.00	92.1	1.3	-112.4
2-3	β= -0.025	9.9	1	0.00			
<i>1996</i> (N=5,234)							
4	Kond. ind.	476.1	50	0.00		8.7	47.9
5	CmSF	82.6	25	0.00	82.6	2.2	-131.4
6	UNIDIFF	81.6	24	0.00	82.9	2.3	-123.9
5-6	β= -0.017	1.0	1	0.31			
<i>2005/6</i> (N=17,595)							
7	Kond. ind.	1256.9	50	0.00		8.1	768.2
8	CmSF	85.8	25	0.00	93.2	1.1	-158.6
9	UNIDIFF	74.0	24	0.00	94.1	1.2	-160.6
8-9	β= -0.032	11.8	1	0.00			

Megjegyzések: Az 1996-os mobilitási táblázat esetében a városi válaszadók esetében a IV-VIIb és V&VI-VIIb, a vidéki válaszadók esetében pedig a IV-IIIa üres cellákban lévő értékek helyett 1 értéket adtunk meg, hogy a modellbe illeszthető legyen.

A 3. fejezetben kifejtetteket ismételten hangsúlyozandó, a városi-vidéki különbségek elemzése a társadalmi folyamatosságban a *hukou* származás szerinti megkülönböztetésen alapul, nem pedig a válaszadók *hukou* státuszán a felmérés időpontjában, mivel elsősorban az érdekel, hogy a valódi "vidéki" háttérrel rendelkező egyéneknek más relatív esélyeik vannak-e, mint a városi háttérrel rendelkező egyéneknek. A fent említettek szerint a városi *hukou*-származású egyének az osztályszármazás szempontjából változatosabb struktúrát mutatnak, de a vidéki *hukou*-származású válaszadók szinte mindegyike többnyire a paraszti osztályból származik. Ebben az értelemben nem értelmezhetjük az osztályszármazás és a célállomás közötti gyengébb kapcsolatot a vidéki válaszadók esetében, mint a városi származásúak esetében, úgy, hogy az előbbieik számára egyenlőbbek a relatív mobilitási esélyek. Amint azt a 6. fejezetben tárgyaljuk, ez az eredmény összefügghet a szokatlanul magas lefelé irányuló mobilitással a szalári származásból a mezőgazdasági munkába, és a mezőgazdasági háttérből a szalári foglalkozásokba való hosszú távú felfelé irányuló mobilitás jelentős mértékével azoknál,

akik

---

⁴⁴ A következtetés némileg megerősítést nyer, ha ugyanazokat a modelleket az egyes felmérési éveken belül a két korcsoportra is alkalmazzuk. Amint a függelék 5A.4. táblázata mutatja, az UNIDIFF-modell csak a 2005/6-os 41-69-es alminta esetében javítja szignifikáns szinten a modell illeszkedését.

a felsőoktatáshoz való hozzáférés és a hukou-státuszuk átalakítása (Wu & Treiman, 2007).

5.5 A sűrűségi szint topológiai modellje

Az 5.3. szakaszban feltárt eredmények azt mutatják, hogy nincs erős bizonyíték arra, hogy az endogén mobilitási rendszer változott volna Kínában 1996 és 2006 között. A relatív mobilitás mintázatának további vizsgálata érdekében ez a szakasz a sűrűségi szintek modelljét, vagyis a Hauser-féle szintek modelljét (Erikson, Goldthorpe és Portecarero, 1982; Goldthorpe, 1987; Hauser, 1980) alkalmazza a férfi és női adatokra külön-külön.

A korábban bemutatott esélyhányadosok teljes készleteivel ellentétben, amelyek nagy mennyiségű információt tartalmaznak az értelmezéshez, a Hauser-féle szintek modellje a mobilitási táblázat celláit néhány sűrűségi szinthez rendeltként kezeli, így az információ sűrítve van. Röviden, minden egyes sűrűségi szint saját paramétert vesz fel. Az értelmezési nehézségek elkerülése érdekében a sűrűségi szintek száma általában nem haladhatja meg a mobilitási táblázatban szereplő osztályok számát, azaz ebben a tanulmányban hatot. A modell illesztésével az a célom, hogy a relatív mobilitás és az abszolút mobilitás megkülönböztetésével feltárjam a) a generációk közötti mobilitás alapjául szolgáló társadalmi fluiditás mintázatát Kínában, és hogy ez a mintázat változik-e a nemek szerint; b) a mobilitási táblázat mely cellái mutatnak nagyobb előfordulási hajlandóságot, mint mások; és, c) a különböző sűrűségi szintek közötti különbségek.

Helytakarékosági okokból a modell tervezése és az azt követő módosítások során alkalmazott eljárások e fejezet II. függelékében találhatóak. Az 5.7. táblázat az előnyben részesített modelltervezés szintmátrixát mutatja be, amelyben a 6×6-os mobilitási táblázat cellái hat sűrűségi szinthez vannak rendelve. A paraszti osztály és a nem fizikai foglalkozású osztályok közötti mobilitással kapcsolatos cellákat a 6. szinthez, azaz a legalacsonyabb sűrűségi szinthez rendeljük, míg a mezőgazdasági szektoron és a kispolgárságon belüli mobilitást jelentő cellákat az 1. szinthez, a legmagasabb szinthez. Más szóval a VIIb. osztály és az I-IIIa. osztályok közötti mobilitás előfordulása a legvalószínűtlenebb, míg a parasztek és a kisvállalkozók családjainak generációk közötti immobilitása várhatóan a legnagyobb valószínűséggel fordul elő.

5.7. táblázat: A Hauser-típusú modell szintmátrixa

	I+II	IIIa	IV	V+VI	IIIb+VIIa	VIIb
I+II	2	3	5	4	5	6
IIIa	3	2	5	5	4	6
IV	4	5	1	5	4	5
V+VI	4	3	4	2	3	5
IIIb+VIIa	4	4	3	3	2	5
VIIb	6	6	3	5	4	1

Az 5.8. táblázat felső paneljéből látható, hogy a modell sem a férfi, sem a női mintára nem illeszkedik jól, ha a hagyományos p-érték kritérium alapján ítéljük meg. Azonban az 5.3. szakasz "globális" vizsgálataihoz hasonlóan a kis Δ és a nagy rG^2 statisztikák azt jelzik, hogy a megfigyelt sejtértékek és a modell alapján generált értékek közötti különbségek erősen korlátozottak. A táblázat alsó panelje a szintek modellje által becsült paramétereket additív formában, azaz a naplózott cellafrekvenciákra gyakorolt hatásokat mutatja be. E paraméterek fő jelentősége az, hogy tájékoztatnak bennünket a sűrűségi szintek közötti különbségekről. Más szóval, megérthetjük, hogy az egyik szinten milyen mértékben erősebb vagy gyengébb a sűrűség, mint egy másik szinten. Továbbá azt is megtudhatjuk, hogy a sűrűségi szintek közötti különbségek mennyire változóak.

Ha a teljes adatpanel bal szélső oszlopát nézzük, akkor az 1. és a 2. szint paraméterbecslései között találjuk a legnagyobb különbséget, míg az 5. és a 6. szint között a különbség szinte elhanyagolhatóvá válik. Ha jobbra haladunk, a történet világosabbá válik. Például az első sor diagonálisan kívüli bejegyzéseiből tudjuk, hogy az 1. szintű sűrűség (vagy a mobilitási vagy immobilitási hajlandóság) négyszer nagyobb, mint a 2. szintű, több mint ötször nagyobb, mint a 3. szintű, több mint hétszer nagyobb, mint a 4. szintű, és így tovább. A 6. szinthez képest az 1. szint sűrűsége közel tízszer nagyobb. A mobilitási táblázat konkrét bejegyzéseire alkalmazva ez azt jelenti, hogy például a parasztek gyermekei közel tízszer nagyobb valószínűséggel helyezkednek el mezőgazdasági munkában, ami az 1. szintnek felel meg, mint a 6. szintű mobilitásként azonosított, fizetett állásokba való felfelé haladás. Ami az 1. és a 2. szint közötti különbséget illeti, az első oszlopban az első diagonálisan kívüli első bejegyzés azt mutatja, hogy a 2. szinten a sűrűség egynegyede az 1. szintnek.

táblázat: A sűrűségi szintek modelljének paraméterei (additív formában) és a szintek közötti sűrűségkülönbségek mátrixa (multiplikatív formában), összevont adatokra vonatkozóan

Modell	G2	df	p	rG ²	Δ	BIC		
<i>Általános</i>								
Kond. ind.	6376.8	25	0.00		21.5	6125.2		
Szintek modell	130.5	20	0.00	98.0	2.0	-70.8		
<i>Férfi</i>								
Kond. ind.	2835.8	25	0.00		20.2	2601.8		
Szintek modell	80.6	20	0.00	97.2	2.2	-106.6		
<i>Női</i>								
Kond. ind.	3658.4	25	0.00		22.7	3424.0		
Szintek modell	84.7	20	0.00	97.7	2.2	-102.8		
Additív paraméterek		<i>J</i>						
	Szint	1	2	3	4	5	6	
<i>Általános</i>								
<i>i</i>	0	1	1	4.01	5.31	7.10	8.67	9.68
	-1.39	2	0.25	1	1.32	1.77	2.16	2.41
	-1.67	3	0.19	0.76	1	1.34	1.63	1.82
	-1.96	4	0.14	0.57	0.75	1	1.22	1.36
	-2.16	5	0.12	0.46	0.61	0.82	1	1.12
	-2.27	6	0.10	0.41	0.55	0.73	0.90	1
<i>Férfi</i>								
<i>i</i>	0	1	1	3.53	4.57	6.05	7.39	7.69
	-1.26	2	0.28	1	1.30	1.72	2.10	2.18
	-1.52	3	0.22	0.77	1	1.32	1.62	1.68
	-1.80	4	0.17	0.58	0.76	1	1.22	1.27
	-2.00	5	0.14	0.48	0.62	0.82	1	1.04
	-2.04	6	0.13	0.46	0.59	0.79	0.96	1
<i>Női</i>								
<i>i</i>	0	1	1	2.80	3.46	5.26	6.75	9.49
	-1.03	2	0.36	1	1.23	1.88	2.41	3.39
	-1.24	3	0.29	0.81	1	1.52	1.95	2.75
	-1.66	4	0.19	0.53	0.66	1	1.28	1.80
	-1.91	5	0.15	0.41	0.51	0.78	1	1.40
	-2.25	6	0.11	0.30	0.36	0.55	0.71	1

Megjegyzés: A felső háromszögben lévő additív paraméterértékek = D(i)/D(j), míg az alsó háromszögben lévő értékek = D(j)/D(i). Például a férfi panel első sorában az első diagonálison kívüli bejegyzés értéke D(i)/D(j) = e^{(0.-(-1.26))} = 3,53, míg a férfi panel utolsó sorában az első diagonálison kívüli bejegyzés értéke D(j)/D(i) = e(-2,04-0) = 0,13.

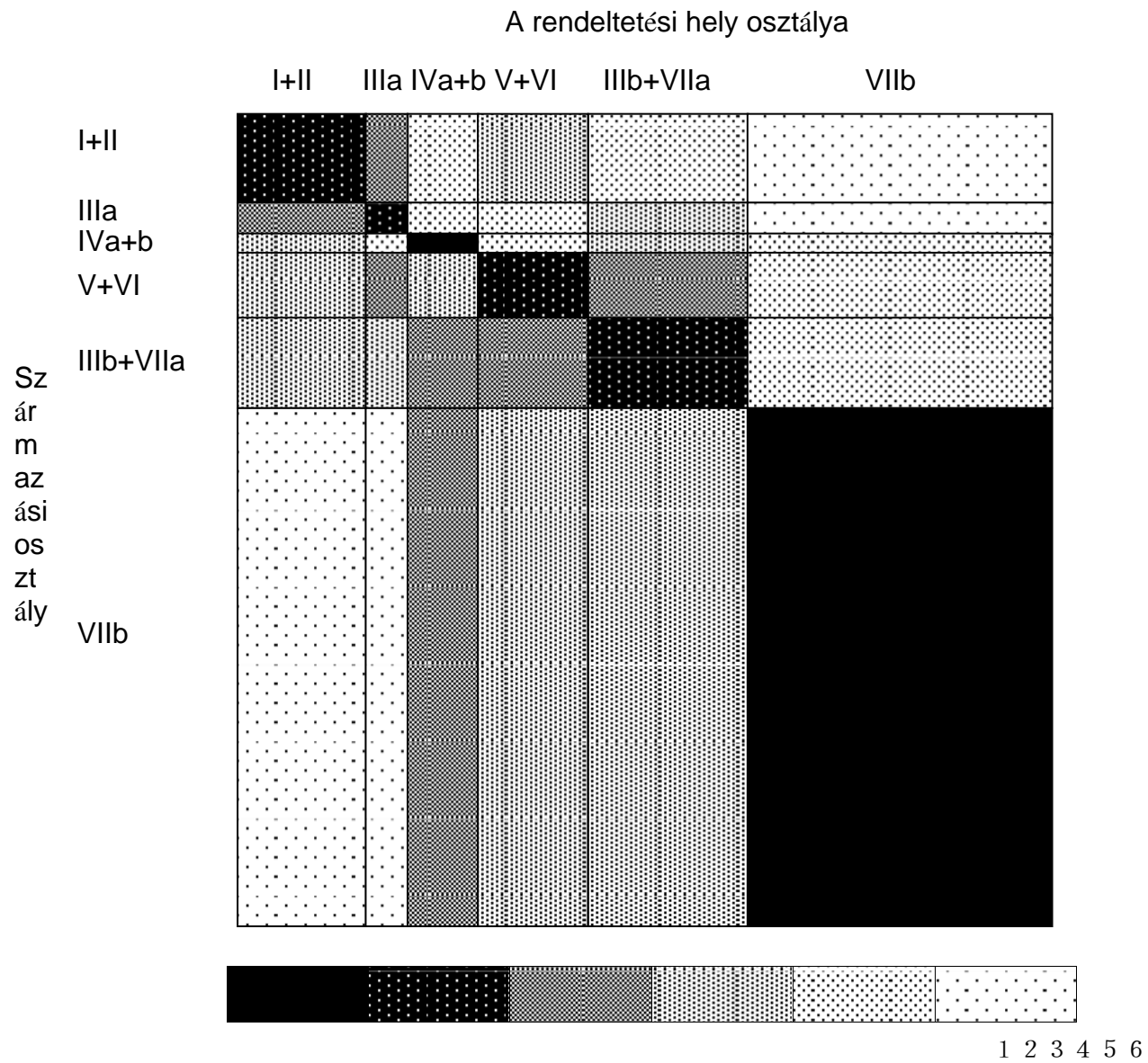
A férfi és női paneleket vizsgálva a társadalmi folyékonyság különböző mintáit látjuk a férfiak és a nők esetében. Két fő érdekesség rajzolódik ki. Egyrészt az 1. és a 2. szint közötti sűrűségbeli különbség a nők esetében egyértelműen kisebb, mint a férfiaknál. Mivel az 1. szint csak a IV-IV. és a VIb-VIb. cellákban található meg, a 2. szint pedig a főátló többi cellájában, ez azt jelenti, hogy a különböző osztályeredetű nők esetében kevésbé differenciált a mozgásképtelenség esélye, mint a férfiak esetében. Másrészt a legmagasabb és a legalacsonyabb szint közötti sűrűségkülönbség a nők esetében sokkal nagyobb, mint a férfiaknál. Míg a férfiak esetében az 1. szint sűrűsége kevesebb mint nyolcszorosa a 6. szintnek, addig a nők esetében az 1. szint sűrűsége közel tízszerese a 6. szintnek. Mivel a 6. szint sűrűsége várható az I+II. és a VIb. osztály közötti mobilitással járó cellákban, valamint a IIIa. és a VIb. osztály közötti kölcsönhatásokat képviselő cellákban, ez az eredmény a nők esetében nagyobb távolságot mutat a nem manuális ágazatok és a mezőgazdasági ágazat között, mint a férfiak esetében.

Az 5.1. ábra a sűrűségi szintek modell szerinti társadalmi áramlás mintázatát mutatja be grafikusan, a kiáramlási táblázatok minden egyes celláját aszerint árnyékolva, hogy milyen sűrűségi szinthez van hozzárendelve. Először is, meglehetősen egyértelmű, hogy a főátlókon lévő cellák mutatják a legerősebb sűrűséget, ami az immobilitás előfordulásának nagyobb valószínűségét jelzi, mint az egyéb típusú generációk közötti mobilitását. Ezzel szemben a legalacsonyabb sűrűségi szintet a nem manuális osztálypozíciók és a mezőgazdasági munka közötti mozgással járó cellák, azaz az I+II-VIb, IIIa-VIb, VIb-I+II és VIb-IIIa cellák jelentik. A legnagyobb sűrűségbeli különbség tehát az osztályszerkezet kedvezőtlenebb helyzetű részén belüli immobilitás sűrűsége - beleértve a mezőgazdasági szektort és a kispolgárságot - és a mezőgazdasági eredetűekből a nem manuális pozíciókba való hosszú távú felfelé irányuló mobilitás, valamint a nem manuális eredetűekből a mezőgazdasági pozíciókba való lefelé irányuló mobilitás sűrűsége között található.⁴⁵ Amint az 5.8. táblázat mutatja, a mezőgazdasági háttérrel rendelkező férfiak és nők esetében a mezőgazdasági munkakörben való elhelyezkedés relatív esélye 7,69-szerese, illetve 9,49-szerese annak, hogy nem fizikai foglalkozásban helyezkedjenek el.

⁴⁵ Az 5A.9. táblázat alapján azonban meg kell jegyezni, hogy a IVa+b. osztályba tartozó mozgásképtelenséget a jelenlegi szintek modellje túlbecsüli, mind a férfiak, mind a nők esetében.

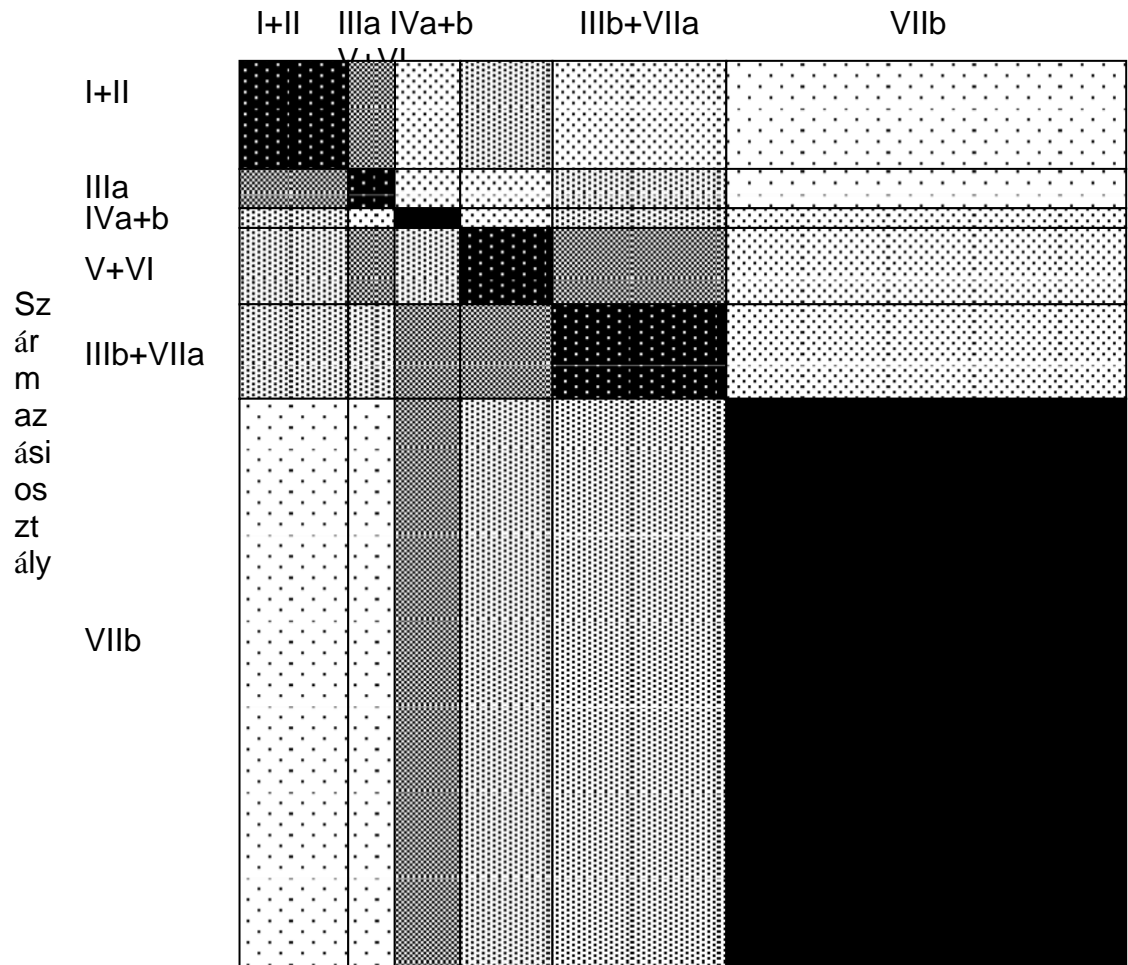
5.1. ábra: A sűrűségi szintek mátrixa a hatszintű modellhez, a cellák mérete a mobilitási táblázatban az egyes osztályok által figyelembe vett marginális arányokkal méretarányosan, a férfiak és nők összevont adataihoz külön-külön.

Férfiak (N=12,018)

Nők (N=12,018)

A rendeltetési hely osztálya

Megjegyzés: Az or... e osztva r... a propo... rtion... osztály...
 minden egyes 2 3 4 5 6

Az 5.1. ábrán a nem manuális ágazatokon belüli osztályok és a manuális munkásosztályon belüli osztályok közötti rokonságot is láthatjuk. Míg a IVa+b és a VIIb osztály kivételével minden osztály immobilitása a 2. szintként azonosítható, addig a szalári és a rutinos nem manuális származású gyermekek esetében az I+II. osztály és a IIIa osztály közötti mobilitási sűrűség csupán egy szinttel alacsonyabb, mint az e két osztályon belüli immobilitási sűrűség. Hasonlóképpen, az V+VI. osztály és a IIIb+VIIa. osztály közötti mozgási sűrűség egy szinttel alacsonyabb, mint a két osztályon belüli mozdulatlanság sűrűsége. Amint az 5.8. táblázatban látható, a 2. és a 3. szint közötti sűrűségkülönbség mind a férfiak, mind a nők esetében korlátozott.⁴⁶ Vagyis a nem manuális foglalkozásokhoz való hozzáférés relatív esélye meglehetősen nagy a szalári és a rutinos nem manuális származású egyének számára, ha nem ugyanabban az osztálypozícióban találhatók, mint a

⁴⁶ A 2. szintű sűrűség a férfiak esetében 1,3-szor, a nők esetében pedig 1,23-szor nagyobb, mint a 2. szintű sűrűség

szüleik, míg a szakképzett és félig/nem szakképzett fizikai dolgozók gyermekei majdnem ugyanolyan valószínűséggel találhatók más szintű fizikai munkában, ha nem "örökölték" szüleik osztályhelyzetét.

A beáramlás szempontjából azt is érdemes megjegyezni, hogy a kevésbé előnyös osztályszármazású egyének nagyobb relatív esélyt mutatnak arra, hogy a kispolgári osztályban találhatók. Míg az I+II. és a IIIa. osztályból a IVa+b. osztályba irányuló mobilitás sűrűsége az 5. szinten azonosítható, addig a IIIb+VIIa. és a VIIb. osztályból a IVa+b. osztályba irányuló mobilitás a 3. szintű sűrűséget mutatja. A félig/nem szakképzett fizikai munkások és parasztok fiai esetében ez azt jelenti, hogy a kisvállalkozásokban való elhelyezkedésük relatív esélye körülbelül 1,6-szorosa a nem fizikai származású férfiakénak, míg a félig/nem szakképzett fizikai munkások lányai esetében közel kétszer akkora az esélyük a kisvállalkozásokban való elhelyezkedésre, mint a nem fizikai származásúaké.

A Hauser-típusú szintek modelljének megállapításait összefoglalva három jellegzetesség tűnik fel. Először is, az öröklődés szerepe a mobilitási folyamatokban megerősítést nyert, mivel a sűrűség magas szintjei, azaz az 1. és 2. szint csak a mobilitási táblázat főátlóján található. Másodsor, a mezőgazdasági és nem mezőgazdasági osztályok közötti egyenlőtlenségen túl a modell grafikus ábrázolása határvonalakat sugall a nem manuális és manuális osztályok között. Végül a modell eredményei a kispolgári osztály (*getihu*) nemkívánatos voltára utalnak a kínai társadalomban, ami történelmi okokból, például a kis magánvállalkozások állami elnyomásában gyökerezhet. A további betekintés érdekében a következő szakasz a társadalmi fluiditás központi modelljét a mobilitási folyamatok különböző hatásainak vizsgálatára illeszti.

5.6 A társadalmi fluiditás központi modellje

A sűrűségi szintek modelljével ellentétben, amely egyetlen mátrixon alapul, a társadalmi fluiditás központi modelljét több mátrixból álló szintmodellként tervezték. Azáltal, hogy a mobilitási táblázat celláit nyolc négyféle hatáshoz rendeljük, azaz HI1 és HI2 a hierarchia hatásaihoz, IN1, IN2 és IN3 az öröklési hatásokhoz, SE az ágazati hatásokhoz, valamint AF1 és AF2 a (dis)affinitási hatásokhoz, képesek vagyunk a kínai társadalmi fluiditás általános mintázatának több részletére fényt deríteni. Amint azt a III. függelékben bemutattuk, a HI1 hatás a különböző hierarchiaszintek osztályozási közötti mobilitást azonosítja, beleértve a hosszú és rövidtávú hierarchikus mobilitást is, míg a HI2 hatás

várhatóan a hosszútávú mobilitást érinti.

mobilitás két szinten. Az öröklődési hatások várhatóan a főátló celláiban találhatóak. Míg az IN1 mátrix a mobilitási táblázat főátlóján lévő összes cellát megkülönbözteti a főátlóján kívüli celláktól, addig az IN2 és IN3 olyan hatások, amelyek növelik annak valószínűségét, hogy bizonyos osztályhátterű egyének a szüleik osztályhelyzetében találhatóak. Az ágazati hatással a paraszti osztály és az összes nem mezőgazdasági ágazatban lévő osztálypozíciók között kisebb valószínűségű mozgás várható. Mivel ez különösen igaz lehet a mezőgazdasági származású egyénekre, akik a fizetett foglalkozásokba való mobilitásra törekcsenek, az AF1-et azért vettük fel, hogy a parasztok gyermekeinek hosszú távú felfelé irányuló mobilitását gátló potenciális akadályokat felismerjük. Végül az AF2 azonosítja a szalariátus és a rutinszerű, nem manuális osztálybeli pozíciókat, a szakképzett és a félig/kevésbé szakképzett manuális munkakörök, a mezőgazdasági munka és a kisvállalkozások közötti affinitást, valamint a paraszti osztály és a félig/kevésbé szakképzett manuális foglalkozások közötti affinitást.

Ami a paraméterbecsléseket illeti, a HI1, HI2, SE és AF1 esetében negatív, az összes öröklési hatás és az AF2 esetében pedig pozitív együtthatókat várnánk. Az eredeti központi modell azonban nem illeszkedik jól a kínai adatokhoz, és pozitív paramétert eredményez a HI1-re és nem szignifikáns paramétert a HI2-re. Ezenkívül automatikusan elhagyja az IN3-at, és nem szignifikáns együtthatót ad az IN2-re. Miután az eredeti modellen alapvető módosításokat alkalmaztunk, az ebben a tanulmányban használt kínai változat, amelyet az 5.10. táblázatban mutatunk be, nyolc helyett öt mátrixot tartalmaz. Röviden, a HI2 mátrixot eltávolítjuk a modelltől, míg az öröklődési hatásokat egy háromszintű mátrixban egyesítjük, amelyben az I+II. osztály, a IVa+b. osztály és a VIIb. osztály mozdulatlanságát 3. szintként, az összes többi osztály mozdulatlanságát pedig 2. szintként azonosítjuk.

5.9. táblázat: Mátrixok a társadalmi fluiditás preferált központi modelljéhez

HI1	IN1	SE	AF1	AF2
122222	311111	111112	111111	121111
211112	121111	111112	111111	211111
211112	113111	111112	111111	111111
211112	111211	111112	111111	111121
211112	111121	111112	111111	111211
222221	111113	222221	211111	112121

Az 5.10. táblázat az alapmodell illesztésének eredményeit mutatja. Összehasonlítva az 1996-os LHSC-adatokat használó Yang (2008) által az alapmodellnek Yang (2008) által az 1996-os LHSC-adatok felhasználásával feltárt mély hierarchikus hatásokkal mind a férfiak, mind a nők esetében, a HI1 paramétere a jelen modellben nem bizonyul szignifikánsnak. Hasonlóképpen, csak a nőkre vannak jelentős hatással a hosszú távú felfelé irányuló mobilitás akadályai a mezőgazdasági háttérből a fizetett osztályba való feljutás ellen, amit az AF1 jelez. Mindazonáltal a mezőgazdasági ágazat és a nem mezőgazdasági osztályok közötti távolság a relatív mobilitási esélyek tekintetében nem korlátozódik a női mintára. Az öröklési hatáshoz hasonlóan az SE paraméter által megragadott ágazati hatás is szignifikáns mind a férfiak, mind a nők esetében, és ugyanolyan erős nagyságrendet mutat. Utolsó érdekességként a nők erősebb affinitási kapcsolatokat mutatnak a nem kézműves ágazatokon és a fizikai munkásosztályokon belül, valamint nagyobb mobilitási hajlandóságot mutatnak a mezőgazdasági háttérből a kisvállalkozásokba vagy a félig/kevésbé képzett fizikai munkákba.

5.10. táblázat: Az alapvető társadalmi fluiditási modell eredményei a férfiak és nők mobilitási táblázatainak összeomlásához

	G2	df	p	rG ²	Δ	BIC
<i>Férfiak</i>						
Kond. Ind.	2835.8	25	0.00		20.2	2601.8
Alapmodell	54.8	19	0.00	98.1	1.6	-123.0
<i>Nők</i>						
Kond. Ind.	3658.4	25	0.00		22.7	3424.0
Alapmodell	108.0	19	0.00	97.1	2.4	-70.2
	Férfiak			Nők		
HI1	-0.04	(0.08)		-0.18*	(0.08)	
IN1-szint 2	0.61**	(0.06)		0.62**	(0.06)	
IN1-szint 3	0.56**	(0.13)		0.42**	(0.14)	
SE	-0.88**	(0.05)		-0.88**	(0.05)	
AF1	0.09	(0.09)		-0.42**	(0.10)	
AF2	0.29**	(0.04)		0.42**	(0.04)	
Állandó	5.19**	(0.14)		5.38**	(0.14)	

Az 5.11. táblázatban a 6×6-os mobilitási táblázat minden egyes cellájában az alapmodell szerinti feltételezett hatások összegét közlöm. Az 5.11-A. táblázatban az alapmodell hat mátrixában szereplő információkat integrálom, hogy minden egyes cellában az összes hatás látható legyen. Ahol a megfelelő paraméterbecslés nem szignifikáns, ott a hatást eltávolítottuk a cellából, míg azok a cellák, amelyekre nem vonatkozik semmilyen hatás, szürke árnyalatúak, hogy megkülönböztethetők legyenek a többi cellától. Az ezekben a szürke cellákban lévő kölcsönhatásokat úgy tekintjük, mint ahol a "semleges fluiditást" azonosítjuk, mivel a generációk közötti mobilitást nagyobb valószínűséggel a származási és célállomás osztályokkal kapcsolatos strukturális hatások erői irányítják (Erikson & Goldthorpe, 1992a). Az egyszerű tájékoztatás érdekében a táblázat az esélyhányadosokat is bemutatja minden lehetséges cellára vonatkozóan.

5.11. táblázat: A generációk közötti mobilitás 6×6-os táblázatának celláira vonatkozó paraméterbecslések

A. Feltételezett hatások a mobilitási táblázatban

	I+II	IIIa	IVa+b	V+VI	IIIb+VII a	VIIb
<i>Férfi</i>						
I+II	IN1	AF2				SE
III	AF2	IN1				SE
IV			IN1			SE
V+VI				IN1	AF2	SE
IIIb+VIIa				AF2	IN1	SE
VIIb	SE	SE	SE+AF2	SE	SE+AF2	IN1
<i>Női</i>						
I+II	IN1	HI1+AF2	HI1	HI1	HI1	HI1+SE
III	HI1+AF2	IN1				HI1+SE
IV	HI1		IN1			HI1+SE
V+VI	HI1			IN1	AF2	HI1+SE
IIIb+VIIa	HI1			AF2	IN1	HI1+SE
VIIb	HI1+SE+ AF1	HI1+SE	HI1+SE+AF2	HI1+SE	HI1+SE +AF2	IN1

B. Paraméterbecslések

	I+II	IIIa	IVa+b	V+VI	IIIb+VIIa	VIIb
<i>Férfi</i>						
I+II	1.17 (3.22)	0.29 (1.34)				-0.88 (0.42)
IIIa	0.29 (1.34)	0.61 (1.84)				-0.88 (0.42)
IV			1.17 (3.22)			-0.88 (0.42)
V+VI				0.61 (1.84)	0.29 (1.34)	-0.88 (0.42)
IIIb+VIIa				0.29 (1.34)	0.61 (1.84)	-0.88 (0.42)
VIIb	-0.88 (0.42)	-0.88 (0.42)	-0.59 (0.55)	-0.88 (0.42)	-0.59 (0.55)	1.17 (3.22)
<i>Női</i>						
I+II	1.04 (2.83)	0.24 (1.27)	-0.18 (0.84)	-0.18 (0.84)	-0.18 (0.84)	-1.06 (0.35)
III	0.24 (1.27)	0.62 (1.86)				-1.06 (0.35)
IV	-0.18 (0.84)		1.04 (2.83)			-1.06 (0.35)
V+VI	-0.18 (0.84)			0.62 (1.86)	0.42 (0.04)	-1.06 (0.35)
IIIb+VIIa	-0.18 (0.84)			0.42 (0.04)	0.62 (1.86)	-1.06 (0.35)
VIIb	-1.48 (0.23)	-1.06 (0.35)	-0.64 (0.53)	-1.06 (0.35)	-0.64 (0.53)	1.04 (2.83)

Megjegyzések:

1. - - - - - = hierarchikus felosztás (függőlegesen ábrázolva); ----- = ágazati felosztás (vízszintesen ábrázolva).
2. A "semleges" fluiditású sejtek szürkével vannak árnyékolva, a feketével árnyékolt sejtek pedig a generációk közötti mozdulatlanságot képviselik.
3. Az esélyhányadosok a zárójelben találhatóak.

Először is hasznos azonosítani a mobilitási táblázatban azt a területet, ahol a "semleges fluiditás" uralkodik, azaz a szürkén árnyékolt cellákat. A férfiak esetében egy szimmetrikus szürke területet látunk, amely a nem fizikai munkásosztályok és a kispolgárság közötti mobilitást, valamint a fizikai munkásosztályok és a fizikai munkásosztályok és a kispolgárság közötti mobilitást foglalja magában. Az ezekben a cellákban uralkodó "semleges" fluiditás következtében az általános strukturális hatások az egyetlen olyan tényező, amely meghatározza a mobilitási táblázat e területén a generációk közötti mobilitást. A nők esetében a semleges fluiditás hasonló, de kisebb zónája rajzolódik ki. A nők esetében a szalari osztály és a kispolgárság közötti mozgás, valamint a szalari osztály és a fizikai munkásosztály közötti mozgás hierarchikus hatásoknak van kitéve. Amint az 5.11-B. táblázat mutatja, a mobilitási hajlandóság a szalariátusi osztály és a kétkezi munkásosztály, valamint a kispolgárság között körülbelül 85 százalékos, ami akkor lenne, ha semleges fluiditás érvényesülne.

Az asszociációs paramétereket tartalmazó sejteket vizsgálva fel tudjuk térképezni az alapmodell által javasolt endogén hajtóerők körvonalait. Először is, mind a férfiak, mind a nők esetében a pozitív kölcsönhatási paraméterek többsége a mobilitási táblázatok fő átlóin található. Az I+II. osztály, a IVa+b. osztály és a VIIb. osztály immobilitása a férfiak esetében több mint háromszoros, és közel háromszorosa annak, ami az öröklődés

hiányában lenne.

hatás, míg a többi osztály mozdulatlansága majdnem kétszerese annak, ami akkor lenne, ha semleges fluiditás uralkodna.

A negatív interakciós paraméterek tekintetében a férfiak és a nők esetében eltérő történetek rajzolódnak ki. A férfiak esetében az ágazati hatás a mezőgazdasági és a nem mezőgazdasági osztályok közötti mobilitás akadályainak pusztá forrása. Majdnem minden olyan cellában, amely a paraszti osztály és a nem mezőgazdasági osztályok közötti mobilitást érinti, az előfordulás valószínűsége kevesebb, mint fele annak, ami semleges fluiditás esetén lenne. Az egyetlen kivételként az ágazati hatást a VIIb-IV. és VIIb-IIIb+VIIa. cellákban gyengíti a pozitív affinitási hatás (AF2).

A nők esetében az ágazati hatás a hierarchikus hatással együttesen működik, ami erősíti a mezőgazdasági háttérből a nem mezőgazdasági pozíciókba való felfelé irányuló mobilitás akadályait, és csökkenti a nem mezőgazdasági eredetből a mezőgazdasági célpontokba való fordított lefelé irányuló mobilitás valószínűségét. Különösen a VIIb-I+II. cellára vonatkozóan, a mezőgazdasági eredetű országokból a szalári pozíciókba való hosszú távú felfelé irányuló mobilitás valószínűségét tovább csökkenti a szalári osztály és a paraszti osztály közötti diszaffinitás. Amint azt az 5.11-B. táblázat női paneljében látjuk, az ilyen hosszú távú felfelé irányuló mobilitás esélye kevesebb mint negyede annak, ami akkor lenne, ha nem lenne ágazati hatás, hierarchikus hatás vagy diszaffinitási hatás.

Ami az alapmodell illesztésének eredményeit illeti, a férfiak és a nők közötti jelentős különbség a társadalmi fluktuáció relatív mobilitásának mintázatában a hierarchikus hatások nyilvánvaló hiánya a férfiak esetében. Azonban, ahogy Erikson és Goldthorpe (1992) javasolta, az ágazati megosztottságot a mezőgazdasági és nem mezőgazdasági osztályok közötti hierarchikus megosztottságként lehet értelmezni. Ezért a nem mezőgazdasági osztályok közötti hierarchikus hatások, nem pedig az általános értelemben vett hierarchikus hatások azok, amelyek valóban hiányoznak a férfiak esetében. Ezzel szemben a nők esetében az ágazati hatás és a hierarchikus hatás együttes ereje kettős hierarchikus hatásként értelmezhető, amely akadályokat képez a mezőgazdasági eredetű munkától való mobilitás ellen, és csökkenti a mezőgazdasági munkába való lefelé irányuló mobilitás fordított hajlandóságát. A parasztlányok számára, akik különösen a fizetős foglalkozásokra törekszenek, az I+II. osztály és a VIIb. osztály közötti diszaffinitás miatt még erősebbek az előttük álló akadályok.

5.7 Következtetés

E fejezet négy szakasza a relatív mobilitás időbeli változásait, a relatív mobilitás városi-vidéki és nemek közötti különbségeit, valamint a társadalmi mobilitás mintáit vizsgálja a sűrűségi szintek modellje és a társadalmi mobilitás központi modellje alapján. A társadalmi fluiditás tendenciáival kapcsolatban a log-lineáris elemzés nem mutat meggyőző bizonyítékot a relatív mobilitási arányok változása mellett az 1996-2006 közötti időszakban, bár a származási és célországok közötti kapcsolat a nők esetében némileg erősödött. Amint azt a 4. fejezetben tárgyaltam, Kína gazdasági átalakulása gyors változásokat eredményezett az ország ipari szerkezetében, ami viszont a társadalom osztályszerkezetének változásához vezetett. Azon megállapítás alapján, hogy a relatív mobilitásban bekövetkezett irányváltozásokra nincs erőteljes bizonyíték, joggal következtethetünk arra, hogy az abszolút mobilitási arányokban korábban feltárt jelentős változások e tanulmányban túlnyomórészt az osztályszerkezet változásainak következményei. Egyrészt tekinthetjük ezt a megállapítást az "állandó változás" tézisének (Erikson & Goldthorpe, 1992a; Goldthorpe & Mills, 2004, 2008) alátámasztó új bizonyítéknak. Másrészt a társadalmi fluktuáció időbeli stabilitása azt jelenti, ahogy Goldthorpe és Mills (2004: 223) a brit eset kapcsán rámutatott, hogy a kínai abszolút mobilitási arányok tendenciái inkább történeti, mint elméleti szempontból értelmezhetők. Bár az abszolút értelemben vett generációk közötti mobilitásra összpontosító mobilitási tanulmányok empirikus bizonyítékot szolgáltathatnak a gazdasági növekedés során növekvő mobilitási arányokról (lásd például Li, 2005; Lu, 2004), ez nem feltétlenül utal a kínai társadalom "nyitottabbá" válására.

Bár a társadalmi fluiditás általában véve stabilnak tekinthető, tagadhatatlan, hogy az évtized során a nők esetében kissé erősödött az osztályból való származás és a célállomás kapcsolata. Ezenkívül, míg a relatív mobilitási arányok 1996-ban nem különböznek jelentősen a férfiak és a nők között, a 2005/6-os mintában a nők esetében a származási osztály és a célállomás közötti nettó kapcsolat enyhén erősebb, mint a férfiak esetében. Ami a társadalmi mobilitás városi és vidéki egyenlőtlenségét illeti, a származási osztályok és a célállomás közötti nettó kapcsolat gyengébbnek bizonyult a vidéki hukou-származásúak esetében, mint a városi származásúak esetében, ami elsősorban a vidéki minta sokkal kevésbé változatos osztályszerkezetének köszönhető. Mindazonáltal, hogy jobban megértsük a nemek közötti és a városi-vidéki egyenlőtlenséget a generációk közötti mobilitás endogén rendszerében, a két topológiai modell eredményeihez kell fordulnunk.

A sűrűségi szintek modelljének és a magmodellnek az eredményei alapján láthatjuk a kínai áramlási mintázat körvonalait. Először is, a társadalmi fluiditás mintázata Kínában egyértelmű határokat mutat a mezőgazdasági és a nem mezőgazdasági ágazatok között. Míg az öröklés fontos szerepet játszik az összes osztály generációk közötti mobilitásának általános folyamatában, a VIIb osztály immobilitása az, amely a sűrűségi szintek modellje szerint a legnagyobb sűrűséget mutatja, ami éles kontrasztot képez a nem-manuális osztályok és a legalacsonyabb sűrűségi szinten lévő paraszti osztály közötti mobilitással. Hasonlóképpen, a férfiak és a nők relatív mobilitását a magmodell szerint az ágazati hatás befolyásolja leginkább, ami a mezőgazdasági és a nem mezőgazdasági ágazatok közötti határ átlépésének nehézségét jelenti.

Meg kell azonban jegyezni, hogy a mezőgazdasági és a nem mezőgazdasági ágazatok közötti határok hatása nemenként eltérő. Míg a mezőgazdasági származású férfiak esetében a mezőgazdasági munkában való elhelyezkedési hajlandóság egyértelműen erősebb, mint a nem mezőgazdasági osztályba való bekerülés valószínűsége, addig a nők esetében a megfelelő különbség még nagyobb. Ráadásul a férfakkal ellentétben a nőkre érvényes az a hierarchikus hatás, amely csökkenti a különböző hierarchiaszintű osztálypozíciók közötti mozgás valószínűségét. Különösen a mezőgazdasági háttérrel rendelkező nők esetében az I+II. osztály és a VIIb. osztály közötti disaffinitás miatt még nagyobb a távolság a szalári foglalkozásoktól.

Amint azt már említettük, bár az államszocialista társadalmakban a társadalmi mobilitás mintái eltérnek a nyugati ipari társadalmak alapvető mintáitól, nem mutatnak az ilyen társadalmakra jellemző jellemző vonásokat, kivéve a mobilitási folyamatokba való politikai és intézményi beavatkozások közös meglétét. A kínai esetben a mezőgazdasági osztály mobilitási folyamatainak akadályait képező, meglepő ágazati hatás és az öröklési hatások a hukou-rendszer hosszú távú működésével hozhatók összefüggésbe. A korábbi, az alapmodell illesztéséből származó megállapításokkal ellentétben (Cheung, 1997, idézi Yang, 2008; Yang, 2008) ez a tanulmány azt találja, hogy a hierarchikus hatás, amely a férfiak esetében nem működik, nyilvánvalóan messze nem a generációk közötti mobilitás akadályainak legfontosabb forrása. Mindazonáltal, amint azt az 5.5. szakaszban említettük, a mezőgazdasági eredetű férfiak és nők generációk közötti mobilitása továbbra is a hukou-rendszer által támogatott hierarchikus felosztás hatásának van kitéve, ha az ágazati hatást a mezőgazdasági és nem mezőgazdasági ágazatok közötti hierarchikus hatásként értelmezzük.

A 4. fejezetben feltárt megállapításokkal összhangban a nemek közötti viszonylagos mobilitásban mutatkozó, ebben a fejezetben bemutatott egyenlőtlenségek nagymértékben összefonódnak a parasztcsaládok leszármazottainak egyenlőtlen relatív mobilitási esélyeivel. Míg a viszonylag előnyösebb társadalmi környezetből származó nők, az azonos háttérű férfiakhoz hasonlóan, a nem kézműves osztályból való származásuknak előnyére válnak a kívánatos osztálypozíciók keresésében, addig a mezőgazdasági háttérű nők elmaradnak a férfiak mögött az osztályszerkezet csúcsán való helykeresésben. Bár a gazdasági fejlődés kezdeti szakaszában joggal várható, hogy a nemek közötti szakadék általában szélesedik (Boserup, 1989, idézi Hannum, 2005), a mezőgazdasági eredetű nőknek - társadalmi és gazdasági erőforrásaik hiánya miatt - még nagyobb nehézségekkel kell szembenéznük a gazdasági fejlődés által teremtett új lehetőségek kihasználása és a hosszú távú felfelé irányuló mobilitás elérése terén.

Végül, a férfiak és nők esetében egyaránt, ez a fejezet megerősíti a nem manuális és manuális szektorok közötti határokat a relatív mobilitás tekintetében. Igaz, hogy az öröklés az egyik legfontosabb hatás, amely a generációk közötti mobilitás endogén rendszerében működik Kínában, de a tágabb értelemben vett immobilitás a "fehérgalléros" nem manuális szektorokon és a manuális munka szektorain belül tagadhatatlanul fontos szerepet játszik a fluiditás általános mintájában.

Eddig teljes részletességgel tárgyaltam a generációk közötti mobilitást mind abszolút, mind relatív értelemben. A társadalmi mobilitás hagyományos elemzésének azonban két korlátja van. Először is, míg a származási és célországok közötti kapcsolatot alaposan elemezték, kihagyták azt a szerepet, amelyet a munka és az élet közötti mobilitás valószínűleg játszik a generációk közötti mobilitás folyamataiban. Másodsor, a mobilitáselemzés szokásos gyakorlatával, amelyet a 4. és 5. fejezetben mutatok be, nem tudunk olyan kovariánsokat bevonni, amelyek valószínűleg hatással vannak az egyéneknek a felmérés időpontjában elfoglalt osztálypozíciójára. A következő fejezetben a belépő osztálypozíciók és más kovariánsok, köztük az iskolai végzettség és a *hukou* származás bevezetésével azt vizsgáljuk, hogy az egyén első foglalkozása és a bevont kovariánsok milyen mértékben befolyásolják a generációk közötti mobilitás eredményét.

Függelék 5. fejezet (I)

5A.1. táblázat: A feltételes függetlenség, az állandó társadalmi fluktuáció és az UNIDIFF modellek két korcsoportban a férfiak és nők mobilitási táblázataira való illesztésének eredményei: származási hely, célállomás és a felmérés éve.

Modell		G2	df	p	rG ²	Δ	BIC
<i>Férfiak 41-69</i> (N=6,404)							
1	Kond. ind.	1515.7	50	0.00		18.8	1077.4
2	CnSF	29.8	25	0.23	98.0	1.1	-189.3
3	UNIDIFF	29.8	24	0.19	98.0	1.1	-180.6
2-3	$\beta= 0.001$	0	1	0.96			
<i>Nők 41-69</i> (N=5,951)							
4	Kond. ind.	1888.0	50	0.00		22.0	1453.5
5	CnSF	49.5	25	0.00	97.4	1.7	-167.8
6	UNIDIFF ¹	44.1	24	0.01	97.7	1.6	-164.5
5-6	$\beta= 0.030$	5.4	1	0.02			
<i>Férfiak 20-40</i> (N=5,145)							
7	Kond. ind.	1370.9	50	0.00		20.6	943.7
8	CnSF	38.7	25	0.04	97.2	2.0	-175.0
9	UNIDIFF ¹	36.1	24	0.05	97.4	1.9	-169.0
8-9	$\beta= -0.019$	2.6	1	0.11			
<i>Nők 20-40</i> (N=5,836)							
10	Kond. ind.	1859.8	50	0.00		22.7	1426.2
11	CnSF	57.8	25	0.00	96.9	2.2	-159.0
12	UNIDIFF ¹	56.0	24	0.00	97.0	2.3	-152.1
11-12	$\beta= 0.015$	1.8	1	0.18			

5A.2. táblázat: A feltételes függetlenség, az állandó társadalmi fluktuáció és az UNIDIFF modellek mobilitási táblázatokra való illesztésének eredményei a városi és vidéki hukou származású válaszadók esetében két korcsoportban: származási hely, célállomás és a felmérés éve.

Modell		G2	df	p	rG ²	Δ	BIC
<i>Városi 41-69</i> (N=2,135)							
1	Kond. ind.	364.6	50	0.00		13.9	-18.8
2	CnSF	37.4	25	0.05	89.7	2.9	-154.3
3	UNIDIFF	36.1	24	0.05	90.1	2.9	-147.9
2-3	$\beta = 0.026$	1.3	1	0.25			
<i>Vidéki 41-69</i> (N=9,669)							
4	Kond. ind.	406.9	50	0.00		4.9	-51.9
5	CnSF	25.4	25	0.44	93.8	0.6	-204.0
6	UNIDIFF ¹	24.6	24	0.43	94.0	0.6	-195.6
5-6	$\beta = 0.012$	0.8	1	0.38			
<i>Városi 20-40</i> (N=2,334)							
7	Kond. ind.	340.2	50	0.00		14.1	-47.5
8	CnSF	25.2	25	0.45	92.6	3.0	-168.7
9	UNIDIFF ¹	24.8	24	0.42	92.7	3.0	-161.3
8-9	$\beta = -0.012$	0.4	1	0.51			
<i>Vidéki 20-40</i> (N=8,630)							
10	Kond. ind.	650.7	50	0.00		8.4	197.5
11	CnSF	51.8	25	0.00	92.0	1.3	-174.7
12	UNIDIFF ¹	51.8	24	0.00	92.0	1.2	-165.7
11-12	$\beta = -0.002$	0	1	0.86			

5A.3. táblázat: A feltételes függetlenség, a közös társadalmi fluiditás és az UNIDIFF modellek teljes, 1996-os és 2005/6-os mintára történő illesztésének eredményei két korcsoportban: származási, célország és nemek szerint

Modell		G ²	df	p	rG ²	Δ	BIC
<i>1996 41-69</i> (N=2,835)							
1	Kond. ind.	608.6	50	0.00		16.6	211.1
2	CmSF	25.9	25	0.41	95.7	1.7	-172.9
3	UNIDIFF ¹	25.9	24	0.36	95.8	1.7	-164.9
2-3	$\beta = 0.002$	0	1	0.90			
<i>1996 20-40</i> (N=2,890)							
4	Kond. ind.	911.6	50	0.00		22.4	513.1
5	CmSF	46.1	25	0.01	94.9	3.2	-153.1
6	UNIDIFF	45.7	24	0.00	95.0	3.2	-145.5
5-6	$\beta = -0.009$	0.4	1	0.52			
<i>2005/6 41-69</i> (N=9,520)							
7	Kond. Ind.	2795.1	50	0.00		21.5	2337.1
8	CmSF	57.3	25	0.00	97.0	2.1	-171.7
9	UNIDIFF	40.0	24	0.02	98.6	1.3	-179.9
8-9	$\beta = 0.033$	17.3	1	0.00			
<i>2005/6 20-40</i> (N=8,091)							
10	Kond. ind.	2319.2	50	0.00		21.5	1869.3
11	CmSF	53.7	25	0.00	97.7	2.4	-171.3
12	UNIDIFF	42.5	24	0.01	98.2	2.1	-173.5
11-12	$\beta = 0.027$	11.2	1	0.00			

Megjegyzés: Az 1996. évi 41-69 éves férfi 41-69 éves mobilitási táblázat IIIa-VIIIb cellája és az 1996. évi 20-40 éves női 20-40 éves táblázat IV-IIIa cellája türes, és az értéket 1-re kell cserélni.

5A.4. táblázat: A feltételes függetlenség, a közös társadalmi fluiditás és az UNIDIFF modellek teljes, 1996-os és 2005/6-os mintára történő illesztésének eredményei két korcsoportban: származási, célország és hukou-eredet szerinti csoportokban.

Modell		G2	df	p	rG ²	Δ	BIC
<i>1996 41-69</i> (N=2,312)							
1	Kond. ind.	194.0	50	0.00		6.8	-193.3
2	CmSF	44.1	25	0.01	77.3	2.4	-149.5
3	UNIDIFF ¹	42.1	24	0.01	78.3	2.3	-143.8
2-3	$\beta = -0.037$	2.0	1	0.16			
<i>1996 20-40</i> (N=2,895)							
4	Kond. ind.	302.9	50	0.00		10.3	-95.6
5	CmSF	47.7	25	0.00	84.3	2.3	-151.6
6	UNIDIFF	47.0	24	0.00	84.5	2.1	-144.3
5-6	$\beta = 0.019$	0.7	1	0.42			
<i>2005/6 41-69</i> (N=9,492)							
7	Kond. ind.	577.4	50	0.00		6.5	119.5
8	CmSF	70.7	25	0.00	87.8	1.5	-158.3
9	UNIDIFF	59.5	24	0.00	89.7	1.4	-160.3
8-9	$\beta = -0.044$	11.2	1	0.00			
<i>2005/6 20-40</i> (N=8,069)							
10	Kond. ind.	688.0	50	0.00		9.4	238.2
11	CmSF	50.3	25	0.00	92.7	1.4	-174.6
12	UNIDIFF	47.9	24	0.00	93.0	1.5	-168.0
11-12	$\beta = -0.021$	12.4	1	0.12			

Megjegyzések:

1. Az 1996-os 41-69-es kohorsz mobilitási táblázataiban nyolc cella üres, ezek a városi minta esetében az I+II-VIIb, IV-VIIb, V&VI-VIIb cellák, a vidéki minta esetében pedig a IIIa-IV, IIIa-V&VI, V&VI-IIIa és IIIb+VIIa-IIIa cellák. Ezekben a cellákban az értéket 1-re kell cserélni.
2. A 2005/6-os 20-40-es kohorsz mobilitási táblázataiban a IV-VIIb cella üres, és az értéket 1-re kell cserélni.

5A.5. táblázat: O-D-S születési kohorszok szerint, külön-külön 1996-ra és 2005/6-ra vonatkozóan

Modell	G2	df	p	rG ²	Δ	BIC
<i>1996 41-69</i>						
Kond. ind.	600.9	50	0.00		16.5	203.5
CmSF	23.0	25	0.58	96.2	1.9	-175.7
UNIDIFF ¹	22.8	24	0.53	96.2	1.9	-168.0
<i>1996 20-40</i>						
Kond. ind.	937.4	50	0.00		22.6	539.0
CmSF	43.6	25	0.01	95.3	3.0	-155.6
UNIDIFF	43.5	24	0.01	95.4	3.0	-147.7
<i>2005/6 41-69</i>						
Kond. ind.	2809.0	50	0.00		21.6	2350.0
CmSF	64.5	25	0.00	97.7	2.2	-164.5
UNIDIFF	46.6	24	0.00	98.3	1.3	-173.2
<i>2005/6 20-40</i>						
Kond. ind.	2253.9	50	0.00		21.5	1804.0
CmSF	57.9	25	0.00	97.4	2.5	-167.1
UNIDIFF	55.7	24	0.00	97.5	2.5	-160.2

Megjegyzések:

1.Férfi=0, a női log odds 0,007(0,015) az 1996-os 41-69-eseknél, -0,005(0,014) az 1996-os 20-40-eseknél, 0,032(0,008)*** a 2005/6-os 41-69-eseknél és 0,011(0,008) a 2005/6-os 20-40-eseknél.

2.N= 2830 az 1996-os 41-69-es, 2888 az 1996-os 20-40-es, 9519 a 2005/6-os 41-69-es, és 8093 a 2005/6-os 41-69-es, és 8093 a 2005/6-os 41-69-es, és 8093 a 2005/6-os 20-40-es.

5A.6. táblázat: O-D-H születési kohorszok szerint, külön-külön 1996-ra és 2005/6-ra vonatkozóan

Modell	G2	df	P	rG ²	Δ	BIC
<i>1996 41-69</i>						
Kond. ind.	184.4	50	0.00		6.3	-202.7
CmSF	50.1	25	0.00	72.8	2.5	-143.4
UNIDIFF ¹	48.5	24	0.00	73.7	2.5	-137.3
<i>1996 20-40</i>						
Kond. ind.	311.4	50	0.00		10.4	-87.1
CmSF	48.3	25	0.00	84.5	2.1	-150.9
UNIDIFF	48.2	24	0.00	84.5	2.1	-143.0
<i>2005/6 41-69</i>						
Kond. ind.	497.9	50	0.00		6.4	40.4
CmSF	38.5	25	0.04	92.3	1.0	-190.2
UNIDIFF	35.1	24	0.07	92.9	0.9	-184.5
<i>2005/6 20-40</i>						
Kond. ind.	605.2	50	0.00		8.7	164.9
CmSF	30.9	25	0.16	94.9	1.2	-184.7
UNIDIFF	30.1	24	0.15	95.0	1.2	-176.6

Megjegyzések:

- 1.Férfi=0, a nők log-odds értéke -0,032(0,025) az 1996-os 41-69-es korosztályra, -0,007(0,025) az 1996-os 20-40-es korosztályra, 0,028(0,015) a 2005/6-os 41-69-es korosztályra és -0,014(0,015) a 2005/6-os 20-40-es korosztályra.
- 2.N= 2 305 az 1996-os 41-69-es, 2 892 az 1996-os 20-40-es, 9 420 a 2005/6-os 41-69-es, és 7 997 a 2005/6-os 41-69-es, és 7 997 a 2005/6-os 41-69-es.
2005/6 20-40.

Függelék 5. fejezet (II): A sűrűségi szintek modelljének megtervezése

A sűrűségi szintek modelljének kezdeti kialakítása elméleti alapokon nyugszik, amelyek az egyes osztályok mint célosztályok relatív kívánatosságával, az egyes osztályok mint származási osztályok relatív előnyeivel, valamint az egyéneknek a különböző osztálypozíciókba történő mozgás során felmerülő relatív akadályokkal kapcsolatosak (Goldthorpe, 1987, 2007). Eközben a származási és célosztályok közötti kölcsönhatás paramétereinek erősségére utalok az 1996-os és 2005/6-os összevont adatokra illesztett CnSF-modell szerint, mivel nincs erős bizonyíték a társadalmi fluiditás időbeli változásaira.

Az 5A.7. táblázat a modell eredeti kialakításának (1. modell) és az azon alapuló két módosításnak (2. és 3. modell) a szintmátrixait tartalmazza. A kezdeti terv elkészítéséhez hasznos figyelembe venni, hogy mely cellák várhatóan a legnagyobb sűrűségűek, és melyek a legkisebb sűrűségűek, amelyeket az 1. és a 6. szintként határozunk meg. Amint azt a 4. fejezetben jeleztük, a kínai paraszti osztályban feltűnően magas az immobilitás aránya mind a férfiak, mind a nők esetében. Ezért ésszerű a VIIb-VIIb cellát az 1. szinthez rendelni. Bár a nem mezőgazdasági osztályokban is magas az immobilitás aránya, várhatóan nem haladja meg a VIIb osztályét. Ezután a főátló öt másik celláját az 1. szint helyett a 2. szinthez rendelem. Tekintettel a parasztok gazdasági, társadalmi és kulturális forráshiányára, valamint a hukou-rendszerből eredő intézményi akadályokra, a mezőgazdasági eredetűekből a nem manuális osztályokba való felfelé irányuló mobilitás általában véve várhatóan ritka lesz. Így a megfelelő VIIb-I+II és VIIb-IIIa cellákat a 6. szintre sorolták. Ezzel szemben az I+II-VIIb és IIIa-VIIb cellák várhatóan szintén a legalacsonyabb sűrűséget mutatják, és szintén a 6. szintre kerülnek.

5A.7. táblázat: Tervezési mátrixok a Hauser-típusú modellhez (frissítve 2012. március 24-én)

Származási osztály	A rendeltetési hely					
	osztálya					
	I+II	IIIa	IVa+b	V+VI	IIIb+VIIa	VIIb
<i>1. modell</i>						
I&II	2	3	5	4	5	6
IIIa	3	2	5	5	4	6
IVa+b	4	5	2	5	4	5
V+VI	4	4	4	2	3	5
IIIb+VIIa	4	4	3	3	2	5
VIIb	6	6	3	5	4	1
<i>2. modell</i>						
I+II	2	3	5	4	5	6
IIIa	3	2	5	5	4	6
IVa+b	4	5	2	5	4	5
V+VI	4	3	4	2	3	5
IIIb+VIIa	4	4	3	3	2	5
VIIb	6	6	3	5	4	1
<i>3. modell</i>						
I+II	2	3	5	4	5	6
IIIa	3	2	5	5	4	6
IVa+b	4	5	1	5	4	5
V+VI	4	3	4	2	3	5
IIIb+VIIa	4	4	3	3	2	5
VIIb	6	6	3	5	4	1

A legmagasabb és legalacsonyabb sűrűségű szintek figyelembevételére után most áttérhetünk a skála végei közötti szintekre, és ezt szépen soronként elvégezhetjük. Bár a IIIa. osztályba sorolt állások nyilvánvalóan kevésbé kívánatosak, mint a szalariátusi foglalkozások, nem manuális célállomásként mégis vonzóbbak, mint a IV-IIIb+VIIa. osztályba sorolt állások. Emiatt az I+II-IIIa cellát a 3. szintre soroljuk. A sor többi cellájához hasonlóan az I+II-V+VI. cella várhatóan nagyobb sűrűséget mutat, mint az I+II-IV. és az I+II-IIIb+VIIa. cellák, tekintettel a szakképzett fizikai foglalkozások nagyobb kívánatosságára. Ezért az előbbi cellákat a 4. szintre, míg az utóbbi cellákat az 5. szintre sorolom.

A IIIa. osztályból való kiáramlás tekintetében a IIIa-I+II. osztályt a 3. szintre soroltam a fizetős állások kívánatossága és a nem manuális származású egyének viszonylag könnyebb hozzáférése a fizetős foglalkozásokhoz, ami a szüleik társadalmi erőforrásaihoz kapcsolódhat. Bár a IIIa. osztály, a IV. osztály és az V+VI. osztály közötti mozgást a 4. fejezet "horizontális mobilitásként" írja le, az V+VI. osztályban és a IIIb+VIIa. osztályban végzett fizikai munka viszonylag kevésbé kívánatos a rutinos, nem manuális származású

gyermek számára. Hasonlóképpen, mint

a kispolgárságnak az államszocializmusban való hosszú távú elnyomása következtében a IIIa-IV. cellától alacsonyabb sűrűség várható, mivel a IV. osztálybeli pozíciók Kínában célosztályként többnyire nemkívánatosak. Mindazonáltal azok esetében, akik a rutinszerű nem manuális háttérből a manuális munkákba történő lefelé irányuló mobilitást tapasztalnak, várhatóan nagyobb valószínűséggel mozognak a IIIb+VIIa osztályba, mint az V+VI. osztályba tartozó foglalkozásokba, mivel az ilyen munkák kevesebb képzettséget igényelnek. Ezért ésszerű a IIIa-IIIb+VIIa cellát a 4. szinthez, azaz a IIIa-V+VI cellánál magasabb szinthez rendelni.

A IV. osztály sorában a legtöbb sejt várhatóan a IIIa. osztály sorában található társaikhoz hasonló sűrűség szintet mutat. A kisvállalkozók gyermekei számára azonban várhatóan nehezebb lesz a fizetések állásokhoz való hozzáférés, mint a rutinos, nem fizikai foglalkozásúak számára. Emiatt a IV-I+II-es cellát a 4. szintre soroljuk, ami alacsonyabb szint, mint a IIIa-I+II-es celláé. Hasonlóképpen, a IV. osztályból származó egyének kisebb valószínűséggel jutnak rutinszerű nem manuális foglalkozásokhoz, mint a IIIa. osztályból származók. Mivel ez a mobilitás várhatóan nem könnyebb, mint a kispolgári származásúaknak a szakképzett fizikai munkára való átmenet, a IV-IIIa csoportot ugyanarra a szintre, azaz az 5. szintre soroljuk, mint a IV-V+VI. cellát. Ami ebben a sorban szintén az 5. szinthez van rendelve, az a IV-VIIb cella. Míg a nem mezőgazdasági eredetűek közül a mezőgazdasági munkára való lefelé irányuló mobilitás ritka, a kispolgári és a fizikai munkás származású egyének esetében várhatóan valószínűbb, mint a nem fizikai munkás származásúak esetében.

Az V+VI. osztály és a IIIb+VIIa. osztály mint származási osztályok esetében azt várom, hogy a fizikai munkából származó származási helyekről a szalari állásokba történő mobilitás a IV-I+II. cellával azonos sűrűséget mutat, ami alacsonyabb, mint ami a IIIa-I+II. cellához rendelhető. Másrészt a kétkézi munkások gyermekei feltehetően kisebb valószínűséggel helyezkednek el rutinszerű nem kézi foglalkozásokban, mint a szalariátus szülők gyermekei, és nagyobb valószínűséggel, mint a kisvállalkozók gyermekei. Így mind az V+VI-IIIa, mind a IIIb+VIIa-IIIa cellákat a 4. szinthez rendelem. Az V+VI. osztály és a IIIb+VIIa. osztály közötti mobilitással járó cellák esetében a IIIa-IV. cellánál magasabb sűrűségi szint várható. A félig/nem szakképzett fizikai dolgozók gyermekei azonban nagyobb valószínűséggel költözhetnek kisvállalkozói pozícióba, mint a szakképzett fizikai dolgozók gyermekei. Az V+VI-IV és a IIIb+VIIa cellákat ezért a 4. szinthez, illetve a IIIb+VIIa cellákat a 4. szinthez rendeljük.

3. Végül, míg az V+VI. osztály és a IIIb+VIIa. osztály összességében viszonylag nagy arányban mutatják az immobilitást, a két osztály egyedei nagyobb valószínűséggel maradnak a származási osztályukon belül, minthogy a másik osztályba kerülnének. A

A V+VI-IIIb+VIIa és a IIIb+VIIa-V+VI sejtek így a 3. szintre kerülnek, ami a két osztály esetében valamivel magasabb, mint a mozdulatlan sejteké.

A mobilitási táblázat utolsó sorában már csak három cella maradt kiosztatlan. Míg mindezek a cellák várhatóan nagyobb sűrűséget mutatnak, mint a mobilitás a paraszti osztály és a nem manuális osztályok között, a VIIb. osztálybeli háttérrel rendelkező egyének nagyobb valószínűséggel találhatók meg a kisvállalkozásokban, mivel viszonylag könnyebben jutnak ilyen osztálypozíciókhoz. Ilyen okokból a VIIb-IV. osztályú cellát a 3. szintre soroltuk. Hasonlóképpen, a VIIb-IIIb+VIIa cella magasabb szintre kerül, mint a VIIb-V+VI, figyelembe véve a IIIb+VIIa osztályban a félig/nem képzett fizikai munkák jobb hozzáférhetőségét.

Az 5A.8. táblázatból látható, hogy ez a kezdeti modell (1. modell) a p-érték-kritérium szerint nem illeszkedik kielégítően az összes adathoz. Mindazonáltal a modell illeszkedésének hiánya nem nagy, ha a többi illeszkedésjósági statisztikát nézzük. Összességében, mivel a kezdeti modell "nagyjából a helyes vonalakra" esett, ezek az eredmények azt jelzik, hogy a megfelelő módosítások a modell jobb illeszkedéséhez vezethetnek (Goldthorpe, 1987). Továbbá, az 1. modell szerinti paraméterek a várt sorrendbe esnek, azaz az 1. szint mutatja a legnagyobb értéket, és minden további szint esetében ez egyre kisebb lesz. A férfi és női adatokra külön-külön illesztve azonban az 5. szint paraméterbecslése a férfiak esetében negatívabb, mint a 6. szinté. Ez azt jelenti, hogy bár a 6. szint a legalacsonyabb sűrűséget mutatja, az 5. szinten nagyobb valószínűséggel fordul elő mobilitás.

Az 1. modell szerinti megfigyelt és a várt cellák értékei közötti eltérésre való hivatkozással módosításokat hajtanak végre a 2. modell tervezési mátrixának előállításához. A "-2,0/+2,0" tartományon túli maradványokat, amelyeket a megfigyelt és a várt érték közötti különbség természetes logaritmus képvisel, alul- vagy túlbecslésként vagy túlbecslésként kell kezelni, ami a szintmátrix megfelelő sűrűségi szintjének módosítását igényli (Hauser, 1978). Mindazonáltal, mivel a módosítások elsődleges irányelve az, hogy azok nem ütköznek elméleti kifogásokba. Amint az 5A.7. táblázatban látható, az V+VI-IIIa cella a 3. szintre kerül átcsoportosításra, figyelembe véve a szakképzett fizikai dolgozók gyermekeinek nagyobb hajlandóságát arra, hogy rutinszerű nem fizikai foglalkozásokba kerüljenek.

5A.8. táblázat: Az illeszkedés jósága és az 1-3. modellek együtthatói

	G2	df	p	rG ²	Δ	BIC
<i>Általános</i>						
Kond. Ind.	6376.8	25	0.00		21.5	6125.2
1. modell	76.7	20	0.00	98.8	1.4	-124.6
2. modell	67.0	20	0.00	98.9	1.3	-134.2
3. modell	130.5	20	0.00	98.0	2.0	-70.8
<i>Férfiak</i>						
Kond. Ind.	2835.8	25	0.00		20.2	2601.8
1. modell	45.2	20	0.00	98.4	1.5	-142.0
2. modell	46.1	20	0.00	98.4	1.4	-141.1
3. modell	80.6	20	0.00	97.2	2.2	-106.6
<i>Nők</i>						
Kond. Ind.	3658.4	25	0.00		22.7	3424.0
1. modell	66.7	20	0.00	98.2	1.7	-120.8
2. modell	54.5	20	0.00	98.5	1.6	-133.1
3. modell	84.7	20	0.00	97.7	2.2	-102.8
<i>Becsült paraméterek</i>						
Sűrűségi szint	M1	SE	M2	SE	M3	SE
<i>Általános</i>						
1						
2	-1.39**	(0.06)	-1.38**	(0.06)	-1.15**	(0.06)
3	-1.67**	(0.06)	-1.66**	(0.06)	-1.38**	(0.05)
4	-1.96**	(0.05)	-1.97**	(0.05)	-1.74**	(0.05)
5	-2.16**	(0.05)	-2.16**	(0.05)	-1.95**	(0.04)
6	-2.27**	(0.04)	-2.26**	(0.04)	-2.13**	(0.04)
<i>Férfiak</i>						
1						
2	-1.52**	(0.09)	-1.52**	(0.09)	-1.26**	(0.08)
3	-1.84**	(0.09)	-1.85**	(0.08)	-1.52**	(0.07)
4	-2.07**	(0.08)	-2.07**	(0.08)	-1.80**	(0.07)
5	-2.24**	(0.07)	-2.25**	(0.07)	-2.00**	(0.06)
6	-2.19**	(0.06)	-2.19**	(0.06)	-2.04**	(0.06)
<i>Nők</i>						
1						
2	-1.26**	(0.09)	-1.24**	(0.09)	-1.03**	(0.08)
3	-1.51**	(0.08)	-1.48**	(0.08)	-1.24**	(0.07)
4	-1.85**	(0.08)	-1.86**	(0.08)	-1.66**	(0.07)
5	-2.10**	(0.07)	-2.09**	(0.07)	-1.91**	(0.06)
6	-2.38**	(0.06)	-2.36**	(0.06)	-2.25**	(0.06)

Megjegyzés: A konstansra vonatkozó becslések minden modell esetében kimaradtak.

A 2. modell ismét nem illeszkedik jól az összes adathoz, ha pusztán a p-érték kritérium alapján ítéljük meg. A modell p-értékén kívüli statisztikák azonban jobb illeszkedést mutatnak, mint az 1. modell. Ugyanazzal a szabadságfokszámmal a 2. modell tovább csökkenti a Δ és G^2 értékeit, és kielégítőbb BIC és rG^2 értékeket eredményez. Ennek ellenére az 1. modellhez hasonlóan a

modell negatívabb paraméterbecslést ad az 5. sűrűségi szintre, mint a 6. szintre. Mivel a IVa+b osztály mozdulatlansága alulbecsült, a 3. modellben a IV-IV. cella sűrűségi szintjét az 1. szintre emeljük. A látszólag kevésbé kielégítő illeszkedési statisztikák ellenére a modell most már nem csak akkor ad ésszerű paraméterbecsléseket, ha az összes adatra illesztjük, hanem akkor is, ha külön a férfiakra és külön a nőkre. A sűrűségi szintek elemzése és megvitatása ebben a fejezetben ezért a 3. modell eredményein alapul.

Függelék 5. fejezet (III): A társadalmi fluiditás központi modelljének kínai változata

A társadalmi fluiditás központi modelljét eredetileg azért dolgozták ki, hogy elméleti alapokon nyugvó beszámolót adjon a társadalmi fluiditás mintázatáról Angliában és Franciaországban (Breen, 2004; Erikson & Goldthorpe, 1992a). A hétszeres EGP osztálysémán alapuló nyolc mátrixot tartalmazó magmodell a generációk közötti mobilitás endogén rendszerének különböző aspektusait vizsgálja. Az eredeti magmodellben a HI1 mátrix olyan hatásokat ragad meg, amelyek a különböző hierarchiaszintek osztálypozíciói közötti összes mobilitásra hatnak, míg a HI2 hatás az egynél több hierarchiaszintet átszelő mobilitásra várható. Ami az öröklési hatásokat illeti, az IN1 mátrix a mobilitási táblázatban szereplő összes osztály általános nagyobb valószínűségű immobilitását ragadja meg, míg az IN2 mátrix a szalári osztályon, a kispolgárságon és a paraszti osztályon belüli immobilitás nagyobb valószínűségét ragadja meg. Mivel a mezőgazdasági termelői osztály mobilitási hajlandósága várhatóan még erősebb, mint bármely más osztályé, az alapmodell tartalmazza az IN3 mátrixot. Az ágazati hatással a mezőgazdasági és a nem mezőgazdasági ágazatok differenciálódnak, ami az egymás közötti mobilitás kisebb valószínűségét eredményezi. Végül, az alapmodell tartalmazza az AF1 mátrixot az egyes osztályok közötti disaffinitások, illetve az AF2 mátrixot az affinitások megragadására.

A modell más "nemzeti változataihoz" hasonlóan a modell kínai esetre való alkalmazása is az eredeti alapmodell kiigazítását igényli. Míg az eredeti alapmodellben a VIIa. és a VIIb. osztályt a hierarchikus felosztás szerint egy kategóriába sorolják, addig a kínai esetben a gyakran városi munkaként előforduló félig/kevésbé képzett fizikai munkát (és az értékesítési és szolgáltatási munkát) különböző hierarchikus szintekre sorolják. A hierarchikus felosztás ennek megfelelően a következőképpen módosul:

- 1) I+II. osztály;
- 2) IIIa. osztály - V+VI. osztály;
- 3) IIIb+VIIa osztály;
- 4) VIIb. osztály.

A kiigazítás eredményeként a két hierarchikus mátrix a következőképpen módosul:

	HI1						HI2					
I+II	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	2	2
IIIa	2	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1
IVa+b	2	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1
V+VI	2	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1
IIIb+VIIa	2	2	2	2	1	1	2	1	1	1	1	1
VIIb	2	2	2	2	1	1	2	1	1	1	1	1

Ami az öröklési hatásokat, az ágazati hatást és a (dis)affinitási hatásokat jelző mátrixokat illeti, a legtöbb kiigazítás a mezőgazdasági osztály hiánya miatt történik. Először is, az IN2 és IN3 mátrixokban a mezőgazdasági ágazaton belüli nagy valószínűségű mozdulatlanságra vonatkozó különleges bánásmódot a IVc osztály helyett a VIIb osztály kapja. Hasonlóképpen, az SE mátrixot egyszerűsítették, hogy kiemeljék a nem mezőgazdasági osztályok és a VIIb. osztály közötti mobilitást. Ezután a IVc. és a IVa+b. osztály, valamint a VIIa. osztály közötti affinitásokat eltávolítjuk az AF2 mátrixból. Végül, figyelembe véve a kispolgárság viszonylag korlátozott társadalmi és kulturális erőforrásait a kínai kontextusban, nem várnánk rokonságot a IVa+b osztály és az I+II. osztály között.

	IN1						IN2					
I+II	2	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1
IIIa	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
IVa+b	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1	1	1
V+VI	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
IIIb+VIIa	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1
VIIb	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2

	IN3						SE					
I+II	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
IIIa	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
IVa+b	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
V+VI	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
IIIb+VIIa	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
VIIb	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	1

							AF1AF2					
I+II	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1
IIIa	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1
IVa+b	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
V+VI	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
IIIb+VIIa	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1
VIIb	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1

Az 5A.9. táblázatban az 1. modell és az alapmodell módosított változatainak a nemzeti adatokra történő illesztésének eredményeit közlöm. Míg az 1. modell a p-érték kritérium szerint nem jó illeszkedést mutat, addig a p-érték kritérium szerint kis mértékű illeszkedési hiányosságot mutat. A modell azonban elmarad a várakozásainktól, ha továbbmegyünk az általa generált paraméterbecslésekre. Míg a HI2 együtthatója nem szignifikáns, a HI1 hatása pozitívnak bizonyul. Ez arra utal, hogy nagyobb a hajlam a hierarchikus határokat átlépő mobilitásra, mint az immobilitás vagy a szüleikkel azonos hierarchiaszintű pozícióba való költözés. Ezért további módosításokra van szükség ahhoz, hogy az alapmodell megfelelő "nemzeti változatát" kapjuk.

A 2. modellben, amint az az 5A.10. táblázatban látható, tovább módosítom az osztályszerkezetet három szintre azért, hogy az összes nem mezőgazdasági és nem fizikai foglalkozású osztályt a "köztes szint" közé sorolom:

- 1) I+II. osztály;
- 2) IIIa. osztály - IIIb+VIIa. osztály;
- 3) VIIb. osztály.

Ennek eredményeképpen a HI1 és HI2 úgy módosul, hogy az I+II. osztály és a IIIb+VIIa. osztály közötti mozgást nem veszi figyelembe 2. szintként. Ezenkívül a VIIb-IVa+b cella az AF2 mátrixban 2. szintként van jelölve, hogy megragadja a parasztok és a kisvállalkozások osztálya közötti potenciális affinitást akár városi, akár vidéki környezetben. Az 1. modellhez hasonlóan a 2. modell is nem kielégítő paraméterbecsléseket mutat a HI1 és a HI2 esetében, bár mindkettő nem szignifikáns.

5A.9. táblázat: A társadalmi fluiditás központi modelljének eredményei a nemzeti adatokra illesztve

	G2	df	p	rG ²	BIC	Δ		
Kond. Ind.	6376.8	25	0.00		6125.2	21.5		
1. modell	196.9	18	0.00	96.9	15.8	2.2		
2. modell	124.1	19	0.00	98.1	-67.1	2.0		
3. modell	125.4	19	0.00	98.0	-65.8	1.9		
4. modell	125.4	19	0.00	98.0	-65.8	1.9		
Paraméter becslések								
	1. modell		2. modell		3. modell		4. modell	
HI1	0.16**	(0.03)	0.04	(0.07)	-0.11*	(0.06)	-0.11*	(0.06)
HI2	0.02	(0.05)	0.13	(0.07)				
IN1	0.77**	(0.05)	0.62**	(0.04)		(0.04)		
IN1-2					0.62**	(0.04)	0.62**	(0.04)
IN1-3					0.48**	(0.10)	0.48**	(0.10)
IN1-4					-			
IN2	0.08	(0.08)	0.15	(0.12)				
IN3								
SE	-0.80**	(0.04)	-0.89**	(0.04)	-1.12**	(0.05)	-0.88**	(0.04)
AF1	-0.03	(0.06)			-0.10	(0.07)	-0.10	(0.07)
AF2	0.35**	(0.03)	0.37**	(0.03)	0.36**	(0.03)	0.36**	(0.03)

5A.10. táblázat: Mátrixok a társadalmi fluiditás központi modelljéhez

	HI1	HI2	IN1	IN2	IN3	SE	AF1	AF2
1. modell	122222	111122	211111	211111	111111	111112	111112	121111
	211122	111111	121111	111111	111111	111112	111111	211111
	211122	111111	112111	112111	111111	111112	111111	111111
	211122	111111	111211	111111	111111	111112	111111	111121
	222211	211111	111121	111111	111111	111112	111111	111211
2. modell	222211	211111	111112	111112	111112	222221	211111	111121
	122222	111112	211111	211111	111111	111112	111112	121111
	211112	111111	121111	111111	111111	111112	111111	211111
	211112	111111	112111	112111	111111	111112	111111	111111
	211112	111111	111211	111111	111111	111112	111111	111121
3. modell	211112	111111	111121	111111	111111	111112	111111	111211
	222221	211111	111112	111112	111112	222221	211111	112121
	122222		311111			111112	111111	121111
	211112		121111			111112	111111	211111
	211112		113111			111112	111111	111111
4. modell	211112		111211			111112	111111	111121
	211112		111121			111112	111111	111211
	222221		111114			222221	211111	112121
	122222		311111			111112	111111	121111
	211112		121111			111112	111111	211111
		113111			111112	111111	111111	
		111211			111112	111111	111121	
		111121			111112	111111	111211	
		111113			222221	211111	112121	

Tekintettel az 1. és a 2. modell által generált nem szignifikáns HI2 együtthatókra, a HI2 mátrixot kihagyjuk a 3. modellből. Ezen túlmenően, mivel az IN3 hatás automatikusan kiesik a két előző illesztésből, és az IN2 mátrix nem szignifikáns együtthatókat ad, Yang (2008) mintájára a három öröklődési mátrixot egyetlen négy szintű mátrixszá kombinálom, amely a legerősebb öröklődési hatást a VIIb osztály 4. szintjén, az I+II. és a IVa+b osztály 3. szintjén, valamint a többi osztály 2. szintjén javasolja. Figyelembe véve a 4. fejezetben feltárt, a szalári származásból a mezőgazdasági munkára való lefelé irányuló mobilitás viszonylag magas arányát, az I+II-VIIb cellát az AF1 mátrix 2. szintjéről eltávolítjuk.

Amint az 5A.9. táblázatban látható, a 2. modell és a 3. modell illeszkedési jósága közötti minden hasonlóság ellenére a HI1 együtthatója szignifikánsan pozitívvá válik. Mindazonáltal meg kell jegyezni, hogy az IN-mátrix negyedik szintje automatikusan kiesik. A probléma rendezése érdekében egy utolsó módosítást végzek a modellen, az IN-mátrixot háromszintűre változtatom, amely az I+II. osztály, a IVa+b. osztály és a VIIb. osztály mozdulatlanságát a 3. szintre osztja.

A 3. modellhez hasonló jó illeszkedési statisztikák mellett a 4. modell ésszerű paraméterbecsléseket mutat az összes fennmaradó hatásra, bár az AF1 együtthatója még mindig nem szignifikáns. Ezért a 4. modellt választottuk az ebben a fejezetben a társadalmi fluiditás központi modelljének alkalmazásakor előnyben részesített modellnek. Az 5.6. szakaszban a 4. modellt a férfi és női adatokra külön-külön alkalmazzuk.

6. fejezet A munka és a magánélet közötti mobilitás és a generációk közötti mobilitás

6.1 Bevezetés

E fejezet elsődleges célja annak feltárása, hogy a nemzedékek közötti mobilitás eredményét milyen mértékben befolyásolja az egyéneknek a munkába állásuk kezdetén megszerzett osztálypozíciója, valamint más tényezők, például a nem és a *hukou* származás. Folytatom a generációk közötti osztálymobilitás vizsgálatát Kínában, de a kérdést a munka-élet mobilitás szemszögéből vizsgálom. Míg a szokásos mobilitási táblázatok, amelyekre a két előző fejezetben szereplő elemzés alapul, csak a gyermekek és a szülők osztálypozícióit tartalmazzák, addig ebben a fejezetben a generációk közötti mobilitást olyan folyamatnak tekintem, amely két átmenetből áll, azaz a származási osztály és a belépő osztálypozíciók közötti átmenetből, valamint a belépő pozíciók és a célosztály közötti átmenetből.

Rövid szakirodalmi áttekintés után a 6.3. szakaszban az abszolút mobilitási arányok leíró megállapításairól számolok be a fent említett két átmenetet lefedő háromirányú mobilitási táblázatok alapján. A munka és az élet közötti perspektívából szemlélve feltárom, hogy az osztályeredet és a munkaerőpiacra való belépéskor elfoglalt osztályhelyzet közötti kapcsolat fontos szerepet játszik a generációk közötti mobilitási folyamatokban Kínában, különösen a nők és a mezőgazdasági származásúak esetében, akik a fizetett állásokhoz kívánnak hozzáférni. A 6.4. szakasz log-lineáris elemzéssel vizsgálja a relatív arányokat a származás-cél, a származás-belépés és a belépés-cél átmenetekben. Az a megállapítás, hogy a nők esetében a belépő pozíciók és az osztályba való megérkezés közötti nettó kapcsolat erősebb, mint a férfiak esetében, hozzájárul a nemek közötti mobilitás nemek közötti egyenlőtlenségének megértéséhez. A 6.5. szakaszban a sztereotip ordinális regressziós modell alkalmazásával megerősítem a nem mezőgazdasági belépő pozíciók jelentős pozitív hatását a kedvezőbb osztálycéllokhoz való hozzáférésre. Ezenkívül mind a női lét, mind a 14/18 éves korban mezőgazdasági *hukou* birtoklása - különösen az utóbbi - negatív hatással van a kívánatosabb célállásokba való bekerülés esélyeire, míg a mezőgazdasági státuszról a nem mezőgazdasági státuszba való *hukou*-átmenet tapasztalata jelentősen növeli az ilyen mobilitási esélyeket. A 6.6. szakasz zárja a fejezetet.

6.2 Irodalmi áttekintés

A társadalmi mobilitás kutatói számára bevett gyakorlat, hogy a megállapításokat a generációk közötti mobilitási táblázatokra alapozzák, nevezetesen a származási osztályok és az egyének osztályhelyzetének keresztábráira a vizsgálat időpontjában. A standard mobilitási táblázatok használatát azonban az életpálya-megközelítés képviselői megkérdőjelezték. A standard táblázatoktól való teljes függés elleni elsődleges érv az, hogy a két generációra vonatkozó aggregált osztályinformációkkal nem képesek pontos időbeli információkat szolgáltatni a karrierpályákról (Sørensen, 1986). Mivel a standard táblázatokban szereplő foglalkozási "célállomások" olyan osztálypozíciók, amelyekben a válaszadók a felmérés időpontjában találhatóak, a standard táblázatokban megfigyelt mozdulatlanság nem feltétlenül jelenti a generációk közötti mobilitás teljes hiányát, míg a mobilitás nem feltétlenül jelenti azt, hogy a válaszadók végleg eltávolodtak származási osztályuktól.

A szabványos gyakorlat alternatívájaként a szabványos táblázatok kritikusai azt javasolják, hogy a nemzedékek közötti mobilitás elemzését a munkatörténeti adatokból vezessék le, hogy az osztályok közötti mozgásokat az életpálya szempontjából lehessen megfigyelni. Ami a mobilitáselemzésnek a standard táblázatoknál megfelelőbb "életpálya" alapú elemzésére irányuló kísérleteket illeti, vannak olyan tanulmányok, amelyek a teljes munkatörténeti adatokból komplex "kumulatív" mobilitási táblázatokot készítenek, és a generációk közötti mobilitás időbeli aspektusaira összpontosítanak. Mivel ezek a mobilitási táblázatok az osztálypozíciók közötti mozgások számára összpontosítanak, általában magasabb mobilitási arányokat és nagyobb mozgékonytságot mutatnak, mint amit a standard táblázatok jeleznének. Továbbá a teljes munkatörténeti információkkal a kumulatív táblázatok állítólag nagyobb különbségeket mutatnak az összehasonlító tanulmányokban, mint a standard táblázatok (Erikson & Goldthorpe, 1992a).

Az időbeli információkkal kapcsolatos hiányosságokat maguk a szabványos mobilitási táblázatok felhasználói is figyelembe veszik. Goldthorpe (1987: 2. fejezet) a "pufferzóna" és az "ellensúly" tézisének vizsgálva a brit adatok alapján elismerte, hogy a generációk közötti mobilitás standard táblázatokon alapuló képe valószínűleg torz képet mutat, ha a munka és a magánélet közötti mobilitás visszatérő folyamatai léteznek. Goldthorpe "hárompontos" mobilitáselemzése és a későbbi CASMIN projekt (Erikson & Goldthorpe, 1992: 8. fejezet)

a teljes munkatörténetek felhasználása helyett a generációk közötti mobilitást két átmenet szempontjából vizsgálja, azaz az osztályeredetből a belépő osztálypozíciókba, illetve a belépő osztálypozíciókból a belépő osztálypozíciókba.

osztály úti céljai. Az életpálya-megközelítés által támasztott kihívások ellenére ezekben a tanulmányokban hangsúlyozzák, hogy mind a standard táblázatok, mind az életpálya-megközelítés érdemesek arra, hogy különböző kutatási kérdéseket szolgáljanak. Míg az életpálya-megközelítés a generációk közötti mobilitás folyamataiban a munka és az életpálya közötti pályákat hangsúlyozza, addig a standard táblázatok alkalmazásának célja, hogy "a mobilitási arányokat és mintákat társadalmi jellemzőkként értelmezve" (Erikson & Goldthorpe, 1992a: 306) szolgálta.

Kína esetében a mobilitási kutatások többségét nem befolyásolták a standard táblázatokról és az életpálya-megközelítésről szóló viták. Egyrészt, bár az egyének első foglalkozásának társadalmi státusza pozitív kapcsolatban áll a felmérés időpontjában betöltött társadalmi státuszukkal (Zhang, 2004), az osztályszerkezeti megközelítést alkalmazó és standard táblázatokot használó kutatók nem tettek kísérletet arra, hogy a belépő osztálypozíciókat beépítsék a generációk közötti mobilitás elemzésébe (Cheng & Dai, 1995; Li, 2005; Lu, 2004; Yang, 2008). Másrészt az egyének mobilitási pályái iránti tudományos érdeklődés leginkább a munka és a magánélet közötti mobilitás tanulmányozásában, nem pedig a generációk közötti és a generáción belüli mobilitás közötti kölcsönhatás vizsgálatában mutatkozik meg.

A mobilitási arányokkal és mintákkal kapcsolatos korlátozott számú kutatással ellentétben a karriermobilitás témáját a kínai rétegződéssel foglalkozó tanulmányok különböző nézőpontokból közelítették meg. A meglévő szakirodalmat megvizsgálva azt láthatjuk, hogy a kérdés három aspektusára fordítanak nagy figyelmet: a humán és politikai tőke mobilitási esélyekre gyakorolt hatásaira, a hukou-regisztrációs rendszer intézményi hatásaira és a nemek közötti különbségekre.

Az emberi tőke és a politikai tőke, amelyeket az iskolai végzettséggel és a párttagsággal mérnek, a karrier mobilitás kutatásában figyelembe vett két fő tényező. Bár mindkettő pozitívan kapcsolódik a felfelé irányuló szakmai mobilitás esélyeihez, az oktatás és a párttagság több tanulmány szerint is befolyásolja a különböző célpontok felé irányuló mobilitást. Ami az iskolai végzettség hatását illeti, az iskolai végzettség a magas társadalmi presztízsű szakmai pozíciókhoz való hozzáférés szükséges kritériuma, de korlátozott hatással van a közigazgatási elitpozíciókhoz való hozzáférésre (Walder, 1995; Walder et al., 2000). Ezenkívül az iskolai végzettség és a karriermobilitás közötti kapcsolat erőssége

változik a szervezetek típusától függően, amelyeknél az egyének dolgoznak (Cao, 2001, 2004). Hasonlóképpen, a KKP-tagság pozitív hatása is a közigazgatási foglalkozások elérésére korlátozódik (Walder, 1995; Walder et al., 2000).

A munkahelyi mobilitással kapcsolatos nemek közötti különbségek tekintetében a különböző adatokon alapuló és különböző kutatási terveken alapuló tanulmányok ellentmondásos eredményeket mutatnak. Lin és Bian (1991) korai tanulmánya a karriermobilitásról megállapítja, hogy a férfiaknak nagyobb esélyük van a felfelé irányuló mobilitásra az első munkahelyről a kívánatosabb munkaegységekbe. Ezenkívül a nőknél jobban profitálnak a szociális hálózatokból az álláskeresési folyamatok során. A nemek közötti foglalkoztatási és kereseti különbségek tendenciáival kapcsolatban egyes kutatók úgy találják, hogy a reformkorban mind az állami, mind a nem állami szektorokban nőtt a nőkkel szembeni diszkrimináció, ami a nők státuszának csökkenésével jár együtt (Honig & Hershatter, 1988). Ez a megfigyelés azonban ellentétben áll azzal a megállapítással, hogy az 1950-es évektől az 1990-es évekig viszonylag stabilak voltak a nemek közötti kereseti és egyéb státuszbeli különbségek (Bian, Logan és Shu, 2000). Különös tekintettel a vidéki nőkre, míg a piaci átmenetek által a nők számára a gazdaságon kívüli foglalkoztatási lehetőségek növekedésére van bizonyíték (Entwisle et al., 1995; Matthews & Nee, 2000), a nők a mezőgazdasági munkában maradnak, amikor a férfiak a háztartási vállalkozások fejlesztésében és bővítésében vesznek részt (Entwisle et al., 1995; Matthews & Nee, 2000). Hogy részletesen bemutassuk a nők közötti különbségeket maguk között, újabb tanulmányok azt mutatják, hogy a foglalkoztatásban, a keresetekben és a munka és a magánélet közötti mobilitásban mutatkozó nemi különbségeket inkább a családi helyzet, mint a humán és politikai tőke hátrányai magyarázzák (Cao & Hu, 2007; Zhang, Hannum, & Wang, 2008).

A nemek közötti különbségekkel összehasonlítva a vidéki hukou-eredet negatív hatását és a *hukou* mezőgazdasági státuszról nem mezőgazdasági státuszra való átminősítésének a mobilitási esélyekre gyakorolt pozitív hatását illetően a különböző tanulmányok sokkal következetesebbek (Lu, 2008; Wu & Treiman, 2007). Wu és Treiman (2007) szerint a vidéki származású férfiak nagy valószínűséggel elérik a kívánatos szakmai foglalkozásokat, ha sikerül elhagyniuk vidéki háttérüket. Ennek ellenére az életpálya szempontjából a társadalmi tőke hiányából adódó újabb hátrányokkal szembesülnének, amikor a magasabb társadalmi presztízsű pozíciókba való felfelé irányuló mobilitásra törekednének (Liang, 2006).

6.3 A "hárompontos" mobilitás leíró elemzése

Amint azt a 6.1. szakaszban említettük, ez a fejezet az első foglalkozási osztályok mobilitási folyamatokban betöltött szerepét vizsgálja, és nem foglal állást abban a vitában, hogy a standard táblázatok vajon

megfelelő módszerek. Azáltal, hogy az elemzésbe bevonom a belépő osztályok pozícióit, a kínai mobilitási rendszer további részleteit tárom fel, és megvizsgálom, hogy a mobilitási folyamatok életpálya szempontjainak figyelmen kívül hagyása torzítja-e valamilyen mértékben a generációk közötti mobilitás eddig feltárt általános képét. Mivel e fejezet elsődleges érdeklődési köre nem az időbeli változásokra irányul, és eddig nem kerültek napvilágra erős bizonyítékok a társadalmi mobilitás változása mellett, a továbbiakban minden elemzés az 1996-os és a 2005/6-os felmérések összevont adataiból származik.⁴⁷

Ebben a szakaszban az abszolút arányokra vonatkozó megállapításokat közlöm, amelyek a háromoldalú mobilitási táblázatok két csoportján alapulnak, az egyiket külön a férfiakra és a nőkre, a másikat pedig külön a városi és külön a vidéki hukou-eredetű válaszadókra. A 6.1. ábra a férfiak és nők "kétlépcsős" kiáramlását mutatja be, a származási osztályokból az első foglalkozási osztályokba, majd onnan a célosztályokba.⁴⁸ Az egyszerűség kedvéért a IIIa, IVa+b és V+VI. osztályok a "köztes osztályba" vannak összevonva, így a hatszoros osztályszerkezetet négy kategóriába soroljuk át, hasonlóan a 2. fejezetben szereplő összesített arányok elemzéséhez.

A más osztályháttérből származó egyénekkal összehasonlítva a szalari osztályból származók szóródnak a legszélesebb körben a négy belépési osztályba, bár többségük a szalari foglalkozásokban és a "középső" osztályok állásaiban kezdte. Ezzel szemben a mezőgazdasági háttérrel rendelkezők nagymértékben a VIIb. osztályban koncentrálnak, a férfiak több mint 70 százaléka, a nők közel 80 százaléka pedig mezőgazdasági munkakörben kezdte a munkakört. Mindezek mellett megjegyzendő, hogy a munka-élet mobilitás tekintetében a közvetlen belépés a legfontosabb mobilitási útvonalként tűnik ki a mobilitás szempontjából minden osztályból származó egyének számára. Más szóval, a legtöbb ember ugyanabból az osztálypozícióból indult, mint ahonnan a célpozíciójuk származik, és nem a munka-élet mobilitáson *keresztül* jutottak el a célpozícióba. Különösen a lefelé irányuló mobilitással kapcsolatban két dolgot érdemes megjegyezni. Egyrészt, a mobilitás a szalari származásból, különösen a mezőgazdasági célállomásokba való mobilitás, mind a férfiak, mind a nők esetében főként a munkával töltött életszakasz kezdetén történik. Másrészt a mezőgazdasági munkába való lefelé irányuló mobilitás nagy része szintén a belépési szinten történik, nem pedig a munka-életpálya mobilitásán *keresztül*, függetlenül a válaszadók származási osztályától.

---

⁴⁷ Ugyanezeket az elemzéseket külön-külön elvégeztük az 1996-os és a 2005/6-os adatokra, amelyek

hasonló eredményeket mutatnak.

⁴⁸ Tekintettel a háromirányú mobilitási táblázatok egyes celláinak kis N-értékeire, a 2 százaléknál kisebb cellák értékeit kihagytuk, ami megmagyarázza a százalékos oszlopösszegek eltérését a belépési osztályozás és a célország osztálya oszlopai között.

6.1. ábra: A hárompontos mobilitás mintázata nemek szerint, 20-69 éves válaszadók

A. Salariat származás

Származási osztály	Belépő osztályú pozíció		A rendeltetési hely osztálya			
	Férfi	Női		Férfi	Női	
I+II	26.4	25.1	I+II	21.3	21.5	I+II
				5.0	3.0	
				2.5	3.0	
				2.1	2.3	
	32.2	27.5	IIIa-VI	3.3	2.6	IIIa-VI
				22.3 ↓	21.0	
				4.5	5.9	
	20.1	22.9	IIIb+VIIa	3.7	3.8	IIIb+VIIa
				4.7	3.4	
				13.1	13.6	
	21.4 ↑	24.5 ↑	VIIb	13.9 ↑	16.0	VIIb
					2.3	
Összes (%)	100.1	100		96.4	98.4	
N	1,194	1,372		1,194	1,372	

Megjegyzések:

1. A 2%-nál kisebb kiáramlások kimaradnak (ugyanez lentebb).
2. A felfelé vagy lefelé mutató nyíl a százalékos arány legalább 5 százalékpontos növekedését jelzi, ha az elemzést a 41-69 éves válaszadókra végezzük (ugyanez lentebb).

B. Közbenő osztály eredet

Szarmazási osztály	Belépő osztályú pozíció		A rendeltetési hely osztálya			
	Férfi	Női		Férfi	Női	
IIIa-VI	14.0	13.9	I+II	11.1	11.7	I+II
				3.6	2.6	
				2.4	2.0	
				2.8		
				29.2	29.3	IIIa-VI
	37.4	37.5	IIIa-VI	6.4	5.9	
				5.7	4.4	
	26.5	28.3	IIIb+VIIa	3.9	5.4	IIIb+VIIa
				17.2	20.1	
				3.0	2.1	
	22.2↑	20.3	VIIb	10.7	12.4	VIIb
Összes (%)	100.1	100		96.0	95.9	
N	1,578	1,728		1,578	1,728	

C. Szakképzetlen vagy félig képzett munkáosztálybeli származás

Szarmazási osztály	Belépő osztályú pozíció		A rendeltetési hely osztálya				
	Férfi	Női		Férfi	Női		
IIIb+VIIa	12.2	11.9	I+II	8.8	9.1	I+II	
				3.9			
				2.4			
				2.1			
				2.2		IIIa-VI	
				24.4	22.6		
				6.8	7.2		
				4.9	4.6		
		34.3	35.5	IIIb+VIIa	5.0	3.2	IIIb+VIIa
				24.8	25.9		
			5.3	4.3			
	20.1	25.0	VIIb	7.9	15.0	VIIb	
Összes (%)	100	100.1		98.5	91.9		
N	1,179	1,192		1,179	1,192		

D. Mezőgazdasági eredet

Szarmazási osztály	Belépő osztályú pozíció		A rendeltetési hely osztálya			
	Férfi	Női		Férfi	Női	
VIIb	7.1	3.8	I+II	5.3	2.7	I+II
	11.0	8.6	IIIa-VI	8.2	6.9	IIIa-VI
	8.6	7.7	IIIb+VIIa	6.5	4.8	IIIb+VIIa
				5.6	5.4	
	73.3	79.9	VIIb	60.1	70.6	VIIb
Összes (%)	100	100		90.2	94.0	
N	7,205	7,517		7,205	7,517	

A 6.1. ábra további megfigyelése, hogy bár mindkét átmenetben vannak nemek közötti különbségek, a különbségek erőssége a válaszadó származási osztályától függően változik. A szalári származású férfiak és nők esetében a különbségek valójában közel elhanyagolhatóak. Nemcsak a férfiak és a nők hasonló százalékos aránya található minden egyes tágabb osztálykategóriában a belépési szinten, hanem az első foglalkozási osztály és a célosztály közötti átmenet mintázatában is megtalálhatjuk a "hasonlóságot". Mind a férfiak, mind a nők esetében az I+II. osztálybeli háttérrel rendelkezők körülbelül egyötöde lépett be a munkaképes életpálya kezdetén a szalári állásokba, és a megkérdezés időpontjában is ebben maradt. Hasonlóképpen, a férfiak és nők közötti különbségek a szalári állásokba való ellenmobilitás százalékos arányában is csak kisebbek. Valójában még a középszintű és a félig/kevésbé képzett fizikai munkásosztálybeli származású válaszadók esetében is meglehetősen közel áll egymáshoz azon férfiak és nők aránya, akik a szalári foglalkozásokba léptek be, és később is ilyen pozíciókban maradtak.

A kevésbé előnyös osztályháttérből származó válaszadókra térve, a "hárompontos" mobilitás mintáiban nagyobb nemek közötti különbséget látunk. A IIIb+VIIa. osztályból származó nők az azonos osztályból származó testvéreikhez képest sokkal kisebb arányban mozognak a munka és a magánélet közötti mobilitáson *keresztül* a fizetett állásokba. Ezzel szemben a nők nyilvánvalóan nagyobb valószínűséggel maradnak a VIIb. osztályú pozíciókban, miután mezőgazdasági munkával kezdték, míg arányaiban több az olyan férfi, akinek a munka-életútja mezőgazdasági munkával kezdődött. Azt mondhatjuk tehát, hogy a nem mezőgazdasági eredetű nőket a fizetett foglalkozásokhoz való hozzáférés

tekintetében nyilvánvalóan nem érinti a nemek közötti egyenlőtlenség, amennyiben "csúcsfoglalkozásokon" indulnak.

Ahhoz, hogy megértsük a férfiak és nők közötti különbségeket a "hárompontos" abszolút arányokban, megnézhetjük a 6.1. táblázatban szereplő összefoglalót, amely ugyanazon adatokból származik, mint az ábra.

6.1. Először is megerősíthetjük, hogy a szalári származású férfiak és nők nagyjából egyformán mobilak a munkaerőpiacra való belépést követően. Az első két panelen balról jobbra haladva azonban a nemek közötti különbség egyre szélesebbé válik, és a férfiak nagyobb valószínűséggel kerülnek új osztálypozícióba, mint a nők. A 6.1. táblázatból láthatjuk az egyes származási osztályokba való ellenmobilitás arányát is, azaz a különböző osztálypozíciók elfoglalása után a származási osztályba való visszamobilitást. Amint látható, az ellenmobilitás, amely a férfiak és a nők között csak kis különbséggel tér vissza a szalariátusi pozícióba, kevesebb mint egyharmadát teszi ki a szalariátusi háttérrel rendelkező férfiak és nők teljes munka-élet mobilitásának, ami másrészt arra is utal, hogy az ellenmobilitás korlátozott jelentőséggel bír a szalariátusi osztály generációk közötti stabilitásának megítélésében. A 6.1. táblázat utolsó paneljéből kiderül, hogy a IIIb+VIIa. és a VIIb. osztályból származó egyének esetében gyengébb tendenciát találunk arra, hogy a munka-élet mobilitás révén felfelé mozogjanak a szalariátusi pozíciókba. Ennek ellenére a nők esetében még kisebb a valószínűsége annak, hogy ilyen hosszú távú felfelé irányuló mobilitást valósítanak meg a munkával töltött életük során, mint az azonos háttérű férfiak esetében. Különösen a mezőgazdasági származású nők számára szinte lehetetlen a fizetett állásokba való belépés, ha nem az I+II. osztályba tartozó foglalkozásokba léptek be a munkával töltött életük elején.

6.1. táblázat: Összefoglaló arányok a háromoldalú mobilitási táblázatok alapján nemek szerint, 20-69 éves válaszadók

	Származási osztály				
	I+II	IIIa-VI	IIIb+VIIa	VIIb	Minden
	A munka és a magánélet közötti mobilitás				
Férfi	29.5	31.8	34.0	20.7	23.8
Női	27.9	26.7	27.5	14.3	18.0
	A munka és a magánélet közötti immobilitás				
Férfi	70.5	68.3	66.0	79.3	76.2
Női	72.1	73.3	72.5	85.7	82.1
	Ellenmobilitás				
Férfi	9.6	13.7	11.2	1.7	4.5
Női	8.4	11.5	8.7	0.9	3.4
	A munka és a magánélet közötti felfelé irányuló mobilitás az I+II. osztályba				
Férfi		8.7	8.3	3.6	4.3

Női

6.1

4.5

1.4

2.1

Megjegyzés: Az I+II. osztályú állásokba történő ellenmobilitás nem tartozik az "I+II. osztályú állásokba történő felfelé irányuló, a munka és a magánélet közötti mobilitás" panelbe.

A 6.2. ábrán a városi és vidéki adatokra külön-külön láthatjuk a "hárompontos" mobilitás abszolút arányát. Úgy tűnik, hogy a városi és vidéki hukou-eredetű egyének nem csupán az első munkahely eloszlása tekintetében különböznek egymástól, hanem a be- és átmenet mintázatát tekintve is. Ami a nem mezőgazdasági eredetű osztályokból származó egyéneket illeti, a városiak nagyrészt nem mezőgazdasági foglalkozásokban találhatók a belépési szinten, míg a vidéki hukou-eredetű, szalari háttérű egyének közel fele mezőgazdasági munkát vállalt első munkahelyként. Igaz, hogy a városi válaszadók egy kis része mezőgazdasági munkával kezdte a munkaéletét, de a legtöbbször a megkérdezés időpontjára visszatért a nem mezőgazdasági ágazatokba. Ezzel szemben a vidéki hukou-val rendelkező, de nem mezőgazdasági osztályból származó személyek körülbelül egyharmada a VIIb. osztályban maradt a felmérés időpontjában. Városi társaikhoz képest a vidéki, szalari háttérű válaszadók alacsonyabb arányban mutatnak ellenmobilitást a munkájuk során.

6.2. ábra: A hárompontos mobilitás mintázata hukou származás szerint, 20-69 éves válaszadók

A. Salariat származás

Származási osztály	Belépő osztályú pozíció			A rendeltetési hely osztálya		
	Városi	Vidéki		Városi	Vidéki	
I+II	29.2	19.5	I+II	24.4	15.8	I+II
				5.0	2.3	
				3.1	2.0	
				2.1	2.6	
	37.5	16.9	IIIa-VI	3.2	2.7	IIIa-VI
				27.1	12.8	
				5.7	4.7	
				2.8	5.2	
	25.3	15.8	IIIb+VIIa	5.4		IIIb+VIIa
				16.4	8.6	
					4.0	
	8.1	47.8	VIIb	2.2	36.0	VIIb
Összes (%)	100.1	100		97.4	96.7	
N	1,819	710		1,819	710	

B. Közberső osztály eredet

Származási osztály	Belépő osztályú pozíció		A rendeltetési hely osztálya			
	Városi	Vidéki		Városi	Vidéki	
IIIa-VI	15.3	9.5	I+II	12.6	7.6	I+II
				3.2	2.5	
				2.8		
	42.9	29.1	IIIa-VI		3.3	
				34.6	21.4	IIIa-VI
			7.6	3.3		
			3.5	8.0		
	33.7	15.5	IIIb+VIIa	5.0	4.4	IIIb+VIIa
			22.9	11.0		
			2.4	2.7		
	8.2	45.9	VIIb		31.9	VIIb
Összes (%)	100.1	100		94.6	96.1	
N	2,373	779		2,373	779	

C. Szakképzetlen vagy félig képzett munkásosztálybeli származás

Származási osztály	Belépő osztályú pozíció		A rendeltetési hely osztálya			
	Városi	Vidéki		Városi	Vidéki	
IIIb+VIIa	12.9	9.3	I+II	10.0	6.1	I+II
				2.9	2.7	
				2.2		
	35.5	23.1	IIIa-VI		2.0	
				27.9	16.7	IIIa-VI
			8.8	3.7		
			3.0	6.7		
	42.4		IIIb+VIIa	4.5	3.4	IIIb+VIIa
		22.1		31.2	16.0	
				3.8	7.0	
	9.2	45.5	VIIb		29.8	VIIb
Összes (%)	100	100		94.3	94.1	
N	1,704	590		1,704	590	

D. Mezőgazdasági eredet

Szarmazási osztály	Belépő osztályú pozíció		A rendeltetési hely osztálya			
	Városi	Vidéki		Városi	Vidéki	
	11.0	5.3	I+II	7.7	3.9	I+II
	21.7	9.6	IIIa-VI	2.0	7.4	IIIa-VI
	24.3	7.8	IIIb+VIIa	7.2	5.6	IIIb+VIIa
				7.3		
				2.0		
				16.0	5.3	
VIIb	43.0	77.3	VIIb	5.1	4.1	
				28.8	66.2	VIIb
Összes (%)	100	100		92.7	92.5	
N	357	13,988		357	13,988	

A 6.2. táblázatban szereplő összesített arányokat tekintve azonban azt találjuk, hogy a városi és vidéki válaszadók közötti valódi különbség a munka-magánélet mobilitásban a mezőgazdasági osztályból származók esetében, valamint a szalári állásokba való mobilitás tekintetében áll fenn. Míg a nem mezőgazdasági osztályból származó városi és vidéki egyének majdnem ugyanolyan "mobilak" a munka-életükben, a VIIb. osztályból származó vidéki válaszadók lényegesen alacsonyabb hajlandóságot mutatnak az általános munka-élet mobilitásra, mint vidéki társaik. Eközben az is kevésbé valószínű, hogy a munka és a magánélet közötti mobilitás révén jutnak fizetett állásokhoz. Másrészt a városi szalariátusi származású válaszadók nagyobb valószínűséggel mozdulnak vissza az I+II. osztályba, ha nem ott kezdtek, mint a szalariátusi osztályból, de vidéki hukou-ból származó válaszadók. Összességében úgy találjuk, hogy a vidéki szalariátusi osztály kevésbé stabil, mint vidéki társa a generációk közötti mobilitás tekintetében, ha figyelembe vesszük a munka és élet közötti mobilitást.

6.2. táblázat: Összefoglaló arányok a háromirányú mobilitási táblázatok alapján, hukou származás szerint, 20-69 éves válaszadók

	Származási osztály				Minden
	I+II	IIIa-VI	IIIb+VIIa	VIIb	
	A munka és a magánélet közötti mobilitás				
Városi	30.0	29.3	29.6	30.9	29.7
Vidéki	26.8	28.1	31.6	17.2	18.5
	A munka és a magánélet közötti immobilitás				
Városi	70.1	70.7	70.4	69.1	70.3
Vidéki	73.2	71.9	68.5	82.9	81.5
	Ellenmobilitás				
Városi	10.2	12.7	9.4	1.2	10.3
Vidéki	6.9	12.2	11.4	1.3	2.4
	A munka és a magánélet közötti felfelé irányuló mobilitás az I+II. osztályba				
Városi		7.6	6.3	4.7	4.9
Vidéki		6.4	6.2	2.4	2.6

Megjegyzés: Az I+II. osztályú állásokba történő ellenmobilitás nem tartozik az "I+II. osztályú állásokba történő felfelé irányuló, a munka és a magánélet közötti mobilitás" panelbe.

6.4 A "hárompontos" mobilitás relatív aránya

A nemek közötti különbségek további vizsgálatához a munka és az élet közötti mobilitás szempontjából, most a relatív arányok tekintetében, a CmSF és UNIDIFF modelleket külön-külön alkalmazom a mobilitási táblázatok három csoportjára, nevezetesen a származási osztálytól a célosztályig terjedő nemzedékek közötti mobilitás standard táblázataira, a származási osztálytól az első munkahely osztályáig terjedő mobilitás táblázataira, valamint a belépési osztálytól a célosztályig terjedő munka és élet közötti mobilitás táblázataira. A korábbi elemzésekben kimutatott város-vidék különbségek fényében az ebben a szakaszban szereplő elemzést külön-külön végezzük el a teljes adatokra, a városi és a vidéki adatokra.

A 6.3. táblázat a CmSF- és UNIDIFF-modelleknek a mobilitási táblázatok három érintett csoportjára történő illesztésének eredményeit mutatja be. Az egyes adatsorok esetében először az elemzés eredményeit látjuk, amikor a modelleket a nemzedékek közötti mobilitás standard tábláira (OD), majd a belépő szintű nemzedékváltás (H₁ → H₂) és a munka és élet közötti mobilitást (ED) reprezentáló mobilitási táblákra illesztjük.

Először is, egyik CmSF-modell sem illeszkedik kielégítően, amikor a 20-69 éves válaszadók teljes adataira alkalmazzák, de a Δ -értékek és az rG^2 statisztikák kis eltéréseket jeleznek az adatoktól. Eközben az UNIDIFF modellek egyértelműen jobb illeszkedést adnak, mint a CmSF

modellek, és szignifikánsan pozitív paraméterbecsléseket mutatnak mindhárom figyelembe vett átmenetre vonatkozóan. Más szóval, megalapozottan megállapítható, hogy a nők nemcsak a generációk közötti OD-átmenet során, hanem a munkaerőpiacra való belépéskor is jobban függenek az osztályháttertől, mint a férfiak. Ezen túlmenően az eredmények a nemek közötti egyenlőtlenségre utalnak akkor is, ha a mobilitás mintáit az "életpálya" szempontjából vizsgáljuk, mivel a nők relatív esélye a munka és az élet közötti mobilitásra a férfiakéhoz képest szorosabban kapcsolódik az első munkahelyükhöz.

6.3. táblázat: CmSF-modellek a nemek közötti különbségek relatív arányaira az általános, városi és vidéki adatokon.

	Modell	G ²	df	p	rG ²	Δ	BIC	G ² /df	β
<i>Általános</i>									
OD	Kond. Ind.	6461.8	50	0.00		21.4	5959.4	129.2	
	CmSF	87.7	25	0.00	98.6	1.8	-163.5	3.5	
	UNIDIFF	60.4	24	0.00	99.1	1.3	-180.7	2.5	0.026***
♀↔♂	Kond. Ind.	6439.3	50	0.00		21.8	5937.0	128.8	
	CmSF	70.1	25	0.00	98.9	1.6	-181.1	2.8	
	UNIDIFF	51.4	24	0.00	99.2	1.2	-189.7	2.1	0.022***
ED	Kond. Ind.	26568.6	50	0.00		41.5	26066.3	531.4	
	CmSF	103.0	25	0.00	99.6	1.5	-148.2	4.1	
	UNIDIFF	68.5	24	0.00	99.7	1.1	-172.7	2.9	0.045***
<i>Városi</i>									
OD	Kond. Ind.	658.0	50	0.00		13.4	239.6	13.2	
	CmSF	22.3	25	0.62	96.6	2.0	-186.9	0.9	
	UNIDIFF	19.8	24	0.71	97.0	1.8	-181.0	0.8	0.017
♀↔♂	Kond. Ind.	564.7	50	0.00		13.0	146.4	11.3	
	CmSF	23.2	25	0.57	95.9	2.1	-186.0	0.9	
	UNIDIFF	23.0	24	0.52	95.9	2.1	-177.9	0.9	-0.005
ED	Kond. Ind.	4851.9	50	0.00		45.1	4433.5	97.0	
	CmSF	41.1	25	0.02	99.2	2.5	-168.1	1.6	
	UNIDIFF	36.3	24	0.05	99.3	2.3	-164.5	1.5	0.033*
<i>Vidéki</i>									
OD	Kond. Ind.	1087.4	50	0.00		6.9	597.0	21.7	
	CmSF	54.6	25	0.00	95.0	1.1	-190.6	2.2	
	UNIDIFF	49.5	24	0.00	95.4	1.0	-185.9	2.1	0.016*
♀↔♂	Kond. Ind.	1031.6	50	0.00		6.4	541.2	20.6	
	CmSF	47.4	25	0.00	95.4	0.9	-197.8	1.9	
	UNIDIFF	41.0	24	0.02	96.0	0.7	-194.4	1.7	0.018*
ED	Kond. Ind.	16,033.9	50	0.00		32.3	15,543.5	320.7	
	CmSF	78.8	25	0.00	99.5	1.3	-166.4	3.2	
	UNIDIFF	59.1	24	0.00	99.6	1.0	-176.3	2.5	0.041***

A 6.3. táblázat többi részében azonban eltérő üzenetek jelennek meg, ha ugyanazokat a modelleket külön-külön alkalmazzuk a városi és a vidéki adatokra. A városi esetben azt látjuk, hogy a CmSF és az UNIDIFF modellek nagyon jól illeszkednek, amikor az OD és ♀↔♂ átmeneteket reprezentáló táblázatokra alkalmazzuk őket. Mindazonáltal az

UNIDIFF modell alig javítja az illeszkedést. A

ezért nem tagadhatja a férfiak és nők közötti folyékonysági mintázat közös jellegét. Az ED elemzésére áttérve azonban azt látjuk, hogy a belépési osztály és a célország osztálya közötti nettó kapcsolat a nők esetében lényegesen erősebbnek bizonyul, mint a férfiaknál. Érdeemes megjegyezni, hogy ha az elemzést a 41-69 éves "foglalkozásilag érett" válaszadók almintájára korlátozzuk, amint azt a Függelék 6A.1. táblázata mutatja, a nemek közötti különbségek az átmenetek folyékonysági mintázatában már nem szignifikánsak.

A vidéki esetre visszatérve, mind a CmSF, mind az UNIDIFF modellek nem kielégítő p-értékeket produkálnak, azonban az illeszkedés hiánya kicsi, ha az illeszkedés egyéb statisztikáit nézzük. Mindhárom átmenet esetében egyértelműen jobb az UNIDIFF-modell illeszkedése, amely minden esetben szignifikáns paramétert ad. Értelemszerűen az eredményt úgy értelmezhetjük, hogy a társadalmi fluiditásban a nőkkel szembeni uralkodó nemi egyenlőtlenséget jelzi. Amikor a modelleket csak a 41-69 éves idősebb válaszadók almintájára illesztjük, az OD és β átmenetekre vonatkozó UNIDIFF-modellek paraméterei már nem szignifikánsak, ugyanakkor a nemek közötti különbség a munka és a magánélet közötti mobilitás relatív esélyében még nagyobb, mint amit a 6.3. táblázat mutat. Ez arra enged következtetni, hogy a vidéki hukou-származású nők számára különösen fontos, hogy a munkaerőpiacra való belépéskor "megfelelő" pályakezdéssel rendelkezzenek, hogy előnyösebb osztálypozíciókhoz jussanak.

Összefoglalva, az ebben a szakaszban végzett elemzés azt jelzi, hogy a nemek közötti és a munka és a magánélet közötti mobilitás tekintetében a mobilitás mintázata nemenként változik, ha a városi és vidéki mintákat egyesítő mobilitási táblázatokból vonjuk le következtetéseinket. Ezenkívül a nemek közötti mobilitás relatív esélyében mutatkozó nemi különbségek nemcsak az első munkahelyhez való hozzáférés relatív esélyében mutatkozó nemi különbségekkel magyarázhatók, hanem a munka és magánélet közötti mobilitás fluiditásában mutatkozó különbségekkel is. A férfiakkal összehasonlítva a nőket nyilvánvalóan jobban korlátozza a származási osztályuk a karrierjük kezdetén és a belépő osztálypozíciók a későbbi munka-élet mobilitás során. Ha azonban az elemzésben külön városi és vidéki mobilitási táblázatokot használunk, a nemek közötti különbségek elsősorban a munka-élet mobilitás tekintetében érvényesülnek, különösen a vidéki hukou származásúak esetében. Míg nem tagadhatjuk a városi férfiak és nők közötti hasonlóságot a generációk közötti mobilitás két szakaszának, nevezetesen az β és ED átmenetek relatív aránya tekintetében, az első munkahely különösen fontos szerepet játszik a vidéki

nők generációk közötti mobilitásában, mivel a munka és az élet közötti mobilitás relatív aránya alacsonyabb.

6.5 SOR-modellek a felmérés időpontjában fennálló osztályhelyzetre vonatkozóan

Ez a szakasz továbbá azt vizsgálja, hogy az első foglalkoztatás milyen mértékben befolyásolja a célcsoportba tartozó állásokhoz való hozzáférést. Ezen túlmenően, az előző szakaszokban az abszolút és relatív arányok elemzése alapján azt várjuk, hogy a *hukou* származás kulcsszerepet játszik a mobilitási folyamatokban. A több kovariáns kezelése érdekében a sztereotip ordinális regressziós modellt (a továbbiakban SOR-modell) alkalmazom, amely lehetővé teszi, hogy egyetlen modellillesztéssel megvizsgáljuk az olyan kovariánsok hatásait, mint a nem, a *hukou* származás és a belépő osztálypozíció, miközben a származási osztály és a célosztály közötti kapcsolatot elemezzük.

Amint azt a II. függelékben kifejtettük, a SOR-modell jellegénél fogva a multinomiális feltételes logisztikus (MCL) modellek egy típusa (DiPrete, 1990; Hendrickx, 2000; Lunt, 2001), amely tartalmazza a Row and Columns modellt 2 (Anderson, 1984; DiPrete, 1990; Goodman, 1979) mint speciális, MCL-megközelítést alkalmazó, lineáris és multiplikatív hatásokat egyaránt tartalmazó konstrukciókat. A modell lehetővé teszi a származási és célállomás osztályok kategóriáinak rendezését egy-egy skálázási metrika becslésével, amely a független változók hatásain alapul (Hendrickx, 2000). Ugyanakkor nem feltételez konkrét sorrendiséget e kategóriák között, ami jól illik a mi elemzésünkhöz, ahol az osztályok sémája félig rendezett. A paraméterek értelmezése szempontjából minél nagyobb a különbség két osztálykategória skálázási metrikája között, annál inkább függ a modell kimenetele a kovariánsok hatásától. A SOR-modell illesztéséhez a hatszoros EGP-osztályozási séma osztálykategóriáinak sorrendjét felcseréljük, ahogyan azt a 6.4. táblázat mutatja.

6.4. táblázat: A hatszoros EGP-osztályozási séma fordított osztályozásai

		Be sorolás a 4. és 5. fejezet	Osztályozás ebben a fejezetben
I+II	Salariat osztályok	1	6
IIIa	Rutinszerű nem manuális osztályok	2	5
IVa+b	Kisvállalkozók	3	4
V+VI		4	3
	Alacsonyabban képzett technikusok és szakképzettek fizikai dolgozók		
IIIb+VIIa	Félig vagy egyáltalán nem képzett fizikai dolgozók	5	2
VIIb	Parasztok	6	1

Amint azt a II. függelék szemlélteti, a SOR-modell illesztésekor négy eredménycsoportot vizsgálunk. Az osztályváltozók skálázási metrikáin kívül a modell becsléseket készít egy sor kovariáns hatásáról, valamint a származási osztály és az osztály közötti általános kapcsolatról

célállomás, amely utóbbit úgy lehet beállítani, hogy egy vagy több kovariátortól függően változzon. Ezenkívül olyan korlátozásokat tesz lehetővé, amelyek lehetővé teszik, hogy megkülönböztessük az immobilitás és a mobilitás arányát. Így paraméterbecsléseket kaphatunk az egyes osztályokon belüli immobilitás valószínűségére. Mivel korlátozásokkal elérhetjük, hogy a két osztályváltozó azonos skálázási metrikával rendelkezzen, az immobilitási rátákat is korlátozhatjuk, hogy bizonyos osztályok esetében azonosak legyenek. A teljes modell így a következőképpen írható fel:

$$\log \frac{it^{(j)}}{j'} = \beta_{ij} + d_{ij} + \left(\sum_{t=1}^T X_t \right) \gamma_{ij} + \sum_{k=1}^K X_{jk} \alpha_k$$

ahol Y a válaszadó jelenlegi osztálypozíciója j kategóriával ($j=1-6$); J és J' a következők

α_j az interceptparamétereket képviseli bizonyos

különböző kategóriái

korlátozások; β_j a válaszadó osztálypozíciójának skálázási metrikáját jelenti, és σ_i az adott osztályra vonatkozóan.

a válaszadó származási osztálya; X^k a modellbe beépített kovariánsokat jelenti; és α^k kovariánsok paraméterei.⁴⁹ Míg a μ_0 paraméter a válaszadó osztálypozíciója és származási osztálya közötti általános összefüggést jelöli, addig μ_t az X_t kovariánsok összefüggésre gyakorolt hatását jelöli. Ami az immobilitási arányok és a mobilitási arányok megkülönböztetését illeti, a d_i értéke 1, ha $i=j$, és 0 egyébként; és γ_i az immobilitás logaritmusos esélyének paraméterei.

A 6.4. táblázat az 1996-os LHSC és a 2005/6-os CGSS felmérések összevont adataira illesztett SOR modellek illeszkedési statisztikáit mutatja be. Az alapmodellben (1. modell) a skálázási metrikákat külön-külön becsüljük a származási és a rendeltetési osztályra. Továbbá az immobilitás minden egyes osztálykategóriára meg van határozva. Az előző elemzésekben feltárt nemek közötti egyenlőtlenségek és a város-vidék különbségek alapján az alapmodell fő kovariátorként tartalmazza a nemet, a *hukou* származást és a mezőgazdasági státuszról a nem mezőgazdasági státuszba történő *hukou*-átcsoportosítást, és lehetővé teszi, hogy a származási osztály és a célország osztálya közötti általános kapcsolat a nem és a *hukou* származás függvényében változzon. Az egyszerűség kedvéért az elemzés a Kínában a foglalkozás elérésének szempontjából releváns legalapvetőbb változókra korlátozódik, és ezért nem tartalmazza a KKP-tagságot kovariátorként. Mivel az

az időpont, amikor a

---

⁴⁹ A modell azonosítása érdekében a j skálázási metrikára két korlátozást teszünk, az első értéket 0-ra, az utolsó értéket pedig 1-re állítva. A modell eredményeinek közlésekor a skálázási metrikát normalizáljuk. Ezért a

tényleges $a_j = 0$, és $a_j = 1$
korlátozás:

a válaszadó belépett a munkaerőpiacra, várhatóan hatással van a mobilitás esélyeire, a modellben szerepel a belépési év és a belépési életkor is. Figyelembe véve a belépési életkornak az osztálypozíciók elérésére gyakorolt lehetséges görbületi hatását, a belépési életkor kvadratikus formáját adom hozzá a kovariánsok egyikeként.

6.4. táblázat: A SOR modell kiválasztása a célállomás osztályához

	Modell specifikáció	Log valószínűség	L^2 vs. M 1	df	df vs. M1	BIC	μ
M1	Kovariánsok = nem + belépési év + belépési életkor + belépési életkor négyzet + <i>hukou</i> származás + <i>hukou</i> változás; Nemtől és <i>hukoutól</i> függő asszociáció (μ) eredet	-27785.0		20			1.51***
M2	Egyenlő mérőszámok a modellhez 1	-27788.8	7.6	20		-7.6	1.51***
M3	Modell2+egyennéltnem mezőgazdasági osztályok	-27800.1	30.2	16	4	-17.1	1.47***
M4	Modell2+egyennélő mozduatlanság a középhaladó osztályok számára	-27794.7	19.4	18	2	-4.3	1.39***
	Modell specifikáció	Log valószínűség	L^2 vs. M 3	df	df vs. M3	BIC	μ
M5	3. modell + évek iskoláztatás	-26981.5	1637.1	17	1	-1625.3	0.05
M6	5. modell + belépő osztály pozíció	-23959.8	7680.6	22	6	-7609.6	0.81

Megjegyzések:

1. A modelleket az összevont adatokra illesztették.
2. A BIC a következőképpen van meghatározva: $L^2 - (df) \ln(N)$, ahol a valószínűségi arány statisztika $L^2 = 2x(a \text{ korlátlan modell log valószínűsége} - a \text{ korlátozott modell log valószínűsége})$.
3. M3-M2: $L^2 = 22,6$, BIC = -24,7, df különbség = 4, $p=0,000$.
4. M4-M2: $L^2 = 11,8$, BIC = -11,9, df különbség = 2, $p=0,003$.
5. M4-M3: $L^2 = 10,8$, BIC = 12,8, df különbség = 4, $p=0,005$.
6. M5-M3: $L^2 = 1637,1$, BIC = -1625,3, df különbség = 1, $p=0,000$.
7. M6-M5: $L^2 = 6043,4$, BIC = -5984,3, df különbség = 5, $p=0,000$.

Az alapmodell mellett a modell három másik változatát is alkalmazzuk ugyanazokra az

adatokra. A 2. modellben a származási és a célállomás osztályok skálázási metrikái azonosak.⁵⁰ Tekintettel a mezőgazdasági ágazaton belüli feltűnően nagyfokú immobilitásra, a 3. modell a 2. modell alapján elkülöníti a VIIb. osztály immobilitását a nem mezőgazdasági osztályokétól. Végül, alternatívaként a 4. modell minden egyes osztálykategóriára meghatározza az immobilitást, de

---

⁵⁰ A két skálázási metrika azonosságának kikényszerítésével a SOR-modellben szereplő RC2 modellt az EQRC2 modellel helyettesítem, és így 4 szabadságfokot takarítok meg (Goodman, 1979; Hendrickx, 2000).

a "köztes osztályok", azaz a IIIa-VI. osztályok esetében a mozdulatlansági rátáknak azonosnak kell lenniük. A modellek összehasonlításához kombinálom az L^2 kritériumot és a Bayes-i információs kritérium (BIC) statisztikáit, amelyeket a kontrasztos modellek értékelésére használnak (Hendrickx & Ganzeboom, 1998; Wong, 1994).⁵¹

Míg a 2. és a 4. modell valamivel jobban illeszkedik az alapmodellhez, a 3. modell előnyben részesül, mivel mind az L^2 , mind a BIC-kritériumok szerint ez mutatja a legjobb illeszkedést, miközben négy szabadságfokot takarít meg. Ezért ezt a modellt tekintjük az elemzés alapmodelljének (A modellre átnevezve).

A 6.5. táblázat az A modell és a modell két alternatív változatának - a B és a C modell - illesztésének eredményeit mutatja be. A B modellben a válaszadók iskolai végzettségének mérőszámaként az iskolázottsági éveket is szerepeltetem, tekintettel az oktatásnak a mobilitási folyamatokban eddig feltárt meghatározó szerepére (Walder et al., 2000; Wu & Treiman, 2007). A C modellben hozzáadom az ebben a fejezetben elsődlegesen érdekelt kovariátort - a belépési osztálypozíciót. A táblázat a három modell alapján becsült paraméterek öt csoportját tartalmazza. A táblázat felső panelje a válaszadók osztályba való belépési eredetére és célállomására vonatkozó skálázási metrikákat, azaz a modell egyenletében szereplő ϕ és σ értékeket mutatja be, amelyek most már azonosakra vannak korlátozva. A táblázat ezután az immobilitás logaritmikus esélyére vonatkozó paraméterbecsléseket adja meg, amelyek megkülönböztetik a paraszti osztály immobilitását a nem mezőgazdasági osztályokétól. Az ezt követő táblában a modellekben szereplő kovariánsok együtthatóit, azaz a modell egyenletében szereplő β értékeket látjuk. Ezek az együtthatók, valamint a vonatkozó skálázott értékek közötti különbség ($\phi_j - \phi_j'$) azt jelzik, hogy egy-egy kovariáns milyen erősen befolyásolja a mobilitás relatív esélyét a két osztály bármelyikének magasabb státuszú foglalkozásába való bekerüléshez. Ezután találhatunk becsléseket az osztály eredet és célállomás közötti kapcsolatra, nevezetesen az általános kapcsolat paraméterét (μ_0) és a kovariánsok eredet-célállomás kapcsolatra gyakorolt hatásának paramétereit (μ_i). Helytakarékossági okokból az egyes modellekben szereplő metszéspontokat (α_j) elhagyjuk.

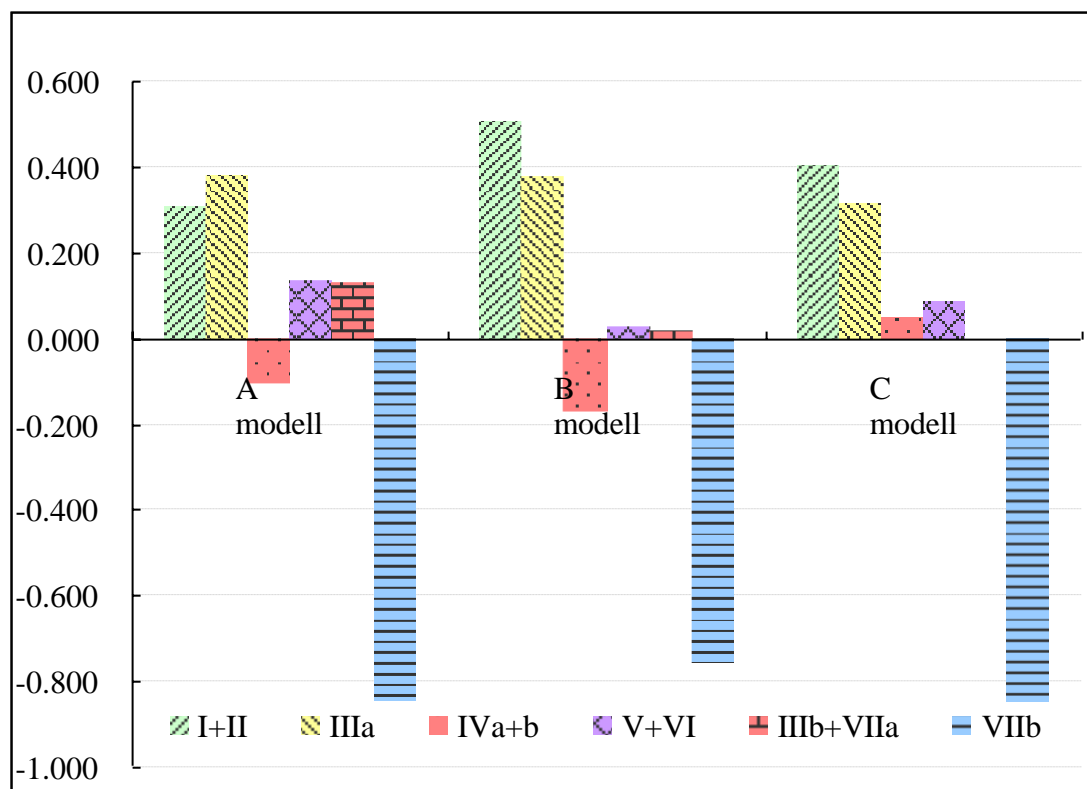
---

⁵¹ A valószínűségi arány L^2 statisztika $2(l_2 - l_1)$, ahol l_2 az alapmodell log-likelihoodja, l_1 pedig a korlátozásokkal rendelkező modell log-likelihoodja. Az L^2 statisztika chi-négyzet eloszlású, amelynek szabadságfokainak száma megegyezik azon paraméterek számával, amelyeket a szimpatikusabb

modellre vonatkozó megszorítások elhagynak. A számítás szempontjából a $BIC = L2 - df \cdot \ln(N)$, ahol N a mintanagyság. Minél negatívabb egy modell BIC-statisztikája, annál előnyösebb az alapmodellhez képest.

Annak érdekében, hogy az egyes osztálypárok közötti távolságot a bevont kovariánsok hatására szemléltetni lehessen, a 6.3. ábrán a hat célállomás- (és származási) osztályra becsült skálázási metrikákat mutatjuk be. Amint korábban említettük, a SOR-modell alapján becsült skálázási metrikák az egyes osztályok relatív státuszát mutatják az általános osztályszerkezetben. Minél magasabb egy osztálykategória skálázott pontszáma, annál "magasabb" az általa lefedett foglalkozások státusza az alacsonyabb pontszámú osztálykategóriákhoz képest. Mivel azonban a skálázási mérőszámokat a kovariánsok hatásai alapján becsülik, helyénvaló megjegyezni, hogy a két osztály közötti távolság változik, ha különböző kovariánsokat veszünk figyelembe. Egy osztálykategória-pár pontszámai közötti nagyobb különbség azt jelenti, hogy a kovariáns nagyobb hatással van a válaszadó logaritmikus esélyére, hogy a kettő közül a kívánatosabb osztálypozícióban található (Wu & Treiman, 2007: 432).

6.3. ábra: A származási és rendeltetési osztályok méretezési mérőszámai három SOR-modell esetén

Megjegyzések:

1. Mindhárom modell egyenlő skálázási metrikákat becsül a származási és célosztályokra, megkülönbözteti a parasztok és a nem mezőgazdasági osztályok mobilitását, és lehetővé teszi, hogy a származási és célosztályok közötti nem-diagonális kapcsolat a nem és a hukou származás függvényében változzon.
2. A B modell az A modellben szereplő kovariánsok mellett az iskolai végzettséget is ellenőrzi, a C modell pedig kovariátorként tartalmazza az első munkahelyi osztályt.

A 6.3. ábrát tekintve nem meglepő számunkra, hogy a VIIb. osztály a SOR-modell mindhárom változata szerint a legalacsonyabb státuszú. A kovariánsok hatásától függetlenül a paraszti osztály egyértelmű távolságot mutat a nem mezőgazdasági osztályoktól. A nem mezőgazdasági osztályok foglalkozásaihoz képest kétségtelenül a mezőgazdasági munka rendelkezik a legalacsonyabb státusszal, skálázott pontszáma mindhárom modellben a legnegatívabb, ami azt is mutatja, hogy a generációk közötti mobilitás szempontjából a mezőgazdasági ágazattól való távolság egyértelműen nagyobb, mint bármely két nem mezőgazdasági osztálypozíció között. A nem mezőgazdasági osztályokra térve azonban a három modell alapján eltérő eredmények rajzolódnak ki. Míg a nem fizikai foglalkozású osztályok "folyamatosan" magasabb skálázott értékeket mutatnak, mint a többi nem mezőgazdasági osztály, az I+II. osztály az alapmodell (A modell) szerint látszólag alacsonyabb státuszú, mint a IIIa. osztály. Azaz, ha az oktatás és az első foglalkoztatás hatásait nem vesszük figyelembe, akkor a mezőgazdasági munkától a rutinszerű nem manuális foglalkozásokhoz képest nagyobb a távolság a mobilitás szempontjából, mint a szalári foglalkozásokhoz képest.

Ez az eredmény összhangban van azzal, amit Wu és Treiman (2007) a SOR-elemzés alkalmazásával mutatott ki. Az 1996-os LHSC-adatokat használva, de az elemzést a férfi válaszadókra és az apjuk foglalkozására vonatkozó információkra korlátozva a tanulmány azt találja, hogy a rutinszerű, nem manuális munkák "magasabb" státuszt mutatnak, mint a szalári foglalkozások, ha az iskolai végzettséget - az iskolai évekkel mérve - nem ellenőrzik. Wu és Treiman (2007) szerint ez az eredmény azzal függ össze, hogy a vidéki hukou-származású és mezőgazdasági osztályhátterrel rendelkező, képzettségi szempontból sikeres férfiak erősen hajlamosak a szalariátusi állásokhoz hozzáférni, miközben hukou-státuszukat városi státuszra emelik. Valóban, ha megnézzük a vonatkozó adatokat ebben a tanulmányban, a vidéki hukou és felsőfokú végzettségű válaszadók közül a férfiak mintegy kétharmada és a nők több mint fele a felmérés időpontjában szalariátusi foglalkozásban található.⁵² Érdeemes megjegyezni, hogy mind a férfiak, mind a nők esetében az esetek több mint 80 százaléka szalári állásokban kezdte pályafutását. Az I+II. osztály és a VIIb. osztály közötti, az A modellben a mobilitás szempontjából rövidebbnek tűnő távolságot tehát az magyarázhatja, hogy az iskolai végzettségen keresztül nagyobb valószínűséggel lehet az osztályszerkezet alsó végéből a szalariátusi pozíciókba jutni, mint az oktatáson keresztül a rutinszerű nem manuális foglalkozásokba. Amint a 6.3. ábrán látható, az I+II. és a IIIa. osztály rangsorolása megfordul, amikor az iskolai végzettség hatását a B. modellben

kontrolláljuk, és a C. modellben is így marad.

---

⁵² Ezek az arányok alacsonyabbak, mint amit Wu és Treiman (2007) elemzése mutat, amely szerint a vidéki hukou-ból származó, felsőfokú végzettségű férfiak 86 százaléka a megkérdezés időpontjában fizetett foglalkozású volt.

az oktatás és az első munkahely bevezetése a modellbe szintén a nem manuális osztályok és a manuális munka közötti távolság változását eredményezi általában. Ha az iskolai végzettséget kontrolláljuk, a nem manuális foglalkozások és a manuális munka közötti távolság nagyobbá válik, mint az alapmodellben, ami a kovariánsok erősebb hatását jelzi a nem manuális munkakörben való elhelyezkedés logaritmikus esélyére.

Wu és Treiman megállapításaival összhangban van a kispolgárság alacsony státusza is, amelyet a skálázási metrika tükröz. Ha a nem mezőgazdasági ágazatokra szűkítjük figyelmünket, a kisiparosok az A és a B modell szerint a legtávolabb állnak a szalári osztálytól, státusuk csak a C modell szerint "magasabb", mint a félig/kevésbé képzett fizikai munkásoké. Míg a kispolgárság státuszát a nyugati társadalmakban a szakképzett kézi és a rutinszerű nem kézi foglalkozások közé esőnek tekintik (Ganzeboom, Luijck és Treiman, 1989), és a kispolgárságot a rutinszerű nem kézi és a szakképzett kézi munkásosztályokkal együtt "köztes osztályoknak" nevezik (Goldthorpe és Jackson, 2007), a kis magánvállalkozások az államszocialista társadalmakban nemkívánatos foglalkozási célpontnak számítottak az állam részéről történő hosszú távú elnyomás miatt (Erikson & Goldthorpe, 1992; Gerber & Hout, 2004).⁵³ A IVa+b osztály és a IIIb+VIIa osztály megváltozott rangsora a C modell szerint a munka és az élet közötti mobilitás nagyobb valószínűségét sugallja a kívánatos pozíciókba való bekerülésben.

A korábbi elemzéseknek a paraszti osztályra vonatkozó megállapításai alapján a mezőgazdasági és a nem mezőgazdasági szektorok között jelentős különbségeket várunk az immobilitás tekintetében. Amint a 6.5. táblázat második panelje mutatja, a VIIb. osztály mobilitási paramétere az A. és a C. modell szerint közel kétszerese a nem mezőgazdasági osztályokénak (0,889 vs. 0,486 az A. modellben és 0,749 vs. 0,401 a C. modellben), mindkettő statisztikailag szignifikáns. Érdeemes megjegyezni, hogy a B modell, amely az iskolázottságot is kontrollálja, még nagyobb szakadékot mutat a paraszti osztály és a nem mezőgazdasági osztályok között az immobilitás tekintetében, az előbbieket paramétere körülbelül háromszorosa a nem mezőgazdasági osztályokénak. A B. modellben az immobilitási tendenciában mutatkozó jelentősebb mezőgazdasági és nem mezőgazdasági különbségtétel a mezőgazdasági osztályból való általános generációk közötti kiáramlás növelésében játszott fontos szereppel függhet össze. Egy külön elemzésben azt találnánk, hogy az embereknek csak egy nagyon kis hányada (kevesebb mint 10 százalékos

---

⁵³ Goldthorpe és Jackson (2007) a "köztes osztályok" alatt a IVb+c, a III. és az V. osztályt érti, míg a IVa.

osztályt - a nagy magánvállalkozókat - a II. osztállyal kombinálja.

a férfiak százaléka és a nők kevesebb mint 4 százaléka), akik parasztcsaládból származnak, és maguk is mezőgazdasági munkát végeznek, felsőfokú végzettséget szereztek. Ezzel szemben azok közül, akik mezőgazdasági családból származnak és középiskolai vagy annál magasabb szintű végzettséget szereztek, a férfiak 68,6 százaléka és a nők 73,8 százaléka nem mezőgazdasági osztályba tartozó pozícióban található.

6.5. táblázat: Az aktuális osztályhelyzet SOR-modelljeinek eredményei

	A modell	SE	B modell	SE	C modell	SE
Equal eredet-célállomás skálázási metrika (ϕ)						
Salariat: I+II	0.305		0.505		0.404	
Rutin nem manuális: IIIa+b	0.382		0.377		0.315	
Kisvállalkozók: IVa+b	-0.104		-0.171		0.048	
Szakképzett kézi munkások: V+VI	0.134		0.028		0.089	
Fél- és szakképzetlen fizikai munkások: IIIb+VIIa	0.130		0.017		-0.003	
Parasztok: VIIb	-0.846		-0.757		-0.853	
Mozdulatlanság (γ)						
Nem mezőgazdasági osztályok: I-VIIa	0.486***	0.025	0.451***	0.027	0.401***	0.027
Parasztok: VIIb	0.889***	0.138	1.391***	0.084	0.749***	0.173
A kovariánsok sztereotipizált rendezett hatásai (β)						
Női	-0.202**	0.075	0.086	0.062	-0.198*	0.090
Az LM belépésének éve	0.038***	0.002	-0.005**	0.002	0	0.002
Belépési korhatár	0.340***	0.025	0.138***	0.027	-0.216***	0.034
Belépési életkor négyzet	-0.005***	0.000	-0.001	0.001	0.004***	0.001
Vidéki hukou 14 vagy 18 évesen	-3.999***	0.091	-3.461***	0.082	-2.720***	0.106
Vidéki és városi hukou-korszerűsítés	3.585***	0.061	3.522***	0.066	2.737***	0.070
Iskolai végzettség			0.327***	0.008	0.172***	0.008
Belépő pozíció						
Félig/nem szakképzett fizikai munkások : IIIb+VIIa					3.025***	0.087
Skilled manual munkások: V+VI					3.635***	0.116
Kisvállalkozók: IVa+b					2.904***	0.149
Rutin nem manuális: IIIa					9.848***	0.273
Salariat: I+II					13.116***	0.235
Eredet-célállomás társulás (μ)						
Általános társulás	1.471***	0.152	0.046	0.125	0.811***	0.187

Egyesület*	n	0.502***	0.098	0.461***	0.094	0.110	0.114
őí Egyesület * vidéki serdülő <i>hukou</i>		-1.728***	0.132	-0.916***	0.135	-1.153***	0.153
Modell illeszkedési statisztikák							
N		135,660		135,660		135,660	
Ll		-27800.1		-26981.5		-23959.8	
LR chi2		25423.2		27060.3		33103.7	
<i>Df</i>		16		17		22	

Megjegyzések:

1. A metszéspontokra vonatkozó paraméterek a helytakarékosság érdekében nem szerepelnek.
2. A skálázási mérőszámok esetében nincsenek standard hibák.
3. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Amint fentebb említettük, a "származási-célállomási társulás" panel a μ_0 és μ_t értékeit közli a modellegyenletben. Míg μ_0 a származási hely és a célállomás közötti általános, nem diagonális asszociációt jelöli, addig a μ_t paraméter azt mutatja, hogy az asszociáció hogyan változik az X_t kovariáns értékétől függően. asszociáció. Mindhárom modellben a származás és a célállomás közötti nem diagonális összefüggés a *hukou* származással és a nemmel is változhat. Ami a nemi hatást illeti, a β paraméter azt jelzi, hogy a női lét szignifikáns negatív hatással van a "magas státuszú" foglalkozásokba való mobilitás valószínűségére. Ezen túlmenően a női lét szignifikáns pozitív paramétere az alapmodellben és a B modellben megerősíti azt a korábbi megállapításunkat, hogy a nők mobilitási eredményei szorosabban kapcsolódnak szüleik osztályhelyzetéhez, függetlenül attól, hogy az iskolai végzettség hatását kontrolláltuk-e vagy sem. A C modellre áttérve azt látjuk, hogy a nemek közötti különbség a származási hely és a cél közötti kapcsolatban nem szignifikáns, ami arra utal, hogy a foglalkozási eredményt a munka és az élet közötti mobilitáson *keresztül* befolyásolja az osztályhelyzetből való származás. Ez a megállapítás emlékeztet bennünket korábbi elemzésem eredményére is, miszerint a városi nők - jó kiindulópontot biztosítva a karrierjükben - ugyanolyan jól teljesíthetnek, mint a férfiak.

A nemi hatáshoz képest a *hukou* származás szignifikáns hatása az asszociációra könnyen látható, de nem olyan könnyen értelmezhető. Mindhárom modellben a vidéki *hukou*-származású válaszadók esetében a diagonálon kívüli összefüggés valójában negatív. Wu és Treiman (2007) szerint az osztályhátérnek a vidéki *hukou*-származású egyének foglalkozási eredményére gyakorolt rendellenes hatása a *hukou*-rendszer generációk közötti mobilitásra gyakorolt hatásának két oldalával magyarázható. Egyrészt, azok, akiknek sikerül *hukou*-regisztrációjukat városi státuszúvá "fejlesztteniük", hajlamosak hosszú távú felfelé irányuló mobilitást elérni az osztályszerkezet csúcsára. Másrészt a vidéki szülők gyermekei számára, akik városi munkát vállalnak, a vidéki *hukou* továbbra is korlátozza a földek elhagyásának esélyét. Amint a függelék 6A.2. táblázata mutatja, a tanulmányban szereplő összesített adatokon alapuló elemzéssel a vidéki válaszadók hosszú távú felfelé irányuló mobilitása a *hukou*-korszerűsítés révén valójában kisebb mértékű, mint amit Wu és Treiman tanulmánya mutat. Mindazonáltal tagadhatatlan, hogy a tizenéves koruk óta vidéki *hukou*-státuszban maradtak többsége mezőgazdasági munkát

végez, függetlenül a

relatív esélyeket külön-külön számítjuk ki a férfiakra és a nőkre ugyanazon forgatókönyvek esetén. A táblázat felső táblájára összpontosítva az első benyomásunk az lehet, hogy mindháromféle hukou-feltétel esetében a férfiak

⁵⁵ A számítás $31,7 = e(0,315 - (-0,853)) * (9,848)$ az előbbi esetében és $42,2 = e(0,315 - (-0,853)) * (13,116)$ az utóbbi esetében, ahol 0,315 és -0,853 a IIIa. osztályra és a VIIb. osztályra vonatkozó skálázási metrika pontszáma. 9,848 és 13,116 a IIIa. osztályba és az I+II. osztályba való belépésre vonatkozó együttható.

valamivel nagyobb valószínűséggel jutnak el fizetett foglalkozásokhoz, mint a félig/kevésbé képzetlen fizikai munkákhoz.⁵⁶ A paraszti és városi származású gyermekekhez képest, ami ritka,⁵⁷ a vidéki származású és vidéki státuszukat megőrző gyermekek esélye csak körülbelül negyedakkora. Ugyanakkor azok, akik vidéki származásúak, de később a hukou-státuszukat nem mezőgazdasági státuszúvá minősítették át, a legnagyobb eséllyel helyezkednek el fizetett, nem pedig félig/nem szakképzett foglalkozásokban. Az ilyen átalakított hukou-státusú férfiak és nők esetében egyaránt több mint négyszer nagyobb az esélye annak, hogy inkább az I+II. osztályba kerüljenek, mint a IIIb+VIIa. osztályba, mint azoké, akik mindig is vidéki státuszúak voltak.

---

⁵⁶

A=1.000=exp((0.505-0.017)*((0.461*0-0.916*0)*(-0.757)))*exp((0.505-0.017)*(-3.461*0+3.522*0))
 B=0.843=exp((0.505-0.017)*((0.461*1-0.916*0)*(-0.757)))*exp((0.505-0.017)*(-3.461*0+3.522*0))
 C=1.445=exp((0.505-0.017)*((0.461*0-0.916*1)*(-0.757)))*exp((0.505-0.017)*(-3.461*1+3.522*1))
 D=1.219=exp((0.505-0.017)*((0.461*1-0.916*1)*(-0.757)))*exp((0.505-0.017)*(-3.461*1+3.522*1))
 E=0.259=exp((0.505-0.017)*((0.461*0-0.916*1)*(-0.757)))*exp((0.505-0.017)*(-3.461*1+3.522*0))
 F=0.219=exp((0.505-0.017)*((0.461*1-0.916*1)*(-0.757)))*exp((0.505-0.017)*(-3.461*1+3.522*0))

A számítást a modellegenlet vonatkozó részéhez viszonyítva az esélyegyenlet eredménye a következő

$$\exp((\phi_j - \phi_j') * (\mu_0 + t \sum_{k=1}^K X_k)) * \sigma_i * \exp((\phi_j - \phi_j') * \sum_{k=1}^K X_k)$$

az I+II. osztály és a IIIb+VIIa. osztály skálázott pontszámai közötti különbséget adja meg a B modellben; (0,461*0-0,916*0) a teljes származás-célállomás összefüggés, valamint a nem és a hukou származás összefüggésre gyakorolt hatásának együtthatói összege; (-0,757) a VIIb. osztály mint származási osztály skálázott pontszáma; és (-3,461*1+3,522*0) a vidéki hukou származás és a vidékről városba történő hukou-korszerűsítés hatásának együtthatói összege.

⁵⁷ A parasztok gyermekei közül a férfiak kevesebb mint 2 százaléka, a nők valamivel több mint 2 százaléka

városi származású.

6.6. táblázat: A hukou-eredet, a hukou-korszerűsítés és a belépési osztályba való besorolás hatásainak bemutatására szolgáló forgatókönyvek két csoportra vonatkozóan

	Gender	Hukou eredet	Hukou a frissítése	Relatív esélyek	
<i>1. csoport</i>					
A	Férfi	Városi	Nem	1.000	
B	Női	Városi	Nem	0.843	
C	Férfi	Vidéki	Igen	1.445	
D	Női	Vidéki	Igen	1.219	
E	Férfi	Vidéki	Nem	0.259	
F	Női	Vidéki	Nem	0.219	
<i>2. csoport</i>					
	Gender	Hukou eredet	Hukou a frissítése	Belépő pozíció	Relatív esélyek
G	Férfi	Vidéki	Igen	I+II	3.513
H	Női	Vidéki	Igen	I+II	3.451
I	Férfi	Városi	Nem	I+II	3.213
J	Női	Városi	Nem	I+II	3.157
K	Férfi	Vidéki	Igen	IIIb+VIIa	2.626
L	Női	Vidéki	Igen	IIIb+VIIa	2.580
M	Férfi	Városi	Nem	IIIb+VIIa	2.402
N	Női	Városi	Nem	IIIb+VIIa	2.360

Megjegyzések:

1. Valamennyi egyed VIIb. osztályú származású.
2. Az 1. csoport relatív esélye arra utal, hogy a válaszadó relatív esélye inkább az I+II. osztályba, mint a IIIb+VIIa. osztályba tartozik.
3. Az 1. csoport relatív esélye arra utal, hogy a válaszadó relatív esélye inkább az I+II. osztályba, mint a IIIa. osztályba tartozik.

A 2. csoport esetében az elemzést azokra korlátozom, akik városi hukou-státuszban voltak, és azokra, akik mezőgazdasági státuszból nem mezőgazdasági státuszba, vagyis vidéki státuszból városi státuszba emelték *hukou-jukat*.⁵⁸ A 6.6. táblázat alsó paneljében ismét csak enyhe különbséget találunk a következők között

58

$$G=3.513=\exp((0.404-0.315)*(-1.153*1*(-0.853)))*\exp((0.404-0.315)*(-0.198*0-2.720*1+2.737*1+13.116*1))$$

$$H=3.451=\exp((0.404-0.315)*(-1.153*1*(-0.853)))*\exp((0.404-0.315)*(-0.198*1-2.720*1+2.737*1+13.116*1)) = 3.451$$

$$I=3.213=\exp((0.404-0.315)*(-1.153*0*(-0.853)))*\exp((0.404-0.315)*(-0.198*0-2.720*0+2.737*0+13.116*1))$$

$$J=3.157=\exp((0.404-0.315)*(-1.153*0*(-0.853)))*\exp((0.404-0.315)*(-0.198*1-2.720*0+2.737*0+13.116*1))$$

$$K=2.626=\exp((0.404-0.315)*(-1.153*1*(-0.853)))*\exp((0.404-0.315)*(-0.198*0-2.720*1+2.737*1+9.848*1))$$

$$L=2.580=\exp((0.404-0.315)*(-1.153*1*(-0.853)))*\exp((0.404-0.315)*(-0.198*1-2.720*1+2.737*1+9.848*1))$$

$$M=2.402=\exp((0.404-0.315)*(-1.153*0*(-0.853)))*\exp((0.404-0.315)*(-0.198*0-2.720*0+2.737*0+9.848*1))$$

a férfiak és a nők ugyanolyan forгатókönyvek szerint, bár a férfiaknál folyamatosan nagyobb valószínűséggel találunk szakembert vagy vezetőt, mint rutinmunkást, mint a nőknél. Az 1. csoporthoz hasonlóan a hukou-átalakítás növeli a kívánatosabb osztálypozíciók elérésének relatív esélyét, bár kisebb mértékben, mint ami az 1. csoport eseteinél látható. Ha minden más dolog változatlan, akkor az I+II. osztályba való belépés a legelején egyértelműen nagyobb esélyt ad arra, hogy fizetős vagy rutinszerű, nem fizikai munkakörökben helyezkedjenek el, mint azok, akik a IIIa. osztályba tartozó foglalkozásokban kezdték a pályafutásukat.

Röviden összefoglalva, a példaesetek relatív esélyeivel világosan látható a "hukou-átváltás hatalma" a kínai mobilitási rendszerben, ahogyan azt Wu és Treiman (2007: 436) feltárta. Még ha az iskolázottságot kontrolláljuk is, különösen a vidéki származásúak esetében a vidéki hukou-származás és a hukou-státusz mezőgazdaságról nem mezőgazdaságra történő átváltásának sikertelensége hátrányosan befolyásolja a magasabb státuszú foglalkozásba való mobilitás esélyét, míg a hukou-státusz sikeres átváltása jelentősen, a városi származásúakénál is magasabb szintre emelheti a kívánatosabb foglalkozásokhoz való hozzáférés esélyét. A belépő osztálypozíciók meghatározó szerepére vonatkozó erős bizonyítékok azonban megerősítik, hogy a vidéki származásúak számára is rendkívül fontos, hogy a "megfelelő" osztályba lépjenek be a kívánatos osztálypozíció elérése érdekében.

6.6 Következtetés

Ez a fejezet a generációk közötti mobilitást "kétlépcsős" vagy "hárompontos" folyamatként kezeli, amely a származási osztályból az első munkahelyi osztályba, majd onnan a belépési osztályból a célosztályba való átmenetből áll. A három empirikus szakaszban a hárompontos abszolút arányokat háromirányú mobilitási táblázatok segítségével vizsgáltam, az OD, $\text{D} \rightarrow \text{D}$ és ED átmenetek relatív arányainak nemek közötti egyenlőtlenségeit vizsgáltam, és egy sor kovariáns hatását vizsgáltam a hátrányos helyzetű osztálypozíció helyett a "magas státuszú" osztálypozícióba való mobilitás esélyére.

$$N=2.360=\exp((0.404-0.315)*(-1.153*0*(-0.853)))*\exp((0.404-0.315)*(-0.198*1-2.720*0+2.737*0+9.848*1))$$

Bár e fejezet célja nem az, hogy felváltja a generációk közötti mobilitás kutatásának hagyományos megközelítését a "hárompontos" elemzéssel, rávilágít a származási osztály, az első munkahely és a célosztály közötti összetett kapcsolatokra. Ezen túlmenően, az ebben a fejezetben bemutatott bizonyítékok fényében azt állítom, hogy a származási osztály és az első munkahely osztálya közötti kapcsolatra érdemes kellő figyelmet fordítani a származási osztály és az első munkahely osztálya közötti kapcsolatra, ami szükségesnek tűnik a generációk közötti mobilitás iránt érdeklődő kutatók számára. Általánosságban elmondható, hogy Kínában a munka és a magánélet közötti mobilitás mértéke meglehetősen korlátozott, míg a közvetlen belépés igen fontos szerepet játszik a generációk közötti mobilitás folyamataiban. Más szóval, ésszerű azt állítani, hogy a generációk közötti mobilitás mintázata Kínában nagymértékben tükrözi a származási osztályból az első munkahelyre történő mobilitás mintázatát.

A fizetett állásokhoz való hozzáférést keresők és a mezőgazdasági osztályból származók számára még nyilvánvalóbb a közvetlen belépés fontossága. Tekintettel az ellenmobilitás viszonylag alacsony arányára, a szalari osztályon belülről és kívülről érkezőknek, azaz a szalari szülők gyermekeinek és a nem szalari családokból származóknak egyaránt biztosítaniuk kell a szakmai és vezetői állásokat pályafutásuk legelején. Ezt a SOR-modell illesztésének eredményei is megerősítik. Ha néhány fő kovariáns, mint például az iskolai végzettség, a nem és a *hukou* hatását kontrolláljuk, akkor a nem mezőgazdasági foglalkozással való kezdés - a legerősebb hatás a szakmai és vezetői foglalkozásnál, a leggyengébb pedig a kisvállalkozásnál - nagyobb eséllyel vezetne magasabb státuszú pozícióhoz, mint a mezőgazdasági munkába való bekapcsolódás a szakmai élet kezdetén. Míg a fizetett szülők különböző erőforrásokat mozgósíthatnak gyermekeik megsegítésére mind az iskolai, mind a foglalkozás terén, ahogyan az mind Kínában, mind a nyugati társadalmakban tapasztalható (Bian, 1994; Devine, 2004; Zheng & Li, 2009), addig a szerényebb vagy akár hátrányos társadalmi származásúaknak maguknak kell megtalálniuk az utat a jó munkahelyekhez. Másrészt azok számára, akik mezőgazdasági eredetűek, és nem mezőgazdasági foglalkozásokat szeretnének elérni, nagyobb lenne az esély, ha a munkaerőpiacra való belépéskor sikerülne elhagyniuk a földeket, ami különösen igaz a parasztok lányaira.

Az előző fejezetekhez hasonlóan ez a fejezet is rámutat a társadalmi mobilitás nemek közötti egyenlőtlenségére mind abszolút, mind relatív értelemben. Általánosságban

elmondható, hogy a nők kisebb eséllyel jutnak fizetett állásokba, de a nemek közötti egyenlőtlenség kérdése összefonódik a város-vidék megosztottsággal, ahogyan azt az előző fejezetek is mutatták. Két érdekes pont merül fel. Először is, bár a bizonyítékok

hukou-származásúak, és felsőfokú tanulmányaikat fejezik be, gyakrabban kell munkát találniuk a városi *hukou* megszerzése előtt, mint a városi *hukou* megszerzése után nem mezőgazdasági munkát találni. Ez, valamint a hátrányos lehetőségek

a vidéki népesség oktatásának hiánya magyarázatot adhat arra, hogy az oktatás hatása, amelyet széles körben a társadalmi reprodukció motorjaként tartanak számon (Shavit & Blossfeld, 1992; Treiman & Yip, 1989), a kínai esetben szignifikánsan pozitív, de meglehetősen korlátozott.

Összefoglalva, ez a fejezet hangsúlyozza a belépő osztálybeli pozíciók fontosságát a kínai mobilitási folyamatokban, és azt javasolja, hogy az első munkahely szerepét adott esetben vegyék figyelembe a generációk közötti mobilitás jövőbeli kutatásában. Ugyanakkor helyénvaló a munka és a magánélet közötti mobilitás viszonylagos hiányát Kínában inkább az osztálymobilitás, mint a munkahelyi mobilitás keretei között vizsgálni, mivel a kínai társadalmat sokkal mobilabbnak találhatjuk, ha az utóbbira összpontosítunk. Továbbá, mint fentebb említettük, az elemzésnek nem célja, hogy a generációk közötti mobilitás hagyományos megközelítését felváltja a származási osztálytól az első munkahely szerinti osztályig tartó mobilitás elemzésével. Míg a célosztályokra vonatkozó információkat a megkérdezés időpontjában gyűjtik, a felmérések által lefedett válaszadók különböző években kezdték meg munkaképes életüket. Ezért rendkívül nehéz lenne a mobilitási arányokban bekövetkező, strukturális változásokból eredő változásokat vizsgálni.

Függelék 6. fejezet (I)

6A.1. ábra: A hárompontos mobilitás mintázata nemek szerint, 41-69 éves válaszadók

A. Salariat származás

Származási osztály	Belépő osztályú pozíció		A rendeltetési hely osztálya			
	Férfi	Női		Férfi	Női	
I+II	23.0	21.2	I+II	20.4	17.4	I+II
				7.0	2.3	
				2.8	3.1	
				3.1	4.8	
	27.0	25.6	IIIa-VI		2.7	IIIa-VI
				16.1	20.4	
				5.0	5.2	
	20.3	18.5	IIIb+VIIa	4.6	5.6	IIIb+VIIa
				3.6	2.8	
				12.4	10.0	
	29.7	34.8	VIIb		4.4	VIIb
				20.0	20.1	
Összes (%)	100	100.1		95.0	98.8	
N	508	603		508	603	

Megjegyzés: A 2%-nál kisebb kiáramlások nem szerepelnek (ugyanaz alább).

B. Közbeső osztály eredet

Származási osztály	Belépő osztályú pozíció		A rendeltetési hely osztálya			
	Férfi	Női		Férfi	Női	
IIIa-VI	14.7	12.3	I+II	11.6	9.4	I+II
				4.9	2.9	
				2.8	2.2	
				5.4	2.2	
				2.0		
	34.0	36.7	IIIa-VI	24.6		IIIa-VI
				5.1	27.9	
				8.1	5.5	
	22.2	26.1	IIIb+VIIa	3.8	5.9	IIIb+VIIa
				14.0	18.3	
				3.9	2.7	
	29.1	24.8	VIIb	11.7	13.2	VIIb
Összes (%)	100.1	99.9		97.9	90.2	
N	790	831		790	831	

C. Szakképzetlen vagy félig képzett munkáosztálybeli származás

Szarmazási osztály	Belépő osztályú pozíció		A rendeltetési hely osztálya			
	Férfi	Női		Férfi	Női	
IIIb+VIIa	14.8	11.8	I+II	10.0	9.3	I+II
	33.8	25.4	IIIa-VI	4.5	2.1	IIIa-VI
				3.0		
				3.1		
				3.3		
30.3	36.2	IIIb+VIIa	23.9	19.8	IIIb+VIIa	
21.1	26.5	VIIb	6.5	7.7		
			6.5	6.4		
			5.3	3.1		
			20.8	26.5		
			5.2	4.7		
			6.3	13.8	VIIb	
Összes (%)	100	99.9		98.4	93.4	
N	618	652		618	652	

D. Mezőgazdasági eredet

Szarmazási osztály	Belépő osztályú pozíció		A rendeltetési hely osztálya			
	Férfi	Női		Férfi	Női	
VIIb	7.3	3.5	I+II	5.2	2.5	I+II
	8.7	6.3	IIIa-VI	2.9		IIIa-VI
				6.1	5.0	
				5.7	4.9	
6.9	5.6	IIIb+VIIa	4.9	4.2	IIIb+VIIa	
			4.1	3.6		
			64.4	75.2	VIIb	
Összes (%)	100	100		93.3	95.4	
N	4,276	3,952		4,276	3,952	

6A.2. ábra: A hárompontos mobilitás mintázata hukou származás szerint, 41-69 év közötti válaszadók

A. Salariat származás

Számazási osztály	Belépő osztályú pozíció		A rendeltetési hely osztálya			
	Városi	Vidéki		Városi	Vidéki	
I+II	23.5	18.3	I+II	19.8	15.5	I+II
				6.4		
				3.8		
				4.2	4.0	
	36.5	10.4	IIIa-VI	2.4	2.1	IIIa-VI
				25.1	8.4	
				6.3	3.6	
				5.7	4.1	
	25.1	10.6	IIIb+VIIa	5.0		IIIb+VIIa
				14.9	5.6	
				3.3	6.1	
	14.9	60.8	VIIb		46.6	VIIb
Összes (%)	100	100.1		96.9	96.0	
N	786	289		786	289	

B. Közberső osztály eredet

Szarmazási osztály	Belépő osztályú pozíció		A rendeltetési hely osztálya			
	Városi	Vidéki		Városi	Vidéki	
IIIa-VI	12.7	11.2	I+II	9.9	8.2	I+II
				4.3	2.1	
	43.9	19.6	IIIa-VI	2.9	7.3	IIIa-VI
				2.9		
	29.3	11.3	IIIb+VIIa	33.7	13.8	
				6.7	2.1	
				6.5	10.1	
	14.1	57.9	VIIb	5.8	3.2	IIIb+VIIa
				19.7	8.1	
				3.7	2.3	
Összes (%)	100.1	100		96.1	95.4	
N	1,190	779		1,190	278	

C. Szakképzetlen vagy félig képzett munkásosztálybeli származás

Szarmazási osztály	Belépő osztályú pozíció		A rendeltetési hely osztálya			
	Városi	Vidéki		Városi	Vidéki	
IIIb+VIIa	12.3	13.9	I+II	9.4	8.6	I+II
				3.4	3.5	
	34.7	20.1	IIIa-VI		2.9	
					3.9	
	40.0	18.3	IIIb+VIIa	26.3	13.3	IIIa-VI
				8.8	3.5	
				4.4	8.8	
	13.0	47.7	VIIb	4.7	3.3	IIIb+VIIa
				29.3	11.8	
				5.2	5.0	
Összes (%)	100	100		91.5	99.1	
N	959	240		959	240	

D. Mezőgazdasági eredet

Szarmazási osztály	Belépő osztályú pozíció			A rendeltetési hely osztálya		
	Városi	Vidéki		Városi	Vidéki	
	10.7	5.4	I+II	6.8	3.8	I+II
	21.2	7.2	IIIa-VI	3.1		IIIa-VI
				2.2		
	21.7	5.9	IIIb+VIIa	2.1		IIIb+VIIa
				16.1	5.3	
				7.9		
				9.0	5.3	
				2.0		
VIIb	46.4	81.5	VIIb	13.3	4.3	VIIb
				4.1	3.9	
Összes (%)	100	100		97.7	93.2	
N	214	7,649		214	7,649	

6A.1. táblázat: CmSF modellek a nemek közötti különbségekre a relatív arányok tekintetében az általános, városi és vidéki adatokra vonatkozóan, 41-69 éves válaszadók

	Modell	G2	df	p	rG ²	Δ	BIC	β
<i>Általános</i>								
OD	Kond. Ind.	3353.8	50	0.00		20.4	2883.3	
	CmSF	66.8	25	0.00	98.0	1.8	-168.5	
	UNIDIFF	50.9	24	0.00	98.5	1.3	-174.9	0.029***
♀♂	Kond. Ind.	3009.9	50	0.00		19.2	2539.5	
	CmSF	60.2	25	0.00	98.0	1.9	-175.0	
	UNIDIFF	43.1	24	0.01	98.6	1.4	-182.7	0.031***
ED	Kond. Ind.	12,037.6	50	0.00		36.7	11,567.2	
	CmSF	73.8	25	0.00	99.4	1.7	-161.4	
	UNIDIFF	49.5	24	0.00	99.6	1.2	-176.3	0.051***
<i>Városi</i>								
OD	Kond. Ind.	379.1	50	0.00		14.5	-1.5	
	CmSF	33.4	25	0.12	91.2	4.2	-156.9	
	UNIDIFF	31.7	24	0.13	91.6	3.7	-151.0	0.021
♀♂	Kond. Ind.	240.4	50	0.00		11.9	-140.3	
	CmSF	31.1	25	0.19	87.1	4.2	-159.3	
	UNIDIFF	28.6	24	0.23	88.1	3.5	-154.1	0.024
ED	Kond. Ind.	1,901.9	50	0.00		1,521.0	1,521.0	
	CmSF	27.2	25	0.35	98.6	-163.2	-163.2	
	UNIDIFF	27.1	24	0.30	98.6	-155.7	-155.7	0.006
<i>Vidéki</i>								
OD	Kond. Ind.	439.0	50	0.00		5.0	-19.4	
	CmSF	39.8	25	0.03	90.9	1.0	-189.4	
	UNIDIFF	37.9	24	0.04	91.4	0.8	-182.1	0.014
♀♂	Kond. Ind.	333.9	50	0.00		4.0	-124.4	
	CmSF	32.1	25	0.15	90.4	0.6	-197.1	
	UNIDIFF	30.9	24	0.16	90.7	0.5	-189.1	0.012
ED	Kond. Ind.	7,128.8	50	0.00		26.9	6,670.4	
	CmSF	71.0	25	0.00	99.0	1.5	-158.2	
	UNIDIFF	53.2	24	0.00	99.3	1.0	-166.8	0.053***

6A.2. táblázat: Generációk közötti kiáramlás a hukou-korszerűsítési tapasztalatok szerint, vidéki hukou-származású férfiak és nők

Szárma zási osztály	A rendeltetési hely						N
	I+II	IIIa+b	IVa+b	V+VI	IIIb+VIIa	VIIb	
<i>Nem korszerűsített férfiak</i>							
I+II	7.2	2.5	13.1	7.4	9.9	59.9	176
IIIa	16.7	4.1	5.7	9.3	13.9	50.3	61
IVa+b	14.1	3.2	38.7	5.2	14.1	24.7	17
V+VI	4.6	0.7	16.2	10.0	9.4	59.1	106
IIIb+VIIa	7.9	0.9	16.1	8.9	22.4	43.8	158
VIIb	3.2	1.1	6.7	4.9	8.2	76.1	1,793
Összesen	3.7	1.1	7.6	5.2	8.8	73.6	
Összesen	216	75	478	338	584	3,910	5,601
<i>Nem korszerűsített nők</i>							
I+II	9.6	2.3	8.8	4.2	12.2	63.0	229
IIIa	3.8	0.0	6.4	11.2	4.2	74.3	57
IVa+b	1.8	1.7	13.4	12.5	15.2	55.4	54
V+VI	11.8	0.1	2.5	15.9	12.1	57.7	92
IIIb+VIIa	1.1	2.0	7.2	12.1	15.1	62.6	169
VIIb	1.3	0.6	4.7	3.1	5.5	84.8	5,462
Összesen	1.8	0.7	5.0	3.7	6.2	82.6	
Összesen	116	54	379	241	444	4,829	6,063
<i>Férfiak frissítve</i>							
I+II	43.8	13.1	9.0	11.9	15.5	6.6	178
IIIa	25.0	14.0	13.1	7.3	38.6	2.0	58
IVa+b	26.9	13.5	12.6	18.2	17.9	11.0	54
V+VI	26.9	7.2	7.6	28.0	30.4	0.0	120
IIIb+VIIa	24.8	8.9	4.9	20.7	39.4	1.2	147
VIIb	29.3	8.0	9.2	18.3	25.5	9.8	5,044
Összes (%)	29.9	8.6	8.9	18.1	26.2	8.3	
N	734	197	194	420	612	154	2,311
<i>Női korszerűsítés</i>							
I+II	40.3	15.4	8.5	10.3	20.5	4.9	181
IIIa	16.1	21.9	13.6	10.2	27.1	11.1	67
IVa+b	29.0	5.7	22.5	2.0	29.1	11.8	27
V+VI	13.3	23.2	11.8	19.5	29.4	2.8	102
IIIb+VIIa	18.8	11.4	7.8	20.4	36.0	5.8	150
VIIb	16.4	10.2	9.6	17.0	31.7	15.1	1,722
Összesen	18.5	11.5	9.9	16.3	30.8	13.0	
Összesen	435	258	225	345	716	270	2,249

Függelék 6. fejezet (II) Stereotípusos ordinális regressziós modell

Amint azt az 5. fejezetben bemutattuk, a log-lineáris elemzés lehetővé teszi a kutatók számára, hogy megvilágítsák a szülők és a válaszadók osztályhelyezete közötti általános kapcsolatot. A log-multiplikatív réteghatás-modellek továbbá lehetővé teszik a mobilitási minták bontását. Ennek ellenére aligha lehetséges többváltozós elemzést végezni e modellek segítségével. Annak érdekében, hogy az összes érdekes kovariátort egyetlen modellbe illesszük, amely a multinomiális feltételes logisztikus (MCL) modelleket (DiPrete, 1990; Hendrickx, 2000; Lunt, 2001; Wu & Treiman, 2007) választjuk a jelenlegi elemzéshez. Az ebben a fejezetben becsült konkrét modellek a SOR-modellek, amelyek tartalmazzák a Row and Columns 2. modellt (Anderson, 1984; DiPrete, 1990; Goodman, 1979), amelyek az MCL-megközelítést alkalmazó, lineáris és multiplikatív hatásokat egyaránt tartalmazó speciális konstrukciók.⁵⁹

A multinomiális logisztikus regressziós modellekkel ellentétben a SOR-modell lehetővé teszi a függő változó kategóriáinak rendezését a függő változóra vonatkozó skálázási metrika becsülésével, amely a független változók hatásain alapul (Hendrickx, 2000). Ugyanakkor nem feltételez konkrét sorrendiséget e kategóriák között, mint az ordinális logisztikus regressziós modellek, és így sokkal rugalmasabb, mint az utóbbi, ha a függő változó félig rendezett, például kategorikus osztályváltozók. Az SOR-modell a válaszadók aktuális osztálypozíciójával mint függő változóval a következőképpen adható meg:

$$\log \frac{P(\Psi_j)}{P(\Psi_{j'})} = \alpha_j - \alpha_{j'} + \sum_k X_k (\beta_{jk} - \beta_{j'k}) \quad (1)$$

ahol Ψ_j a válaszadó jelenlegi osztálypozíciója j kategóriával $j=1-6$; $\Psi_{j'}$ és j' a következők

α_j az interceptparamétereket képviseli bizonyos

különböző kategóriái

korlátok; β_{jk} a válaszadó osztálypozíciójának skálázási metrikáját jelenti; X_k a modellbe beépített kovariánsokat jelenti; és β_k a kovariánsok paraméterei. A modell azonosítása érdekében α_j skálázási metrikára két megszorítás vonatkozik, amelyek közül az első a következőkre kell alkalmazni

értéket 0-ra, az utolsó értéket pedig 1-re állítja. Amikor a modell eredményeit jelentik, a skálázási metrikát normalizálják. Ezért a tényleges korlátozás a következő:

⁵⁹ A SOR-modell különböző parancsokkal illeszthető a Stata programban, beleértve az ebben a fejezetben az elemzéshez használt `- mclgen -` és `- mclest -` parancsokat. Ezeket a parancsokat Hendrickx (2000) adta hozzá a Statához. Alternatívák a `- slogit -` parancs és a `- soereg -` parancs. A SOR és RC 2 modellekre vonatkozó Stata programokról bővebben lásd Hendrickx (2000) és Lunt (2001).

$$j = 0, \text{ és } 1 \dots j$$

Mivel az RC 2 modellt a SOR modell tartalmazza, a válaszadók saját osztálypozícióján kívül a válaszadók származási osztályára is becslésre kerül egy σ_i skálázási metrika. Egyetlen μ paraméter képviseli a válaszadó osztálypozíciója és származási osztálya közötti kapcsolatot. Mégis, mindkét skálázási metrikára korlátozások vonatkoznak:

$$i_j = 0, \text{ és } 22 \dots 1 \dots ij$$

Az RC 2 modellt tartalmazó SOR-modell egyszerűbb formája a következőképpen adható meg:

$$\log \frac{P(\Psi_j)}{P(\Psi_{j'})} = \mu_{jj'} + \sum_{i=1}^K (\mu_{jj'} - \mu_{jj'}) X_{ik} \quad (2)$$

Mivel a μ asszociáció egy vagy több kovariátortól függően változhat. A modell így a következőképpen specifikálódik:

$$\log \frac{it(j)}{j'} = \mu_{jj'} + \sum_{i=1}^T (\mu_{jj'} - \mu_{jj'}) \left(\sum_{k=1}^K X_{ik} \right) \quad (3)$$

ahol μ_0 a válaszadók osztályhelyzete és származási osztálya közötti általános összefüggést jelöli; és az X_t kovariánsok hatása az összefüggésre. Az alábbiak szerint

a paraméterek értelmezése, annál nagyobb a különbség a j és j' , annál inkább a modell kimenetele a kovariánsok hatásától függ, ami e fejezet elemzésében a j osztályba való belépés logit esélye a j' osztályba való belépéshez képest a felmérés időpontjában.

A tényleges modellgyakorlatban érdemes lehet megkülönböztetni a válaszadók esélyét arra, hogy szüleik osztályhelyzetét örököljék a mobilitástól, azaz az egyes osztályokon belül a mozdulatlanság valószínűségére vonatkozó paramétereket is be kell vonni. Ebből a célból a modellre még egy megszorítást teszünk.

$$\log \frac{it(j)}{j'} = \mu_{jj'} + \sum_{i=1}^T d_i (\mu_{jj'} - \mu_{jj'}) \left(\sum_{k=1}^K X_{ik} \right) \quad (4)$$

ahol $d_i=1$, ha $i=j$ és 0 egyébként; és γ_i a mozdulatlanság logaritmus esélyének paraméterei. Míg a μ nagy értékei a minta "mobil" része esetében a származási és a célország osztálya közötti erős összefüggéseket jelzik, addig a γ_i nagy értékei azt jelzik, hogy az egyének nagyobb valószínűséggel maradnak ugyanabban a helyzetben, mint a szüleik. A rugalmasság érdekében az immobilitásra vonatkozó korlátozás a függő változók egyes kategóriáira is beállítható, nem pedig külön-külön az összes kategóriára.

7. fejezet Következtetés

7.1 Bevezetés

Ez a fejezet a dolgozatot négy szakaszban zárja le. A bevezetést követően, amelyben a tanulmány céljait is áttekintem, a 7.2. szakasz összefoglalja a három empirikus fejezet legfontosabb megállapításait. A 7.3. szakasz tárgyalja a dolgozat főbb hozzájárulásait mind elméleti, mind szakpolitikai szempontból. Az utolsó szakasz a tanulmány korlátainak mérlegelésével és a jövőbeli kutatások ígéretes irányainak felvetésével zárja a fejezetet.

Visszatérve az 1. fejezetben megfogalmazott kutatási célomra, a dolgozat célja a generációk közötti mobilitás szisztematikus vizsgálata volt a mai Kínában az osztályszerkezeti kereteken belül. Figyelembe véve a minőségi felmérési adatok rendelkezésre állását, a generációk közötti mobilitásra és annak változásaira összpontosított az 1996 és 2006 közötti időszakban. Röviden, az előző fejezetek a következő kérdésekre adtak választ: 1) Mennyire mobilak társadalmilag a kínaiak? 2) A társadalmi mobilitás szempontjából egyenlőbbé vált-e Kína a vizsgált időszak alatt? 3) Hogyan befolyásolja a generációk közötti mobilitás eredményét az első munkahely elérése? És végül, 4) milyen mértékben befolyásolja a társadalmi mobilitás eredményét a nemek közötti egyenlőtlenség és a hukou-rendszer által bevezetett város-vidék megosztottság?

A fenti kérdések vizsgálatával ez a tanulmány csatlakozik a kínai társadalmi rétegződéssel kapcsolatos tudományos vitákhoz, amelyeket a társadalmi mobilitás iránti fokozódó tudományos érdeklődés (lásd például Li, 2005; Lu, 2004) és a piaci átmenet során változó társadalmi egyenlőtlenségekről szóló viták (Cao & Nee, 2000; Nee, 1989, 1991, 1996) tápláltak, és kiegészíti a generációk közötti mobilitás kérdésével közvetlenül foglalkozó, igen korlátozott mennyiségű szakirodalmat. Mivel Kína az 1970-es évek vége óta az iparosodás és a gazdasági átalakulás útját járja, az ebben az időszakban tapasztalható társadalmi mobilitás és a társadalmi mobilitás folyamatosságának ismerete segítene a gazdasági fejlődés és a társadalmi mobilitás közötti kapcsolat széles körben tárgyalt kérdésének további megértésében is (Breen, 2004; Treiman, 1970). Mindeközben ez a dolgozat hozzájárul az államszocialista és poszt-államszocialista országok társadalmi mobilitásával foglalkozó meglévő szakirodalomhoz. A dolgozat viszonylag stabil társadalmi fluiditást és tartós egyenlőtlenségeket mutat ki a társadalmi mobilitásban

Kínában, amelyek szorosan összefügghetnek az intézményi környezettel.

7.2 A megállapítások összefoglalása

A dolgozat empirikus része három fejezetből áll, a 4-6. fejezetből. A 4. fejezet első fele az 1996-os, illetve a 2005/6-os osztályszerkezetet vizsgálta, és rávilágít a társadalmi mobilitás strukturális összefüggéseinek változásaira. A strukturális változások megértése alapján a 4. fejezet további része az abszolút mobilitási arányokat és a két időpont közötti változásokat vizsgálta. Az 5. fejezetben ezt követően loglineáris elemzéssel vizsgáltam a társadalmi fluiditás időbeli változásait és a nemek közötti különbségeket a relatív mobilitási rátákban Kínában. A fejezet topológiai modellek segítségével a társadalmi fluiditás mintázatát is vizsgálta Kínában. Az utolsó statisztikai fejezet azt vizsgálta, hogy a generációk közötti mobilitás eredményét hogyan befolyásolhatja a származási osztályból az első munkahelyre való átmenet. Annak érdekében, hogy tovább vizsgáljuk a kulcsfontosságú kovariánsok - mint például a nem, az iskolai végzettség, a *hukou* származás és a belépő osztályozások - hatását a mobilitási eredményekre, a sztereotip ordinális regressziós modellt illesztettük be. Összességében érdemi bizonyíték van arra, hogy az osztályszerkezet javult, és a teljes mobilitás, valamint a felfelé irányuló mobilitás növekedett. A társadalmi mobilitás tekintetében azonban kevés bizonyíték utal az egyenlőtlenségek csökkenésére Kínában. Eközben a társadalomban a nemek közötti egyenlőtlenségek összefonódnak a város-vidék szakadék által létrehozott egyenlőtlenségekkel. A fejezet további részében áttekintem az empirikus fejezetekben feltárt legfontosabb megállapításokat.

7.2.1 Osztályszerkezet és abszolút mobilitási arányok

Amint azt a 3. fejezetben bemutattuk, az osztályszerkezeti megközelítésben megkülönböztetjük az abszolút mobilitási arányokat a relatív arányoktól. Míg a relatív arányok a származási osztály és a célország osztálya közötti nettó kapcsolatot mutatják, az abszolút arányok közötti különbségek strukturális változásoknak tulajdoníthatók. A 4. fejezet célja az volt, hogy megvizsgáljuk az abszolút mobilitás mértékét Kínában és annak változását a vizsgált időszakban. Ugyanebben a fejezetben megvizsgáltam a be- és kiáramlási arányokat is, azaz az egyes osztályok összetételét a tagok osztályeredetét tekintve, valamint azt, hogy az egyes származási osztályok egyedei hogyan oszlanak meg az osztályszerkezetben.

Ami a strukturális változásokat illeti, az 1996-os és a 2005/6-os osztályszerkezet elemzése, amelyet külön-külön végeztek el a férfiakra és a nőkre, a kínai társadalmi mobilitás

strukturális összefüggéseinek jelentős javulását jelzi. Míg a mezőgazdasági munkások osztálya

kétségtelenül a legnagyobb arányt képviseli mind a férfiak, mind a nők osztályszerkezetében, a relatív méretének 1996 és 2006 közötti csökkenése a nem mezőgazdasági foglalkozási szintek "mozgásterének" jelentős növekedését eredményezte. Pontosabban, a nem mezőgazdasági osztályok jelentős növekedése főként a rutinos nem manuális osztályban és a fizikai munkásosztályokban található. Mivel a teljes minta több mint 70 százaléka parasztcsaládokból származik, a mezőgazdasági eredetűekből ezekre az osztálypozíciókba történő kiáramlás jelentős növekedését várnánk. A férfi és női struktúrákat összehasonlítva az elemzés azt is mutatja, hogy a nők inkább a mezőgazdasági munkakörökben koncentrálnak, de nagyobb mértékű strukturális felemelkedést tapasztalnak, mint a férfiak. Következésképpen a nemek közötti strukturális különbség a XXI. században szűkebbnek bizonyul.

Az abszolút mobilitás teljes arányát tekintve a kínai társadalom egyértelműen kevésbé mobil, mint számos nyugati társadalom, ami összhangban van Cheng és Dai (1995) megállapításával. Összességében az emberek több mint fele ugyanabban az osztálypozícióban található, mint a szülei. Mindazonáltal, az idő szempontjából mind a férfiak, mind a nők 2006-ra mobilabbá váltak. Míg a nők teljes mobilitása nagyobb mértékben nőtt, mint a férfiaké, a férfiak nagyobb százaléka generációk között mobil, mint a nőké. A teljes mobilitás felfelé irányuló mobilitásra, lefelé irányuló mobilitásra és horizontális mobilitásra bontásával kimutattam, hogy a teljes mobilitás növekedése főként a felfelé irányuló mobilitás növekedésének eredménye, különös tekintettel a mezőgazdasági osztályból származó mobilitásra.

A be- és kiáramlási arányok leíró vizsgálata további részleteket szolgáltatott az abszolút mobilitásról. A beáramlás szempontjából a beáramlás legfontosabb forrását valamennyi nem mezőgazdasági osztály esetében az önmegtartóztatás és a mezőgazdasági szektorból való felfelé irányuló mobilitás jelenti. A kiáramlás elemzésének eredményei azonban azt mutatják, hogy a mezőgazdasági eredetűek nyilvánvalóan alulreprezentáltak a nem fizikai foglalkozású osztályokban, különös tekintettel a parasztcsaládok lányaira. Eközben a nem mezőgazdasági osztályokkal összehasonlítva a mezőgazdasági osztály immobilitási aránya feltűnően magas, amely a paraszti osztály zsugorodása ellenére is magas maradt. A mezőgazdasági származású nők ismét mélyebb immobilitást mutatnak, mint férfi társaik.

Összességében a 4. fejezet elemzéseiből azt a fő következtetést vonhatjuk le, hogy az 1996

és 2006 közötti évtizedben Kína abszolút értelemben mobilabbá vált, különös tekintettel a kívánatosabb osztályozásokba való felfelé irányuló mozgásra.

és előnyösebb, mint a szüleiké. Ki kell azonban emelni a nemek közötti egyenlőtlenségeket, valamint a mezőgazdasági és a nem mezőgazdasági származású egyének közötti különbségeket a mobilitási lehetőségek tekintetében.

7.2.2 A társadalmi folyamatosság tendenciái és mintái

A kínai generációk közötti mobilitásról szóló két korábbi tanulmány, amelyek az 1980-as években, illetve 1996-ban gyűjtött felmérési adatokon alapultak (LHSC), nem találtak bizonyítékot arra, hogy a társadalmi mobilitás bármilyen irányú változását támogatnák Kínában (Cheng & Dai, 1995; Yang, 2008). Az 5. fejezetben olyan megállapításokat mutattam be, amelyek nagyrészt összhangban vannak ezekkel a korábbi következtetésekkel a kínai társadalmi fluiditás tendenciáira vonatkozóan. A loglineáris elemzés kevés bizonyítékot mutat az 1996 és 2006 közötti különbségekre a relatív mobilitási rátákban. Mindazonáltal érdemes megjegyezni, hogy a nők esetében a származási osztály és a célország osztálya közötti nettó asszociáció enyhe, de szignifikáns növekedése figyelhető meg, ami viszont a nemzeti népesség esetében a származási és célország közötti nettó asszociáció marginálisan szignifikáns és kisebb mértékű növekedését eredményezi.

A folyékonyág nemek közötti egyenlőtlenségét a CmSF és UNIDIFF modellek illesztésének eredményei is megerősítik. Míg a modellek 1996-os adatokra történő alkalmazásakor a relatív mobilitás nemek közötti különbségei nem igazolódnak, a 2005/6-os adatokon végzett elemzés során a nők esetében a nettó származás-célállomás összefüggés lényegesen erősebbnek bizonyult, mint a férfiak esetében. Más szóval, a gazdasági átalakulás egyre érettebbé válásával a társadalmi mobilitásban a nemek közötti különbség inkább erősödik, mintsem gyengülne. A társadalmi fluiditás városi-vidéki különbségeit vizsgálva hasonló eredményeket mutattam ki. Míg az UNIDIFF-modell nem javítja a modell illeszkedését az 1996-os adatokon, a 2005/6-os adatokban a vidéki hukou-ból származó egyének viszonylag gyengébb nettó kapcsolatot mutatnak a származási és célország osztályai között, mint a városi származásúak. Ha megnézzük a SOR-modell illesztésének eredményeit, a vidéki "mobil" emberek esetében a származási és célállomás közötti kapcsolat negatívnak bizonyul, ha egy sor kovariátort ellenőrzünk.

A társadalmi fluiditás globális vizsgálatát követően az 5. fejezet további része topológiai modellekkel vizsgálta a kínai fluiditás mintázatának további részleteit. Mind a sűrűségi

szintek Hauser-féle modellje, mind a társadalmi fluiditás magmodellje olyan eredményeket mutatott, amelyek viszonylag közel állnak a tényleges adatokon alapuló mobilitási táblázatokhoz. A sűrűségi szintek illesztésével

modell alapján a mobilitási táblázat celláit hat különböző sűrűségi szinten lévőnek tekintetem, azaz a cellákban a mobilitás (vagy a mozdulatlanúság) az előfordulás valószínűsége szempontjából különbözik. Nem meglepő módon a mezőgazdasági ágazaton és a kisvállalkozásokon belüli öröklés mutatja a legerősebb sűrűséget, bár az immobilitás általában véve nagyobb valószínűséggel fordul elő, mint bármilyen mobilitás. Ezzel szemben a mezőgazdasági osztály és a nem kézműves osztályok közötti mozgással járó mobilitás a legalacsonyabb sűrűségű, amelynek relatív esélye csupán egytizede a mezőgazdasági osztályon és a kisvállalkozásokon belüli immobilitásának. Eközben az eredmények az osztályok közötti affinitást jelezték a nem manuális és manuális ágazatokon belül. Ahelyett, hogy a manuális vagy mezőgazdasági célpontok felé távoznának, a nem manuális származású egyének nagyobb valószínűséggel maradnak nem manuálisak, még akkor is, ha nem találjuk őket származási osztályuk tagjaiként. Hasonlóképpen, a munkásosztálybeli származásúak esetében a manuális munkában való elhelyezkedés relatív esélye - bár eltérő szintű - magasabb, mint a nem manuális vagy kevésbé előnyös pozíciókba való mobilitás. Ha rátérünk a nemek közötti egyenlőtlenségek kérdésére, érdemes megjegyezni, hogy a nem manuális szektorok és a mezőgazdasági szektor közötti távolság a nők esetében még nagyobb, mint a férfiak esetében. Továbbá, a nők esetében az immobilitás relatív esélye nem differenciálódik annyira az egyes osztályok eredete szerint, mint a férfiak esetében, ami arra utal, hogy a nők esetében általában nagyobb az immobilitás esélye, mint a férfiak esetében.

Az alapmodellnek a nemzeti adatokra való illesztésének eredményei további bizonyítékot szolgáltatottak a folyékony mintázatára, valamint a nemek közötti különbségekre ebben a tekintetben. A férfiak és nők esetében egyaránt befolyásolja a mobilitás relatív esélyét az öröklés és az affinitás pozitív hatása a nem manuális ágazatokon, valamint a manuális munkásosztályokon belül. Eközben van egy negatív hatás, amely a mezőgazdasági és nem mezőgazdasági ágazatok közötti ágazati megosztottsággal kapcsolatos akadályokat ragadja meg. A nők esetében azonban, különös tekintettel a szalari vagy mezőgazdasági osztályok mobilitására, a mobilitási esélyeket a hierarchikus hatás is befolyásolja, amely a férfiak esetében nem szignifikáns. Ez az eredmény nincs összhangban a társadalmi fluktuáció központi modelljének néhány korábbi, kínai adatokra történő alkalmazásának eredményeivel, amelyek a hierarchikus hatás jelentős szerepét jelezték az emberek mobilitási esélyeinek meghatározásában (Cheung, 1997, idézi Yang, 2008; Yang, 2008). Ezen túlmenően a mezőgazdasági származású nők a szalari pozíciókhoz való hozzáférés

keresésekor a disaffinitás hatásával szembesülnek. A férfiak és nők közötti fő különbség a mobilitás mintázatában tehát az, hogy a férfiak esetében - még a mezőgazdasági származású férfiak esetében is - nincs hierarchikus hatás, míg a nők mobilitási esélyei a hierarchikus hatás, a disaffinitás-hatás és az ágazati hatás együttes hatásának vannak kitéve. Amint azt a következőkben tárgyaltuk

fejezet, a mezőgazdasági és nem mezőgazdasági ágazatok közötti felosztás azonban természeténél fogva egy alternatív hierarchikus felosztás. Ebben az értelemben a kínai fluiditási mintázat nem elhanyagolható jellemzője a mezőgazdasági és nem mezőgazdasági ágazatok közötti határok hatása, amely a régóta fennálló hukou-rendszer hatalmával függhet össze, és a nők esetében még erősebbé válik, mint a férfiak esetében.

7.2.3 A munka és a magánélet közötti mobilitás és a generációk közötti mobilitás

Ha a teljes munkatörténeti adatok nem állnak rendelkezésre, a belépő osztályok pozícióinak bevezetése az elemzésbe egyenértékű a generációk közötti mobilitás életpálya alapú megközelítésével, bár ez egy durva megközelítés (Erikson & Goldthorpe, 1992a). Amint korábban említettem, a 6. fejezetben a generációk közötti mobilitást "kétlépcsős" folyamatnak tekintettem, amely a származási osztályból és az első munkahelyről való átmenetből, majd a célosztályba való átmenetből áll. A mobilitáskutatás "szokásos gyakorlatának" ezen alternatív megközelítésében a fejezet a két átmenetet lefedő "hárompontos" mobilitás abszolút arányait vizsgálta, log-lineáris elemzéssel továbbfejlesztette a nemek közötti egyenlőtlenségek vizsgálatát, és a SOR-modellt alkalmazta a "magasabb státuszú" osztálypozícióba való mobilitás relatív esélyére, szemben az "alacsonyabb státuszú" osztálypozícióval.

Ami a származási-belépési-célállomási (Hukou) mobilitás abszolút arányait illeti, a háromirányú kiáramlási táblázatok eredményei, amelyek egy összeollózott, négyzetes EGP osztálysémán alapulnak, azt mutatták, hogy a népesség többsége - férfiak és nők esetében egyaránt és társadalmi származástól függetlenül - a munkaerőpiacra való belépéssel, és nem a munka és élet közötti mobilitás révén érte el célállomási osztálypozícióját. Összességében a férfiak aktívabbak, mint a nők a munka és az élet közötti mobilitás tekintetében (23,8% vs. 18,0%), és a városi hukou-származású egyének nagyobb mértékű munka és az élet közötti mobilitást tapasztalnak, mint a vidéki származásúak (29,7% vs. 18,5%). Vagyis a generációk közötti mobilitás abszolút értelemben vett mintázata Kínában nagymértékben tükrözi a származási osztály és az első munkahely szerinti osztály közötti kapcsolatot. A közvetlen belépés magas aránya a bérfoglalkozásokhoz való hozzáférésre is vonatkozik. Míg a szalari szülők gyermekei enyhe ellenmobilitási arányt mutatnak, nemtől és hukou származástól függetlenül, a nem szalari származásúak még kisebb százaléka jutott el a szalari állásokba a munka és az élet

közötti mobilitás *révén*, amelynek valószínűsége nem meglepő módon a mezőgazdasági termelő családokból származók esetében a legalacsonyabb.

Eközben a leíró elemzés azt mutatta, hogy a munka és a magánélet közötti mobilitás mindkét aránya a válaszadók társadalmi származásától függően változik. A nem mezőgazdasági osztályhátterrel rendelkező egyénekkel összehasonlítva a parasztszaládokból származók nagyobb valószínűséggel maradnak meg az első munkahelyük szerinti osztályban. Ez a mezőgazdasági és nem mezőgazdasági jellegű egyenlőtlenség továbbra is jelentős, ha az elemzés a vidéki adatokra korlátozódik, de a városi adatok elemzése során szinte elhanyagolhatóvá válik. Mindazonáltal helyénvaló megjegyezni, hogy a paraszti osztályra vonatkozó ellenmobilitási arányok rendkívül alacsonyak. Más szóval, ha a parasztszaládok gyermekeinek sikerül első munkahelyükként a mezőgazdaságon kívüli foglalkozáshoz jutniuk, akkor nagy valószínűséggel nem mezőgazdasági foglalkozásúak maradnak egész hátralévő életükben.

Ami a nemek közötti különbségeket illeti az életpálya szempontjából, a leíró elemzések eredményei azt mutatták, hogy a nemek közötti egyenlőtlenségek erőssége az osztály eredetétől függően változik. Míg a férfiak és nők közötti különbségek szinte elhanyagolhatóak a szalári származásúak esetében, a különbség nagyobb lesz, amikor a kevésbé előnyös társadalmi származásúakról van szó, különös tekintettel a parasztszaládokból származókra. Ez a megállapítás összhangban van azzal, amit Marshall (1997) mutatott ki az orosz adatokkal, miszerint azonos kiindulási helyzet esetén a szalári származású férfiak és nők egyformán jól járhatnak.

Az ezt követő log-lineáris elemzés megerősítette, hogy a társadalmi mobilitás nemek közötti egyenlőtlensége Kínában összefonódik a város-vidék megosztottsággal. Míg mind a városi, mind a vidéki nők esetében szignifikánsan erősebb nettó kapcsolat mutatkozik az első munkahely és a célország osztálya között, mint a férfiak esetében, a vidéki esetben a származási osztály és az első munkahely közötti szignifikánsan erősebb nettó kapcsolatra utaló bizonyítékok is vannak a nők esetében, mint a férfiak esetében. Más szóval, a vidéki nők a generációk közötti mobilitás teljes folyamata során nagyobb mértékben vannak kitéve a társadalmi származás hatásának, mint a férfiak.

A fejezet utolsó statisztikai része újra megvizsgálta a generációk közötti mobilitás relatív esélyét. Annak érdekében, hogy megvizsgáljam a több kovariáns hatását a "magasabb státuszú" és nem az "alacsonyabb státuszú" osztálypozíciókba való mobilitás esélyére, SOR-modellt alkalmaztam, amely magában foglalta a nemet, a munkaerőpiacra való

belépés évét és életkorát, a *hukou* származást, a hukou-korszerűsítés tapasztalatát, az iskolai végzettséget és az első munkahely osztályát. A modell eredményei ismét megerősítették az erős öröklési hatást, különösen a paraszti osztályra, a nők hátrányos helyzetét, valamint az oktatás pozitív hatását a mobilitási esélyekre. Továbbá a modell eredményei bizonyítékot szolgáltatott arra, hogy

alátámasztja Wu és Treiman megállapítását a mobilitási esélyek városi és vidéki egyenlőtlenségeiről (Wu & Treiman, 2007). Míg a vidéki hukou-származás komolyan csökkenti a kívánatos foglalkozási pozíciókba való mobilitás esélyét, a vidéki hukou-származásból eredő hátrányokat ellensúlyozza a hukou-átalakítás tapasztalatának jelentős pozitív hatása.

Az abszolút rátákkal kapcsolatos megállapításokkal összhangban a származási osztály és a célállomás közötti, a diagonálon kívüli összefüggést közvetíti, ha az első munkahely osztályát ellenőrzi, ami arra utal, hogy a belépési osztályba tartozó pozíciók jelentős szerepet játszanak a mobilitási folyamatokban. Másrészt, míg a nemnek a nemi hovatartozásra gyakorolt hatása a diagonálon kívüli összefüggésre nem szignifikáns, ha a belépési osztályba tartozó pozíciókat ellenőrzi, a vidéki hukou származás negatív hatása továbbra is fennmaradt és szignifikáns maradt. Ami a belépési osztályba sorolt pozícióknak a mobilitási esélyre gyakorolt közvetlen hatását illeti, a nem mezőgazdasági munka és az élet közötti kapcsolat megkezdése hozzájárulna a kívánatosabb foglalkozási célpontokba való költözés relatív esélyéhez. A várakozásoknak megfelelően a legnagyobb mértékű hatást a szaláriumban való első foglalkoztatás mutatja, ugyanakkor a kisvállalkozásban való indulás segít a legkevésbé.

7.3 Hozzájárulás az ismeretekhez

Ez az értekezés nemcsak a társadalmi mobilitás általános szakirodalmához járul hozzá, hanem a szakpolitika szintjén is következményekkel jár. Ebben a fejezetben e két címszó alatt tárgyalom a dolgozat hozzájárulásait.

7.3.1 Elméleti hozzájárulások

Amint azt az 1. fejezetben tárgyaltuk, Kína gazdasági átalakulása óta egyre nagyobb tudományos érdeklődés övezi a társadalmi rétegződés, beleértve a társadalmi mobilitás kérdését is. A kínai társadalmi rétegződéssel kapcsolatos kutatások egyik hagyománya az intézményi hatások, a politikai erények és az oktatási bizonyítványok elméleti logikájára összpontosít a mobilitási rendszerekben (Bian, 1994; Li & Walder, 2001; Lin & Bian, 1991; Walder, 1995; Wu & Treiman, 2007). Egy másik hagyományt követve, amely a gazdasági

fejlődés és az iparosodás összefüggéseihez, valamint az osztályszerkezeti megközelítéshez kötődik, Kínán belül és kívül is történtek kísérletek a mobilitási arányok és a társadalmi mobilitás mintázatának időbeli változásainak vizsgálatára (Cheng & Dai, 1995; Li, 2005; Lu, 2004;

Yang, 2008). Mindazonáltal ezek közül néhány nem nemzeti felmérési adatokon alapult, míg a többi vagy csak az abszolút mobilitásra összpontosított, vagy a minőségi adatok korlátozott hozzáférhetősége miatt nem tudta megvizsgálni a társadalmi mobilitás tendenciáit. Ebben az értelemben ez a dolgozat az első szisztematikus kísérlet arra, hogy kínai nemzeti felmérési adatokat elemezzen az abszolút és a relatív mobilitás vizsgálatára, valamint a társadalmi mobilitás mintázatának időbeli változásainak feltárására az osztályszerkezeti megközelítésben.

Ez a tanulmány empirikus bizonyítékkal egészítette ki a gazdasági fejlettségi szint és a társadalmi rétegződés közötti kapcsolatról szóló meglévő szakirodalmat, amely a nyugati kapitalista társadalmak és a poszt-állami szocialista országok mobilitási tanulmányaiban egyaránt fő szempont volt. Kína strukturális szempontból nagyrészt a mezőgazdasági társadalomból az ipari társadalomba való átmenet fejlődési útvonalán helyezkedik el, amelyet Breen és Luijckx (2004a) tágran határoz meg. Az iparosodás és a gazdasági reformok során államszocialista társadalomként Kína az abszolút mobilitás alacsonyabb arányát mutatja, mint amit az azonos intézményi típusú társadalmakról szóló korábbi tanulmányok találtak (Breen, 2004; Erikson & Goldthorpe, 1992a; Mach, 2004; Marshall, 1997; Robert & Bukodi, 2004), de történelmi szempontból a teljes mobilitás jelentős növekedését mutatja. A mobilitáskutatás "szokásos gyakorlatát" folytatva a jelen tanulmányban végzett empirikus elemzés olyan bizonyítékokat szolgáltatott, amelyek aligha támasztják alá a társadalmi fluiditás bármilyen irányú változását Kínában. A teljes mobilitás és a felfelé irányuló mobilitás növekedése ellenére a változások elsősorban a strukturális felemelkedés, nem pedig a változó endogén mobilitási rendszer eredménye. Más szóval, ez a tanulmány rávilágít a generációk közötti osztálymobilitás arányaira és mintázatára Kínában, és új bizonyítékokkal egészítette ki az "állandó fluiditás" tézisért (Erikson & Goldthorpe, 1992a).

Ez persze nem jelenti azt, hogy a társadalmi mobilitás jelenlegi helyzetét Kínában ugyanazokkal a hajtóerőkkel kellene összefüggésbe hozni, mint a nyugati országokban. A társadalmi mobilitás általános megismerésén túl ez a dolgozat is hozzájárul az államszocialista országok társadalmi mobilitásának megértéséhez. A korábbi államszocialista társadalmakra, például Oroszországra és Magyarországra vonatkozó tanulmányokhoz hasonlóan (Andorka, 2007; Luijckx et al., 2002; Mach, 2004; Marshall, 1997) ez a tanulmány is megerősíti az intézményi erő erős szerepét a mobilitási

folyamatokban. Azáltal, hogy a relatív mobilitási esélyek statisztikai elemzésébe kulcsfontosságú kovariánsokat építettünk be, ez a dolgozat olyan eredményeket mutatott ki, amelyek összhangban vannak Wu és Treiman (2007) következtetésével a *hukou* származás hatását illetően.

A dolgozat másik hozzájárulása abban rejlik, hogy mit tesz hozzá a kínai osztálymobilitás nemek közötti egyenlőtlenségével foglalkozó szakirodalomhoz. Ez a tanulmány korántsem az első kísérlet a nők társadalmi mobilitásának vizsgálatára Kínában. Bár a nőket gyakran kizárják a mobilitás kutatásából módszertani aggályokra és a férfiakétól eltérő karrierútra hivatkozva (Heath, 1981; Stanworth, 1984; Wu & Treiman, 2007), a kínai mobilitás kutatásából nem mindig hiányoznak (Cheng & Dai, 1995; Li, 2005; Lu, 2004; Yang, 2008). Ez a tanulmány egy korai kísérlet arra, hogy a nőket bevonjuk a generációk közötti mobilitás kutatásába, különböző időpontokban végzett nemzeti felmérések segítségével. Összességében az eredmények azt mutatták, hogy a kínai nők kevésbé mobilisak, mint a férfiak, és a foglalkozási mobilitás tekintetében jobban függenek a származási osztálytól. Ennél is fontosabb, hogy a nemek közötti különbség az osztálymobilitásban nem egyenletesen oszlik meg a származási osztályok között, hanem főként a hátrányosabb helyzetű társadalmi csoportok, különösen a vidéki mezőgazdasági háttérrel rendelkezők körében tapasztalható. A mobilitási minták elemzése szintén eltérő endogén mobilitási rendszert mutatott a nők esetében. Míg a férfiak esetében a hierarchikus akadályok nem jelentősek, a nők esetében a hierarchikus hatás, az ágazati hatás és az öröklési hatás hármas korlátot jelent.

Végezetül ez a dolgozat hozzájárul a kínai mobilitáskutatás szakirodalmához azáltal, hogy feltárja az első munkahelyi osztály szerepének fontosságát. A kínai foglalkozási mobilitással foglalkozó gazdag szakirodalom ellenére (lásd például Bian & Ang, 1997; Cao & Hu, 2007; Liang, 2006; Lin & Bian, 1991), a mobilitási tanulmányok alig foglalkoznak azzal, hogy a generációk közötti mobilitás eredményeit hogyan befolyásolja az első foglalkozás megszerzése. Az mobilitás abszolút arányainak és a relatív mobilitási esélyeknek a SOR-moddal történő elemzésével a dolgozat utolsó statisztikai fejezete szoros összefüggést mutatott ki az első munkahelyi osztály és a célország osztálya között Kínában. Konkrétan az előbbi szinte döntő hatással van a legtöbb ember mobilitási kimenetelére. A megállapításnak nemcsak a kínai társadalmi mobilitás kutatására, hanem az összehasonlító mobilitási tanulmányokra is vannak elméleti vonatkozásai. Amint Erikson és Goldthorpe (1992: 8. fejezet) a munka és a nemzedékek közötti mobilitás összehasonlító elemzésében rámutatott, a munka és a nemzedékek közötti mobilitás figyelembevételével végzett elemzések lehetővé tennék a kutatók számára, hogy megragadják a különböző mobilitási stratégiák hatásait különböző intézményi körülmények között. A kínai kontextusban például a belépő osztálypozícióknak a generációk közötti mobilitás

eredményére gyakorolt jelentős erős hatása a különböző eszközök hatásait is megragadta, amelyekkel az egyének és a családok erőforrásokat mozgósítanak a jó indulás biztosítása érdekében, hogy további kívánatos foglalkozási pozíciókhoz vezessenek.

7.3.2 Politikai következmények

Az elmúlt években a társadalmi mobilitás iránti növekvő tudományos érdeklődésre a média egyre több beszámolója és a közvélemény figyelmének növekedése is visszhangzott a társadalmi reprodukcióval kapcsolatos társadalmi igazságosság kérdésével kapcsolatban. Az olyan kifejezések, mint a "*guan-er-dai*" (a tisztviselők gyermekei) és a "*fu-er-dai*" (a gazdagok gyermekei) olyan személyek leírására születtek, akik társadalmi előnyökbe születtek az átlagos társadalmi származású egyénnel szemben, akiktől gyakran elvárják, hogy könnyebben hozzáférjenek a minőségi oktatáshoz és az előnyös foglalkozási pozíciókhoz. Eközben a *hukou* továbbra is az emberek életésélyeit befolyásoló fő intézményi erő marad. Egyrészt vannak olyanok, akik vidéki származásúak, és akiknek sikerült megszerezniük a sanghaji városi *hukou-t*, miután évekig a városban dolgoztak, és végül elnyerték a "*Kiváló kínai migráns munkavállaló*" címet (Wu, 2009), valamint az állami politikák, amelyek eltörlik a mezőgazdasági *hukou-t* és megszüntetik a mezőgazdasági és a nem mezőgazdasági népesség megkülönböztetését (Nangfang Weekend, 2008). Másrészt azonban az országos főiskolai felvételi vizsgákra jelentkező diákoknak továbbra is ott kell részt venniük, ahol a *hukou-jukat* regisztrálták, és a nem helyi lakosok gyermekei nem vehetnek részt az országos főiskolai felvételi vizsgákon (*gaokao*), mivel szüleik "ideiglenes lakosok", akiknek tartózkodási engedélyük van, nem pedig pekingi városi *hukou-juk* (Guo, 2011; Shen & Zhu, 2009).⁶⁰

Az elméleti hozzájárulásokon túlmenően ez a dolgozat a szakpolitikai döntéshozók számára is következményekkel jár. Először is, a politikai döntéshozók számára létfontosságú, hogy felismerjék a kínai társadalom nyitottabbá válásának lehetőségét a társadalmi mobilitás tekintetében. Míg az abszolút mobilitás növekedését könnyebb észrevenni, a relatív mobilitás az, ami megmutatja a társadalom egyenlőségének mértékét. A városi és vidéki származású egyének egyenlőtlen mobilitási esélyeivel kapcsolatos megállapítások fényében a politikai döntéshozók számára fontos következtetés a *hukou*-státusz életésélyekre gyakorolt intézményes hatásának csökkentése, különös tekintettel a nem helyiek oktatási és foglalkozási lehetőségeire. Amint azt a 6. fejezetben tárgyaltuk, bár a *hukou* mezőgazdasági státuszról nem mezőgazdasági státuszra való átminősítése jelentős pozitív hatást gyakorol a generációk közötti mobilitás eredményére, ez lehet a fordított kapcsolat eredménye is. Más szóval, a megfelelő városi munkahely megléte inkább feltétele, mint következménye lehet a

---

⁶⁰ 2012 augusztusára azok a városok, amelyek több vendégmunkást vonzanak, mint mások, mint például Peking és Sanghaj, követték az Államtanács utasításait (GOSC, 2012), és bejelentették, hogy 2012 végére új irányelvek készülnek el a "nem helyi diákok, akik "alsó középfokú" vizsgát tesznek", és a "nem helyi diákok" számára. középiskolai" és "középfokú felsőoktatási" átmenet" (Yu, 2012).

városi *hukou* elérése. A *hukou*-státusz és a foglalkozási szint közötti kapcsolat gyengítése tehát szintén hozzájárulna a társadalom nyitottságának növeléséhez.

Ami az oktatást, mint a társadalmi mobilitás motorját illeti (Shavit & Blossfeld, 1993; Shavit & Muller, 1998; Treiman & Yip, 1989), ez különösen fontos a felsőoktatás szintjén, amely szorosabban kapcsolódik a "magasabb státuszú" szakmai és vezetői foglalkozásokba való mobilitáshoz. Tekintettel az oktatási erőforrások egyenlőtlen elosztására, a helyi és nem helyi *hukou*-státuszú diákok számára egyaránt lehetővé tenné a helyi és nem helyi *hukou*-státuszú diákok számára az oktatási lehetőségekért folytatott tisztességes versenyt, ami viszont elősegítené a mobilitási esélyek egyenlőségét. Az iskolai végzettségre és az átmeneti vizsgákra vonatkozó *hukou*-korlátozások reformja során azonban fennáll annak a lehetősége, hogy új küszöbértékeket állítanak fel, például a vagyon és az ingatlanok kritériumai alapján határozzák meg, hogy a migráns munkavállalók gyermekei jogot szerezhetnek-e a "migránsvizsgák" letételére vagy sem.

A társadalmi mobilitás terén a nemek közötti egyenlőtlenségek két aspektusára kell figyelniük a politikai döntéshozóknak. Először is, a nők esetében a származási és célosztályok közötti szorosabb nettó kapcsolat a férfiakhoz képest azt jelenti, hogy a lányok a férfiaknál nagyobb valószínűséggel szorulnak származási osztályukba, pl. a paraszti osztályba, amikor szüleik korlátozott gazdasági és társadalmi erőforrásokkal rendelkeznek. Különösen az oktatási lehetőségek tekintetében kell erőfeszítéseket tenni a nemek közötti egyenlőtlenségek csökkentésére a kötelező oktatásban. Másodsor, az első munkahelyi osztály és a célország osztálya közötti szorosabb kapcsolat a nők esetében, mint a férfiaknál, a nemek közötti egyenlőtlenségre utal a munka és a magánélet közötti mobilitás tekintetében. Különösen a hátrányosabb helyzetű vidéki területeken élő vagy a migráns munkáscsaládokból származó nők esetében a társadalmi mobilitás eredményei nemcsak az osztálybeli származásuk hatását tükrözhetik, hanem a *hukou* származás negatív hatását is az oktatási lehetőségekre, és ezáltal a jó első munkahely megtalálásának esélyére. Ezért e tanulmány másik következménye a politikai döntéshozók számára az, hogy a nemek közötti egyenlőséget mind az első munkahely megszerzése, mind a karrier mobilitás terén növelni kell a munkáltatókat ösztönző politikák révén.

7.4 A szakdolgozat reflexiói

Bár ez a tanulmány kísérletet tesz a társadalmi mobilitás kérdésének szisztematikus feltárására a mai Kínában, a dolgozatnak vannak olyan korlátai, amelyeket érdemes lenne javítani. Ráadásul ez a dolgozat PhD-kutatási projektként olyan kérdésekkel foglalkozik, amelyek a legnagyobb

a generációk közötti mobilitás kutatási témája szempontjából, és ki kellett zárnia néhány olyan kérdést, amely érdemes a vizsgálatra. Ebben az utolsó fejezetben a dolgozat korlátait és a jövőbeli kutatások lehetőségeit vizsgálom, amelyekre a dolgozat kiterjeszhető.

7.4.1 Korlátozások

A nyugati társadalmak társadalmi mobilitásával foglalkozó szakirodalommal összehasonlítva, amely általában több évre kiterjedő adatokon alapuló elemzéseken alapul, a dolgozat egyik legnyilvánvalóbb korlátja az, hogy keresztmetszeti adatokat használ, nem pedig paneladatokat, amelyek lehetővé tennék a társadalmi mobilitás tendenciáinak elemzését. Ennek egyik fő oka a kínai társadalmi felmérések paneladatainak hiánya volt a vizsgálat kezdetekor.⁶¹ Ennek következtében ez a tanulmány a vizsgált két időpont közötti különbségekre összpontosított. Bár egyesek kohorsz-elemzés elvégzését javasolják, a három adathalmaz összevonása, majd kohorszok létrehozása önmagában is kockázatos, mivel lehetetlen lenne azonosítani az elemzésben feltárt társadalmi változások időzítését. E korlátozást ellensúlyozandó azonban szükség esetén kiegészítő elemzéseket végeztünk különböző korcsoportokon, és a vonatkozó eredményeket az egyes fejezetek függelékében közöljük.

Egy másik jelentős korlátozás a PhD-dolgozat korlátozott terjedelméhez kapcsolódik. A kutatás tervezésének szakaszában felmerült néhány kérdéssel kapcsolatban később lemondunk annak érdekében, hogy egy jól strukturált, világos fókusszal rendelkező disszertáció szülessen. A kínai társadalmi mobilitással foglalkozó projekt ezen "elhagyott" részei közül a legfontosabb a származási osztály, az oktatás és a célország osztálya közötti kapcsolat, amely azt hivatott vizsgálni, hogy a kínai társadalom milyen mértékben válik meritokratikus társadalommá. Eredetileg egyetlen fejezetnek tervezték, de erről a kutatási kérdéssel kapcsolatban lemondtak, mivel a megfelelő fejezet kinőtte volna a doktori értekezés terjedelmét.

Azt is érdemes megemlíteni, ha ez korlátozást jelent, hogy a tanulmány eredményeit az elméleti és módszertani kereteken belül kell értelmezni. Például, mivel a 6. fejezetben az abszolút arányok elemzéséhez használt "háromirányú" mobilitási táblázatok az összeomlott négyes osztálysémán alapulnak, a munka-magánélet mobilitási arányok több vagy kevesebb lehetett volna

---

⁶¹ Csak akkor, amikor ez a dolgozat már az empirikus elemzés végéhez közeledett, a Pekingi Egyetem kezdeményezte a Kínai Családi Panel Tanulmányokat, mint az első kínai panel-társadalmi felmérést.

kevésbé alábecsült. Eközben a munka-magánélet mobilitásra vonatkozó megállapítások értelmezésekor mindig meg kell különböztetni az osztálymobilitást, amelyet ebben a tanulmányban vizsgáltunk, a munkahelyi mobilitástól. Ez utóbbit vizsgálva valószínűleg mobilabb kínai társadalmat találnánk, ez a tanulmány azonban az osztálypozíciók közötti mobilitásra összpontosított.

7.4.2 A jövőbeli kutatások hatóköre

E tézis folytatásaként a jövőben néhány irányban érdemes megfontolni a vizsgálatokat.

Amint azt a 6. fejezetben bemutattuk, a SOR-modell eredményei azt mutatták, hogy az oktatásnak korlátozott hatása van a generációk közötti mobilitás eredményére Kínában. Mindazonáltal talán még túl korai lenne következtetéseket levonni a származás-oktatás-helyszín (O-E-D) összetett összefüggéseiről. A jövőben az O-E-D kapcsolatok külön tanulmányozása lehetővé tenné, hogy jobban megértsük a humán tőke szerepét, és megvizsgáljuk, hogy a meritokrácia milyen mértékben befolyásolja a társadalmi mobilitást Kínában.

Összefoglalva, ez a dolgozat inkább keresztmetszeti adatokon, mint paneladatokon alapul. Amennyiben új minőségű adatok válnak elérhetővé a nyilvánosság számára, érdemes lenne a kínai társadalmi mobilitást paneladatokkal újra megvizsgálni, ami lehetővé tenné, hogy ne csak a társadalmi mobilitás trendjeinek kérdését vizsgáljuk, hanem olyan szempontokat is, mint például a társadalmi mobilitásra gyakorolt időszaki hatások.

Végezetül, a kínai generációk közötti mobilitás kérdésén túlmenően különös érdeklődést mutatnak az olyan összehasonlító tanulmányok iránt, amelyekben a szárazföldi Kína és más kínai társadalmak, például Hongkong és Tajvan társadalmi mobilitásának mintáit és tendenciáit hasonlíthatjuk össze.

Végezetül, ez a szakdolgozat a végéhez érkezett. Reméljük, hogy a tanulmány hozzájárulhat a kínai társadalmi mobilitás iránti folyamatos tudományos érdeklődéshez.

Hivatkozások

- Acker, J. R. (1973). Nők és társadalmi rétegződés: A szellemi szexizmus esete. *American Journal of Sociology*, 78, 936-945.
- Andorka, R. (2007). Társadalmi mobilitás Magyarországon a második világháború óta: értelmezések felmérések és családtörténetek segítségével. In D. Bertaux & P. R. Thompson (Eds.), *Pathways to Social Class: A Qualitative Approach to Social Mobility*. Oxford: Oxford University Press.
- Appleton, S., & Song, L. (2008). Életelégedettség a városi Kínában: Az életminőséggel való elégedettség: összetevők és meghatározó tényezők. *World Development*, 36(11), 2325-2340.
- Bernstein, T. P. (1977). *Fel a hegyekbe és le a falvakba: a fiatalok átvándorlása a városi Kínából a vidéki Kínába*. New Haven: Yale University Press.
- Bian, Y. (1994). *Munka és egyenlőtlenség a városi Kínában*. New York: SUNY Press.
- Bian, Y. (2002). Kínai társadalmi rétegződés és társadalmi mobilitás. *Annual Review of Szociológia*, 28, 91-116.
- Bian, Y., & Ang, S. (1997). Guanxi hálózatok és munkahelyi mobilitás Kínában és Szingapúrban. *Social Forces*, 75(3), 981-1005.
- Bian, Y., & Logan, J. R. (1996). Piaci átmenet és a hatalom fennmaradása: A változó rétegződési rendszer a városi Kínában. *American Sociological Review*, 61(5), 739-758.
- Bian, Y., Logan, J. R., & Shu, X. (2000). Bérék és munkahelyek közötti egyenlőtlenségek a férfiak és nők munkaköri pályafutásában Tianjinban. In B. Entwisle & G. E. Henderson (szerk.), *A határok újrarajzolása: Munka, háztartás és nemek Kínában* (pp. 111-133). Berkeley: University of California Press.
- Blanden, J., Goodman, A., Gregg, P., & Machin, S. (2004). A generációk közötti mobilitás változásai Nagy-Britanniában. In M. Corak (Ed.), *Generational Income Mobility in North America and Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Blanden, J., Gregg, P., & Macmillan, L. (2007). A nemzedékek közötti jövedelmi perzisztencia elszámolása: Nem kognitív készségek, képességek és oktatás. *Economic Journal*, 117(519), C43-C60.
- Blanden, J., Gregg, P., & Macmillan, L. (2008). A jövedelem és a társadalmi osztály generációk közötti fennmaradása: A megnövekedett egyenlőtlenség hatása. The Centre for Market and Public Organisation, Közgazdasági Tanszék, Bristoli Egyetem.
- Blanden, J., Gregg, P., & Macmillan, L. (2011). A jövedelem és a társadalmi osztály generációk közötti megmaradása: A csoporton belüli egyenlőtlenség hatása.
- Blau, P. M., & Duncan, O. D. (1967). *Az amerikai foglalkozási struktúra*. New York: Wiley.
- Blau, P. M., & Ruan, D. (1990). Esélyegyenlőtlenség a városi Kínában és Amerikában. *Research in Social Stratification and Mobility*, 9(3-32).
- Boserup, E. (1989 [1970]). *A nő szerepe a gazdasági fejlődésben*. London: Earthscan.
- Boudon, R. (1974). *Oktatás, lehetőségek és társadalmi egyenlőtlenségek*. New York: Wiley.
- Breen, R. (szerk.). (2004). *Társadalmi mobilitás Európában*. Oxford: Oxford University Press.
- Breen, R., & Luijckx, R. (2004a). Következtetések. In R. Breen (szerk.), *Társadalmi mobilitás Európában*.

Oxford: Oxford University Press.

Breen, R., & Luijckx, R. (2004b). Társadalmi mobilitás Európában 1970 és 2000 között.
In R. Breen (szerk.), *Társadalmi mobilitás Európában*. Oxford: Oxford
University Press.

Britten, N., & Heath, A. (1983). Nők, férfiak és társadalmi osztály. In: E. Gamarnikow (szerk.): A
nők és a férfiak közötti egyenlőtlenségek,
Nemek, osztályok és munka. London: Heinemann.

- Cao, Y. (2001). Karrier a szervezeteken belül: Az előléptetés meghatározásának összehasonlító vizsgálata a reformkínában. *Társadalmi erők*, 80(2), 683-711.
- Cao, Y. (2004). Az emelkedő meritokrácia mögött: piac, politika és kulturális változás a városi Kínában. *Social Science Research*, 33(3), 435-463.
- Cao, Y., & Hu, C.-Y. (2007). Nemek és munkahelyi mobilitás a posztkoloniális Kínában: A munkahelyi változások longitudinális vizsgálata hat tengerparti városban. *Social Forces*, 85(4), 1535-1560.
- Cao, Y., & Nee, V. (2000). Megjegyzés: A piaci átmenetről szóló vita ellentmondásai és bizonyítékai. *American Journal of Sociology*, 105(1175-89).
- Chen, Z., & Liu, J. (1991). *A Kínai Kommunista Párt története (zhongguo gongchandang jiansheshi)*. Shanghai: Shanghai Renmin Chubanshe.
- Cheng, T., & Selden, M. (1994). A kínai Hukou-rendszer eredete és társadalmi következményei. *The China Quarterly*(139), 644-668.
- Cheng, Y., & Dai, J. (1995). Generációk közötti mobilitás a modern Kínában. *European Sociological Review*, 11(1), 17-35.
- Cheung, H.-y. (1997). *Társadalmi mobilitás a mai Kínában: A kommunista korszak osztálymobilitásának vizsgálata*. Oxfordi Egyetem, Oxford.
- Crompton, R. (2008). *Class and Stratification* (3. kiadás). Cambridge: Polity Press.
- Dale, A., Gilbert, G. N., & Arber, S. (1985). A nők integrálása az osztályelméletbe. *Szociológia*, 19(3), 384-409.
- Davis, D. (1992). Munkahelyi mobilitás a Mao utáni városokban: Növekedés a periférián. *The China Quarterly*, 132, 1062-1085.
- Deng, Z., & Treiman, D. J. (1997). A kulturális forradalom hatása az iskolázottsági trendekre a Kínai Népköztársaságban. *The American Journal of Sociology*, 103(2), 391-428.
- Devine, F. (2004). *Osztálygyakorlatok: How Parents Help Their Children Get Good Jobs*. Cambridge: Cambridge University Press.
- DiPrete, T. A. (1990). Kovariánsok hozzáadása loglineáris modellekhez a társadalmi mobilitás vizsgálatához. *American Sociological Review*, 55(5), 757-773.
- Duncan, O. D. (1961). *Társadalmi-gazdasági index minden foglalkozásra. Foglalkozások és társadalmi státusz*. New York: Free Press.
- Duncan, O. D. (1966). Path analysis: Szociológiai példák. *American Journal of Sociology*, 72(1), 1-16.
- Duncan, O. D. (1975). *Bevezetés a strukturális egyenletmodellekbe*. New York: Academic Press.
- ECS. (2010). *Értesítés az ideiglenes tartózkodási engedéllyel rendelkező személyek gyermekei befogadásának megerősítéséről*. Letöltve: 2011. augusztus 8. <http://www.shanghai.gov.cn/shanghai/node2314/node2319/node12344/userobject26ai21301.html>.
- Entwisle, B., Henderson, G. E., Short, S. E., Bouma, J., & Fengying, Z. (1995). Nemek és családi vállalkozások a vidéki Kínában. *American Sociological Review*, 60(1), 36-57.
- Erikson, R. (1984). A férfiak, nők és családok társadalmi osztálya. *Szociológia*, 18(4), 500-514.
- Erikson, R., & Goldthorpe, J. H. (1992a). *Az állandó áramlás: Az osztálymobilitás tanulmányozása a Ipari társadalmak*. Oxford: Clarendon.
- Erikson, R., & Goldthorpe, J. H. (1992b). Egyén vagy család? Az osztálybeosztás két megközelítésének eredményei. *Acta Sociologica*, 35(2), 95-105.

Erikson, R., & Goldthorpe, J. H. (2002). Generációk közötti egyenlőtlenség: A sociological perspective. *The Journal of Economic Perspectives*, 16(3), 31-44.

- Erikson, R., & Goldthorpe, J. H. (2010). Csökkent-e a társadalmi mobilitás Nagy-Britanniában? A jövedelmi és osztálymobilitással kapcsolatos eltérő megállapítások összegegyeztetése. *The British Journal of Sociology*, 61(2), 211-230.
- Erikson, R., Goldthorpe, J. H., & Portocarero, L. (1979). Generációk közötti osztálymobilitás három nyugat-európai társadalomban: Anglia, Franciaország és Svédország. *The British Journal of Sociology*, 30(4), 415-441.
- Erikson, R., Goldthorpe, J. H., & Portocarero, L. (1982). Társadalmi fluiditás az ipari nemzetekben: Anglia, Franciaország és Svédország. *The British Journal of Sociology*, 33(1), 1-34.
- Erikson, R., Goldthorpe, J. H., & Portocarero, L. (1983). A generációk közötti osztálymobilitás és a konvergencia tézis: Anglia, Franciaország és Svédország. *The British Journal of Sociology*, 34(3), 303-343.
- Evans, G. (1992). A Goldthorpe-féle osztályséma érvényességének vizsgálata. *European Sociological Review*, 8, 211-232.
- Evans, G. (1996). A férfiak és nők osztályokba sorolása: A Gold Thorpe-féle osztályséma nemek közötti érvényességének értékelése. *Szociológia*, 30(2), 209-234.
- Featherman, D. L., & Hauser, R. M. (1978). *Opportunity and Change*. New York: Academic.
- Featherman, D. L., Jones, F. L., & Hauser, R. M. (1975). A társadalmi mobilitás kutatásának feltételezései az Egyesült Államokban: A foglalkozási státusz esete". *Társadalomtudományi kutatás*, 4, 329-360.
- Ganzeboom, H. B., De Graaf, P. M., & Treiman, D. J. (1992). A foglalkozási státusz egységes nemzetközi társadalmi-gazdasági indexe. *Social Science Research*, 21(1), 1-56.
- Ganzeboom, H. B., DeGraaf, P. M., & Robert, P. (1990). Kulturális reprodukcióelmélet szocialista talajon: Az egyenlőtlenségek generációk közötti átörökítése Magyarországon. *Research in Social Stratification and Mobility*, 9(79-104).
- Ganzeboom, H. B., Luijkx, R., & Treiman, D. J. (1989). A generációk közötti osztálymobilitás összehasonlító perspektívában. *Research in Social Stratification and Mobility*, 8, 3-84.
- Ganzeboom, H. B., & Treiman, D. J. (1996). A foglalkozási státusz nemzetközileg összehasonlítható mérései a foglalkozások 1988. évi nemzetközi szabványos osztályozásához. *Social Science Research*, 25, 201-239.
- Ganzeboom, H. B. G., Treiman, D. J., & Ultee, W. C. (1991). Összehasonlító generációk közötti rétegződési kutatások: Three generations and beyond. *Annual Review of Sociology*, 17, 277-302.
- Gerth, H. H., & Mills, C. W. (szerk.). (1948). *Max Webertől: Essays in Sociology*. London: Kegan Paul Ltd.
- Giddens, A. (1973). *A fejlett társadalmak osztályszerkezete*. London: Hutchinson University Library.
- Glass, D. V. (szerk.). (1954). *Társadalmi mobilitás Nagy-Britanniában*. London: Routledge.
- Goldthorpe, J. H. (1982). A szolgáltatási osztályról: Az osztályosztályról: kialakulása és jövője. In A. Giddens & G. Mackenzie (szerk.), *Társadalmi osztály és a munkamegosztás*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Goldthorpe, J. H. (1983). Nők és az osztályelemzés: A hagyományos nézet védelmében. *Szociológia*, 17(4), 465-488.
- Goldthorpe, J. H. (1984). Nők és az osztályelemzés: Válasz a válaszokra. *Szociológia*, 18, 491-499.
- Goldthorpe, J. H. (1985). A gazdasági fejlődésről és a társadalmi mobilitásról. *The*

British Journal of Sociology, 36(4), 549-573.
Goldthorpe, J. H. (1987). *Társadalmi mobilitás és osztályszerkezet a modern Nagy-Britanniában*. Oxford: Clarendon Press.

- Goldthorpe, J. H. (1995). A szolgáltatási osztály felülvizsgálata. In T. Butler & M. Savage (Eds.), *Társadalmi változások és a középosztályok*. London: London: UCL Press.
- Goldthorpe, J. H. (1997). A "Goldthorpe" osztályséma: Néhány észrevétel fogalmi és működési kérdésekről a kormányzati társadalmi osztályozás ESRC felülvizsgálatával kapcsolatban. In D. Rose & K. O'Reilly (szerk.), *Constructing Classes, towards a New Social Classification for the UK*. Swindon: ESRC/ONS.
- Goldthorpe, J. H. (2007). *A szociológiáról: Illusztráció és visszatekintés* (2. kiadás, 2. kötet). Stanford: Stanford University Press.
- Goldthorpe, J. H., & Jackson, M. (2007). A generációk közötti osztálymobilitás a mai Nagy-Britanniában: politikai aggályok és empirikus eredmények. *British Journal of Sociology*, 58, 526-546.
- Goldthorpe, J. H., & McKnight, A. (2006). A társadalmi osztály gazdasági alapja. In S. L. Morgan, D. B. Grusky & G. S. Fields (szerk.), *Mobilitás és egyenlőtlenség: Frontiers of Research in Sociology and Economics (A szociológiai és közgazdasági kutatás határai)* (pp. 109-136). California: Stanford University Press.
- Goldthorpe, J. H., & Mills, C. (2004). A generációk közötti osztálymobilitás tendenciái Nagy-Britanniában a huszadik század végén. In R. Breen (szerk.), *Társadalmi mobilitás Európában*. Oxford: Oxford University Press.
- Goldthorpe, J. H., & Mills, C. (2008). A generációk közötti osztálymobilitás tendenciái a modern Nagy-Britanniában: Evidence from national surveys, 1972-2005. *National Institute Economic Review*, 205, 83-100.
- Goldthorpe, J. H., & Payne, C. (1986). A nők osztálymobilitásáról: A közelmúltbeli brit adatok elemzésének különböző megközelítései eredményei. *Sociology*, 20(4), 531-555.
- Grusky, D. B., & Hauser, R. M. (1984). Comparative social mobility revisited: A konvergencia és divergencia modelljei 16 országban. *American Sociological Review*, 49(1), 19-38.
- Guo, S. (2011, október 25.). 15 állampolgár petíciója az Államtanácsnak a hukou-korlátozások eltörlése érdekében a nemzeti főiskolai felvételi vizsgák (gaokao) tekintetében. *Xin Jing Bao*,
- Guthrie, D. (1999). *Sárkány háromrészes öltönyben*. Princeton: Princeton University Press.
- Hannum, E. (1999). Politikai változások és a városi-vidéki szakadék az alapfokú oktatásban Kínában, 1949-1990. *Comparative Education Review*, 43(2), 193-211.
- Hannum, E. (2005). Piaci átmenet, oktatási különbségek és családi stratégiák a vidéki Kínában: Új bizonyítékok a nemek közötti rétegződésről és a fejlődésről. *Demography*, 42(2), 275-299.
- Hauser, R. M. (1978). A mobilitási táblázat strukturális modellje. *Social Forces*, 56(3), 919-953.
- Hauser, R. M. (1980). Néhány magyarázó módszer a mobilitási táblázatok és más keresztbesorolt adatok modellezésére. *Szociológiai módszertan*, 11, 413-458.
- Heath, A. (1981). *Társadalmi mobilitás*. Cambridge: Fontana Paperbacks.
- Heath, A., & Britten, N. (1984). A női munkahelyek igenis különbséget jelentenek: Válasz Goldthorpe-nak. *Szociológia*, 18(4), 475-490.
- Heath, A., & Payne, C. (2000). Társadalmi mobilitás. In A. H. Halsey & J. Webb (szerk.), *Huszedik századi brit társadalmi trendek*. Basingstoke: Macmillan.
- Hendrickx, J. (2000). Speciális korlátozások a multinomiális logisztikus regresszióban. *Stata Technical Bulletin*, 56, 18-26.
- Hendrickx, J., & Ganzeboom, H. B. G. (1998). Foglalkozási státusz elérése Hollandiában, 1920-1990: Multinomiális logisztikus elemzés. *European*

Sociological Review, 14, 387-403.

- Honig, E. (2000). A vaslányok újragondolva: A nemek és a munka politikája a kulturális forradalomban, 1966-76. In B. Entwisle & G. E. Henderson (szerk.), *Re-drawing Boundaries: Work, Households, and Gender in China* (97-110. o.). Berkeley: University of California Press.
- Honig, E., & Hershatler, G. (1988). *Személyes hangok: Kínai nők az 1980-as években*. Stanford: Stanford University Press.
- Ishida, H., Muller, W., & Ridge, J. M. (1995). Osztályeredet, osztálycél és oktatás: nemzetek közötti vizsgálat tíz ipari nemzetre vonatkozóan. *The American Journal of Sociology*, 101, 145-193.
- Johnson, M. (1973). A Comment on Palmore and Whittington's Index of Similarity. *Social Forces*, 51, 490-492.
- Kelley, J., & Klein, H. S. (1977). Forradalom és az egyenlőtlenség újjászületése: A rétegződés elmélete a forradalom utáni társadalomban. *American Journal of Sociology*, 83(1), 78-99.
- Kelley, J., & Klein, H. S. (1981). *Forradalom és az egyenlőtlenség újjászületése: A Theory Applied to the National Revolution in Bolivia*. Berkeley: University of California Press.
- Kerr, C., Harbison, F. H., Dunlop, J. T., & Myers, C. A. (1960). *Industrializmus és ipari ember*. Cambridge: Harvard University Press.
- Lee, C. K. (1995). A munka világának elevenítése: Női munkások, munkaerőpiacok és termelési politika a dél-kínai gazdasági csodában. *American Sociological Review*, 60(3), 378-397.
- Li, Bobai., & Walder, A. G. (2001). Karrierépítés mint pártmecenatúra: Támogatott mobilitás a kínai közigazgatási elitbe, 1949-1996. *The American Journal of Sociology*, 106(5), 1371-1408.
- Li, Chunling. (2001). Az osztályozott társadalmi rétegrendszer kiépítésének néhány kérdése. *Journal of Renmin University of China (zhongguo renmin daxue xuebao)*(2).
- Li, Chunling. (2005). *A társadalmi rétegződés empirikus vizsgálata a mai Kínában (duanlie yu suipian: dangdai zhongguo shehui jieceng fenhua shizheng fenxi)*. Peking: *Shehui kexue wenxian chubanshe*.
- Li, Chunling. (2010). A felsőoktatás kiterjesztése és az oktatás esélyegyenlőtlensége: Tanulmány a "Kuozhao" politika hatásáról az iskolázottsági szintek kiegyenlítésére. *Szociológiai tanulmányok (Shehuixue Yanjiu)*(3).
- Li, Lulu. (2003). Az intézményi átmenet és a rétegződési rendszer átalakulása: A "közvetett újratermeléstől" a "közvetlen újratermelés" és a "közvetett újratermelés" egyidejű helyzetéig. *Szociológiai tanulmányok (Shehuixue Yanjiu)*(5).
- Li, Y. (2002). Leesés a létráról? Szakmai és vezetői karrierpályák és munkanélküliségi tapasztalatok. *European Sociological Review*, 18(3), 253-270.
- Li, Y. (2010). A kisebbségi etnikai csoportok munkaerő-piaci helyzete Nagy-Britanniában és az Egyesült Államokban. *EurAmerica*, 40(2), 259-309.
- Li, Y., & Devine, F. (2011). Valóban csökken a társadalmi mobilitás? A generációk közötti osztálymobilitás Nagy-Britanniában az 1990-es és a 2000-es években. *Szociológiai kutatás online*, 16(3), 4.
- Li, Y., Devine, F., & Heath, A. (2008). *Egyenlőségi csoportok közötti egyenlőtlenségek az oktatásban, a foglalkoztatásban és a jövedelmekben: Kutatási áttekintés és az időbeli tendenciák elemzése*. Manchester: Egyenlőségi és Emberi Jogi Bizottság.
- Li, Y., & Heath, A. (2010). Küzdelem a létrán, mászás a lépcsőfokokon: Foglalkoztatási státusz és osztályhelyzet kisebbségi etnikai csoportok szerint

Nagy-Britanniában (1972-2005). In J. Stillwell, P. Norman, C. Thomas & P. Surridge (Eds.), *Population, Employment, Health and Well-being* (pp. 83-97): Springer.

- Liang, Y. (2006). Az első foglalkozás megszerzése és a munkaerő-piaci elhelyezkedés közötti generáción belüli mobilitás a fokozatos és radikalista átmenetben: A piaci átmenet elméletének felülvizsgált modellje Kína átalakulásának tanulmányozására. *Szociológiai tanulmányok (Shehuixue Yanjiu)*(4), 34-58.
- Lieberson, S. (1976). Csoportok közötti rangsorösszeg-összehasonlítások. *Szociológiai módszertan*, 7, 276-291.
- Lin, N., & Bian, Y. (1991). Előrejutás a városi Kínában. *The American Journal of Sociology*, 97(3), 657-688.
- Lipset, S. M., & Bendix, R. (1959). *Társadalmi mobilitás az ipari társadalomban*. Berkeley: University of California Press.
- Lipset, S. M., & Zetterberg, H. L. (1956). A társadalmi mobilitás elmélete. In *Transactions of the Third World Congress of Sociology (Transactions of the Third World Congress of Sociology)* (iii. kötet). London: Nemzetközi Szociológiai Társaság.
- Lipset, S. M., & Zetterberg, H. L. (1959). Társadalmi mobilitás az ipari társadalomban. In S. M. Lipset & R. Bendix (Eds.), *Social Mobility in Industrial Society*. Berkeley: University of California Press.
- Liu, N. (2007). *Társadalmi mobilitás és társadalmi hálózatok: Vidéki migránsok a városi Kínában*. University of Manchester, Manchester.
- Lockwood, D. (1989). *A fekete kabátos munkás: Tanulmány az osztálytudatról* (2. kiadás). Oxford: Clarendon Press.
- Lu, X. (2002). *Kutatási jelentés a társadalmi osztályokról a mai Kínában (dangdai zhongguo shehui jieceng yanjiu baogao)*. Peking: Shehui kexue wenxian chubanshe).
- Lu, X. (szerk.). (2004). *Társadalmi mobilitás a mai Kínában (dangdai zhongguo shehui liudong)*. Peking: Shehui kexue wenxian chubanshe).
- Lu, Y. (2008). Még mindig számít a hukou? A háztartási nyilvántartási rendszer és annak hatása a társadalmi rétegződésre és mobilitásra Kínában. *Social Sciences in China*, XXIX(2), 56-75.
- Luijckx, R., Robert, P., De Graaf, P. M., & Ganzeboom, H. B. (1998). A leírástól a teljesítményig: A státuszszerezés folyamata Magyarországon 1919 és 1991 között. In H. B. Ganzeboom & Nieuwebeerta (Eds.), *Proceedings of Workshop on Transmission Processes in Eastern Europe. II. rész. Társadalmi rétegződés*. The Hague: ESR.
- Lunt, M. (2001). Sztereotípusos rendi regresszió. *Stata Technical Bulletin*, 61, 12-18.
- Mach, B. W. (2004). Generációk közötti mobilitás Lengyelországban: 1972-88-94. In R. Breen (szerk.), *Társadalmi mobilitás Európában*. Oxford: Oxford University Press.
- Markiewicz-Lagneau, J. (1987). Az oktatási etosz és a meritokratikus etosz. In P. Kende & Z. Strmiska (Eds.), *Egyenlőség és egyenlőtlenség Kelet-Európában* (pp. 379-406). Leamington Spa: Berg.
- Marshall, G. (1988). *Társadalmi osztály a modern Nagy-Britanniában*. London: London: Routledge
- Marshall, G. (1997). *Az osztály újrapozicionálása: Az egyenlőtlenségek az ipari társadalmakban*. London: Sage.
- Marshall, G., Sydorenko, S., & Roberts, S. (1995). Generációk közötti társadalmi mobilitás a kommunista Oroszországban. *Work, Employment & Society*, 9(1), 1-27.
- Matthews, R., & Nee, V. (2000). A nemek közötti egyenlőtlenség és a gazdasági növekedés a vidéki Kínában. *Social Science Research*, 29(4), 606-632.
- McRae, S. (1990). Nők és az osztályelemzés. In J. Clark, C. Modgil & S. Modgil (Eds.),

John H. Goldthorpe: Consensus and Controversy (pp. 117-134). London: Falmer Press.

Marx, K. (1958). *Válogatott művek*. Moszkva: Foreign Languages Publishing House.

- Mill, J. S. (1848). *A politikai gazdaságtan alapelvei*. London: John W. Parker.
- Min, W. (szerk.). (2007). *Kína oktatási és humánerőforrás-fejlesztési jelentése 2005-2006*. Peking: Peking University Press.
- Nangfang hétvége. (2008. október 31.). Tizenhárom tartományban eltörölték a mezőgazdasági hukou-t. *Nangfang hétvége (nanfang zhoumo)*.
- NBSC. (2010). *Kína népesedési és foglalkoztatási statisztikai évkönyve 2010*. Peking: China Statistics Press.
- NBSC. (2011). *Jelentés a 2011. évi migráns munkavállalói felmérésről*. Peking: Nemzeti Statisztikai Hivatal.
- Nee, V. (1989). A piaci átmenet elmélete: Az újraelosztástól a piacokig az államszocializmusban. *American Sociological Review*, 54(5), 663-681.
- Nee, V. (1991). Társadalmi egyenlőtlenségek az államszocializmus reformjában: Az újraelosztás és a piacok között Kínában. *American Sociological Review*, 56(3), 267-282.
- Nee, V. (1996). A piaci társadalom kialakulása: A rétegződés változó mechanizmusai Kínában. *The American Journal of Sociology*, 101(4), 908-949.
- Nee, V., & Cao, Y. (1999). Útfüggő társadalmi átalakulás: Stratifikáció hibrid vegyes gazdaságokban. *Elmélet és társadalom*, 28(6), 799-834.
- Nee, V., & Matthews, R. (1996). Piaci átmenet és társadalmi átalakulás az államszocializmus reformjában. *Annual Review of Sociology*, 22, 401-435.
- Ossowski, S. (1957). *A társadalmi forradalmak által kiváltott társadalmi mobilitás*. Előadás az ISA, a Társadalmi rétegződés és mobilitás negyedik munkakonferenciáján.
- Parish, W. L. (1981). Egalitarizmus a kínai társadalomban. *A kommunizmus problémái*, 29, 37-53.
- Parish, W. L. (1984). Destratifikáció Kínában. In J. L. Watson (szerk.), *Class and Social Stratification in Post-Revolution China*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Parkin, F. (1969). Osztályrétegződés a szocialista társadalmakban. *The British Journal of Sociology*, 20(4), 355-374.
- Parkin, F. (1972). *Az osztályok egyenlőtlensége és a politikai rend : Társadalmi rétegződés a kapitalista és kommunista társadalmakban*. London: MacGibbon & Kee.
- Parsons, T. (1960). *Struktúra és folyamat a modern társadalmakban*. Glencoe, Illinois: Free Press.
- Payne, G., & Abbott, P. (1990). *A nők társadalmi mobilitása*. London: Falmer.
- Pontinen, S. (1983). *Társadalmi mobilitás és társadalmi struktúra: A Skandináv országok összehasonlítása*. Országok. Helsinki: Finn Tudományos és Irodalmi Társaság.
- Robert, P., & Bukodi, E. (2004). A generációk közötti osztálymobilitás változásai Magyarországon, 1973-2000 In R. Breen (Ed.), *Social Mobility in Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Rose, D., & O'Reilly, K. (szerk.). (1997). *Constructing Classes: Towards a New Social Classification for the U.K.* London: Gazdasági és Társadalomkutatói Tanács és a Nemzeti Statisztikai Hivatal.
- Rose, D., & Pevalin, D. J. (szerk.). (2003). *A Researcher's Guide to the National Statistics Socio-Economic Classifications*. London: Sage.
- Runciman, W. G. (1990). Hány osztály van a mai brit társadalomban? *Szociológia*, 24.
- RUPH (2010). *A Kínai Kommunista Párt története* (2. kötet). Peking: Párttörténeti

Kiadó.

Savage, M., Barlow, J., Dickens, P., & Fielding, A. J. (1992). *Tulajdon, bürokrácia és kultúra: Middle Class Formation in Contemporary Britain*. London: London: Routledge.

Sørensen, A. B. (1986). Elmélet és módszertan a társadalmi rétegződésben. In U. Himmelstrand (szerk.), *Szociológia a válságtól a tudományig?* (i. kötet). London: Sage.

- Shavit, Y., & Blossfeld, H.-P. (szerk.). (1993). *Persistent Inequality: Changing Educational Attainment in Thirteen Countries*. Boulder: Westview.
- Shavit, Y., & Muller, W. (szerk.). (1998). *Az iskolából a munkába: Az iskolai végzettségek és a foglalkozási célok összehasonlító vizsgálata*. Oxford: Clarendon Press.
- Shen, Y., & Zhu, Y. (2009, augusztus 5.). A pekingi "zöldkártyás" lakosok gyermekeit kizárták az országos főiskolai felvételi vizsgákból. *Nanfang Weekend*,
- Shu, X., & Bian, Y. (2002). A nemek közötti egyenlőtlenségek városok közötti eltérései Kínában: egy 1995-ös országos felmérés elemzése. *Research in Social Stratification and Mobility*, 19(0), 269-309.
- Shu, X., & Bian, Y. (2003). Piaci átmenet és a nemek közötti kereseti különbségek a városi Kínában. *Social Forces*, 81(4), 1107-1145.
- Solinger, D. J. (1995). Kína városi átmenői a szocializmusból való átmenetben és a kommunista "városi közjavak rendszerének" összeomlása. *Comparative Politics*, 27(2), 127-146.
- Solinger, D. J. (1999). Kína lebegő népessége: Az államra és a társadalomra gyakorolt hatások. In R. Macfarquhar & M. Goldman (Eds.), *The Paradox of China's Post-Mao Reform*. Cambridge: Harvard University Press.
- Solotaroff, J. L. (2005). *A nemek közötti egyenlőtlenségek rögzülése a városi Kína munkahelyi hierarchiáin keresztül*. Kiadatlan Stanford University Ph.D., Stanford University, Egyesült Államok -- Kalifornia.
- Sørensen, A. B. (1986). A társadalmi rétegződés elmélete és módszertana. In U. Himmelstrand (szerk.), *Szociológia a válságtól a tudományig?* (I. kötet). London: Sage.
- Sorokin, P. A. (1959). *Társadalmi mobilitás* (2 ed.). Glencoe: Free Press.
- Stanworth, M. (1984). Nők és az osztályelemzés: Válasz John Goldthorpe-nak. *Szociológia*, 18(2), 159-170.
- Szelenyi, I., & Manchin, R. (1987). Megszakított burzsoázia: Mezőgazdasági családi vállalkozók társadalmi háttere és élettörténete a szocialista Magyarországon. *Research in Social Stratification and Mobility*, 8, 253-278.
- Takenoshita, H. (2007). A generációk közötti mobilitás a kelet-ázsiai országokban: A Comparative Study of Japan, Korea and China. *International Journal of Japanese Sociology*, 16(1), 64-79.
- Tang, W., & Parish, W. L. (2000). *Kínai városi élet a reform alatt: The Changing Social Contract*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Thompson, P. (1997). Nők, férfiak és a transzgenerációs családi hatások a társadalmi mobilitásban. In D. Bertaux & P. R. Thompson (Eds.), *Pathways to Social Class: A Qualitative Approach to Social Mobility*. Oxford: Oxford University Press.
- Treiman, D. J. (1970). Az iparosodás és a társadalmi rétegződés. *Sociological inquiry*, 40(2), 207-234.
- Treiman, D. J. (1977). *Foglalkozási presztízs összehasonlító perspektívában*. New York: Academic Press.
- Treiman, D. J., & Ganzeboom, H. B. G. (2000). Az összehasonlító rétegződéskutatás negyedik generációja. In S. R. Quah & A. Sales (Eds.), *The International Handbook of Sociology* (pp. 122-150). London: Sage.
- Treiman, D.J., & Walder, A. (1998). Élettörténetek és társadalmi változások a kortárs Kínában: Provisional Codebook. (*a pekingi Népi Egyetem Szociológiai Tanszékével együttműködésben*).

Treiman, D. J., & Yip, K.-B. (1989). Képzési és foglalkozási eredmények 21 országban.
In M. L. Kohn (szerk.), *Cross-National Research in Sociology*. Newbury Park:
Sage.

- Tsang, M. C., & Ding, Y. (2005). Erőforrás-felhasználás és egyenlőtlenségek a kötelező oktatásban Kínában*. *China Review*, 5(1), 1-31.
- Tsui, K.-y. (1997). Gazdasági reform és az alapfokú oktatás eredményessége Kínában. *The China Quarterly*, 149, 104-127.
- Unger, J. (1982). *Oktatás Mao alatt: Osztály és verseny a kantoni iskolákban, 1960-1980*. New Yorker: Columbia University Press.
- Walder, A. G. (1995). A karriermobilitás és a kommunista politikai rend. *American Sociological Review*, 60(3), 309-328.
- Walder, A. G., Li, B., & Treiman, D. J. (2000). Politika és életesélyek egy államszocialista rezsimben: Kettős karrierutak a városi kínai elitbe, 1949 és 1996 között. *American Sociological Review*, 65(2), 191-209.
- Wang, F.-L. (2005). *Szerveződés a megosztáson és a kirekesztésen keresztül: Kína Hukou-rendszere*. Stanford, Kalifornia: Stanford University Press.
- Whyte, M. K., & Parish, W. L. (1984). *Urban Life in Contemporary China*. Chicago: University of Chicago Press.
- Wong, R. S.-K. (1994). Modellválasztási stratégiák és az asszociációs modellek használata csoportkülönbségek kimutatására. *Szociológiai módszerek kutatása*, 22(4), 460-491.
- Wright, E. O. (1989). Az osztályszerkezet fogalmának újragondolása. In E. O. Wright (szerk.), *Az osztályokról folytatott vita*. London: Verso.
- Wright, E. O. (1997). *Az osztály számít: Comparative Studies in Class Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wright, E. O. (2005). *Az osztályelemzés megközelítései*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wu, J. (2009. június 25.). 40 vendégmunkás kapta meg a sanghaji hukou-t *Dongfang Daily (dongfang zaobao)*,
- Wu, X. (2010a). Gazdasági átmenet, iskolafejlesztés és oktatási egyenlőtlenségek Kínában, 1990-2000. *Research in Social Stratification and Mobility*, 28(1), 91-108.
- Wu, X. (2010b). Önkéntes és nem önkéntes munkahelyi mobilitás és a kereseti egyenlőtlenségek a városi Kínában, 1993-2000. *Social Science Research*, 39(3), 382-395.
- Wu, X. (2011). A háztartási nyilvántartási rendszer és a vidéki és városi oktatási egyenlőtlenségek a mai Kínában. *Chinese Sociological Review*, 44(2), 31-51.
- Wu, X., & Treiman, D. J. (2004). A háztartási nyilvántartási rendszer és a társadalmi rétegződés Kínában: 1955-1996. *Demography*, 41(2), 363-384.
- Wu, X., & Treiman, D. J. (2007). Egyenlőtlenség és egyenlőség a kínai szocializmusban: A Hukou-rendszer és a generációk közötti foglalkozási mobilitás. *American Journal of Sociology*, 113(2), 415-445.
- Xie, Y. (1992). A log-multiplikatív réteghatás modellje a mobilitási táblázatok összehasonlítására. *American Sociological Review*, 57(3), 380-395.
- Xie, Y., Lai, Q., & Wu, X. (2009). Danwei és társadalmi egyenlőtlenség a kortárs városi Kínában. *Research in the Sociology of Work*, 19, 283-306.
- Yang, D. (2006). A felsőoktatáshoz való hozzáférés. *Tsinghua Journal of Education*, 27(1), 19-25.
- Yang, J. (2000). *Tanulmány a társadalmi osztályokról a mai Kínában (zhongguo shehui ge jiecheng fenxi baogao)*. Urumqi: Xinjiang Renmin Publishing House (*xinjiang renmin chubanshe*).
- Yang, J. (2008). *Az új középosztály és a magánvállalkozók felemelkedése Kínában a 21. század hajnalán*. Oxfordi Egyetem, Oxford.
- Zhang, Y. (2004). A társadalmi státusz elérése Kínában: Osztályreprodukció és

intragenerációs mobilitás. *Szociológiai tanulmányok (Shehuixue Yanjiu)*(4),
76-90.

- Zhang, Y., Hannum, E., & Wang, M. (2008). Nemek szerinti foglalkoztatási és jövedelmi különbségek a városi Kínában: A házasság és a szülőség hozzájárulásának figyelembevétele. *Social Forces*, 86(4), 1529-1560.
- Zheng, H., & Li, L. (2009). Elitcsere és csoporton belüli reprodukció a városi Kínában. *Szociológiai tanulmányok (Shehuixue Yanjiu)*(6).
- Zhou, X. (2005). *Az állam és az életesélyek a városi Kínában: Újraelosztás és rétegződés, 1949-1994*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Zhou, X., & Hou, L. (1999). A kulturális forradalom gyermekei: Az állam és az életpálya a Kínai Népköztársaságban. *American Sociological Review*, 64(1), 12-36.
- Zhu, G. (1998). *A társadalmi osztályok elemzése a mai Kínában (dangdai zhongguo shehui ge jieceng fenxi)*. Tianjin: Tianjin Renmin Kiadó (*tianjin renmin chubanshe*).